

Hämeen linnan tutkimustöiden muistiinpanot
vuodelta 1954.

Vuoden 1954 muistinpäntöjen sisällysluettelo

Linnan ympäristö, K.Drake	3 - 4
Sisäpiha "	6 - 18
Huone 10 "	20 - 22
II kerros, ristikäytävä, K.Drake, C.J.Gardberg	24 - 40
Huone 18 a K.Drake	44 - 45
Huone 20 A.Sinisalo	47 - 64
Huone 21 " , K.Drake	66 - 92
Huone 22 " "	94 - 105
Huone 23 " "	107 - 109
Huone 24 " , K.Drake	111 - 135
Huone 25 " "	137 - 141
Huone 26 " , K.Drake	143 - 157
Huone 27 " "	159 - 174
Huone 28 " "	176 - 186
Huone 29 K.Drake, A.Sinisalo	188 - 191
III kerros, ristikäytävä, K.Drake	193 - 205
Huone 31 K.Drake	207 - 209
Huone 32 " , A.Sinisalo	211 - 222
Huone 33 " "	224 - 234
Huone 34 " "	236 - 239
Huone 37 " "	241 - 242
Huone 38 " "	244 - 245
IV kerros, ristikäytävä, K.Drake	247 - 248
Huone 39 K.Drake	250 - 251
Huone 40 " "	253 - 254
Huone 41 " "	256 - 260
Huone 44 A.Sinisalo	262 - 265
Huone 45 K.Drake	267 - 268
Huone 46 " "	270 - 271
Huone 47 " "	273 - 275
Huone 48 " "	277 - 278
Huone 49 " "	280 - 284
Huone 50 " "	283 - 284

L I N N A N   Y M P Ä R I S T Ö

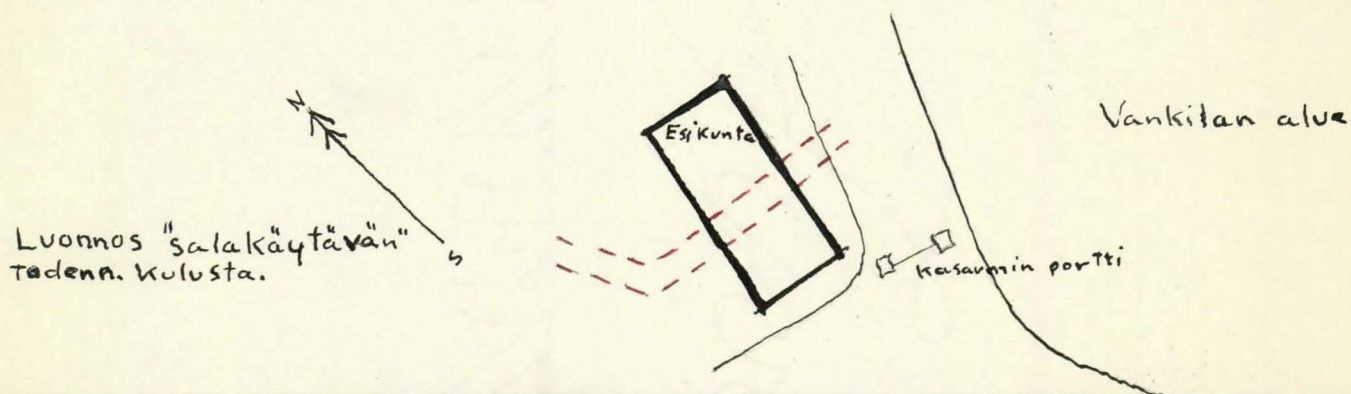
Knut Drake

1954

"Salakäytävä" nykyisen Panssariprikaatin esikunnan kohdalla.

6.7.1954

Hämeenlinnan museon vahtimestari, herra Leppäaho, kävi näyttämässä paikan, missä pitäisi olla maanalainen käytävä. Vuonna 1939 tai sitä ennen oli pari noin 75 vuoden ikäistä miestä kertonut herra Leppäaholle, että he olivat olleet mukana kaivamassa perustusta sille rakennukselle, jossa nykyisin sijaitsee Panssariprikaatin esikunta. Kun tätä perustusta kaivettiin oli tullut esille holvattu käytävä, jonka katto oli tehty tiilistä ja seinät kivistä. Käytävä oli tullut linnasta päin ja kääntynyt pohjoiseen siinä kohdassa, missä kaivettiin. Piirroksissa on merkitty tämän

käytävän kulku herra Leppäahon kertomusten perusteella.

Ehkä tässä on kysymys ent. puolustusvallin sisäisestä käytävästä.

6

S I S Ä P I H A

Knut Drake

1954

Sisäpihan koillisseinässä oleva umpeenmuurattu porttaali.

virt.valokuvat
7, 8 ja 9)

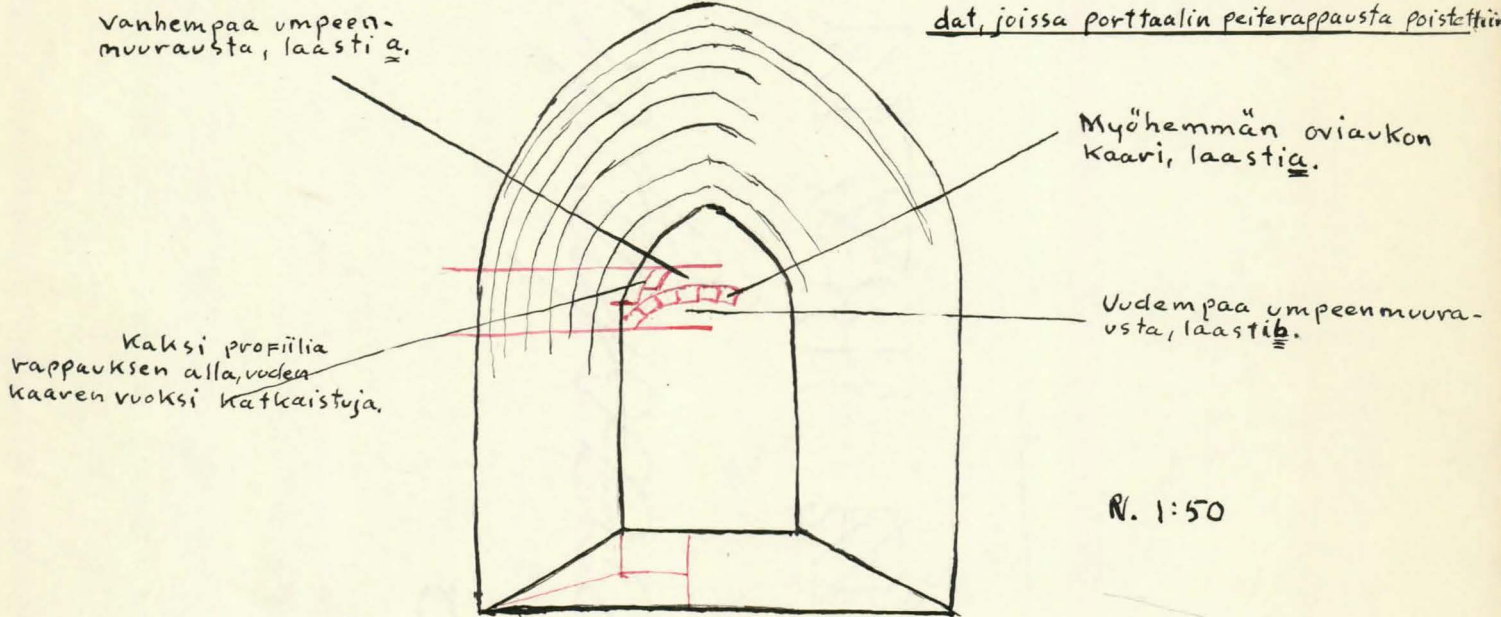
17.6.-54.

aktso luonnos-
ta, punaisella)

Porttaalia tutkittiin poistamalla rappausta puoli metriä korke-
alta kaistalta porttaalin lounaispuolelta. Samalla tutkittiin
porttaalin alareunaa, jossa laastista, sementistä ja tiilistä
tehdystä viettävästä suojapeitteestä lounaisosa poistettiin.

LUONNOS. Punaisella merkitty koh-

dat, joissa porttaalin peiterappausta poistettiin

PORTTAALIN TIILIPINNAN

PEITEKERROKSET.

Laasti a : tummanharmaa,
muoreneva, hiekkai-
nen

Laasti b : vaalea, kova

Havaittiin, että varsinaisen, suippokaarisen oviaukon tilalle oli myöhemmin tehty noin 60 cm matalampi segmenttikaarinen aukko. Tämän aukon takia on kahta sisintä profiilipykälää katkaistu. Näiden pykälien päät löytyivät laastikerrosten alta, pyörökaaren yläpuolelta. Profileeraus jatkuu siis suunnilleen näin:

Kolme vanhinta slammauskerrosta ovat säilyneet vanhemman umpeenmuurauksen alla (laasti~~ä~~).

15.8.-54.

Poistettiin peitekerrokset myöhemmän segmenttikaarisen aukon kaaren, piilien ja umpeenmuurauksen päältä. Umpeenmuurauksiin päällä kalkitus.

(vrt. valokuva 96)

Sisäpihan ² kakkooisessa. Ristikäytävän lounaiskaaren rajoittamassa seinässä näkyvät suippokaariset komerot.

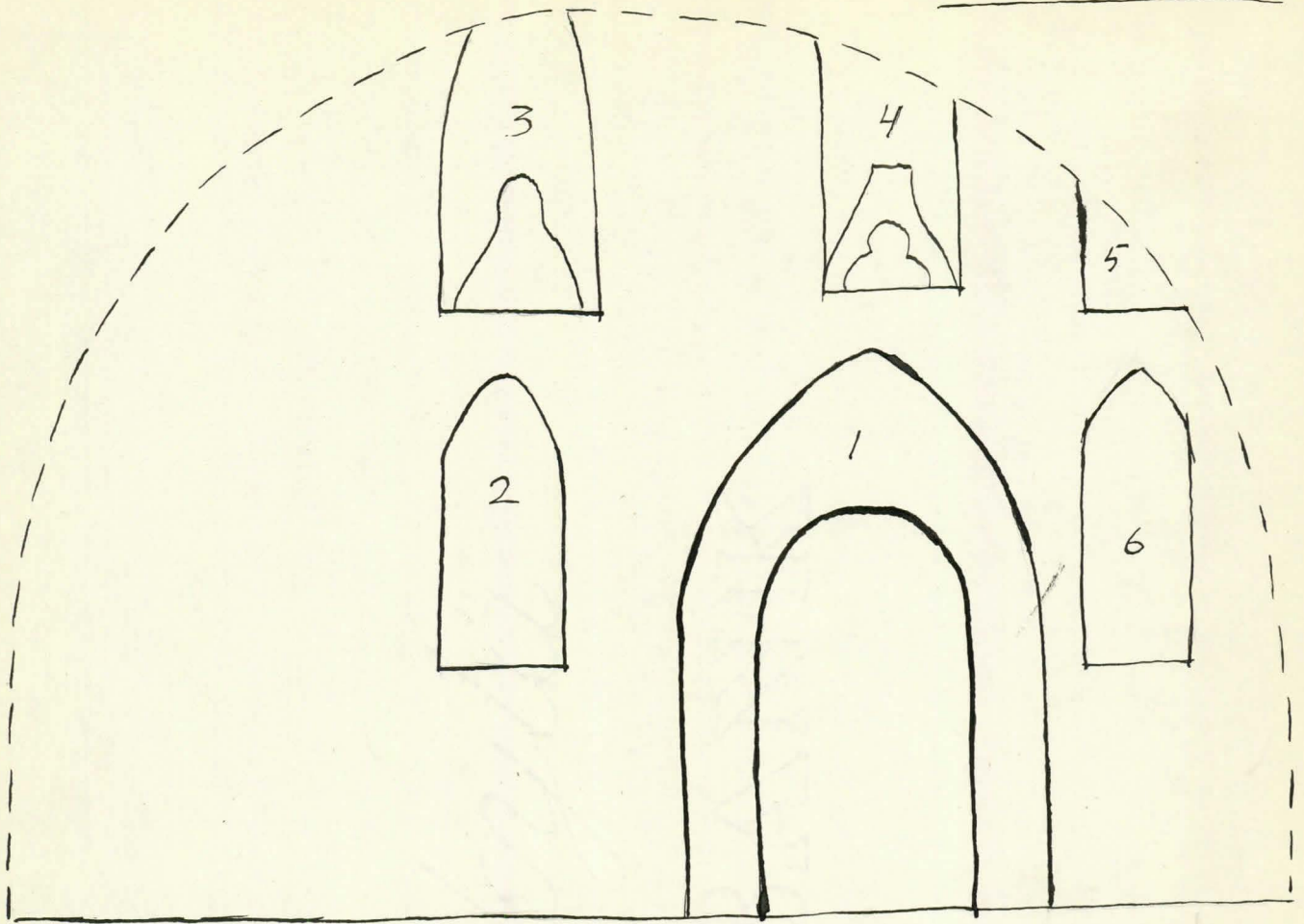
(vrt. valokuvat 21, 22 ja 23)

92,93

22.6.-54.

Seinästä poistettiin laasti. Todettiin seuraavat kerrokset: valkoisen, 1 - 2 mm paksuisen päällimmäisen kalkituksen alla oli vielä 3 ohutta samanlaista pintaa, joiden alla 1 - 3 cm paksuinen harmaa rappaus suoraan tiiliseinän päällä.

(vrt. valokuva
31)

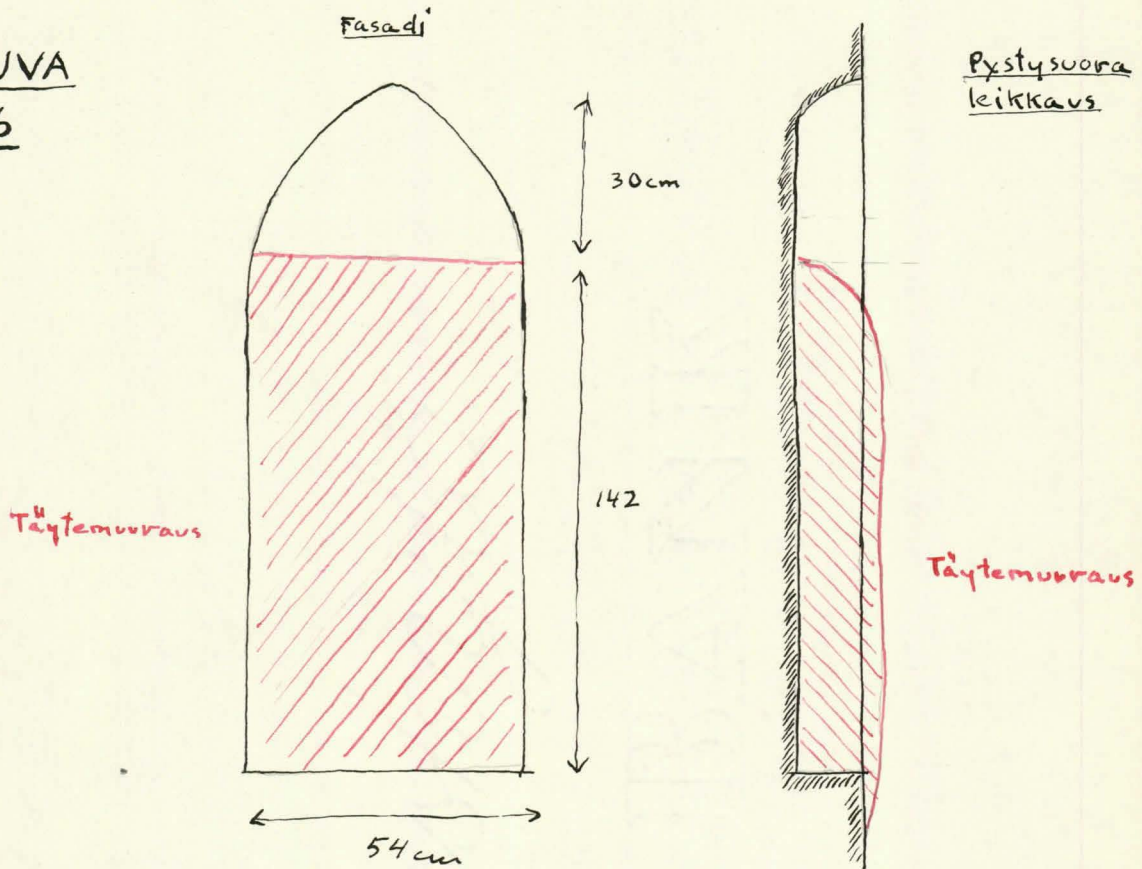
Kaari 6.

Kun seinän peitekerrokset olivat poistetut, huomattiin, että oven lounaispuolella oleva suippokaarinen komerosyvennyks oli täytetty melkein kokonaan karmaakiven paloilla, tiilenkappaleilla ja laastilla. Laasti oli ulkopinnassa tummanharmaata, murenevaa, sisältä taas vaaleampaa ja hiukan kovempaa. Täyte oli pantu syvennykseen ilman minkäänlaista järjestystä.

(seur. sivulla)

Luonnokset osoittavat täytetyn komeron mitat sekä pystysuoran leikkauksen. Täyte poistettiin.

KAHAVAKUVA
KAARI 6

Sisäpiha. Kaakkoisseinä. Ristikäytävän koilliskaaren rajoit-

tama seinäpinta. LIITE II

rt.valokuva
11)

30.6.

Seinästä poistettiin rappaus. Päällimmäisinä oli kolme valkoista slammauskerrosta ja niiden alla 1 - 3 cm paksuinen, vaaleanharmaa laasti. Laastin alla oli yleensä tiiliseinä. Paikoitellen näkyi kumminkin laastin alla vanhempaakin rappausta. Tämä oli hyvin ohut, 2 - 3 mm., vaaleanharmaa, hiekkainen. Tämän laastin päällä oli 2 - 3 kellertävää slammausta.

rt. valokuva
12)

Kun rappaus oli poistettu, havaittiin seinän koillispuolen alakulmassa unpeenmuuraus 240 x 200 cm. Muur. II. Myös nykyisen porttiaukon yläpuolella havaittiin paikkausmuurausta

rt.valokuva
13)

noin 50 x 25 cm. Muur. IV. Samaa muurausta myös porttiaukon kaari ja pielet.

Porttiaukon lounaispuolella oli myös paikkausmuurausta 175 cm maasta, koilliskaarella kiinni, 50 x 42 cm. Muur. V.

Noin metrin verran maasta oli rappauksen asemesta sementtiä seinän peitteenä.

Tiilimittoja:

Varsinainen seinä. Munkki- limitystä	I.	28,5 x ? x 9,5	II.	33 x ? x 8
		28,5 x ? x 9,5		31 x ? x 9
		28 x ? x 10		29 x ? x 10
		28 x ? x 9,5		28,5 x ? x 10
		? x 14 x 9,5		? x 15 x 10
		? x 14 x 9,5		? x 14,5 x 9,5
	? x 13,5 x 9,5		? x 14 x 10	
			? x 13 x 10,5	
	II a.	27 x ? x 6,5	III.	? x 13 x 10
		27 x ? x 6,5		? x 12,5 x 9,5
		27 x ? x 6		? x 12,5 x 9
		26 x ? x 6,5		? x 12,5 x 9
		? x 13 x 6,5	IV.	23 x ? x 6
		? x 12,5 x 6		? x 12 x 7
		? x 12,5 x 6		? x 12 x 7
				? x 11,5 x 7

Keltaisia tiiliä.

rt.valokuvat
(9 ja 40)

Sisäpiha. Lounaisseinä ristikäyt. luoteiskaarella. LIITE III

1.7.-54.

Seinäpeite sama kuin kaakkoiskaaren rajoittamassa seinäpinnassa. Seinän kaakkoisreunassa harmaakiveä (A). Suurin osa seinästä on tasaista tummanpunaista tiiliseinää. Suunnilleen sen keskellä on huoneeseen 9 johtava ikkuna-aukko, kaakkoispuolella samaan huoneeseen johtava ovi. Sen ympärillä uudempaa muurausta (II). Seinän alapuolen luoteisosassa on harmaakiveä (B). B erottuu A:sta siinä, että A:ssa ovat tasaiset pinnat, B:ssä pyöreitä kiviä. B:n yläpuolella on selvä pystysuora sauma.

50 cm seinän luoteisreunasta; 140 cm pituinen. Luoteinen alaosa yhtyy käytävään, joka johtaa huoneeseen 10. Seinän ja käytävän kulmassa on eri muurausta (III).

Tiilimittoja:

I.	29 x ? x 9,5	II.	28 x ? x 7
	28,5 x ? x 10		27,5 x ? x 7
	28,5 x ? x 10		? x 14 x 7,5
	28,5 x ? x 10		? x 14 x 7,5
	? x 14,5 x 10		? x 13,5 x 7,5
	? x 14 x 9,5	III.	28 x ? x 8,5
	? x 13,5 x 10		27,5 x ? x 8,5
	? x 13,5 x 10		27 x ? x 9
			27 x ? x 9
			? x 14,5 x 9

Tiilet tummanpunaisia, samanlaisia.
Rappaus 25 - 15 mm.

virt.valokuva
32)

Sisäpiha. Kaakkoiskaaren rajoittama osa lounaisseinää.

1.7.-54.

virt.valokuva
94)

Seinäpeite poistettiin. Se oli 1 - 3 cm paksuinen laastikerros, joka oli kolme kertaa kalkittu. Alareunassa noin 1 metrin matkalla, ei ollut laastia, vaan yksi kerros kalkitusta, joka oli vedetty suoraan harmaakiven pintaan.

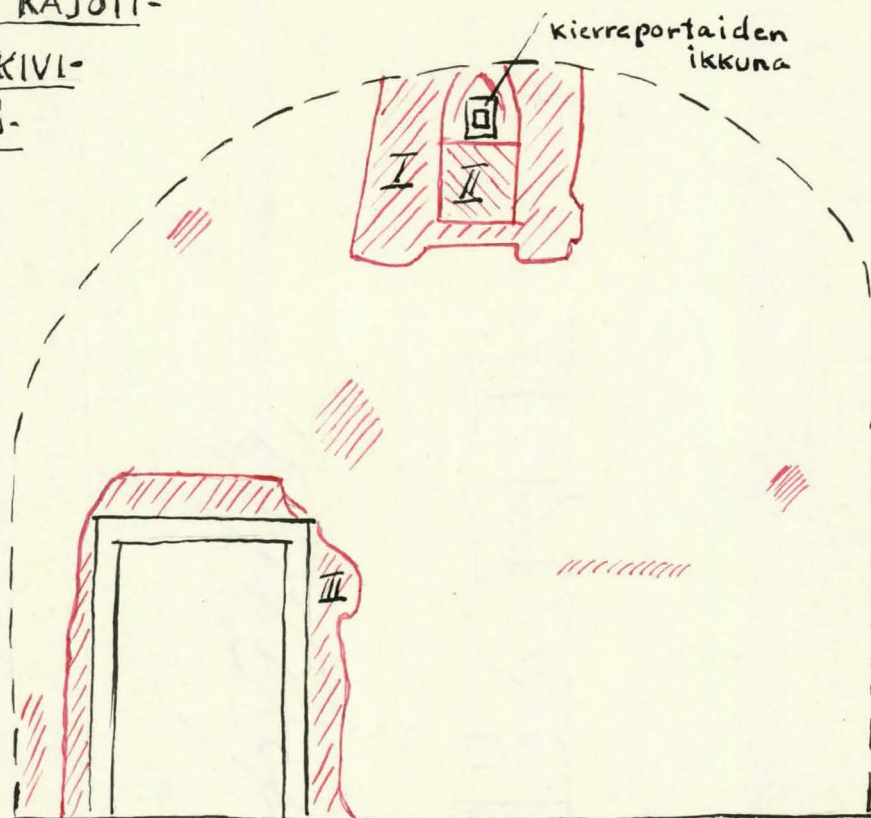
virt.valokuva
82)

Seinä oli harmaakivestä. Sen yläosan keskellä on tiilimuuraus, joka ympäröi kierreportaisiin johtavaa suippokaarista (?) ikkuna-aukkoa. (Muur. I). Aukon alapuoli on umpeenmuurattu (muur. II). Seinän kaakkoisosan alakulmassa on ovi, joka johtaa huoneeseen 7. Oven ympärillä on hyvin uuden näköistä muurausta (III). Muutamien paikoin seinää on paikkailtu tiilillä. Noin 150 cm korkeudella seinän keskivaiheilla harmaakivipinnassa viisi pientä tiiltä: ? x 14 x 6.

KAAKKOISKAAREN RAJOIT-
TAMAN HARMAAKIVI-
SEINÄN TIILIVYÖ-
HYKKEET.

Kaavakuva

1:50

Pieniä tiilipaikkauksia

Sisäpihan itänurkassa, kaakkosisseinällä oleva umpeenmuuraus.

Muuraus II.

rt.valokuva
 (2)

.7.-54.

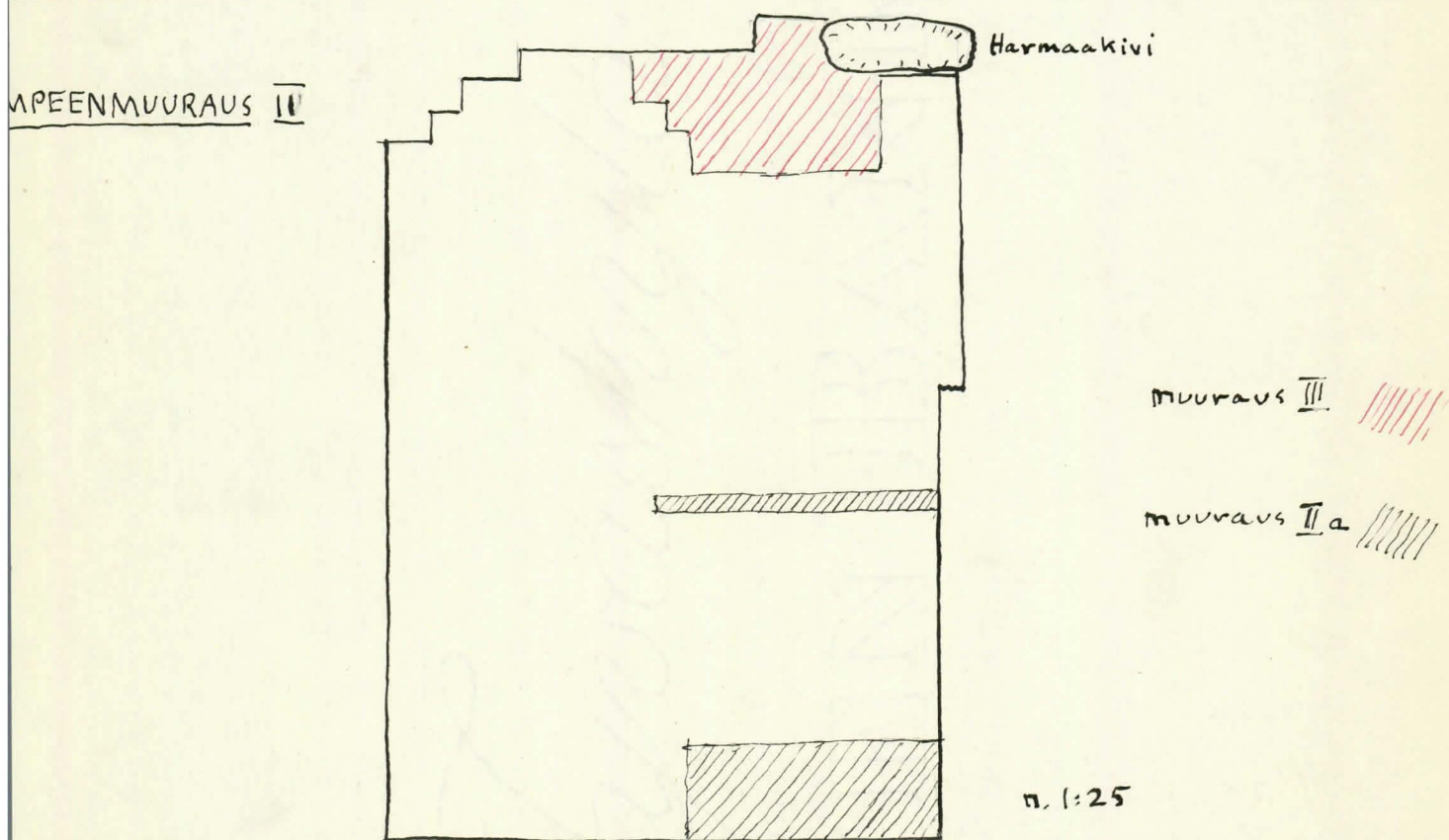
Muuraus, joka on noin 240 cm korkea ja 200 cm leveä, on muurattu kahdenlaisilla tiileillä. Toiset harvinaisen isoja (30 x 15 x 10), toiset pieniä (27 x 12,5 x 6,5). Laasti on erittäin huonoa, vihreänharmaata, savimaista ja murenevaa. Todennäköisesti jossakin viime vuosisadan korjaustöiden yhteydessä on umpeenmuurauksen yläreunaan tehty noin 75 x 50 cm:n suuruinen aukko, luultavasti uteliaisuudesta. Aukko (III) on sittemmin suljettu samoilla tiileillä + parilla keltaisella tiilillä. Tässä myöhemmässä muurauksessa on vaaleanharmaata mel-

kein valkoista laastia. Paitsi tässä käytettyjä keltaisia tiilejä ovat paikki muurauksen tiilet punaisia.

5.8.-54.

Muurauksen lounaisosan yläkulmasta poistettiin 100 x 50 cm:n alalta tiilet ja havaittiin muurauksen takana olevan käytävän, joka vie vinosti itäänpäin muurin sisään. Umpeenmuuraus on tehty vain yhden tiilikerroksen vahvuiseksi.

virt.valokuva
91)

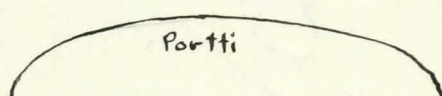
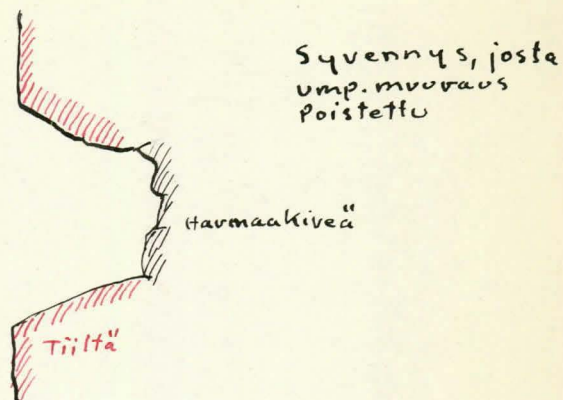
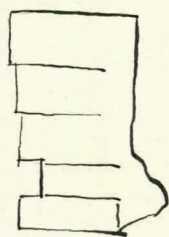

Sisäpihan kakkosseinä. Ristikäytävän koilliskaari.

virt.valokuva
43)

Ump^{een}muuraus IV.

Kun rappaus oli poistettu seinästä, havaittiin porttiharjojen yläpuolella noin 50 x 25 cm:n suuruinen umpeenmuuraus. Se oli nelikulmainen, mutta sivut olivat epätasaisia. Tiilet keltaisia, laasti melkein valkoinen.

Muuraus
edestä

UMP. MUURAUS IV
KAAVAKUVA

1:20

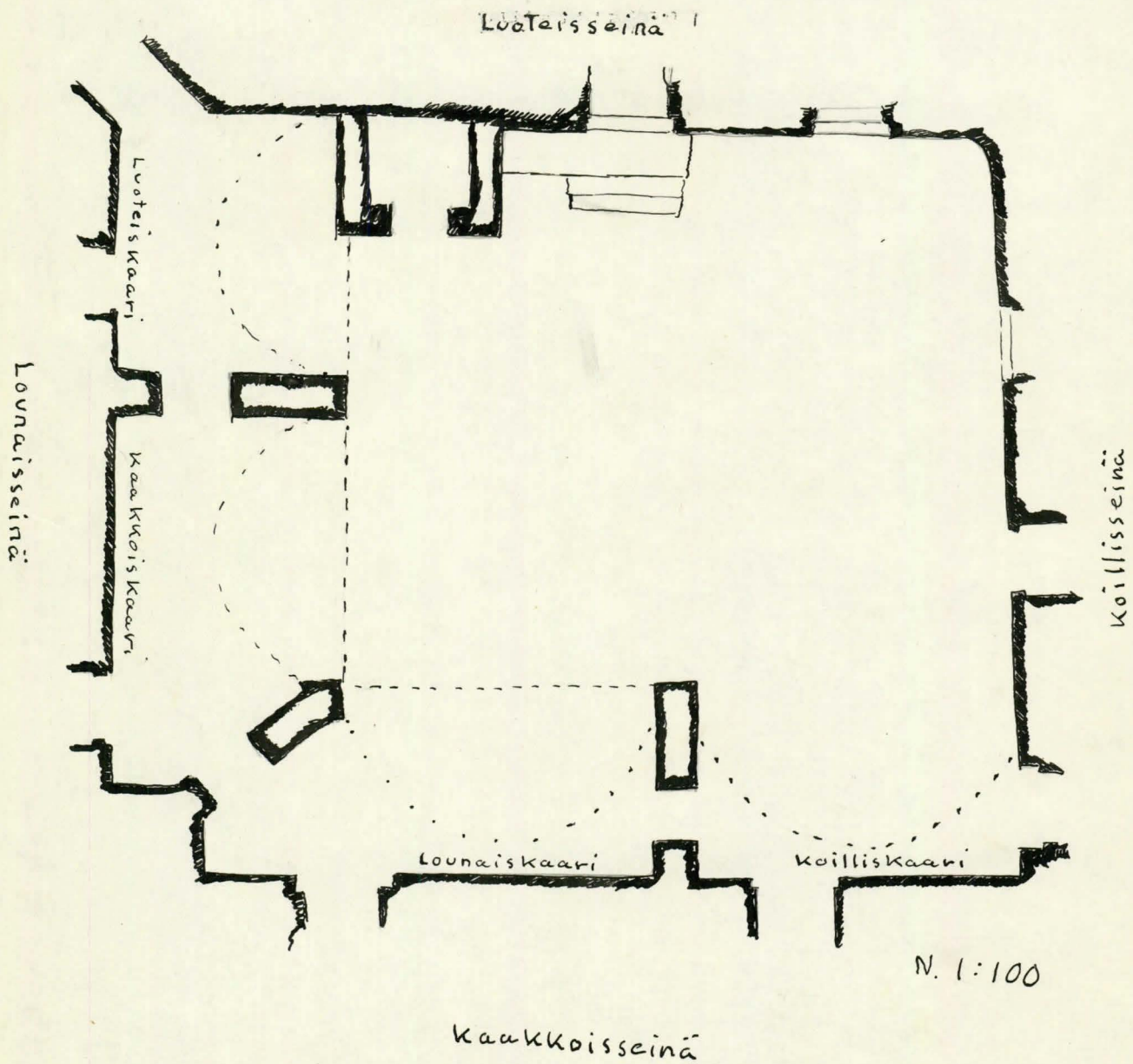
Umpeenmuurausta purettiin ja havaittiin, että se täytti hakatun syvennyksen. Syvennys oli noin 40 cm syvä ja sen perällä tuli tiilimuurintakainen harmaakivitäyte näkyviin. Syvennyksen yläreuna oli tasaisesti avattu, alareuna epätasainen. Reunat seurasivat alkuperäisien tiilien limityksiä.

Muuraus V.

Muuraus V näyttää olevan seinän korjausta samalta ajalta kuin II. Tiilet ja laasti samanlaisia kuin tässä muurauksessa.

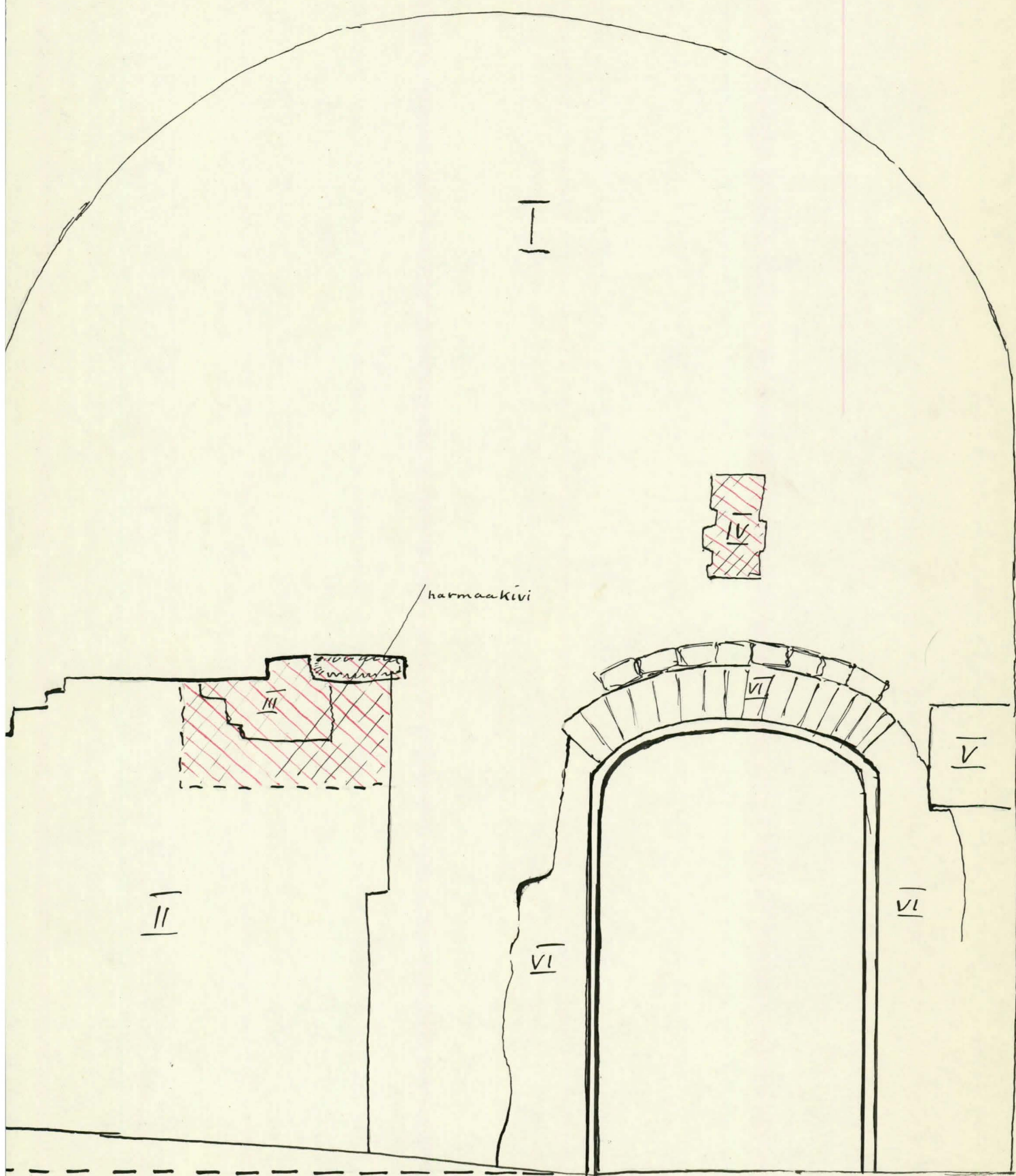
virt.kohtaa
alokuvassa
1)

SISÄPIIHAN SEINÄPINTOJEN
NIMITYKSET POHJAKERROKSESSA.

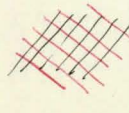

KAAVAKUVA KAAKKOISSEINAN
KOILLISKAAREN RAJOITTAMASTA
SEINÄPINNASTA SISÄPIHALLA

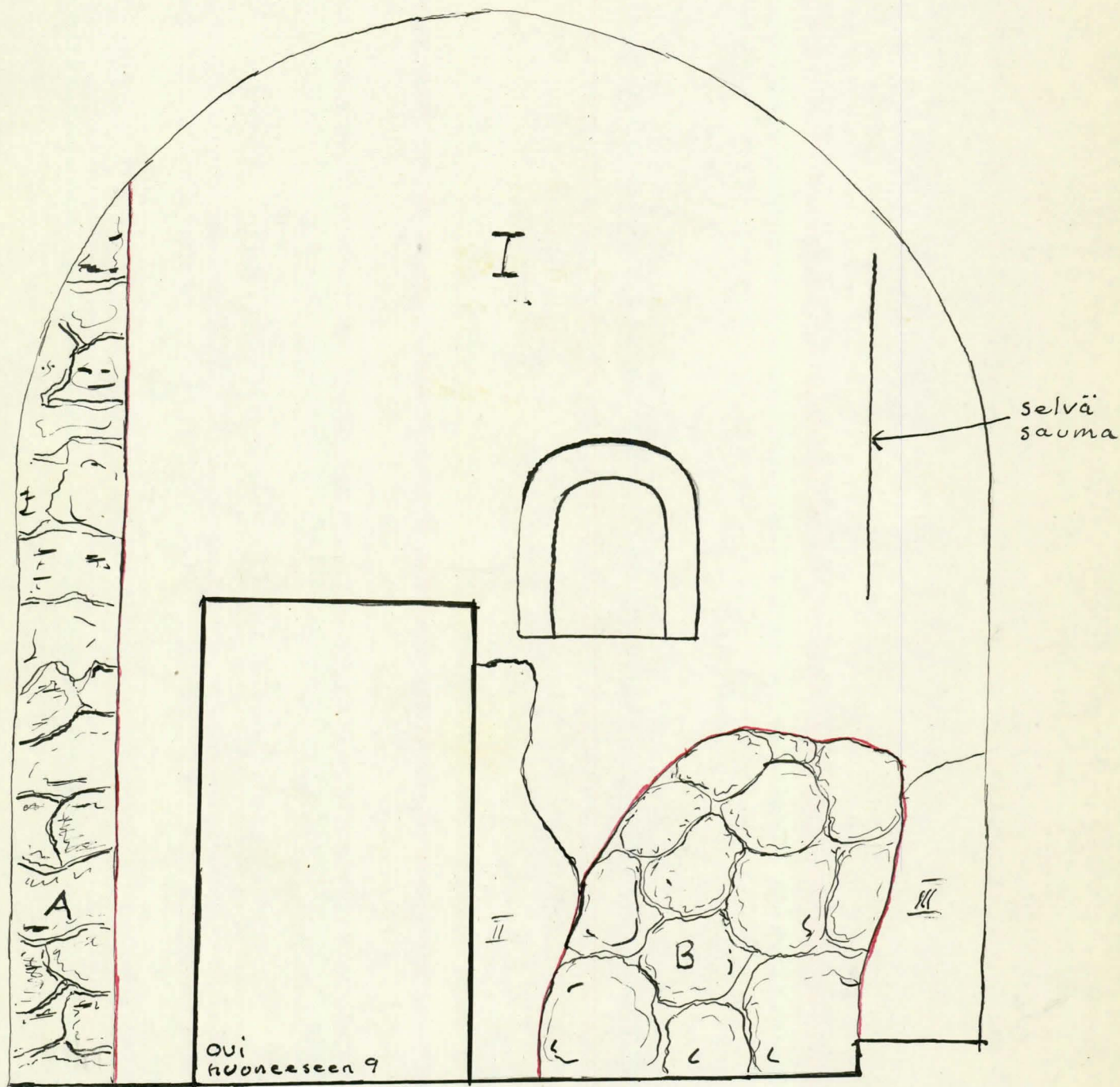

harmakivi

1:25

 Täältä alueelta poistettiin umpeenmuraus.

I-VI erilaisia muurauksia. Selitykset tekstissä.

A = Sileä harmaakivipinta

B = Epätasainen — " —

I-III = Tiilimuurausta (vrt. tekstiä)

1:25

H U O N E 10

Knut Drake

1954

30.7.1954 Huone toimii vankilan perunakellarina. Kun pohjasta oli
 Vrt.valo- poistettu irtomaa, tuli mukulakivilattia esille. Huoneen
 kuva 68. luoteisosassa lattiassa olleen painautuman kohdalta alet-
 tiin kaivaa syvemmälle. Kaivettiin n. 80-90 cm leveä oja
 lounais-koillissuuntaan. Oja merkitty pohjapiirrokseen pu-
 Piirros I. naisella katkoviivalla.

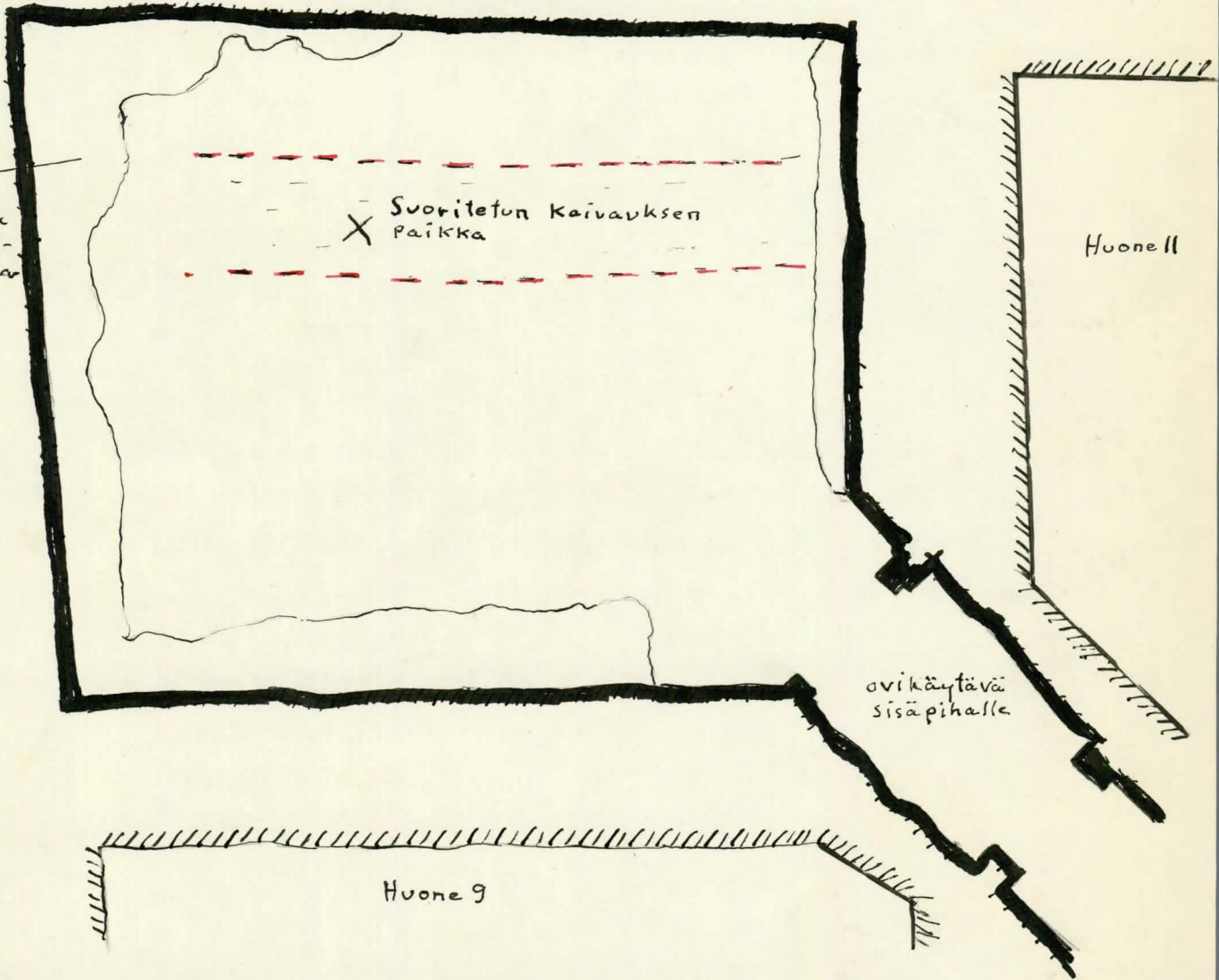
Mukulakivikerroksen alla oli n. 15 cm hyvin hienoa hiekkaa.
 Hiekkakerroksen alla oli n. 40 cm paksu kerros sekalaista
 täytettä: tiilenkappaleita, laastia, muraa, luita, kaake-
 linpalasia, lasinkappaleita, nauvoja ym. Täytekerroksen al-
 la oli taas n. 5 cm paksuinen kerros, joka vastannee entis-
 tä puulattiaa, koska muutama lankku vielä on säilynyt ja
 Vrt.valo- kerros muutenkin muodostuu multaantuneesta puusta. Tämän
 kuva 69. viimeisen kerroksen alla on todennäköisesti luonnonpohja,
 Piirros 2. kiinteää, kovaa soramaata.

Täytekerroksessa, noin 80 cm nykyisen lattiapinnan alla,
 löytyi nelikulmainen kupariraha. Paikka merkitty piirros
 1:een sinisellä ristillä. Raha on 8,5 x 9 cm. Rahan toisel-
 la puolella on viisi leimaa, toinen puoli on paljas. Leimat
 ovat: joka nurkassa yksi, leimassa hammastetun ympyrän sisäl-
 lä on ylinnä kruunu, sen alla kirjaimet FRS ja niiden alla
 vuosiluku 1725. Leimapuolen keskellä lukee taas samanlaisen
 ympyrän sisällä: $\frac{1}{2}$ DALER SILF:MYNT ja kirjoituksen alla
 on kaksi nuolta ristissä.

Luoteinen ulkoseinä.

HUONE 10
POHJA
1:50

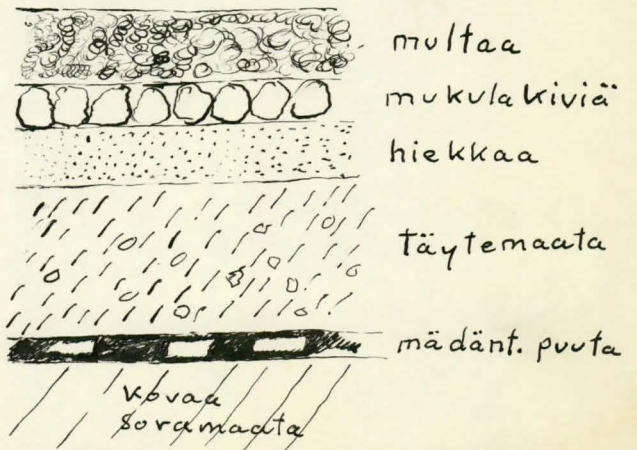
Jan tasossa
inästä ulko-
via harman
viä.

Piirros 2

KAIVAMAINEN LEIKKAUS
KAIVAUKSEN KERROKSISTA.

1:20

10/11

II KERROS . RISTIKÄYTÄVÄ.

Knut Drake 1954
C.J.Gardberg

Toinen kerros. Ristikäytävä. Koillispää.

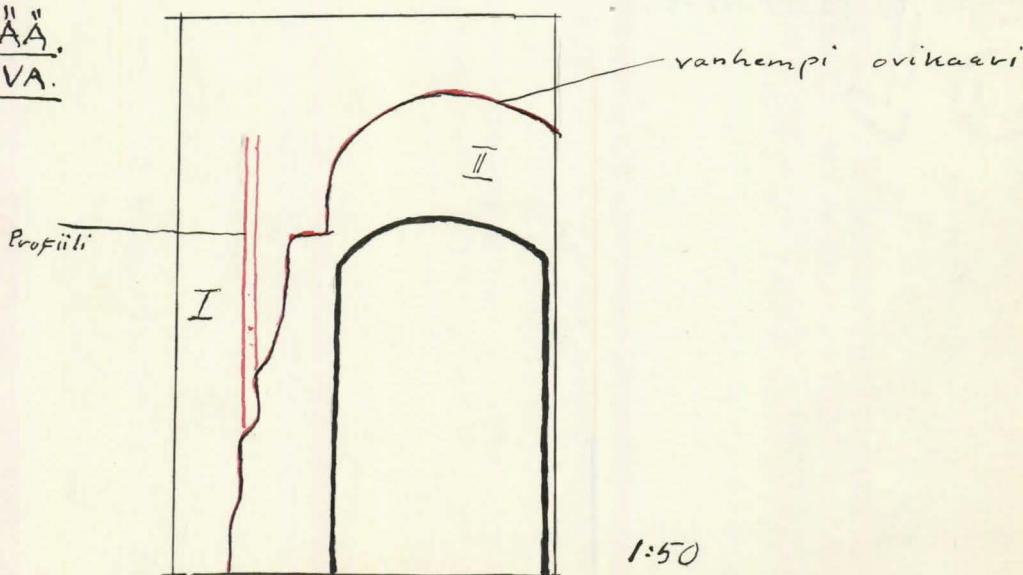
1-3 sm paksuinen rappaus poistettiin. Laasti oli tummanharmaa. Sitä oli 2-3 kertaa slammattu. (Tämä laastikerros on vanhempi kuin ristikäytävän ulkoseinä, koska se jatkuu tämän ja koillisseinän väliin). Slammausten päällä oli vielä öljymaalakerros ja tämän päällä viimeinen, valkoinen kalkitus. - Tumman rappauksen alla on vielä, seinän vanhemmissa osissa säilynyt osaa vihreänharmaasta rappauksesta (1720-lukua?), joka on pari kertaa kalkittu kellertäväksi.

(Vrt.valokuva 99)

Seinässä on kaksi eri muurausta (I ja II). Vanhempi muuraus on varsinkin seinän yläosassa hyvin kulunut. Nykyisen ovikaaren yläpuolella on vanhempi kaari säilynyt. Ovikaaren luoteispuolella on pystysuora, erikoistilistä tehty profiilisauva. Profiilista kumminkaan ei saa selvää kuvaa koska kaikki tiilet on rikottu. Tiilet ovat todennäköisesti olleet tällaiset:

KOILLISPÄÄ.
KAAVAKUVA.

Tiilimitat:

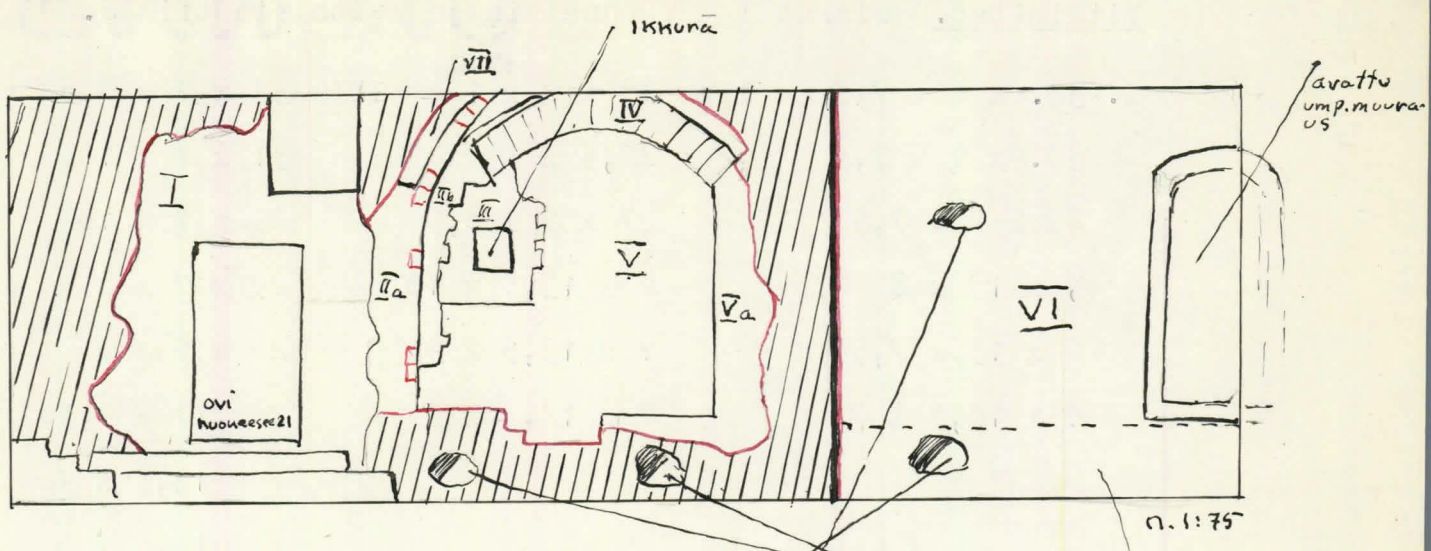
I   28,5 x ? x 10
               28   x ? x 10
               28   X ? x 10
               ?   x 14 x 10
               ?   x 14 x 10
               ?   x 14 x 9,5

Laasti 1-2 sm, vaaleanruskeanharmaa, hiekkaista.

II   31 x ? x 8
               29,5 x ? x 7
               29 x ? x 7
               ? x 14,5 x 7
               ? x 14 x 6,5
               ? x 13,5 x 7

Toisen kerroksen ristikäytävän lounaishaara, lounaisseinä.

Koko seinästä poistettiin rappaus. Pinnassa oli valkoista liimaväriä kolme kerrosta. Liimaväriin alla vaaleanharmaata rappausta 1-3 sm. Tämän kerroksen alla ei enään ollut yhtenäistä, koko seinää peittävää kerrosta. Seinän eri osat esitetty piirroksessa.

KAAVAKUVA LOUNAIS-
SEINÄN MUURAUKSISTA.

//// harmaakivimuurausta

I-VII tiilimuurauksia

□□ profilitiiliä

Todenn. palkkeja varten tehtyjä aukkoja. Olivat ump. muurattuja

rikkoutunutta ja korjattua tiiliseinää.

rt. valokuva 1

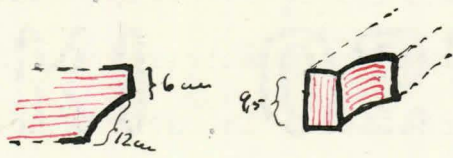
Tiilipinta VI oli vaaleanharmaan rappauksen alla 2-3 kertaa maalattu liimavärillä suoraan tiilipinnan päälle. Harmaakiviseinän päällä oli tummanharmaa rappaus, joka ei kumminkaan peittänyt kiviä kokonaan. Tämä kerros oli 2-3 kertaa slammattu. Pinnat I, III, V ja VII olivat suoraan päällimmäisen rappauksen alla. Pintojen II ja IV päällä oli paikoitellen jätteitä vanhemmasta, tummanharmaasta rappauksesta.

rt. valokuvat 28, 29

Tiilimitat. Pinnat I - V punaisia ja keltaisia tiiliä.

I.	30. x ? x 7,5	IIa	28 x ? x 10	III	33 x ? x 8,5
	30. x ? x 7,5		27,5 x 13 x ?		31 x ? x 10
	29 x ? x 7,5		27 x ? x 8,5		29 x ? x 10
	? x 15 x 8		? x 13,5 x 10		29 x ? x 8
	? x 15 x 7,5		? x 13,5 x 9		26 x ? x 9
	? x 14,5 x 7		? x 12,5 x 9		? x 14 x 9,5
					? x 13,5 x 7
					? x 13,5 x 6
					? x 12,5 x 8,5
IV	28 x 13 x ?	V	30 x ? x 9,5	Va	30 x ? x 9
	28 x ? x 9		29,5 x ? x 7,5		29,5 x ? x 7
	28 x ? x 9		28 x ? x 9		29 x ? x 7
	26,5 x ? x 9,5		27 x ? x 10		28 x ? x 10
	? x 17 x 6,5		? x 15 x 6		15 x ? x 6,5
	? x 14 x 10		? x 14 x 10		14 x ? x 9
	? x 14 x 9,5		? x 13 x 10		14 x ? x 7,5
	? x 12,5 x 9,5		? x 13 x 9		
VI punaisia tiiliä			28,5 x ? x 10		? x 14,5 x 10,5
			28 x ? x 10		? x 14,5 x 10
			28 x ? x 10		? x 14,5 x 10
Muuraus VII tiilimitat:			28 x ? x 9		? x 13 x 9
			28 x ? x 8,5		? x 12,5 x 9
			28 x ? x 8,5		? x 12,5 x 9

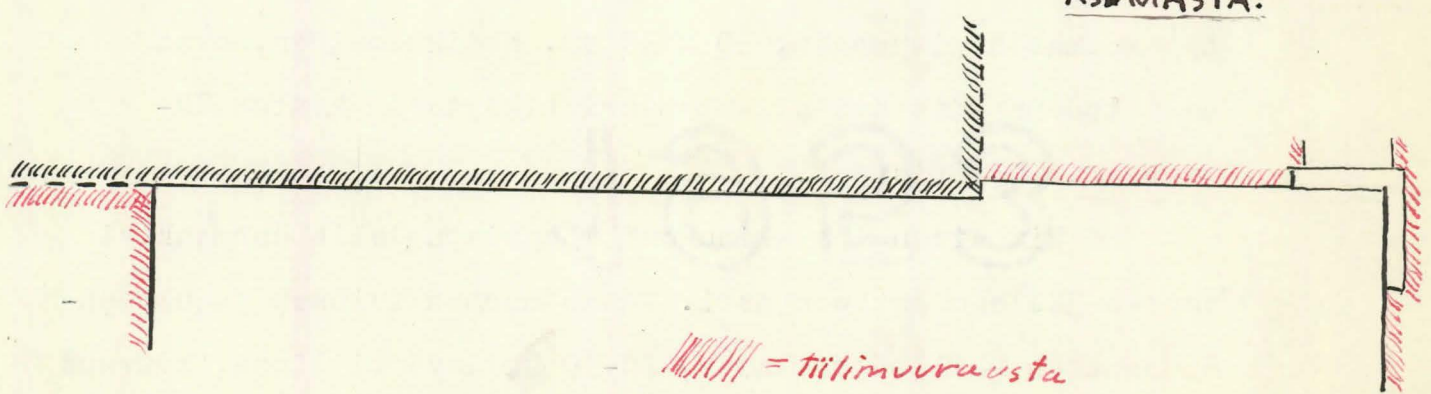
Profiilitiilet:

- II, b   27 x ? x 10
- 26 x ? x 10
- 26 x ? x 10
- 26 x ? x 9,5
- ? x 14 x 10
- ? x 14 x 9,5
- ? x 13 x 10

Lounaisseinä jakautuu kahteen pääosaan. Kaakkois- eli harmaakiviosaan ja luoteis- eli tiiliosaan. Raja osien välillä on erittäin selvä, koska harmaakiviosa ulkonee tiiliosasta n.20 sm. Harmaakiviosa on todennäköisesti vanhempi kuin lounaisseinän tiiliosa ja myös vanhempi kuin ristikäytävän kaakkoisseinä, koska se ei ole liitoksessa näiden kanssa, kuten seuraava piirros osoittaa.

KAAVAKUVA HARMAAKIVIMUURIN ASEMASTA.

////// = tiilimuurausta
 ||||| = harmaakivimuurausta

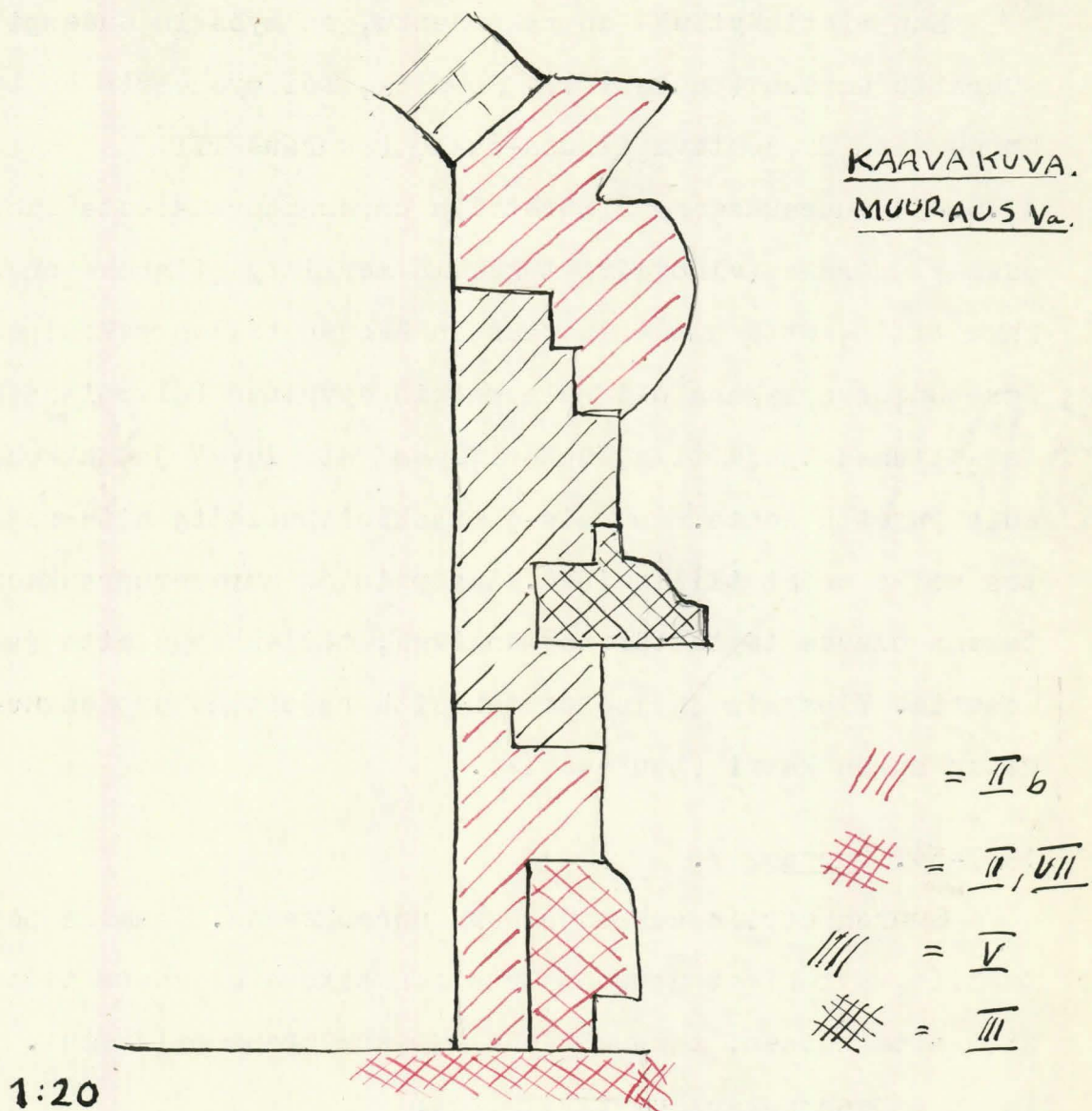
Harmaakiviosa.

Kuten ~~piirros II:sta~~^{seinän kaavakuvasta} selviää, ei ole kuitenkaan paljoa jäljellä itse harmaakiviseinästä. Kaakosta lukien on ensin noin metrin verran harmaakiviseinää. Sitä on parin paikoin korjattu tiilenkappaleilla. Seuraa noin pari metriä leveä tiilimuuraus (muuraus I) huoneeseen 21 johtavan oven ympärillä. Nähtävästi on tällä paikalla ollut harmaakiveä, kunnes viime vuosisadalla tämä oviaukko on tehty. Oven luoteisreunan yläpuolella on ristikäytävän, noin 60 sm leveä kantopalkki. Kantopalkin luoteispuolella on jälleen pari harmaakiveä.

Seinän keskiosaa peittävä suuri umpeenmuuraus on erikseen selitetty. (Liite II) Kaari sen kaakkoisosan yläkulmassa on kosketuksessa yllämainittujen kantopalkin viereisiin kiviin.

Muuraus I:n ja umpeenmuurauksen välillä on noin 50 sm leveä muuraus II. Tämä on suurimmalta osalta samaa muurausta kuin ylempi kaari (muuraus VII), sitä vain on korjattu yhdellä uudella keltaisella tiilellä. Tämän muurauksen pinta on kulunut. Muuraus on jatkunut aikaisemmin jonkin verran kaakkoon päin, mutta rajoittuu nyt muuraukseen I. Tässä seinäosassa on molempien sivujen alapuolella kaksi umpeenmuurattua pyöreähköä aukkoa, halkaisija n. 40 sm. Koska saman seinän tiiliosassakin, samalla tasolla, löytyy kolmas umpimuuraus, 30 x 30 sm, nelikulmainen, ovat nämä todennäköisesti olleet puuristikäytävän kantopalkkien kiinnityspisteet.

Keskimmäisen "palkkiaukon" lounaispuolella harmaakiviseinä nousee jälleen kattoon asti. Tämän harmaakiviosan ja umpeenmuurauksen välillä on kapea, 20-50 sm levä tiiliosa, muuraus Va. Tässä muurauksessa huomaa jälleen neljä erilaista muurausta. Kts. ^{seur.} piirrosta.

Lounaisseinän suuri umpeenmuuraus.

(Vrt. valokuvat 28 ja 29)

Kun rappaus oli poistettu ristikäytävän lounais-seinästä, havaittiin seinän keskiosassa noin 2,5 x 2,5 m iso umpeenmuuraus. Sen alareuna on n. 75 sm käytävän lattiasta. Muurauksessa huomaa ainakin kolme eri vaihetta. Alkuaan paikalla näköjään on ollut n. 3 m korkea

pyörökaarinen oviaukko, reunustettu profiilitiilillä (piirroksessa punaisella). Myöhemmin tätä aukkoa on pienennetty ja tehty segmenttikaareksi (tiilipinnat IIb ja IV).

Kun ristikäytävää on rakennettu, on myöskin uudempi aukko muurattu umpeen (muuraus V). Samalla, tai myöhemmin on tehty huoneeseen 22 johtava ikkuna-aukko (muuraus III)

11.6.-54 muurauksessa V purettiin umpeenmuurauksesta luoteisosan ylänurkka (vinoviivoituksella merkitty piirrokseseen). Havaittiin, että umpeenmuuraus on kahden tiilen paksuinen. Puretun osan takana oli noin metrin syvyinen (ulkopinnasta laskettuna) tyhjä tila, suunnilleen yhtä leveä ja korkea kuin purettu kohta. Lounais- ja kaakkoispuolelta sitä rajoittaa melko uudet tiiliseinät. Alaspäin on umpeenmuurauksen takana olevaa täytettä: harmaakiveä, tiilenkappaleita ja laastia. Ylöspäin ja luoteeseen sitä rajoittaa umpeenmuuratun aukon kaari (muuraus IV).

19/7-54. Muuraus V.

Suurennettiin aukkoa umpeenmuurauksessa. Samalla poistettiin täyteketivet umpeenmuurauksen takana olevasta tilasta, niin että toinen, takana oleva umpeenmuuraus paljastui.

Tämän umpeenmuurauksen tiilimitat:

$$29,5 \times 14,5 \times 6$$

$$29 \times 14,5 \times 7,5$$

$$28,5 \times 14,5 \times 6,5$$

$$28 \times 13,5 \times 9$$

$$27 \times 13,5 \times 6$$

$$27 \times 13 \times 6$$

$$? \times 12 \times 5,5$$

Pienemmät tiilet olivat kivikovaksi ja mustaksi poltetut. Laasti keskiharmaata, kovaa, hiekkaista.

Tätä taaempaa umpeenmuurausta purettiin myös. Sen takaa tuli kivillä, tiilillä ja muralla täyttyneet portaat esille. Portaat ovat johtaneet porrashuoneeseen 32a, josta on päästy todennäköisesti 1700-luvun kirkkoon (41/31), joka on sijainnut nykyisen huone 41 (IV kerros) paikalla ja alaosat ovat ulottuneet nykyisen kolmannen kerroksen huone 31 asti. Mahdollisesti portaita on myös päästy huoneeseen 32. Pihalta on portaisiin päästy porrastornin (kierreportaat) välityksellä. Tämä rakennelma on merkitty Ammondin pohjaan v:ltä 1721.

Portaiden täyte poistettiin. Työ oli tässäkin hankalaa suurten kivilohkareiden vuoksi. Täyte todennäköisesti peräisin väliseinästä huoneiden 32 ja 32a väliltä, joka on ollut ainakin osittain harmaakiveä.

(kts. liite III) (vrt. valokuva 101)

Tiiliosa. (Vrt. esim. valokuva 103)

Seinän tiiliosa on harvinaisen yhtenäinen. Punakeltaiset tiilet, munkkilimityksessä, ovat suurella huolella muuratut. Paitsi oviaukkoa luoteiskulmassa (kts. jäljempänä) on jo (ktso edellä) mainittu nelikulmainen, umpeenmuurattu palkkiaukko ja 185 sm sen yläpuolella suunn. samanlainen palkkiaukko noin 40 x 30 sm. Samalla korkeudella, harmaakiviseinän saumalla, on 10 x 13 sm syvennys, poistetun tiilenkappaleen jälki. Noin 40 sm tämän syvennyksen alla, 40 sm kiviseinästä on pyöreä reikä, halkaisija 4 sm, luultavasti puupultin jälki. Sama reikä on huoneen 24 uunin takaseinässä näkyvissä. Tiili reijitetyn tiilen luoteispuolella on uusi, muita tiiliä pienempi (29 x ? x 8 sm).

Tiiliosan alapuoli, noin 75 sm lattiasta, on hyvin kulunutta. Oviaukon alapuolella ainakin 7:llä tiilellä korjattu. Myös oviaukon yläpuolella on seinä kulunut.

Toisen kerroksen ristikäytävän lounaishaara, oviaukko, joka sen luoteispäässä johtaa muurin sisään.

Oviaukko oli umpeenmuurattu ja syvennyksenä näkyvissä muurissa. Pinnassa oli liimaväriä, pari kolme kerrosta, sen alla valkoinen rappaus. Kun rappaus poistettiin, tuli tiilimuuraus esille. Oviaukko on muurattu 17 sm:n syvällä pykälällä ja umpeenmuuraus oli pykälän linjassa. (liite 4) (vrt.valokuvat 1 ja 2)

Umpeenmuurauksessa oli kaksi erilaista muurausta, ylempi ja alempi (liite IV). Ylemmässä oli sekalaisia tiiliä, alemmassa oli kellertäviä tiiliä yhtä ainoata laatua. Kun umpeenmuuraus poistettiin ei kuitenkaan mitään sellaista tullut esille, joka olisi osoittanut, että täytemuurauksessa olisi kaksi eri aikakautta.

Umpeenmuurauksen ylemmän osan tiilimittoja (tiilimitat n:o 1; k = kellertävä, p = punainen):

22,5 x ? x 9 p	28 x ? x 10,5 p	? x 13 x 9,5 p
23 x ? x 6,5 k	? x 12 x 6,5 k	? x 13 x 9,5 p
23 x ? x 6,5 k	? x 13 x 6,5 k	

Umpeenmuurauksen alemman osan tiilimittoja (tiilimitat n:o 2):

30 x ? x 9,5	30 x ? x 11	? x 14 x 9
30 x ? x 10	? x 12,5 x 10	? x 15 x 11,5

Näiden kellertävien tiilien ohella oli muurauksessa myöskin punainen tiili, jonka mitat oli ? x 15 x 10 sm.

Kun umpeenmuuraus purettiin, havaittiin että sen paksuus oli 30 sm. Sen takana olevat portaat olivat täynnä tiiliä ja laastia. Täyte oli pudotettu portaisiin niiden yläpäästä. (vrt. valokuva 104).

Touko-kesäkuu -54.

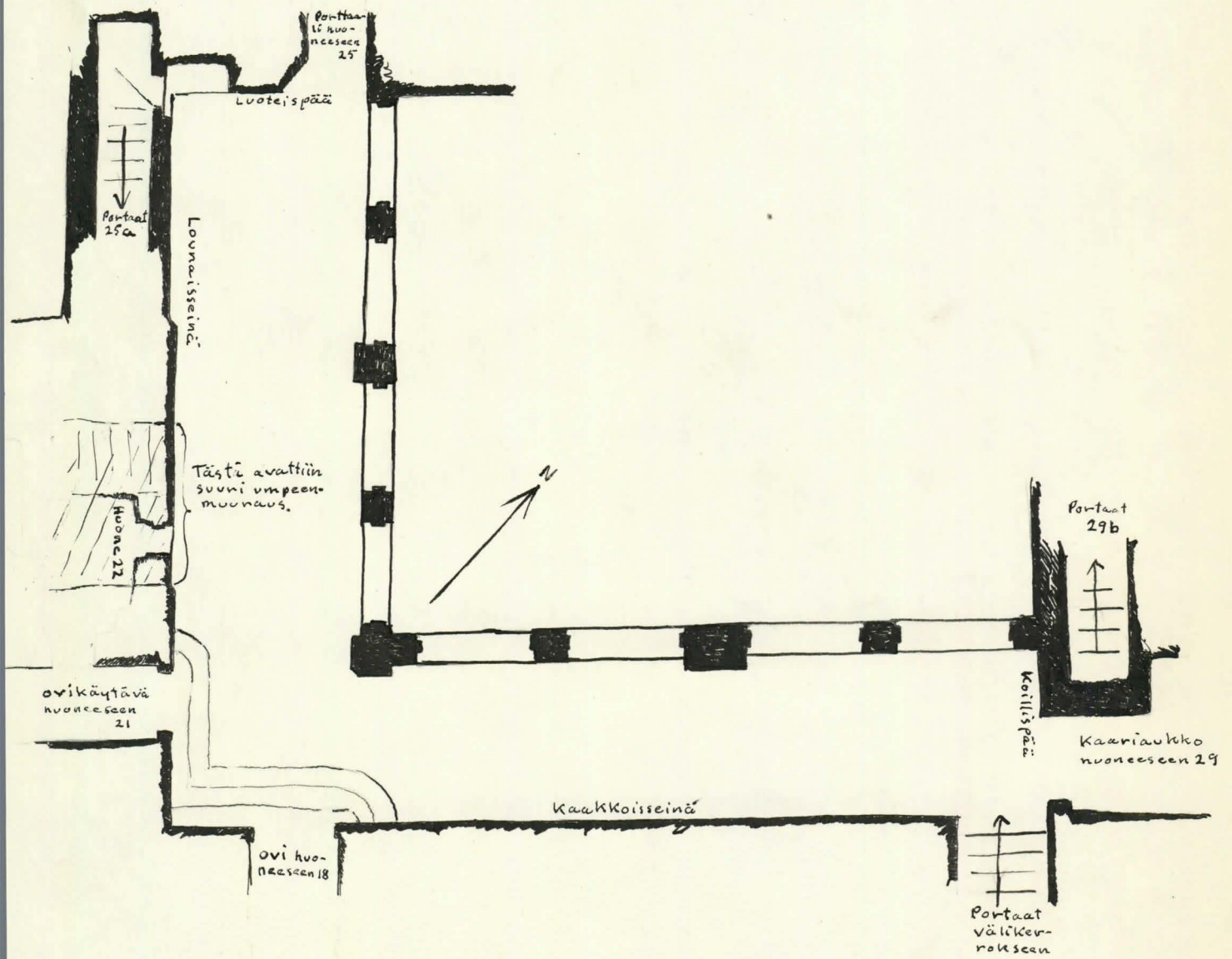
Täyte poistettiin portaiden alapäästä, jolloin voitiin todeta porrasholvin jatkuneen tasapohjaisena käytävänä luoteissuuntaan. Myös noususta poistettiin täytettä, kunnes vastaan tuli umpeenmuuraustulppa, joka todennäköisesti tukee huone 32:sta ristikäytävälle nykyisin johtavan ovikäytävän lattiaa.

Kesäkuu -54.

Kaakkoisseinästä poistettiin uudet peitekerrokset. Näiden alla osittain jäljellä vanhempaa rappausta ja kalkitusta. Laasti savilaastia ja rappauksella ollut ensisijassa ruostunutta seinäpintaa tasoittava luonne.

Samaten poistettiin uusi seinäpeite käytävän luoteispäästä. Peitekerrokset samantapaiset kuin lounaisseinän tiiliosassa. Paitsi porttaalia, jossa useita maalauskerroksia. (vrt. valokuvat 3,4,104) seinän alaosassa.

II KERROS.
 RISTIKÄYTÄVÄ.
 POHJA JA AVA-
 UKSET.
 1:100

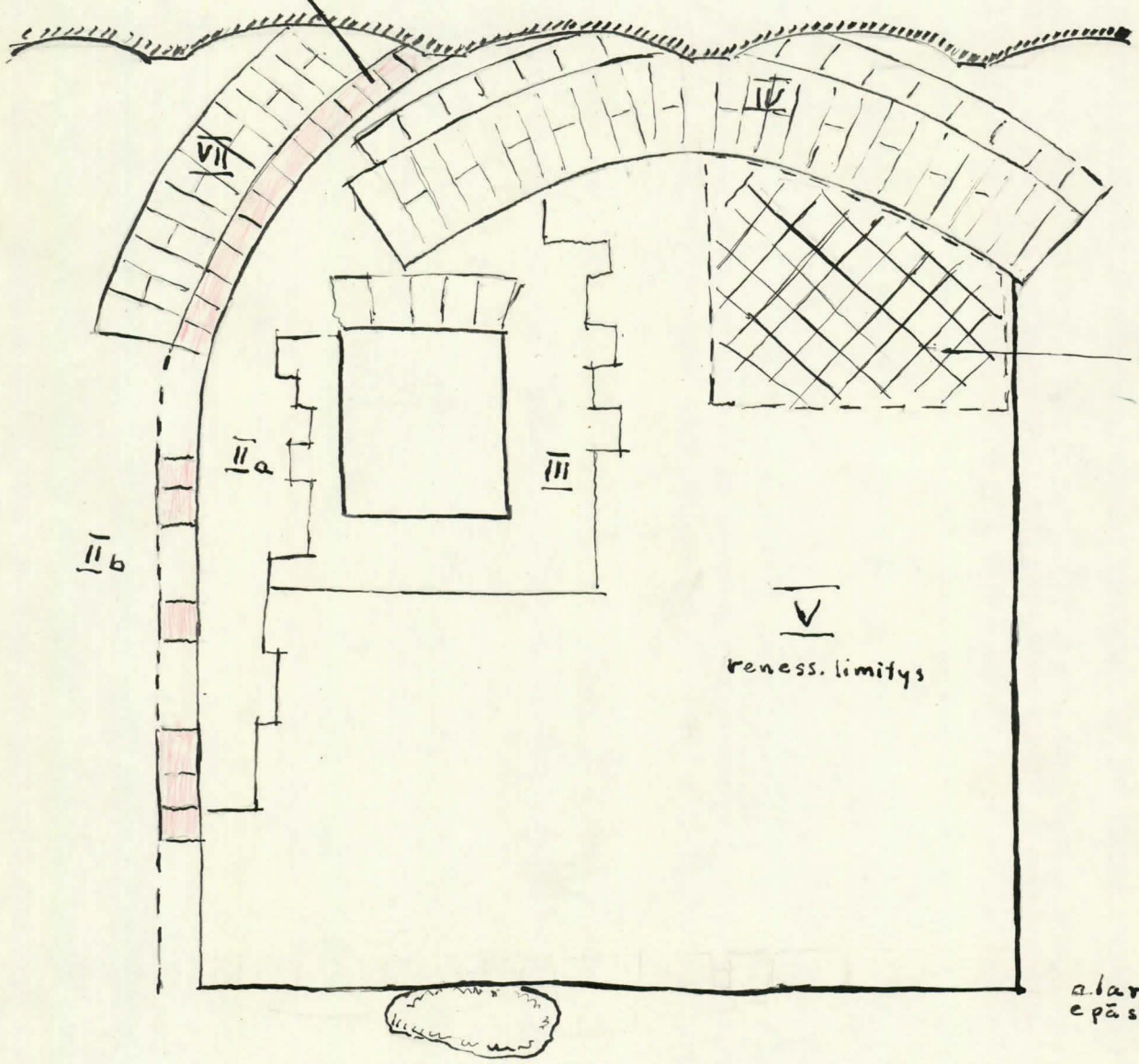

T. P. L.

II KERROS RISTIKÄYTÄVÄN LOUNAIS- SEINÄN UMPEENMUURAUUS N. 1:20

I-V = eri muuraukset
vrt. seinän kokonaisesitystä

Pielen muototiilten
pystysvora poikkileikkaus

ristikäytävän katon
kalku

aukko
avattiin 11.6.54

V
reness. limitys

alareuna
epäsäännöllinen

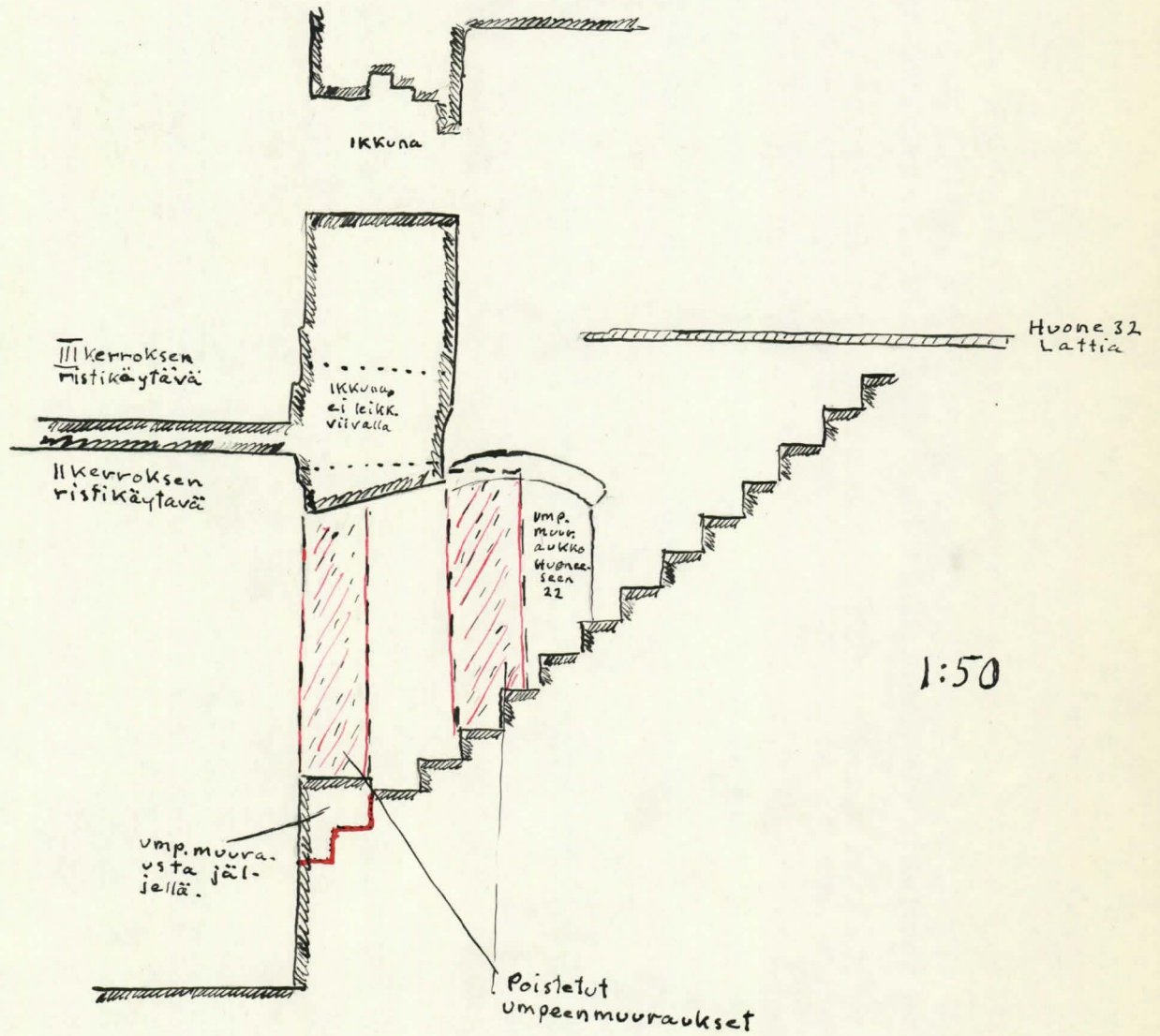
ristikäytävän
lattiafaso

KISIKÄYTÄVÄ

II KERROS

LOUNAISSEINÄN PALJASTUNEET PORTAAT 22a/32a

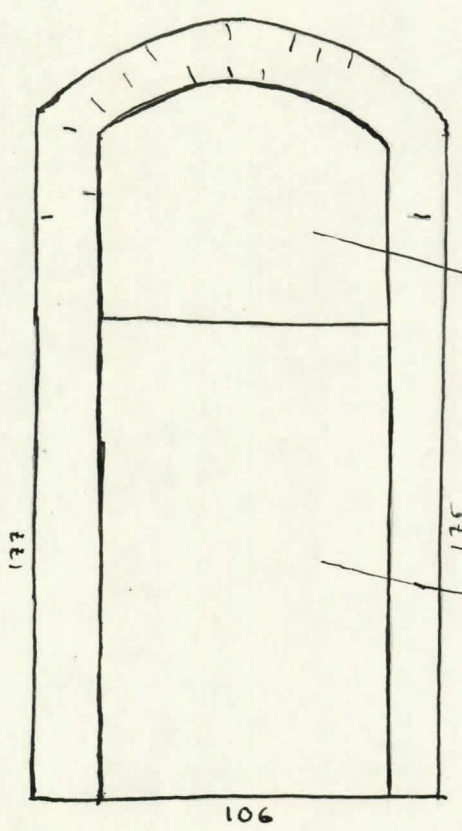
LEIKKAUS

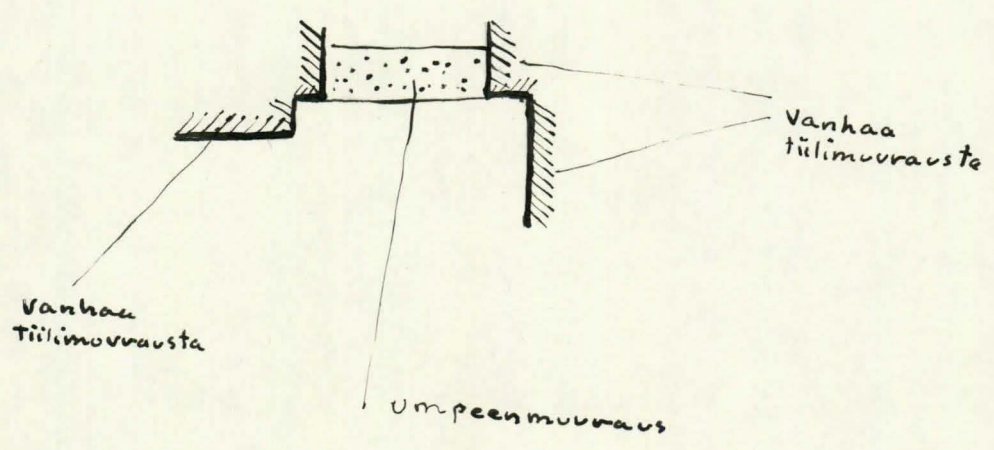
II KERROS. RISTIKÄYTÄVÄ. UMPEEN MUURAUUS

LOUNAISSEINÄN LUOTEISPÄÄSSÄ.

Umpeenmuruattu aukko
destä katsottuna.
1:20

Umpeenmuruatun aukon pohja
Kaavakuvana. 1:35.

1871
 1872
 1873
 1874
 1875
 1876
 1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900

6611

1874

1874

H U O N E 18a

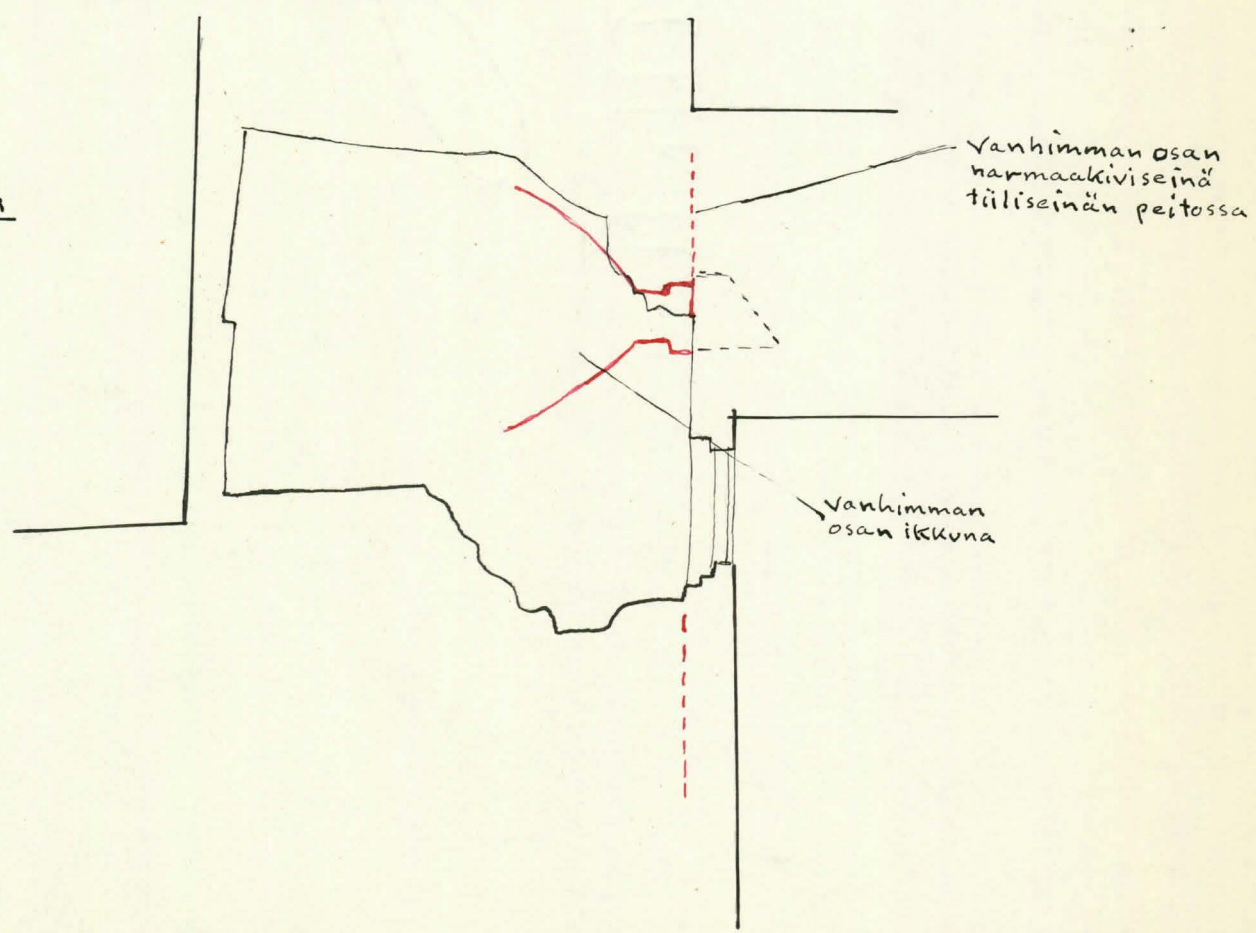
Kesäkuu -54. Huonetta käytetään vankilan kirkon yhteydessä olevana siivous-
välineiden suojana ja puuvarastona. Nykyisin sinne on pääsy vain
kirkosta, mutta varhemmin on tila ollut yhteydessä huoneeseen
21, vrt. merkintöjä tämän huoneen kohdalla.

Mielenkiintoisin havainto komerossa ikkuna ja ikkunasyvennys
koillisseinässä. Ikkuna on mahdollisesti ollut vanhimpaan
harmaakiviosaan kuuluva. Ikkunapielet tiiltä:

29	x	?	x	9,5	?	x	14	x	9,5
28,5	x	?	x	10	?	x	13,5	x	9
28,5	x	?	x	10	?	x	13,5	x	9
28	x	?	x	10	?	x	13	x	9
					?	x	13	x	9

Kysymyksessä kuitenkin vain tiilimuuraus, vanhempi harmaakivi-
rt.liite) seinä voidaan nähdä ikkunakomerosta. Varsinaisen ikkuna-aukon
korkeus n. 80 cm. ja leveys 50cm. Siinä on segmenttikaari ja komeron pohja
rt.valokuva) laskee porrasmaisesti.

KAIVAKUVA
1:50

H U O N E 20

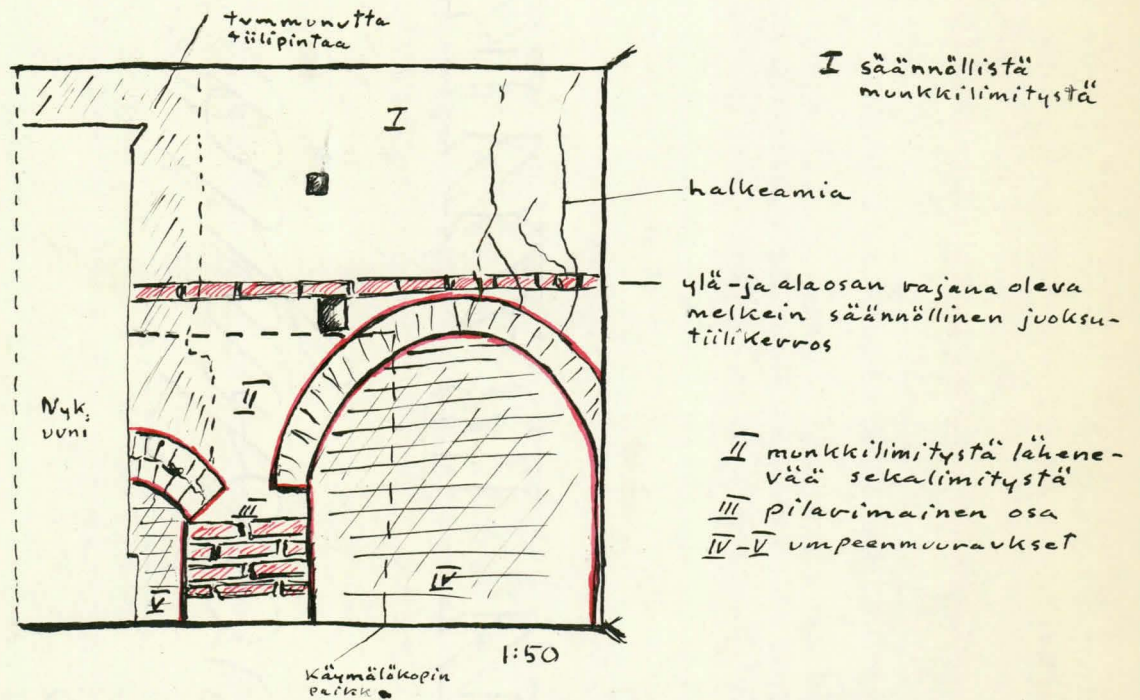
Antero Sinisalo

1954

Koillisseinä.

AAVAMAINEN
JONNOS
UURAUKSISTA.

1:50

Tiilimittoja:

I.	28,5 x ? x 9,5	II.	27,5 x ? x 9,5	IV.	k 31 x ? x 6,5
	28,5 x ? x 9		27,5 x ? x 9,5		p 30,5 x ? x 6
	28 x ? x 9,5		27,5 x ? x 8,5		k 30 x ? x 6,5
	28 x ? x 9		27,5 x ? x 8		k 29,5 x ? x 6,5
	28 x ? x 8,5		? x 14 x 10		p 29,5 x ? x 6,5
	27,5 x ? x 9,5		? x 14 x 9,5		p 29 x ? x 6,5
	27,5 x ? x 9		? x 13 x 9,5		k 29 x ? x 6,5
	? x 14,5 x 9,5				p 28 x ? x 6,5
	? x 14,5 x 9	III.	27 x ? x 9		p ? x 15 x 6,5
	? x 14,5 x 9		27 x ? x 9		k ? x 15 x 6,5
	? x 14 x 9,5		27,5 x ? x 8,5		k ? x 15 x 6
	? x 13,5 x 10		27 x ? x 8		p ? x 14,5 x 7,5
	? x 13,5 x 9		? x 14 x 10		K ? x 14,5 x 7
	? x 13 x 10		? x 14 x 9,5		p ? x 14,5 x 6
	? x 13 x 8,5		? x 13,5 x 8		
		V.	27,5 x ? x 8,5		
			26 x ? x 6,5		
			? x 15 x 8,5		
			? x 14,5 x 6,5		

Pyörökaari:

? x 13,5 x 9,5
 ? x 13,5 x 9,5
 ? x 13,5 x 9,5
 ? x 13,5 x 8,5
 ? x 13,5 x 8
 ? x 13 x 8

Segmenttikaari:

? x 14 x 9,5
 ? x 14 x 9,5
 ? x 13,5 x 10
 ? x 13,5 x 9

Seinäpintaa peitti päällimmäisenä tavanomainen öljyväripinta. Alaosa (n.160 cm) tummahkoa harmaata, yläosa vaaleaa. Tämän alla vielä toinen öljyvärikerros. Sitten tuli neljä värikerrosta, kaksi punaruskeaa, yksi kellanruskea ja yksi vaalea. Kahden slammauspinnan jälkeen seurasi 0,5 - 2 cm paksu harmaa rappaus.

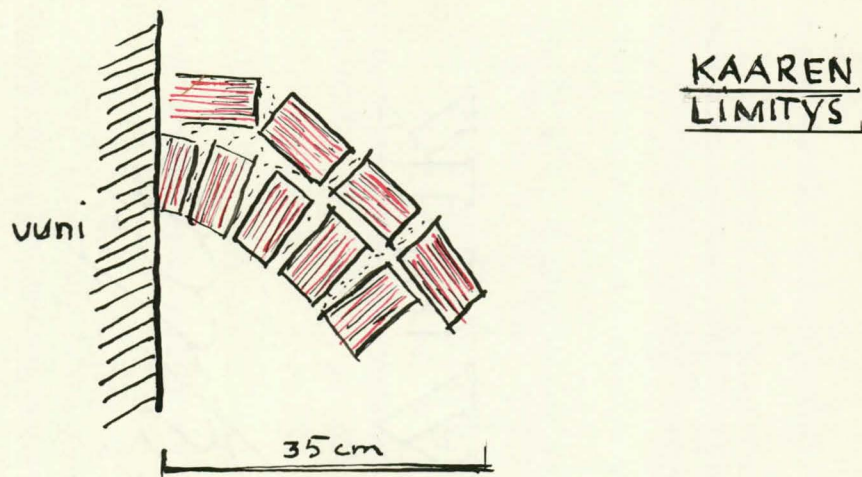
Seinä kauttaaltaan tiiltä. Sen korkeus 315 cm ja leveys 385 cm. Näkyvissä oleva osa (nurkasta uuniin) 290 cm. Itänurkassa ei ole liitosta, vaan koillisseinä näyttää jatkuvan kaakkoisseinän sisään, mm. pyörökaaren kaaritiilet.

Seinässä kaksi umpeenmuurattua kaariaukkoa. Pyörökaari, jonka korkeus lattiasta on 200 cm ja leveys 185 cm, sekä segmenttikaari, jonka korkeus näkyvissä olevassa osassa 93 cm, leveyttä siitä näkyvissä n. 35 cm.

Pyörökaaren kannat ovat metrin korkeudella lattiasta. Kaariaukko alkaa n. 10 cm itänurkasta. Varsinaisen kaaren muodostaa 29 tiiltä, 14 lakitiilen kummallakin puolen. Kaaritiilet punaisia, toiset melko tummiksi poltettuja. Umpeenmuurauksessa punaisia ja keltaisia tiiliä. Limitys sekalimitystä, tiilet suurimmalta osalta juoksussa, 22 $\frac{1}{2}$ tiilikerrosta.

Segmenttikaareissa kaksi tiilikerrosta päätiiliä limitettynä.

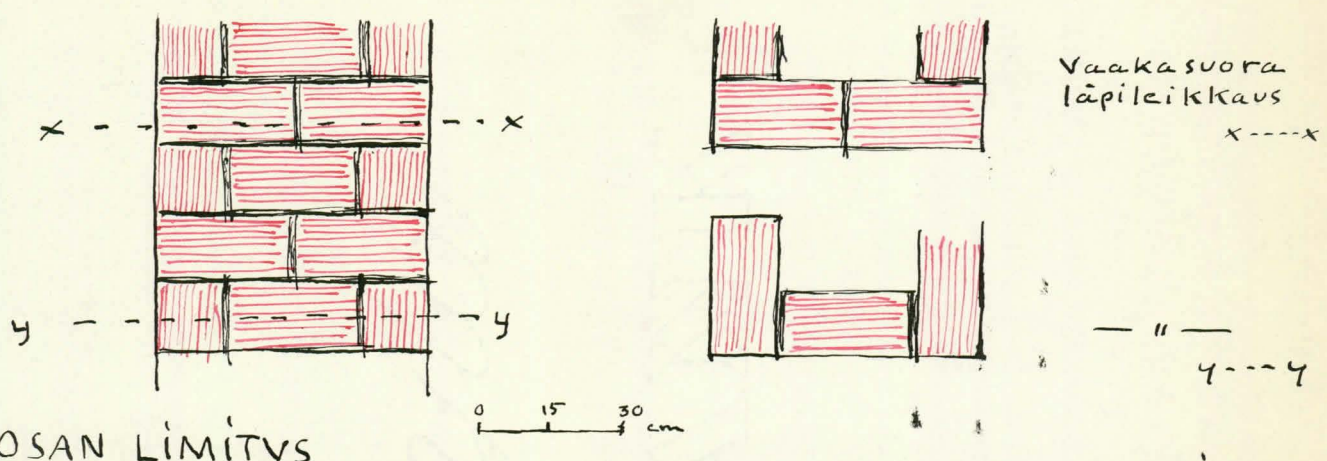

Umpeenmuurauksessa näkyvissä 10 $\frac{1}{2}$ tiilikerrosta. Limitys näkyvissä olevan osan perusteella renessanssilimitystä.

Seinän yläosa hyvin säännöllistä munkkilimitystä (kuusi tiilikerrosta). Tämän päättää alaspäin mentäessä pyörökaaren yläreunan yläpuolella kulkeva juoksutiilirivi (siinä kuitenkin lähinnä itänurkkaa kolme päätiiltä). Tämän tiilikerroksen alapuolella tavallista leveämpi vaakasauma.

Välittömästi juoksutiilikerroksen alapuolella, 200 cm lattiasta, 175 cm itänurkasta n. 15 - 16 cm syvyinen, yläreunaltaan käarevaksi kulunut aukko, suuruudeltaan päätiili + saumat. Mahdollisesti kannatinhirren paikka.

Piirroksessa numerolla II merkitty seinäpinta munkkilimitystä lähenevää sekalimitystä. Pilarimaisessa seinäpinnan alaosassa ovat tiilet limitetty piirroksen osoittamalla tavalla. Muuraus huolellista, laastisaumat tasoitellut. Pilarin leveys 58 cm. Sen korkeus 80 cm.

PILARIOSAN LIMITYS

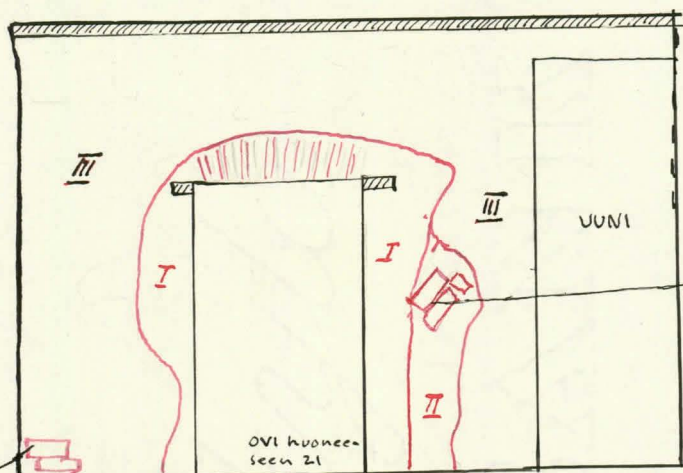
Samanlaista seinäpintaa mahdollisesti ison kaariaukon itänurkan puoleisessa seinäosassa, joka kuitenkin peittyy kaakkoisseinän sisään.

Ison kaariaukon yläpuolella, itänurkan puolella, seinä halkeillut parista kolmesta kohden pystysaumoja myöten kaaritiileistä kattoon saakka.

Seinäpinta uunin yläpuolella ja sivulla (n. 30 - 40 cm itänurkkaan päin) tummunutta.

Ison kaariaukon umpeenmuurauksen pinnassa, 90 cm lattiasta raja, jonka mahdollisesti jättänyt makuulavitsa tai jokin vastaava rakennelma. Raja näkyy myös muilla seinillä. Sen kohdalla olleen vaakasauman raoista löytyi kuivuneita luteita.

Piirroksessa on merkitty pisteviivalla kohta seinässä, jota vasten käymäläkoppi on nojannut. Seinässä voi havaita tämän jättämän rajan.

Luoteisseinä.

KAAVAKUVA

1:50

Paikkaus
tai kaaritiiltä

I vutta muurausta

II yhtenäinen vanhempi
tiilipinta

III harmaakiviseinä

Kaksi vanhaa
tiiltä
(31x 3x 8,5)Tiilimittoja:

I.	P.	30 x ? x 6	P.	? x 16,5 x 7,5
		26,5 x ? x 7		? x 15,5 x 6
		24 x ? x 7,5		? x 15 x 7,5
	K.	22 x ? x 6		? x 15 x 7
		22 x ? x 5,5		? x 15 x 6,5
		21,5 x ? x 5		? x 14,5 x 9,5
		21 x ? x 5		? x 14 x 8,5
			K.	? x 11 x 5,5
				? x 10,5 x 5
				? x 10 x 5,5
	II.	28,5 x ? x 9		
		27,5 x ? x 9,5		
		? x 14,5 x 9,5		
		? x 14 x 9		

Seinää peitti kaksiosainen öljyvärripinta, yläosa vaalea ja alosa (n. 158 cm) harmaa. Tämän alla vielä toinen värikerros, joka alaosan kohdalta ruskea. Länsinurkan puoleinen seinän alin osa oveen saakka (90 cm lattiasta) ollut myös tervattu. Väripintojen alla kaksi slammauspintaa, hermahtava ja valkoinen. Rappauskerroksen vahvuus vaihteli suuresti. Luonnonkivien korkeimmalle kohovien kohtien päällä vain slammauk-

set, paksuimmillaan rappaus n. 2 - 2,5 cm.

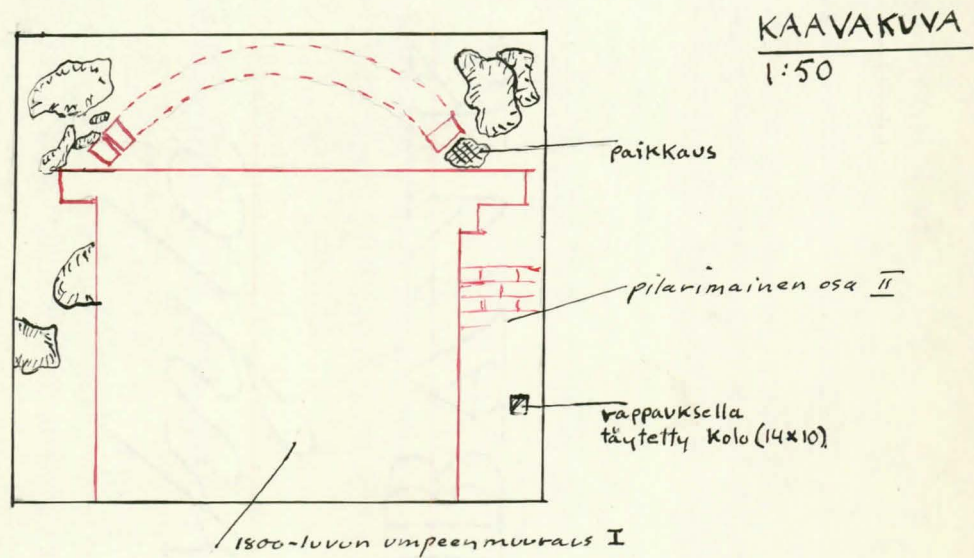
Oviaukon mitat 195 x 110 cm. Sitä ympäröi kauttaaltaan umpeenmuurausta muistuttava tiilipinta, joka on muodoltaan epä-säännöllinen. Oven päällä kevennyskaari. N. 28 cm oven uuninpuoleisesta pielestä alkaa keskimäärin 35 cm leveä vanhojen tiilien vyöhyke. Tämän yläosassa kaksi vinossa asennossa olevaa tiiltä, jotka mahdollisesti kuuluneet vanhaan ovikaareen tai sitten muodostavat paikkauksen.

Harmaakivilatomuksen saumauksissa isoja tiilenpaloja harmaassa laastissa.

Länsinurkassa aivan lähellä lattian rajaa pari suurta kokonaisuutta tiiltä (31 x ? x 8,5).

Kevennyskaaren ja kivilatomuksen rajaan oven yläpuolella tehdystä reiästä voitiin todeta tyhjää tilaa. Huoneesta johtavan ovikäytävän lankkukatton huoneen puoleista ensimmäistä lankkua näkyvissä tiilimuurauksessa, uunin puoleisessa oven pielessä 35 cm ja länsinurkan puolella 18 cm. Lankun paksuus 6 cm.

Oven ja länsinurkan välisessä seinäosassa kulkee 90 cm lattias-ta yli tiili- ja luonnonkivipinnan raja, jossa todennäköisesti on ollut kiinnitettynä makuulavitsa. Saumauksen koloista tällä kohden löytyi kuivuneita luteita.

Lounaisseinä:Tiilimittoja:

I.	30 x ? x 7,5	? x 15 x 7	II.	28 x ? x 9
	30 x ? x 7,5	? x 15 x 6,5		27 x ? x 9
	30 x ? x 7,5	? x 14,5 x 7		26,5 x ? x 10
	30 x ? x 7	? x 13,5 x 7		26,5 x ? x 9,5
	30 x ? x 7			25 x ? x 8,5
	30 x ? x 7			? x 14,5 x 10
	29,5 x ? x 7			? x 14 x 10
	? x 15 x 7			? x 14 x 9,5
	? x 15 x 7			? x 13,5 x 9

Lounaisseinän korkeus 310 cm ja leveys 345 cm. Seinän pintaa peittivät samanlaiset väri-, slammaus- ja rappauskerrokset kuin huoneen muitakin seiniä. Alinna oli tiilipinnan päällä seinän yläosassa, viimeisestä umpeenmuurauksesta kattoon, sekä osittain ns. pilariosien kohdalla, vanhempaa, kovaa rappaus- ta. Se oli paksuimmillaan n. 2 cm, luonnonkivien korkeimmal- le kohovien osien päältä se puuttui kokonaan. Tässä rappauk- sessa tummia siruja, samoin eräillä kohdin pieniä puun tai oljen paloja. Harmaakivien kohdalla rappauksen ja kiven välil-

lä kuivunutta sammalta.

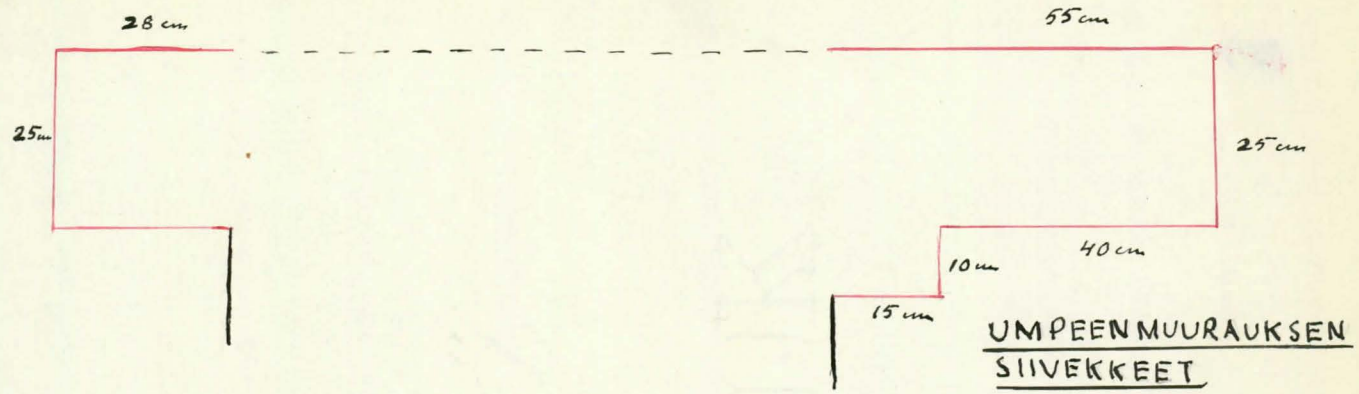
Seinässä umpeenmuurauksen ulkopuolella molemmissa ylänurkissa ja ikkunanpuoleisessa pilariosassa harmaakivilohkareita. Itänurkassa ei tiililiitosta (luoteisseinä tältä osaltaan pääasiassa luonnonkivilatomusta), etelänurkassa sen sijaan näyttää olevan liitos.

Lattiasta 85-90 cm korkeudella kulkee raja kuten muissakin seinissä. Rajasta lattiaan ulottunut seinäosa ollut todennäköisesti tervattu. Tällä kohden vahvistettu saumaus, joka vaikuttaa harjasaumaukselta. Koloista löytyi runsaasti kuivuneita luteita.

Noin 60 cm nurkista välittömästi umpeenmuurauksen yläpuolella näkyvissä parin tiilin verran kovan rappauspinnan alla kulkevaa kaarta. Länsinurkan puoleisten näkyvissä olevien kaaritiilien ja umpeenmuurauksen yläreunan välillä n. 30 cm läpimittainen paikkaus.

Länsinurkan puoleisessa pilariosassa samanlainen limitys kuin koillisseinän pilarissa, säännöllisenä ulottuen ylöspäin umpeenmuurauksen siivekkeeseen. Ikkunanpuoleinen pilariosa epä-säännöllisempi, siinä mm. luonnonkiviä. Pilariosat n. 60 cm leveitä. Länsinurkan puoleisessa pilariosassa, aivan lähellä nurkkaa, e.m. rajan korkeudella, rappauksella täytetty 14 x 10 cm suuruinen kolo.

Umpeenmuuraus lähinnä renessanssilimitystä lähenevää sekalimitystä, 24 tiilikerrosta. Sen korkeus on 220 cm ja leveys puolivälistä 225 cm. Pari ylintä tiilikerrosta ulottuu siivekkeinä lähemmäksi nurkkia.

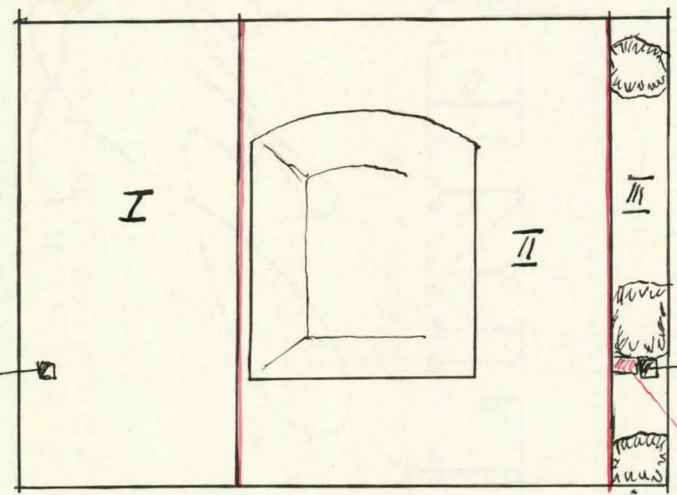
Länsinurkassa voitiin todeta luoteisseinän jatkuvan syvälle lounaisseinän ohi.

Kaakkoisseinä.

KAAVAKUVA
1:50

sekalimitys, vanhat tiilet
sekalimitys, sekalaiset tiilet
harmuakiniä ja vanhoja tiiliä

paikattu kolo

tiilillä tukittu kolo

Poikkauksellisen suuri päättili (16x12)

Tiilimittoja:

- I. 28 x ? x 9,5
- 28 x ? x 9,5
- 28 x ? x 9
- 27,5 x ? x 9,5
- 27,5 x ? x 9,5

- II. 30 x ? x 7,5
- 28 x ? x 10,5
- 28 x ? x 7
- 28 x ? x 7
- 28 x ? x 6,5

27 X ? x 9,5
 ? x 14 x 9
 ? x 14 x 9
 ? x 14 x 9
 ? x 13,5 x 9,5
 ? x 13 x 9,5

28 x ? x 6
 27,5 x ? x 9,5
 27 x ? x 9
 26,5 x ? x 9
 ? x 15,5 x 8
 ? x 15 x 6
 ? x 14,5 x 7,5
 ? x 13,5 x 6,5
 ? x 13 x 8
 ? x 12,5 x 9,5

III. 28,5 x ? x 9
 28 x ? x 9

Seinää peittivät samat pintakerrokset kuin muissakin seinissä. Seinäpinnan osassa III jäljellä samaa kovaa, vanhaa rappausta kuin lounaisseinän yläosassa.

Seinäpinnan osassa I on muuraus vanhoista tiilistä muurattua sekalimitystä. Varsinainen muuraus säännöllistä, saumat tasoitettuja, tiilit samanlaisia ~~jne~~. Itänurkassa ei ole liitosta, vaan koillisseinä näyttää jatkuvan kaakkoisseinän sisään, joka siis myöhemmin muurattu. Se on ehkä peitemuurausta harmaakiviseinän päälle.

Seinäpinnassa II, joka kiertää ikkuna-aukkoa, on selvästi myöhempää muutosmuurausta. Sekalimityksen lisäksi tiilit ovat sekalaisia ja saumat epäsäännöllisiä ja tasoittamattomia. Samanlainen muuraus näyttää jatkuvan ikkunasyvennyksessäkin.

Seinäpinnassa III, joka ulottuu 38 cm etelänurkasta, tiilit ja harmaakivet vielä osittain vanhan, kovan rappauksen peitossa. Tiilit vanhoja, yksi poikkeuksellisen suuri (? x 16 x 12) 120 cm lattiasta vyöhykkeiden II ja III rajalla. Siitä nurkkaan päin tiilenpalalla suljettu 25 cm syvä kolo, jota ehkä vastaa vyöhykkeessä ~~jne~~^I samalla korkeudella oleva paikkaus.

kirros 7)

Nämä erilaiset vyöhykkeet eroittautuvat toisistaan selvillä

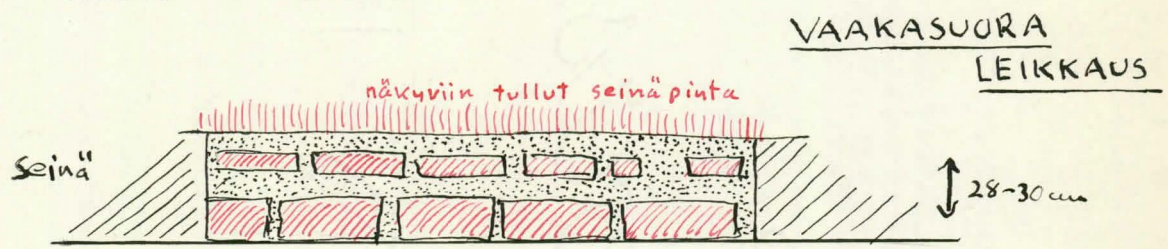
pystysuorilla saumoilla.

Umpeenmuurausten ayaamiset.

Koillisseinän pyörökaari.
- - - - -

Avattiin 29.6. kolme ylintä tiilikerrosta. Suurin osa umpeenmuurauksesta juoksutiiliä, joten varsinaisen umpeenmuurauksen paksuus = tiilin leveys. Uusi seinäpinta vastassa n. 29 cm syvyydellä, aukko siis kaaritiilin pituuden syvyine n. Umpeenmuurauksen ja näkyviin tulleen seinäpinnan väli täytetty karkealla muurauksella (tiilit kyljittäin) sekä runsaalla laastilla.

rt.valokuva
11)

Paljastuneen seinäpinnan tiilimittoja (näkyviin tulleet kaikki juoksussa):

- 29 x ? x 9
- 28,5 x ? x 9,5
- 28 x ? x 9
- 28 x ? x 9

Näkyviin tulleen seinäpinnan laasti karkeaa ja hyvin kovaa. Siinä näkyy kalkinpaloja ja harmaita siruja. Väriltään se on valkoista. Laastipintoja ei ole tasoiteltu, muuraus kuitenkin säämöllistä. Laasti on eräissä pursunut ulos saumoista. Koska ei kuitenkaan tässä tapauksessa muurausta todenäköisesti ole voitu suorittaa toiselta puolen, on oletettava, että se

muodostaa ensimmäisen peitteen takana olevalle harmaakivi- tai tiiliseinälle ja että huoneen puoleinen seinä kaarineen on muurattu välittömästi sen päälle. Laasti kummassakin seinässä vaikuttaa samalta. Umpeenmuuraus kuitenkin selvästi toiselta ajalta laastin (umpeenmuurauksessa laasti harmahtavaa, hienorakeisempaa ja pehmeää) ja tiilimittojen perusteella. Takaseinä jatkuu kaaren kohdalla ylös ja sivuille etuseinän tääkse.

30.6. poistettiin vielä kaksi tiilikerrosta ja kolmesta seuraavasta porrastaen osa. Välimuurausta jätettiin kolmen kyljittäin olevan tiilin verran näkyviin.

Tiilimittoja:

30 x 15 x 6,5

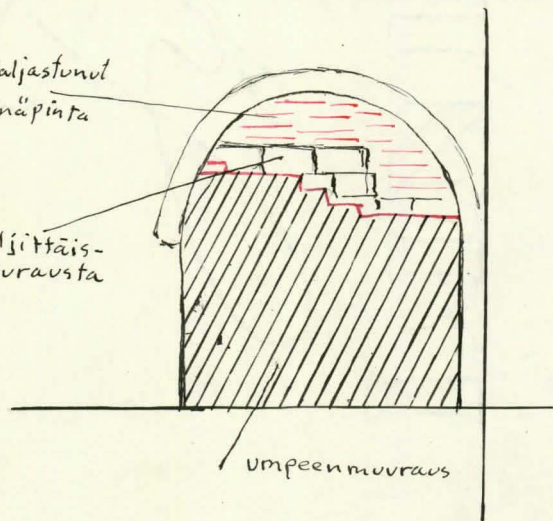
29,5 x 15 x 7,5

Takaseinässä tehtiin saumaukseen kolo, jonka kautta voitiin todeta kolmannen seinäpinnan ainakin sillä kohden olevan tiiltä. Se on takana mahdollisesti olevien portaiden seinä.

t.korjauspii-
stus v.1730-
)

Paljastunut
seinäpinta

Kyljittäis-
muurausta

KAIVAKUVA PYÖRÖ
KAAREN UMP. MUUR.
AVAUksesta.

N. 1:50

Koillisseinän segmenttikaari.

5.6.-55.

Poistettiin näkyvissä olevasta umpeenmuurauksesta (suurin osa uunin takana) ylhäältä muutama tiilikerros. Varsinainen um-

peenmuuraus renessanssilimitystä. Sen takana täytemuurausta, jossa tiilit vapaasti asetettuja ja välit täytetty paksulla laastilla. Tämä laasti vaaleaa, suhteellisen hienorakeista ja pehmeää. Myös osa täytemuurausta poistettiin. Aukon syvyys syvimmillään 45 cm ja vastassa on edelleen täytemuurausta.

rt.valokuvat
I ja 111)

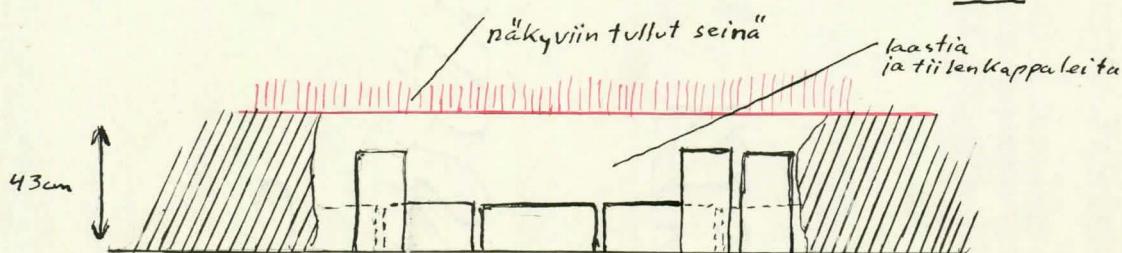
Lounaisseinän umpeenmuuraus.

9.6.-55.

Poistettiin kolme tiiliriviä varsinaisen aukon leveydeltä kokonaan. Kahdesta seuraavasta keskeltä porrastaen. Umpeenmuurauksen 13 ylintä kerrosta jokseenkin säännöllistä renessanssilimitystä, 9 seuraavaa vendiläistä, kaksi viimeistä renessanssilimitystä.

rt.valokuvat
9,80 ja 112)

VAAKASUORA LÄPILEIKKAUS.

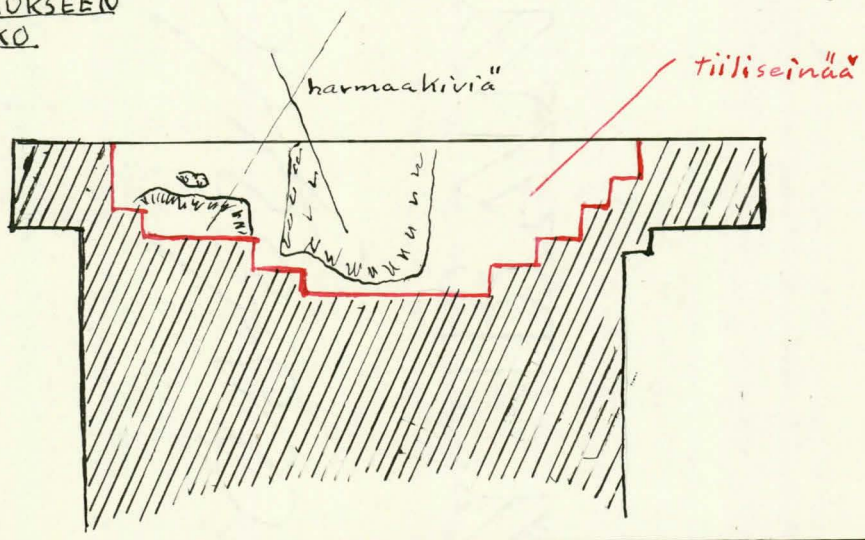

Umpeenmuurauksen ja uuden seinän väli täytetty laastilla ja tiilenpuolikilla ja palasilla. Huoneen seinäpinnan ja näkyviin tulleen väli n. 43 cm. Aivan ylhäältä n. 15 cm puuttui laasti ja tiilitäyte. Tämä tyhjiö ulottui siivekkeiden verran sivuille. Siivekkeiden kohdalta ei umpeenmuurausta poistettu yläpuolella olevan seinäosan murtumisvaaran vuoksi.

Näkyviin tullut seinä harmaakivilatomusta ja tiilimuurausta. Seinä jatkuu ylös etumaisen seinän taakse. Harmaakivilatomuksen saumoissa tiilenkappaleita. Tiiliosassa voimakkaat saumat ja laastia levitetty osittain tiilipinnallekin. On mahdollista,

että näkyviin tullut osa on paikkausta. Laasti on kovaa, valkeaa, karkeaa laastia. Aukon vaakasuora yläpieli peitetty 1 - 2 cm paksuisella rappauskerroksella, jossa näkyy selvästi apuna käytettyjen lautojen tai lankkujen rajat ja syiden jäljet. Tämä rappaus vaikuttaa samalta kuin takaseinän laasti ja lounaisseinän yläosan kova rappauskerros.

UMP. MUURAUKSEEN
TEHTY AUKKO.

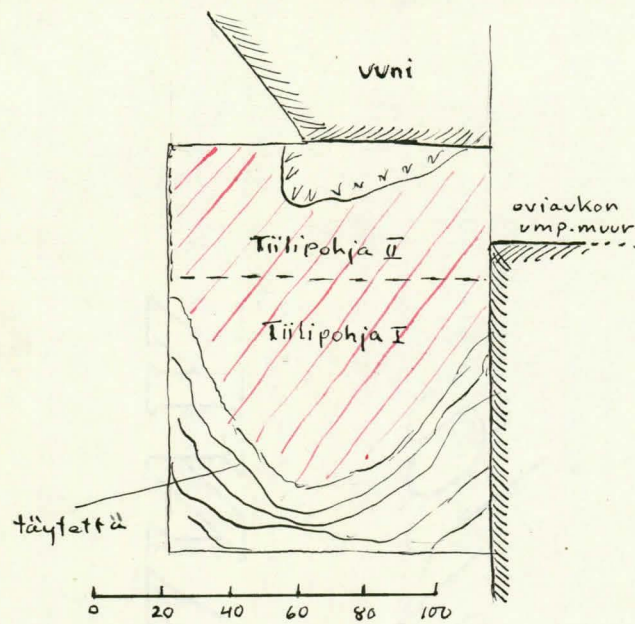
Lattia.

Lattiaan revittiin koillisseinän viereen nykyisestä uunista itänurkkaan päin aukko, joka ulottui seinää pitkin 120 cm ja so liitettä) siitä ulospäin 95 cm. Lattialankkuja peitti 1 cm paksu massakerros. Lankut 6,3 cm paksuja, 17 cm leveitä, noin 95 cm pitkiä, suunta koillisseinästä lounaisseinään. Liitoskohdasta jatkuvat lattialankut samansuuntaisina, mutta mitoiltaan poikkeavina (paksuus 3 - 5,5 cm, leveys 20 - 24 cm).

Lankut lepäsivät kahden kaakkoisseinästä luoteisseinään kulkevan hirren varassa (n. 23 x 17). Heti lankkujen alta alkoi lattiatäyte: tiilen ja laastin kappaleita, muraa, puun kappaleita, hiilen paloja, tuohta jne.

N. 87 cm syvyydessä lattiatasolta tiilipohja. Tiilipohjassa

syvennys oviaukon umpeenmuurauksen kohdalla.

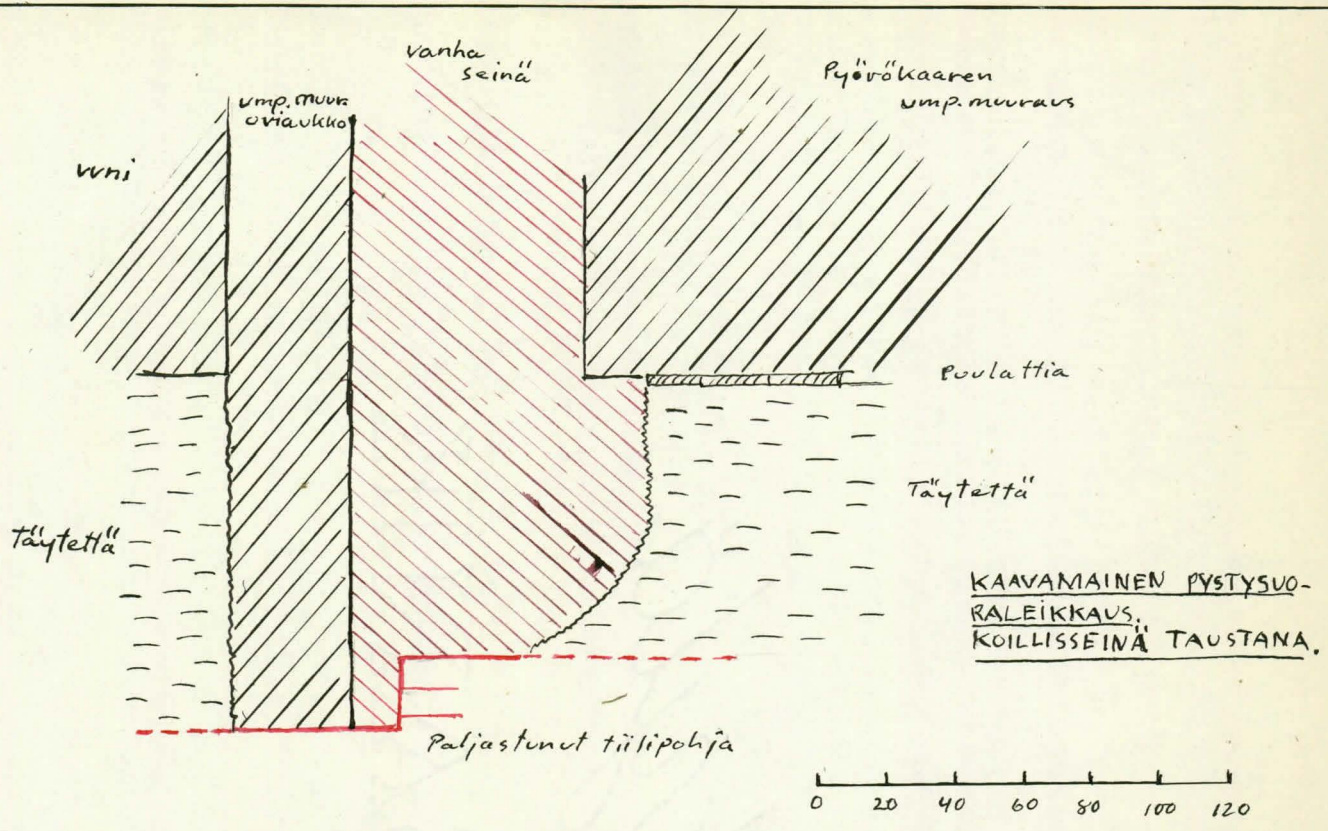
AVATUN AUKON
KAIVAM. VAAKASUORA
LEIKKAUS.

Syvennyksen tiilipohja kaksi tiilikerrosta (22 cm) matalampana. Se ulottuu n. 95 cm koillisseinästä. Sitä on näkyvillä n. 40 cm ja se jatkuu uunin alaiseen täytteeseen. Syvennys on suorakulmainen, tasasyvä ja reunoiltaan säännöllinen. Liittynyt ehkä ovisysteemiin. Ylemmän tiilipohjan tasolle kulki syvennyksen yli lahonnut lankku koillisseinästä lounaisseinän suuntaan. Tiilipohjan laasti vaaleaa, kovaa, keskikarkeaa, samanlaista kuin kaivauksen kohdalla paljastuneessa seinässä.

Tiilimittoja:

28 x 14 x 8

28 x ? x 9

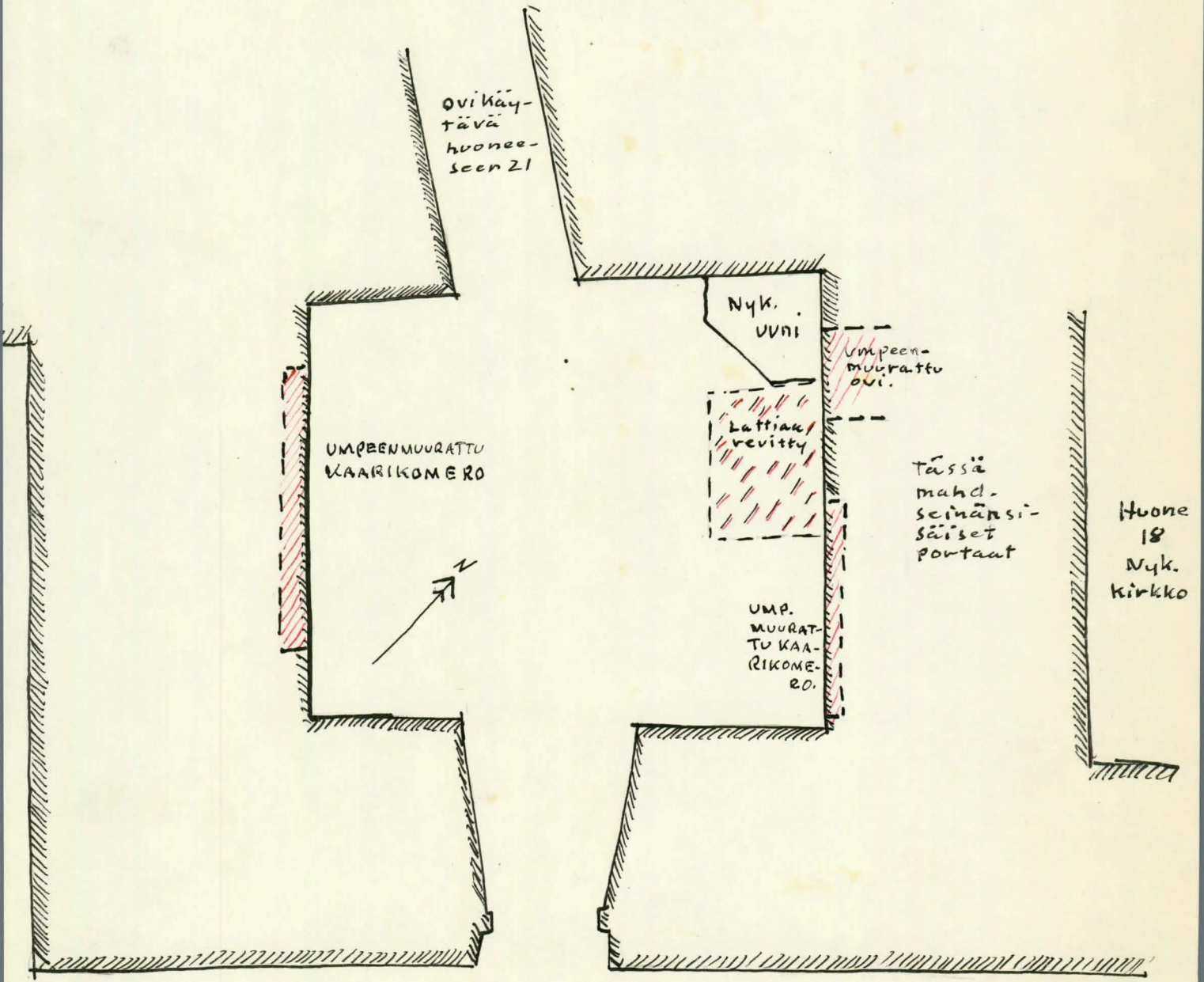
Koillisseinän pyörökaari päättyy lattiatasoon. Oviaukko jatkuu ainakin alempaan tiilipintaan saakka. Oviaukon näkyvässä olevan pielen korkeus (kaaren kantaan) nyt n. 180 cm.

HUONE 20

POHJA.

LOUTYNEET UMPEEN MUURAUKSET.

1:50

in kulma

H U O N E 21

Antero Sinisalo
Knut Drake

1954

18.5. Luoteisseinää tutkittiin. Seinän lounaispäästä alkaen hakattiin rappaus pois alueelta, jonka alareuna oli 105 cm, yläreuna 185 cm lattiasta.

Seinä oli öljymaalattu, kolme kerrosta päällekkäin. Näitten pintojen alla oli kellertävä slammaus, jonka alla oli valkoinen rappaus. Tällä rappauksella oli seinäpintaa tasoitettu, ja se oli siitä syystä 1 - 5 cm paksu. Rappaus oli harmaavärinen, mutta sen pintaan oli vedetty valkoinen kalkkislammaus (tämä slammaus oli yllämainitun kellertävän slammauksen alla).

31.5. Rappaus poistettiin luoteis-, koillis- ja kaakkoisseinistä. Harmaan rappauksen päällä kaikkialla samanlaiset kerrokset kuin yllä selitetty. Harmaa rappaus peittää myös 1800-luvun lopussa umpeenmuurattua, huoneen kaakkoisseinän lounaispuolella olevaa sisäänkäytävää. Rappaus on siis suoritettu umpeenmuurauksen jälkeen. Samaa rappautta löytyy kaikkialla linnassa. 1836. umpeenmuurauksen välisestä ajasta (Ailio s. 135), tai mahdollisesti vanhempaa on ohut, kellertäväksi slammattu rappauskerros, joka paikoitellen esiintyy huoneen seinillä.

Luoteisseinä.

Länsinurkassa molemminpuolinen liitos. Seinän leveys 885 cm, korkeus 310 cm. Länsinurkasta alkaen ensimmäisenä renessanssilimitysvyöhyke (I), jonka leveys (metrin korkoudella lattiasta) 145 cm. Vyöhyke ulottuu 245 cm korkeuteen, josta kattoon jatkuu seinä edelleen renessanssilimityksenä, mutta uudemmilla tiileillä muurattuna. Näitä näkyvissä kuusi kerrosta. Tiilet enimmäkseen vähän poltettuja.

LIITE II, a

Tiilimittoja:Uutta seinää:

30,5 x ? x 7
 30 x ? x 7,5
 29 x ? x 7
 29 x ? x 7
 ? x 15 x 7
 ? x 14,5 x 7
 ? x 14,5 x 7
 ? x 14 x 7

Vanhemmaa seinää:

28 x ? x 10
 28 x ? x 10
 28 X ? x 9
 ? x 14 x 10
 ? x 14 x 10
 ? x 14 x 10

Uudempien tiilien vyöhyke tunkeutuu katon rajassa muuta vyöhykettä kauemmaksi (n.50 cm).

85 - 109 cm lattiasta kolme tiilikerrosta poikkeavan kokoisista tiilistä. Kaksi alinta ulottuu 85 cm länsinurkasta, kolmas koko vyöhykkeen pituuden. Tiilit tummanpunaisiksi ja aivan tummiksi poltettuja.

Tiilimittoja:

27 x ? x 6   ? x 14 x 5,5
 27 x ? x 6   ? x 12,5 x 5,5
 27 x ? x 6   ? x 12 x 6

Uudemman muurauksen laasti samaa kuin huoneen rappauskerros, mutta vanhemman muurauksen saumoissa edellistä tummempaa laastia.

8,5 cm länsinurkasta, 64 cm lattiasta säännöllinen suunnikkaan muotoinen harmaakivilohkare (60 x 26).

Seuraava vyöhyke ulottuu n. 30-40 cm päässä lattiasta kattoon kulkevaan saumaan, jossa tiilit poikkihakattuja. Ensimmäisen vyöhykkeen uudempi osa ulottuu katon rajassa tähän saumaan. Tämä vyöhyke (piirroksessa merkitty II), jakaantuu kahteen

osaan (II a ja II b). Alempi, kapeampi pilarimainen osa, joka ulottuu 167 cm korkeuteen. Seinäosa suunnilleen juoksutiilin levyinen. Laasti vaaleampaa kuin edellisessä vyöhykkeessä.

II b on pyöristytävä paikkaus. Se laajentuu ensimmäisen vyöhykkeen alueelle. Osa tiiliä siinä kyljittäin muurattuja.

(rt. valokuva
54)

Tiilimittoja:

II a.	32 x ? x 9	II b.	31 x 15 x ?
	29 x ? x 9,5		30,5 x 16 x ?
	27 x ? x 9		30 x ? x 8,5
	? x 14,5 x 9		? x 16 x 10,5
	? x 14,5 x 10		? x 14 x 7
	? x 14 x 10		

Seuraava vyöhyke merkitty piirroksessa I a. Se on sekalimitystä, joka lähentelee renessanssilimitystä. Yläosa murtuillut saumauksistaan ja mahdollisesti paikkailtu tiilenkappaleilla. Lattianrajassa pienikokoisilla tiileillä suoritettu paikkaus, jonka yläreuna 45 cm lattiasta ja joka ulottuu noin 55 cm vyöhykerajasta pohjoisnurkkaa kohden. Se on noin $2\frac{1}{2}$ tiilikerroksen vahvuinen. Tiilit mahdollisesti katkottuja.

Tiilimittoja:

21,5 x ? x 5,5   21 x ? x 5   21 x ? x 5.

Seuraava vyöhyke on harmaakiviosa, joka ulottuu pohjoisnurkkaan saakka. Harmaakivilatomuksen saumat täytetty laastilla, tiilenkappaleilla ja harmaakiven paloilla. Saumauksissa ruskehtavaa laastia, melko karkearakeista, jossa kalkinpalat erottautuvat selvästi. 145 cm lattiasta, 390 cm länsinurkasta seitsemän päätiilin muodostama paikkaus (25 x 40).

Tiilit limitetty piirroksen osoittamalla tavalla.

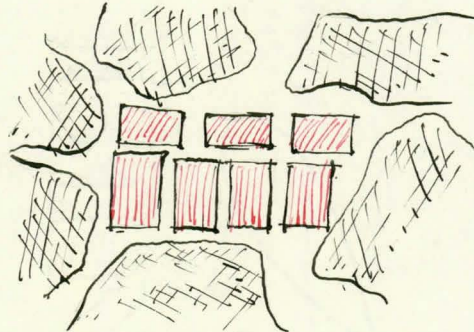
Tiilimittoja:

? x 14 x 8,5

? x 13 x 8,5

? x 13,5 x 8

? x 12 x 8

Tästä paikkauksesta 45 cm pohjoisnurkkaan päin toinen säännöttömämpi paikkaus (25 x 30) 110 cm korkeudella lattiasta.

Metrin päässä pohjoisnurkasta umpeenmuurattu oviaukko, joka alkaa n. 40 cm korkeudelta lattiapinnasta. Sen leveys n. 72 cm ja korkeus kaaren lakeen n. 160 cm. Kaari pyörökaari, jonka varsinainen korkeus n. 35 cm ja jänneväli suunnilleen komeron leveys. Kaaren kantojen kohdalla oven kummallakin puolella tiilen paloilla paikatus kolot, jotka ulottuvat aukon pielistä n. 15 - 20 cm, niiden korkeus on n. 20 cm. Ovat mahdollisesti tarkoitetut ovea sulkenutta puomia varten, niiden asema on vain omituisen korkealla. Kaaritiilit limitetty järjestelmään: juoksutiili, kaksi päätiiltä jne.

t.valoku-
72)

ITE II, 6

Oviaukon umpeenmuuraus täydellistä sekalimitystä, suunnilleen 17½ tiilikerrosta. Alaosa muurattu täytemuurauksen tavoin, ilman selviä tiilikerroksia ja osittain tiilenpaloista. Tiilet sekalaisia.

Kun umpeenmuurauksen ylin tiilikerros avattiin ja poistettiin, tuli näkyviin 44 cm verran tynnyriholvia, jonka katkaisi toden-

näköisesti vastapuolelta suoritettu umpeenmuuraus. Tynnyrihol-
 vin pinta mustunut. Laesta murtunut tai murrettu tiiliä. Täl-
 lä kohden tuntuu jonkin matkaa ylöspäin jatkuvaa tyhjiötä kädäl-
 lä koetettaessa ja vastaan tulee irrallisia tiilen tai kiven
 paloja. Taaemman umpeenmuurauksen laasti vaaleampaa ja karke-
 ampaa kuin etummaisena. Seinien välit täytetty laastin ja tii-
 lin kappaleilla.

Seinäosan IV laasti edellä jo esiintynyttä ruskehtavaa. Kaa-
 ressa samoin, mutta sen yläpuolella oleva pieni tiiliseinän
 osa (IV a), todennäköisesti uudelleenmuuraus, on laastiltaan
 oviaukon taaemman umpeenmuurauksen laastia muistuttavaa.

Pohjoisnurkassa tiiliseinäosien kohdalla molemminpuolinen lii-
 tos.

Tiilimittoja:

III.	30 x ? x 7,5	IV.	29 x ? x 9
	29 x ? x 8		28,5 x ? x 9
	29 x ? x 7,5		28 x ? x 9
	? x 15 x 8		28 x ? x 8,5
	? x 15 x 7,5		27,5 x ? x 9,5
	? x 13 x 9		27,5 x ? x 8,5
			? x 14 x 9
IV a.	29 x ? x 8		? x 13,5 x 9,5
	29 x ? x 8		? x 13 x 9
	28,5 x ? x 8		? x 13 x 9
	? x 16 x 7		

Kaaritiiliä:

29 x ? x 8,5	? x 13,5 x 9
28,5 x ? x 8,5	? x 13 x 9
28 x ? x 9	? x 13 x 9

Koillisseinä:

Pohjoisnurkasta alkaen jatkuu seinä suunnilleen samanlaisena

LIITE III

harmaakivi- ja tiiliseinäinä kuin luoteisseinäissäkin noin 125 cm (V). Laasti kovaa, ruskehtavaa, samaa kuin luoteisseinäissä. Katonrajassa ja oviaukon uudelleenmuurausvyöhykkeen rajalla seinää paikkailtu sekalaisilla tiileillä ja tiilenpaloilla. Laasti täällä harmaata, siinä tummia kivensiruja.

Tiilimittoja:

V.	29 x ? x 9	? x 14 x 8,5
	28 x ? x 9,5	? x 13 x 9,5
	27 x ? x 9	? x 13 x 9

Seuraava vyöhyke on oviaukon ympärillä oleva uudelleenmuuraus (VI). Varsinainen oviaukko on 110 cm leveä ja 200 cm korkea. Itään on uudelleenmuuraus n. 60 cm leveä ja päättyy suhteellisen tarkoin vanhan oviaukon pieleen. Oven yläpuolella se seuraa vanhaa ovikaarta, jonka päättyessä se jatkuu vielä sen korkeuden ylöspäin. Pohjoisnurkkaan päin ovesta uudelleenmuuraus on kapeampaa ja yhtyy vanhaan seinään polvekkeittain.

Tiilimittoja:

VI.	30 x ? x 7,5	? x 16 x 6,5
	30 x ? x 7	? x 15,5 x 7
	29 x ? x 6,5	? x 13 x 7

Vanhan oviaukon kaaresta jäljellä $12\frac{1}{2}$ kaaritiiltä. Kaaren jänneväli näyttää olleen 135 - 137 cm ja se on ollut pyörökaari- Kaaren kanta on 180 cm nykyisestä lattiapinnasta.

Tiilimittoja:

	29 x ? x 9	? x 13,5 x 9,5
	29 x ? x 9	? x 13,5 x 9
	28 x ? x 9,5	? x 13,5 x 9
	27 x ? x 8,5	? x 13 x 9

Seuraava vyöhyke on pilarimainen osa, joka toimii äskeisen

ovikaaren ja toisen itänurkkaan päin kaartuvan kaaren kannattimena.(VII). Lattianrajassa harmaakiviä, jotka jatkuvat uuniin asti. Kaariaukot alkavat tämän kerroksen päältä. Tiilet suurimmaksi osaksi juoksutiiliä. Laasti kovaa ja ruskehtavaa, ulottuu tiilen pintojen tasalle. Kaarien väliin jäävässä kolmiomaisessa osassa suunnilleen ovikaaren yläreunan tasalla kaaresta kaareen kulkeva päätiilikerros (8 tiiltä, tiilit kyljittäin). Sen yläpuolella, kautta seinän kulkevaa, paikkailtua tai murtunutta muurausta.

Itänurkan puoleinen kaari päättyy n. 265 cm lattiapinnasta. Näkyvissä oikeastaan vain kolme varsinaista kaaritiiltä. Päätymiskohdassa matala pykälä, katonrajan paikkausluontoisen muurauksen pinta noin 3 cm viimeisen kaaritiilen pinnasta. Kaariaukon kaartuminen alkaa jo samalta tasolta kuin ovikaaren, mutta varsinainen kaarimuuraus alkaa vasta 225 cm lattiapinnasta. On mahdollista, että tämä oviaukko, joka on johtanut nykyisen kirkon yhteydessä olevaan komeroon, ns. "puukellarin", on ollut suippokaarinen. Varmuudella tämän voi todeta vasta sen jälkeen, kun nykyinen uuni on poistettu.

Tiilimittoja:

VII.	32 x ? x 10	? x 13,5 x 9,5
	29 x ? x 9,5	? x 13,5 x 9
	29 x ? x 8	? x 13,5 x 8

Seuraava vyöhyke on vanhempaa umpeenmuurausta. Tiilit samoja kuin pilariosassa. Tämä osa on 100 cm korkeudella noin 50 cm leveä. Ylöspäin se laajenee jonkin verran ja samalla kaartaa uudemman umpeenmuurauksen yläpuolelta uuniin saakka. Varsinainen laasti tällä kohden valkoista, keskikovaa. Muutamissa

kohden se on melko syvällä saumoissa, jotka päältä täytetty harmaalla laastilla (VIII).

Tiilimittoja:

VIII.	29 x ? x 10	? x 14 x 9,5
	28,5 x : x 10	? x 13,5 x 10
	28 x ? x 10	? x 13,5 x 9,5

Seuraavan vyöhykkeen voi katsoa ulottuvan uuniin asti. Sen alaosa vanhoilla tiilillä suoritettua muurausta, limitys kuten edellisessäkin vyöhykkeessä sekä limitystä. Sen eroittaa edellisestä selvä pystysauma, noin 60 cm tästä itänurkkaan päin toinen selvä pystysauma. Laasti samaa kuin äsken esitellyssä vanhemmassa umpeenmuurauksessa, saumoja paikkailtu tässäkin siellä täällä harmaalla laastilla. Joidenkin tiilien ja saumojen päällä jäännöksiä kivikovasta harmaasta rappauksesta.

Tämän yläpuolella uudempi umpeenmuurausalue (IX). Limitys osittain sekalimitystä, osittain renessanssilimitystä. Laasti harmaata, pehmeää. Tämä muuraus peittää vanhemmalla umpeenmuurauksella syntyneen pienennetyn oviaukon, jota todennäköisesti on kattanut segmenttikaari. E.m. vanhemman umpeenmuurauksen ja uudemman rajalla 180 cm lattiasta jäljellä ensimmäinen kaaritiili. Oviaukko kulkenut todennäköisesti piirroksen osoittamalla tavalla ja ollut noin 60 cm leveä ja puolitoista metriä korkea. Se oli todennäköisesti jo varhemmin muurattu umpeen, josta jäännöksenä kahden sauman rajoittama vanhoilla tiilillä suoritettu muuraus seinän alaosassa. Sitteen se on uudelleen avattu, hieman laajemmaltakin ja taas muurattu umpeen. Uudempi umpeenmuuraus yhtyy uunin vieressä vanhempaan muurauspintaan, joka todennäköisesti vanhempaa umpeenmuurausta.

liite ~~III~~)

Tiilimittoja:

IX.	29 x ? x 7,5	? x 14,5 x 7
	29 x ? x 6,5	? x 13,5 x 6
	24 x ? x 7	? x 12 x 6,5

Kaakkoisseinä:

Kaakkoisseinä

LIITE IV

Oviaukkoa kiertää umpeenmuurausvyöhyke. Oven yläpuolella ke-
 vennysmuurausta, jonka limitys (juoksutiili + päätiili vuo-
 rottaen) selviää piirroksesta.

Kevennysmuurauksen tiilimittoja:

22 x ? x 5,5	? x 11 x 5
21,5 x ? x 6	? x 11 x 5
21,5 x ? x 5,5	? x 10 x 5,5

Ovesta ikkunaseinään päin suuntautuva umpeenmuuraus lähentelee renessanssilimitystä, mutta on muurattu sekalaisista tiilistä (XI)

Tiilimittoja:

XI.	29 x ? x 7	? x 14 x 7
	28 x ? x 10	? x 11 x 6,5
	28 x ? x 8	? x 11 x 5,5

Vanhempi seinäosa halkeillutta ja paikkailtua sekä osittain pullistuvaa (X). Oven yläpuolella n. 80 cm uunista (uudelleenmuurauksen yläpuolella) sauma, josta uuniin ulottuvan seinäpinnan saumoissa laasti vaaleampaa ja pehmeämpää kuin pysty- sauman toisella puolella, jossa laasti kovaa ja ruskehtavaa. Tältä osaltakin voi saumoista löytää erilaisia laastilajeja (m.m. äsken mainitun kaltaista vaaleaa ja harmaata, pehmeää), joita käytetty myöhemmissä paikkauksissa. Seinää peittää vielä osittain rappauskerros ja slammauspinta, joten perusteellisia huomioita ei ole voinut tehdä.

N. 35 cm seinän taitteesta on selvä pystysauma, joka ulottuu 160 cm lattiapinnasta ylöspäin. Seinän taitteen kohdalla tiilit pahoin murtuneita n. 190 cm korkeudella lattiapinnasta. Katonrajassa ulottuu seinän muiden osien yläpintaa kiertävä uusi muuraus jonkin verran taitteen yli seinän tällekin vyöhykkeelle. (XIII).

Tiilimittoja:

X)	29 x ? x 10	XIII.	30 x ? x 8
	29 x ? x 9		30 x ? x 7,5
	28,5 x ? x 10		30 x ? x 7,5
	? x 13 x 10		? x 15 x 7,5
	? x 13 x 9,5		? x 15 x 7,5
	? x 13 x 9		? x 14,5 x 7,5

Kaakkoisseinän umpeenmuuraus XII.

rt.valokuva
34)

Umpeenmuurattu aukko todennäköisesti myöhemmin avattu uudelleen ja suljettu suurimmaksi osaksi mitoiltaan vanhemmasta umpeenmuurauksesta poikkeavilla tiilillä.

Tiilimittoja:

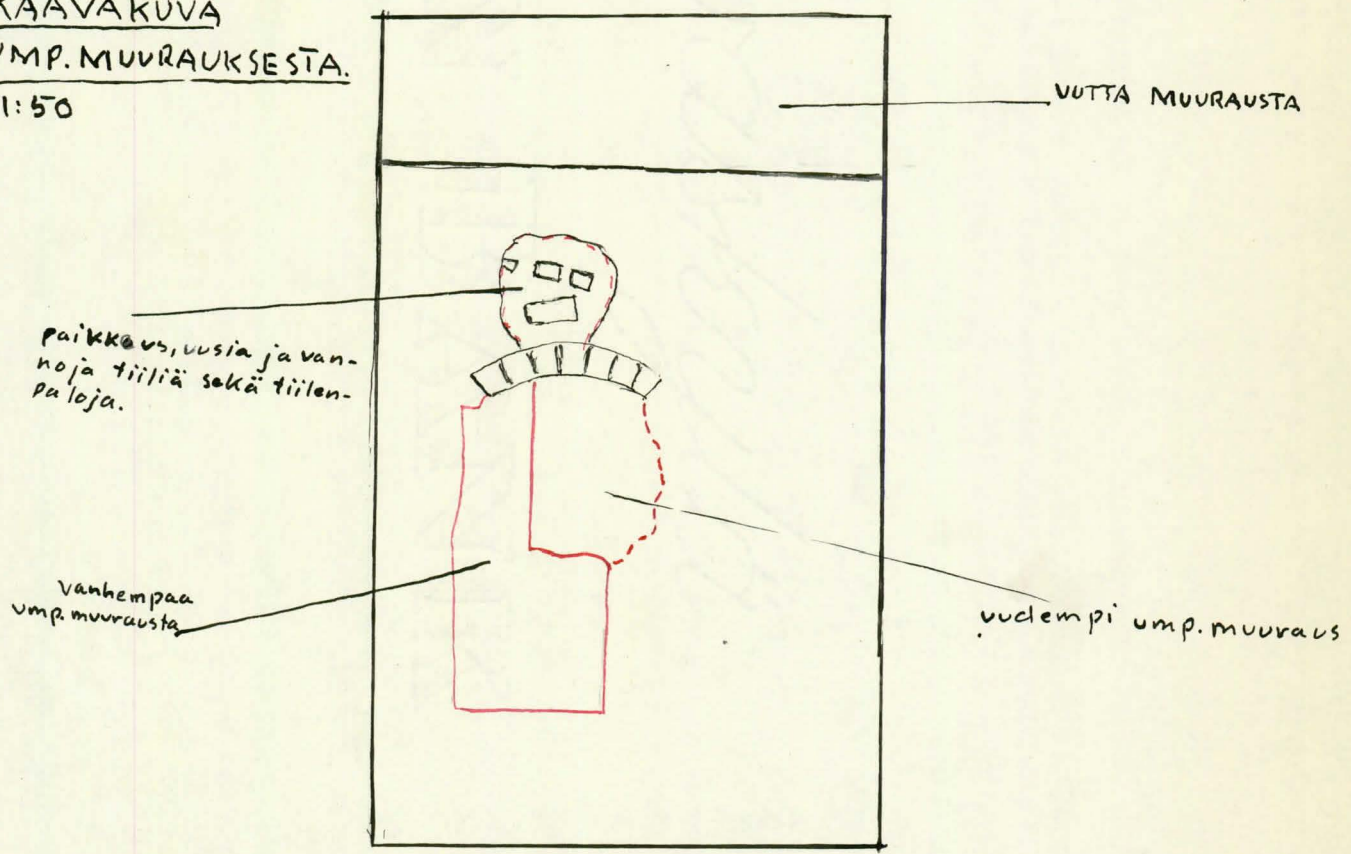
29,5 x ? x 6,5	? x 15 x 5,5
28,5 x ? x 6,5	? x 14 x 6,5

Joukossa myös yksi tiili, joka mitoiltaan (30 x ? x 9) liittyy vanhemman umpeenmuurauksen mittoihin.

Tiilimittoja:

XII.	30,5 x ? x 9	? x 14,5 x 8,5
	30 x ? x 7,5	? x 14 x 9
	29 x ? x 7,5	? x 14 x 7

KAAVAKUVA
UMP. MUURAUksesta.
1:50

Vanhemman umpeenmuurauksen rajoja on vaikea aivan ehdottomalla varmuudella todeta, mutta todennäköisesti se on alkanut 55 cm lattiasta ja ollut 65 cm leveä. Se on alkanut 30 cm itänurkan puoleisesta seinätaitteesta. Siinä on 11 tiilikerrosta.

Kaari on segmenttikaari, jonka muodostaa seitsemän päätiiltä.

Tiilimittoja:

- ? x 14 x 9,5
- ? x 14 x 9
- ? x 13,5 x 9

Kaaren etäisyys itänurkan puoleisesta seinätaitteesta 40 cm ja etelänurkan puoleisesta 85 cm. Kaaren jänneväli on noin 60 cm, korkeus lakitiilen alareunaan 10 cm.

Kaaren yläpuolella paikkaus (40 x 50), jossa käytetty erimittaisia tiiliä ja tiilenpaloja. Kaariaukkoa ympäröivä vanhempi seinäpinta sekalimitystä (tiilimittoja x).

29.6.

Avattiin umpeenmuuraukseen aukko. Uudempi umpeenmuuraus poistettiin samoin pari tiiltä vanhemmasta. Seinä oli päätiilen paksuinen. Komerossa oli täytetty noin 90 cm paksulla täytekerroksella, jossa päällimmäisenä oli tiilenkappaleita.

Poistetun ^{Täyteen} ~~seinän~~ mittoja: (joukossa olleiden vanhojen tiilien)

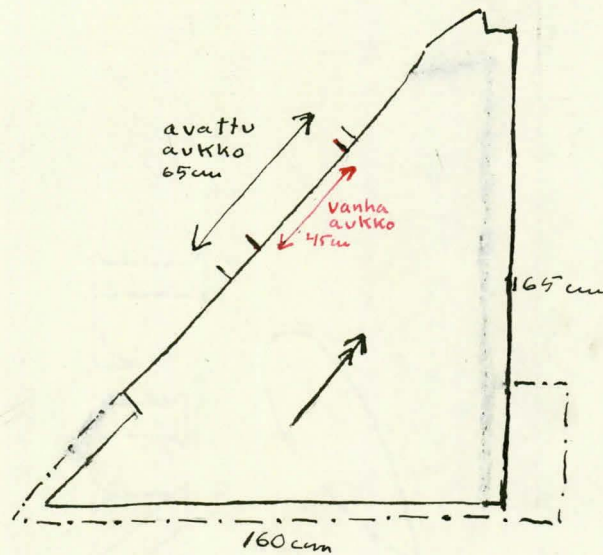
? x 14,5 x 9	? x 14 x 8,5
? x 14 x 10	? x 13,5 x 10
? x 14 x 9,5	? x 13 x 9,5

Lisäksi oli muraa, jonka joukossa oli runsaasti harmaakiviä (louhittuja pääasiassa, mutta myös muutamia luonnonkiviä) pienistä hyvin suuriin saakka (suurin kivi 45 x 70 x 50). Komerossa etelänurkassa oli runsaasti viljanjätettä. Todennäköisesti

rt.valokuva
106)

täyte on peräisin jonkun vanhan seinän murtamisesta.

Komeron pohja suunnilleen kolmiomainen.

KAAVAKUVA
POHJASTA.

Komero katettu epäsymmetrisellä tynnyriholvilla, jonka jännenväli on noin 95 cm, korkeus koillisseinän puolella 38 cm, länsiseinän puolella 48 cm. Lattiasta lakitiileen 223 cm. Holvi on koillisseinän suuntainen, länsiseinä katkaisee sen viistosti.

Komeron kaakkoisen
~~kolmisen seinän~~ seinäpinnan tiilimittoja:

28,5 x ? x 8,5	? x 13,5 x 8,5
28 x ? x 9	? x 13 x 9,5
26 x ? x 9,5	? x 12 x 8,5
25,5 x ? x 9	? x 11,5 x 9

Laasti tämän seinäpinnan saumoissa ruskehtavaa ja melko kovaa, siinä kalkinpalasia. Pinta ollut rapattu ja slammattu, rappaus valkoista. Rappaus ei yleensä ole ulottunut tiilien pinnoille, näillä pelkkä slammauskerros. Varsinainen laasti ei ulotu tiilin pintaan, vaan on keskimäärin 1 - 1,5 cm syvyydellä. Sekä rappaus että slammaus suurelta osalta poissa.

Tynnyriholvin vaipan muodostaa 13 tiiliriviä. Tiilet suurimmaksi osaksi tummaksi poltettuja. Muuraus ei ole säännöllistä, vaan tiilien asettelu vaihtelee ilman mitään järjestelmää.

Tiilimittoja:

? x 13,5 x 8,5	? x 12,5 x 8,5
? x 13,5 x 8	? x 12,5 x 8,5
? x 13,5 x 7,5	? x 11,5 x 8
? x 13 x 8	? x 11 x 8,5
? x 13 x 7,5	

Holvin pituus 160 - 60 cm. Se on siis koillisseinän pituinen ja länsiseinä katkaisee sen viistottain. Holvin pisimmällä kohdalla aivan pohjoisnurkassa on 28 cm leveää vyökaarimaista osaa jäljellä. Siinä on tiilet ulotettu holvin vaipasta 7 cm.

Tiilimittoja:

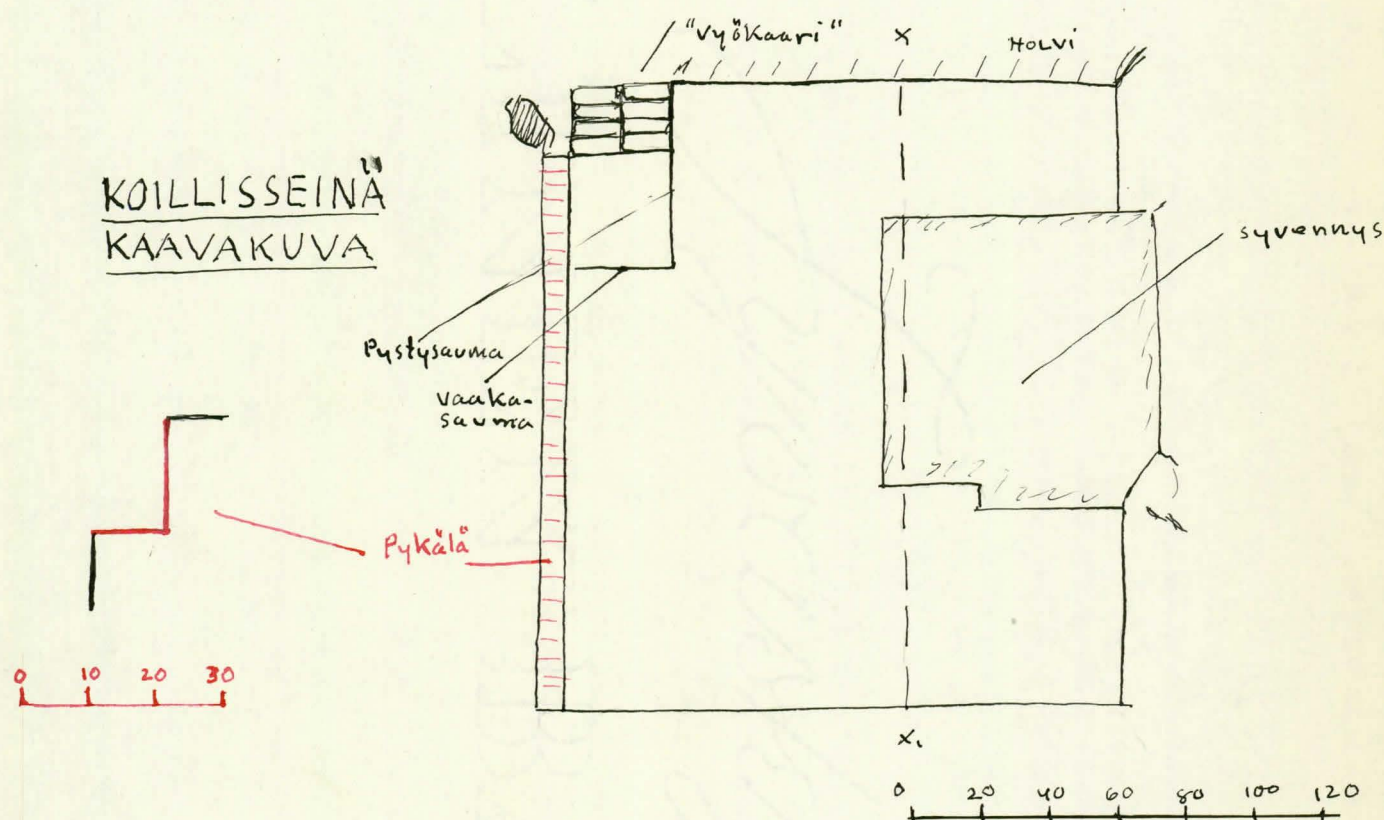
? x 13 x 9
? x 12,5 x 8,5

Se päättää säilyneen holviosan. Laastinsa puolesta se liittyy holviin.

Laasti ruskehtavaa, kovaa.

Holvia tasoiteltu valkoisella rappauksella, jota kuitenkin vain saumoissa, sen päällä valkoinen slammauspinta. Slammauspinta pelkästään ulottuu useimmissa kohdin tiilien päälle. Nämä pinnat eivät peitä täydellisesti tiilipintaa.

Koillisseinää sekalimitystä, joka lähenee vendiläistä.

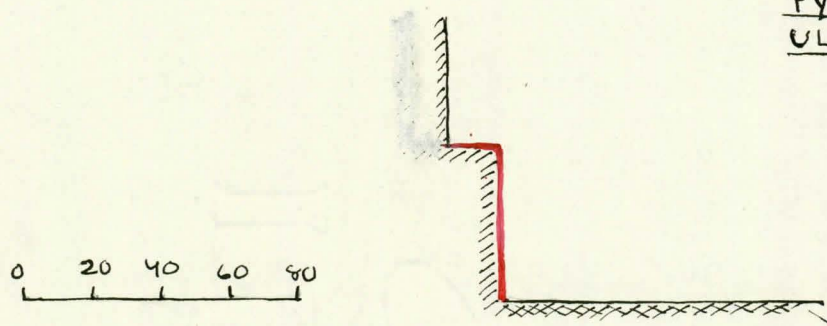

Koillisseinän korkeus 185 cm ja pituus 128 cm (ilman myöhemmin mainittavaa painannetta). Pohjoisnurkassa ylhäällä kolo, jota täytetty laastilla ja harmaakivillä. Lähinnä pohjoisnurkkaa pykälä, joka ulkonee 15 cm seinästä ja on 10 cm leveä. Tämä pykälä ja e.m. vyökaari voisivat liittyä oveen tai muuhun aukkoon, johon voisi viitata vielä huoneen seinässä tällä kohden näkyvä pystysauma. Itse varsinaisen pohjoisnurkkauksen seinäpinta vaikuttaa uudelleenmuuraukselta tai paikkail-

lulta. Saumat laajentuneet ja tiiliä murtunut. 45 cm korkeu-
delta pohjasta työntyy seinän alaosa noin 13 cm ulospäin muus-
ta seinäpinnasta muodostaen penkkimäisen rakenteen.

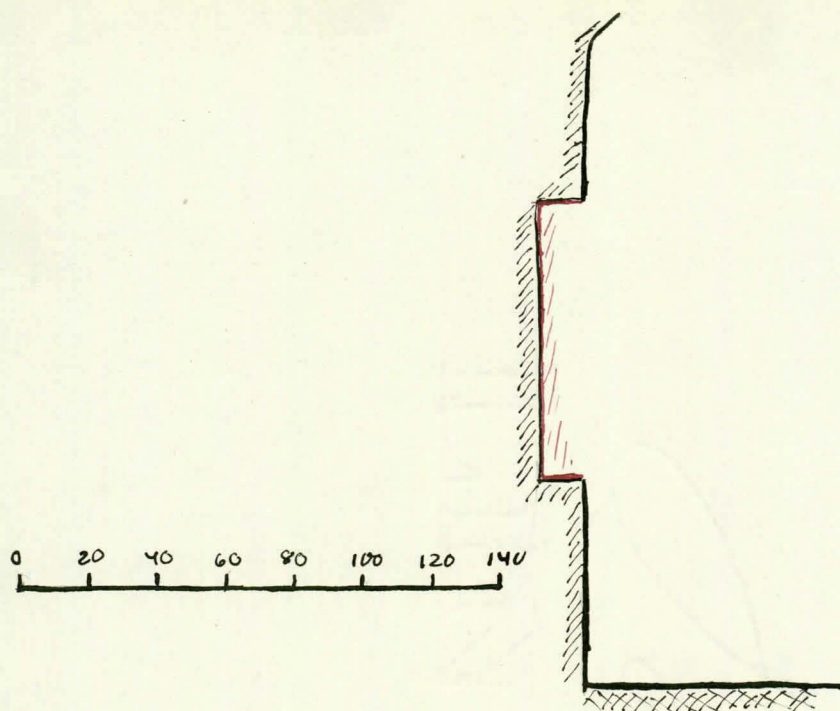
PYSTYSUORA LEIKKAUS
ULKONEMASTA.

Koillisseinässä itänurkkaan päin mentäessä tulee 28 - 30 cm
alue, jossa seinä vaikuttaa paikkaillulta ja on ulospullistu-
nutta. Tältä kohdalta ylempää alkaa e.m. "vyökaari".

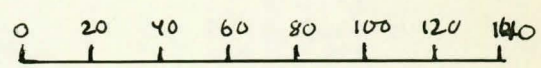
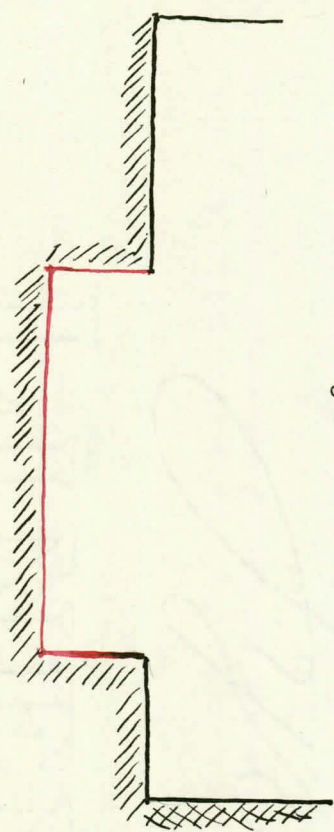
Seinän itänurkan-puoleisessa päässä sisäänpainuma, joka jat-
kuu itänurkkaan ja siitä kaakkoisseinää etelänurkkaan. Se al-
kaa n. 40 cm seinän yläreunasta, painuu n. 15 cm, on 85 cm
korkea pohjoisseinän puoleisesta päästään ja alareuna on 65 cm
korkeudella komeron pohjasta. Alareuna ei ole tasainen, siinä
on tiilin korkuinen porrastus pohjoisnurkan puoleisessa päässä.
Painanteen leveys koillisseinässä on 70 cm, se jatkuu kuiten-
kin kaakkoisseinään, joten leveys painanteen varsinaiseen nurk-
kaan on 90 cm.

KOILLISSEINÄN PAINAN-
NE. LEIKKAUS

Kaakkoisseinässä tämä painanne jatkuu etelänurkkaan asti, kuten jo mainittiin. Painanteen pituus 185 cm. Se on korkeampi ja syvämpi kuin koillisseinässä. Holvin päätyseinän korkeimmasta kohdasta (lakitiili) se on 70 cm päässä, painuu seinään 30 cm, on 115 cm korkea ja sen alareunasta lattiaan on etäisyyttä 40 cm. Etelänurkassa kolo (vanha aukko?), jota on täytetty harmaakivillä, tiilenkappaleilla ja laastilla. Sen korkeus on n. 50 cm ja leveys 30 cm.

KAAKKOISSEINÄN
PAINANNE.

Painanneosa peitetty koillisseinässä paksuudeltaan pinnan mukaan vaihtelevalla rappauskerroksella, jota slammattu. Sama peite peittää koko painannetta. Rappaus usean sentin paksuista kulmassa ja eräin paikoin kaakkoisseinässä. Koillisseinässä painanteen alussa ja yläreunassa säännöllistä tiilimuurausta, mutta muu osa painanteen seinää tiilen- ja harmaakiven paloja, joiden välit täytetty paksulla laastilla. Kaakkoisseinä kauttaaltaan tällaista. Rappauskerrosta ei ole vielä poistettu, joten seinärakennetta ei ole tutkittu perusteellisesti.

Tiilet painanteen alkupäässä koillisseinässä vaikuttavat katkaistuilta, mikä puhuu sen puolesta, että komeroon olisi, jossain myöhemmässä vaiheessa, tehty tämä syvennys seinään. Painanteen alapuolinen seinän osa, samoin kuin koillisseinän alaosaa painanteen alareunan tasolta pohjaan on rappaamatonta (paitsi piirroksessa näkyvän pullistuneen vyöhykkeen). Mahdollisesti

tässä painanteen alareunan tasolla on ollut pohja (tuettu painanteeseen) ja tässä vaiheessa on komero rapattu ja silloin alaosa on jäänyt puhtaaksi.

Painanne jatkuu lyhyen matkaa länsiseinääkin pitkin (komeron pohjapiirros). Etelänurkasta poistettiin pari lattiatiiltä, jolloin näkyviin tuli harmaakiven kappaleiden sekaista täyte-
maata. Kakkoisseinän painanteen alaisen seinäosan todettiin jatkuvan vielä jonkun matkaa täytteeseenkin. Länsiseinän kohdalla se sensijaan päättyy heti tiilipohjan alle.

Länsiseinän laasti eroaa komeron muiden seinien laastista. Se on valkoista ja pehmeämpää. Vanhemman umpeenmuurauksen kohdalla laasti harmaampaa ja karkeampaa (luonnonkiven siruja). Seinäpinnassa jäännöksiä rappauksesta ja slammauksesta. Muuraus yläosiltaan halkeillutta. Huoneen seinässä näkyvän paik-
kauksen kohdalla komerossa kolo (paikkaus suoritettu ulkoapäin) Seinä päätiilen paksuinen. 40 cm etelänurkasta, 110 cm lattiasta päätiilen kokoinen kolo, joka paikattu ulkoapäin tiilenkappaleella ja laastilla.

Lattiatiilet asetettu ilman laastia täytteen päälle.

Tiilimittoja:

28,5 x 12,5 x 9,5

28 x 15 x ?

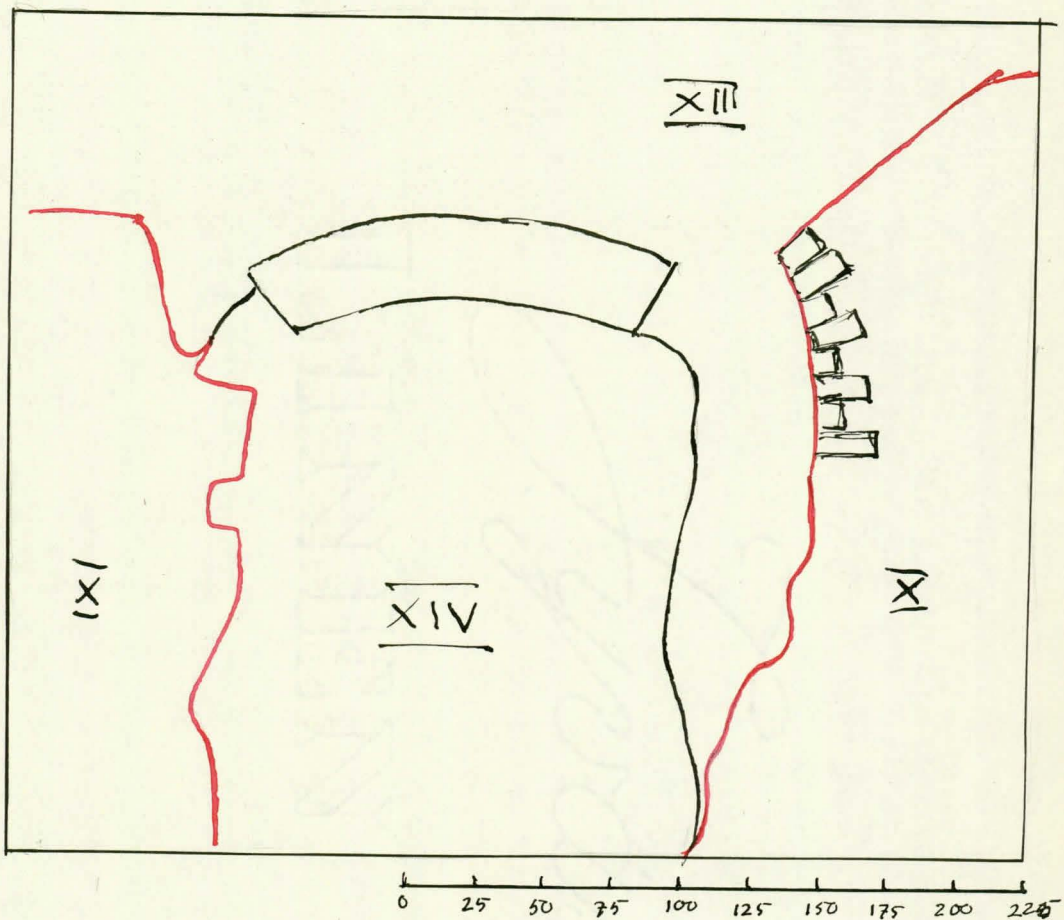
28 x 14,5 x ?

? x 14 x 9,5

Täytteen (komerotilan) joukosta löytyi ruodetiili. Etelänurkasta tiilipohjan alta maataytteestä toinen samanlainen. Samalta kohtaa kivikuula (halkaisija 3,3 cm), vastaavanlainen Hämeenlinnan museossa (löydetty Ojoisten pellolta).

Kaakkoisseinä, etelänurkan puoleinen seinän osa.

rt.valokuvat
4 ja 106)

Suurin osa tästä vyöhykkeestä on uudelleenmuurausta. Vain seinätaitteen ja etelänurkan puolella pienet alueet vanhempaa seinäpintaa (tiilimittoja, kaakkoisseinä X). Vanhemman kaaren (mahdollisesti suippokaari) 8 kaaritiiltä näkyvissä etelänurkan puoleisessa vanhassa muurauksessa (alkavat lattiapinnasta 148 cm korkeudelta). Kaaren toinen pieli kulkenut suunnilleen siinä, missä nyt on vanhemman ja uudemman muurauksen raja seinätaitteen puolella.

Uudempaa muurausta on suoritettu kandenlaisilla tiilillä; seinän yläosa (uusi muuraus) ja kevennyskaari sekä etelänurkan puolella alaspäin työntyvä kiila samanlaista (tiilimittoja XIII) kevennyskaaren allaoleva, osittain 1 - 3 cm ympärillä olevasta

kohollaan oleva umpeenmuuraus toisilla tiilillä (tiilimittoja XIV).

Laasti on vanhassa seinän osassa ruskehtavaa, pehmeähköä. Eroaa huoneen muiden seinäpintojen ruskehtavasta laastista pehmeytensä, hienorakeisuutensa nojalla. Seinän yläosan ja siihen liittyvien vyöhykkeiden laasti harmaata. Kevennyskaaren alaisen umpeenmuurauksen laasti harmaata, mutta edellistä vaaleampaa.

Etelänurkassa ei ole liitosta, vaan kaakkoisseinä rappauksiin ja slammauksineen jatkuu lounaisseinän sisään.

190 cm lattiapinnasta, 7 cm etelänurkasta pyöreä, noin 2,5 cm halkaisijaltaan ja 5 cm syvyydeltään oleva kolo, joka oli täytetty laastitulpalla (ruskehtavaa).

lokku -54.

Umpeenmuurausta XIV avattiin kokeeksi parista kohden. Se oli hyvin lujaa muurausta ja ainakin kolmen tiilen vahvuista.

nä-elokuu -54.

Luoteisseinän lounaispäässä olevaan umpeenmuurauksen kaltaiseen muuraukseen (I) tehtiin kahden tiilin laajuinen aukko sen ja seinän yläosassa olevan uuden muurauksen rajaan. Tämän kautta voitiin todeta takana olevan holvatun mustuneen tilan.

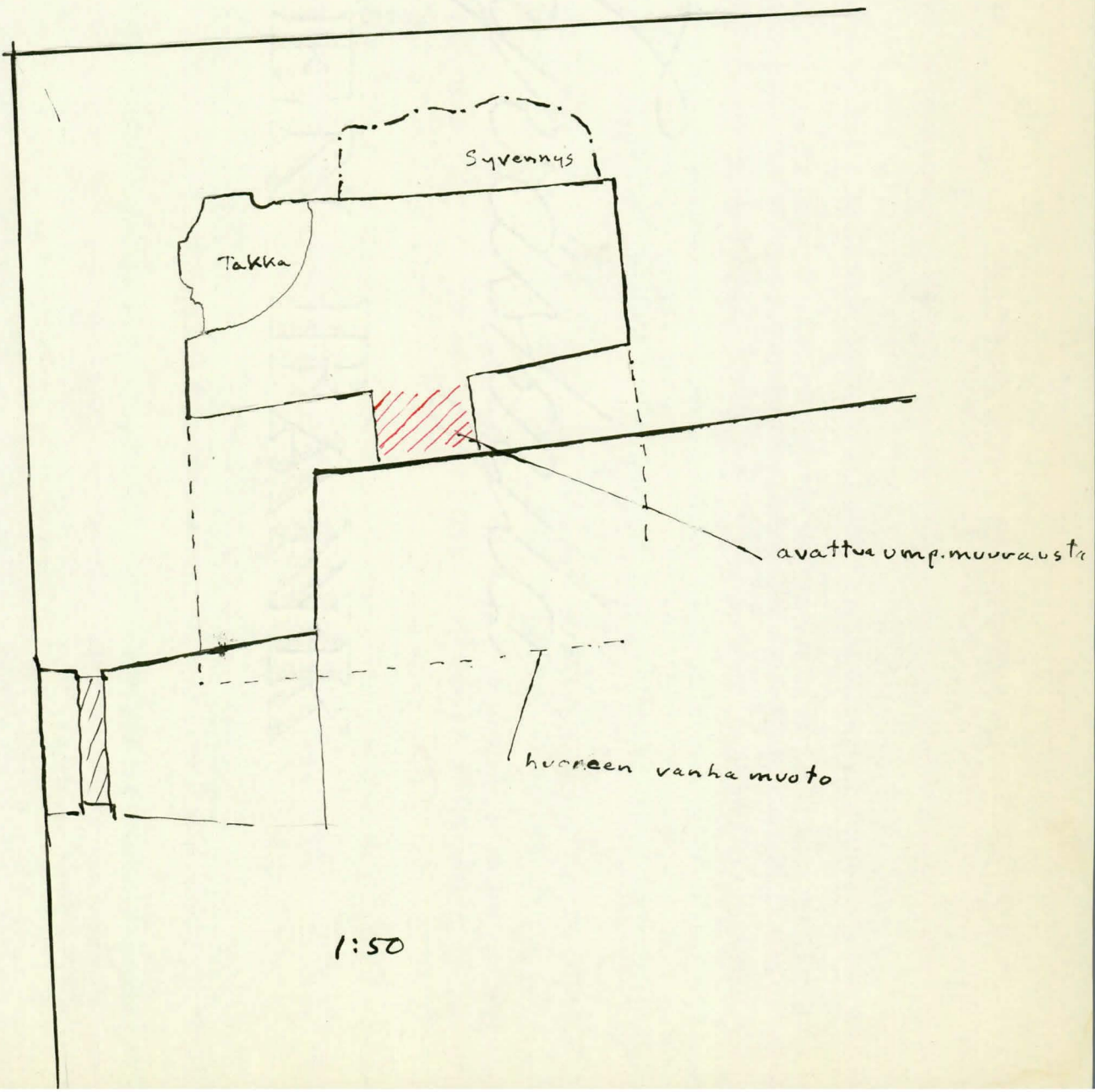
t.valokuvat ja 54)

Purkausta jatkettiin alaspäin aina vyöhykkeen alareunassa olevaan harmaakiveen saakka. Syntyneen aukon leveys 60 - 85 cm ja korkeus 175 cm. Muurauksen laadusta vrt. merkinnät seinän kuvauksen yhteydessä tehdyistä muistiinpanoista.

Takaa paljastui vain osittain muralla ja kivillä täytetty komero. Täytettä oli ehkä noin 100 - 150 cm. korkeudelle. Se poistettiin. Komero on ollut osa suuremmasta huoneesta, joka

rt. valokuva
10)

näky esim. Nordenbergin pohjassa v:lta 1726. Huone on jat-
 kunut kaakkoon ja ollut ristiholvilla katettu. Siinä on ollut
 länsinurkassa takka ja lounaisseinässä ikkuna. Takka on vie-
 lä osittain säilyneenä ja myös ikkuna on voitu todeta. Luo-
 teisseinässä n. 70 cm syvä peräseinältään epäsäännöllinen sy-
 vennys (pituus 200 cm), jossa lattiatasosta korkeammalla ole-
 va kivipenkki, jota mahdollisesti käytetty lavitsana. Kome-
 ron rapattuja ja nokeentuneita seiniä ja holvia ei vielä tar-
 kemmin tutkittu. Myös lattian osalta tyydyttiin vain poista-
 maan kaikki täyte sen päältä.

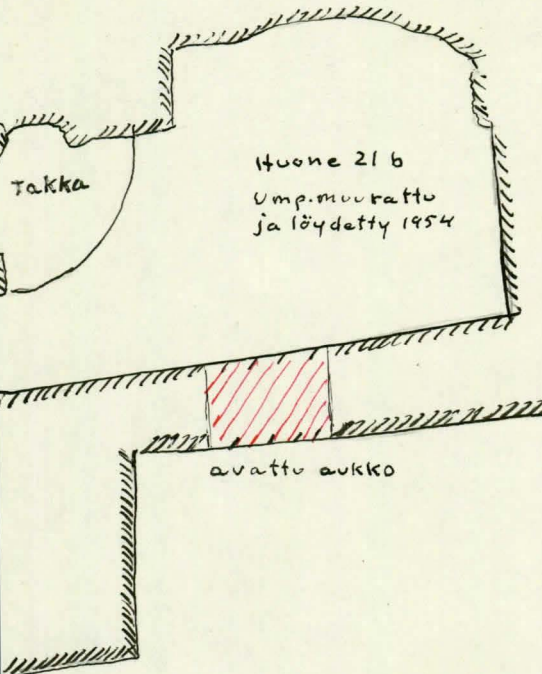

HUONE 21

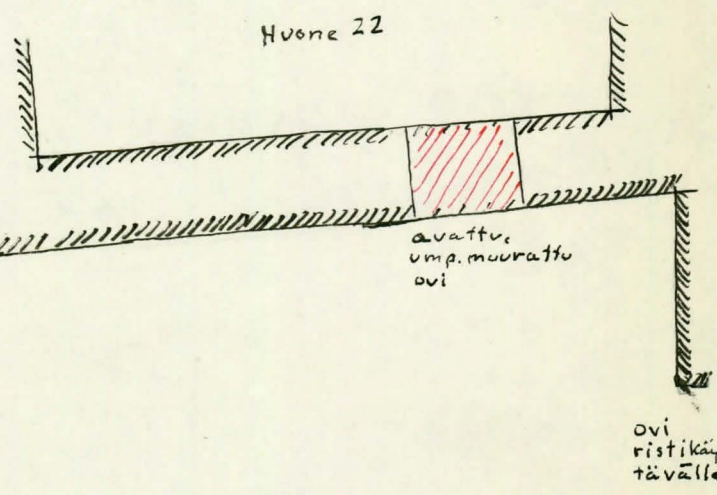
POHJA JA AVATUT
UMPEEN MUURAUKSET

1:50

Kukkotornin ulkoseinää

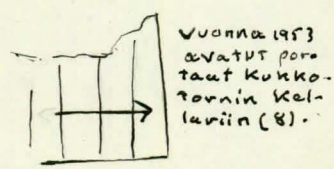
Huone 22

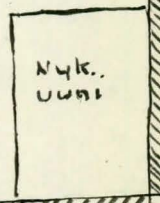
avattu aukko

avattu,
ump. muurattu
ovi

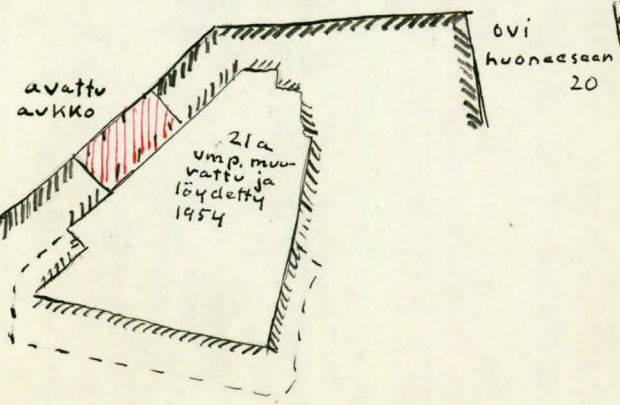
ovi
ristikkäitävälle

Vuonna 1953
avatus porotauti
Kukkotornin kellarin
(8)

Nyk.
Uuni

avattu
aukko

21a
ump. muurattu ja
löydetty
1954

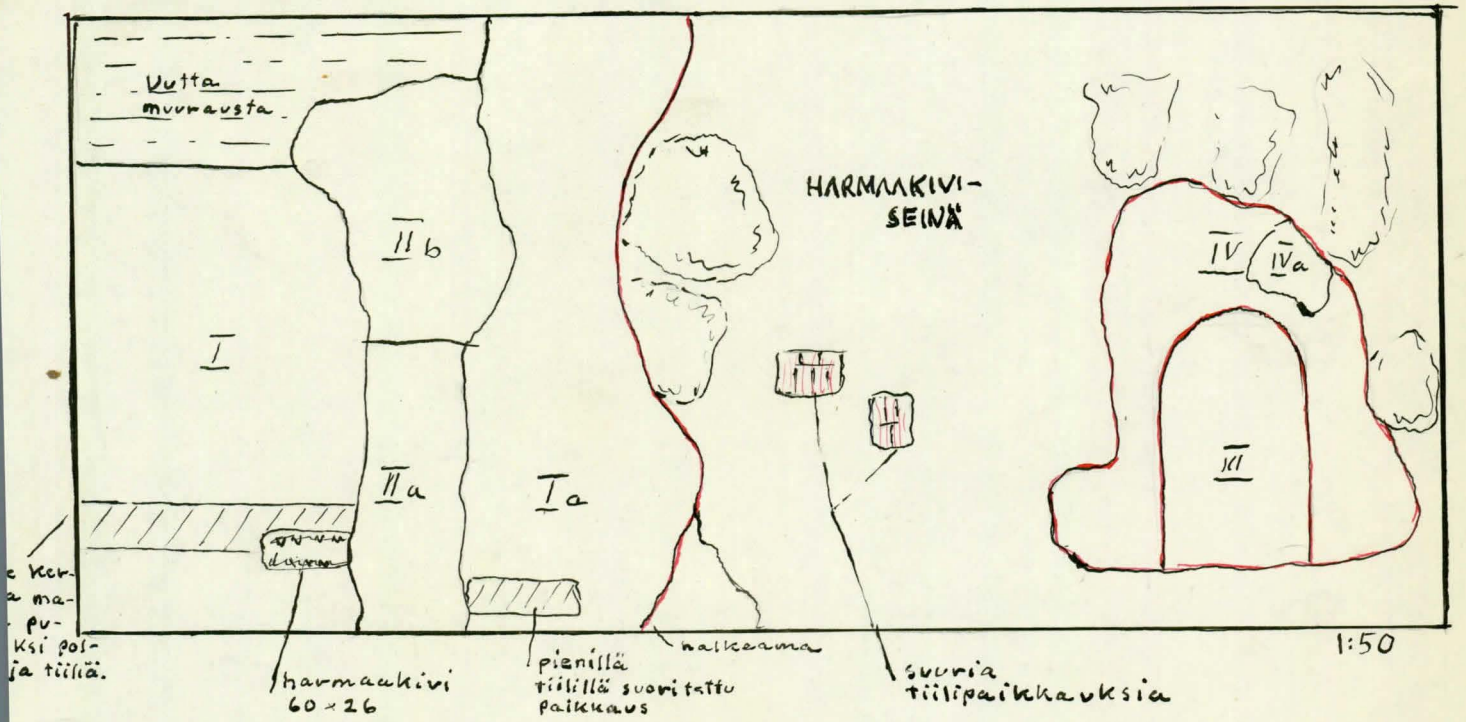
ovi
huoneeseen
20

KAAVAKUVA LUOTEISSEINÄN

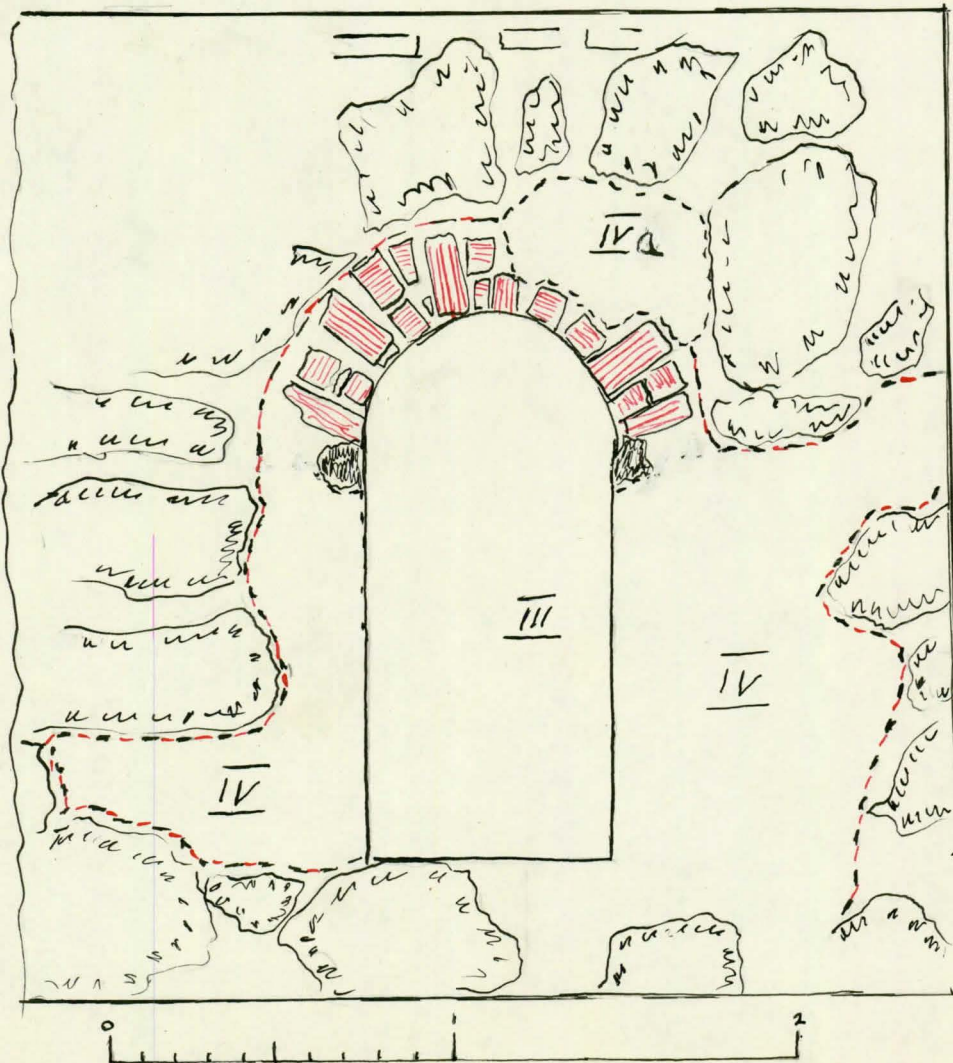
MUURAUKSISTA.

a)

NÄN KOLLIS-

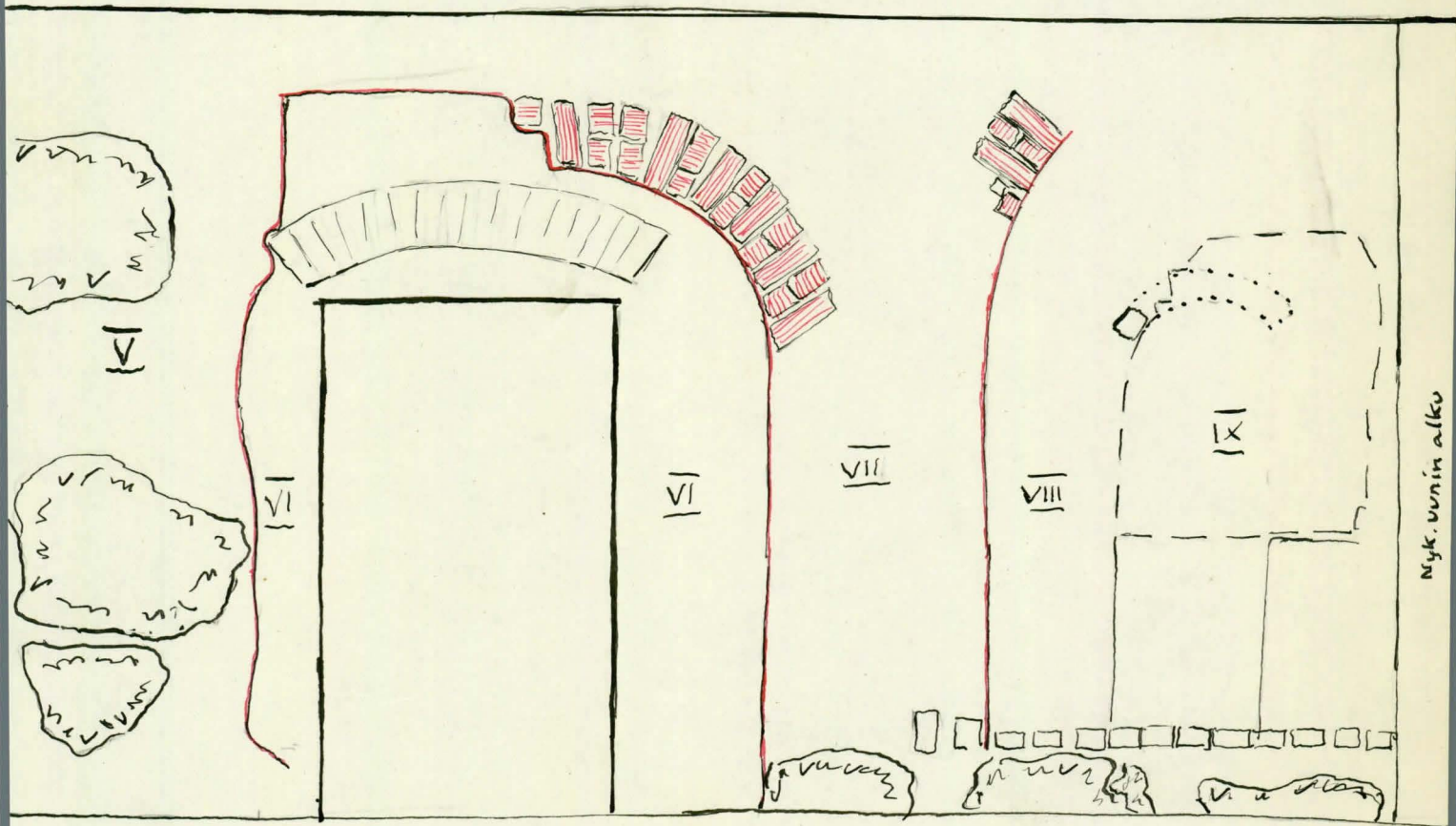
b)

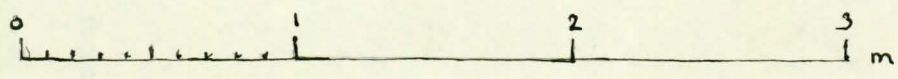
HUONE 21

KAAVAKUVA KOILLISSEINÄN

MUURAUKSISTA.

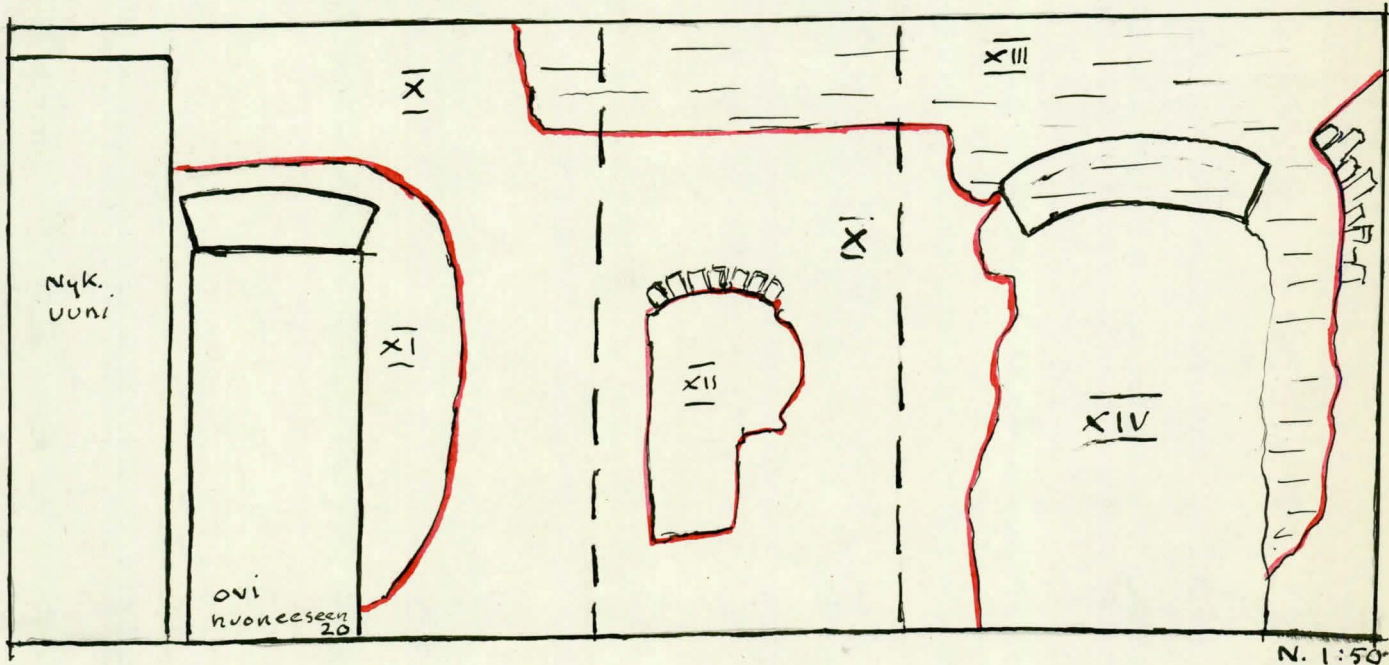

Nyk. uunin alku

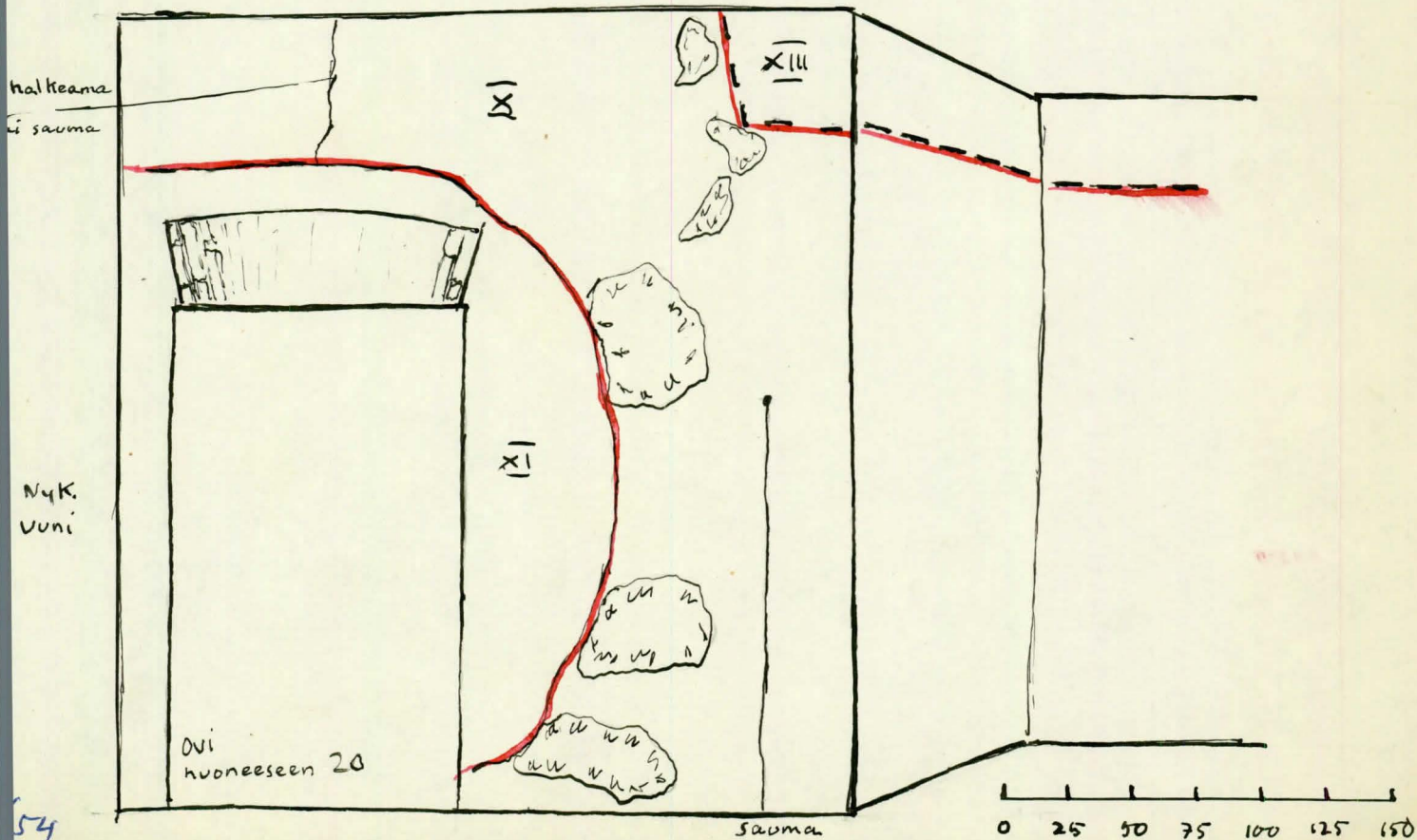

vt. valokuva 105

KAAVAKUVA KAAKKOISSEINÄN
MUURAUKSISTA

SEINÄN KOILLISPÄÄ.

54

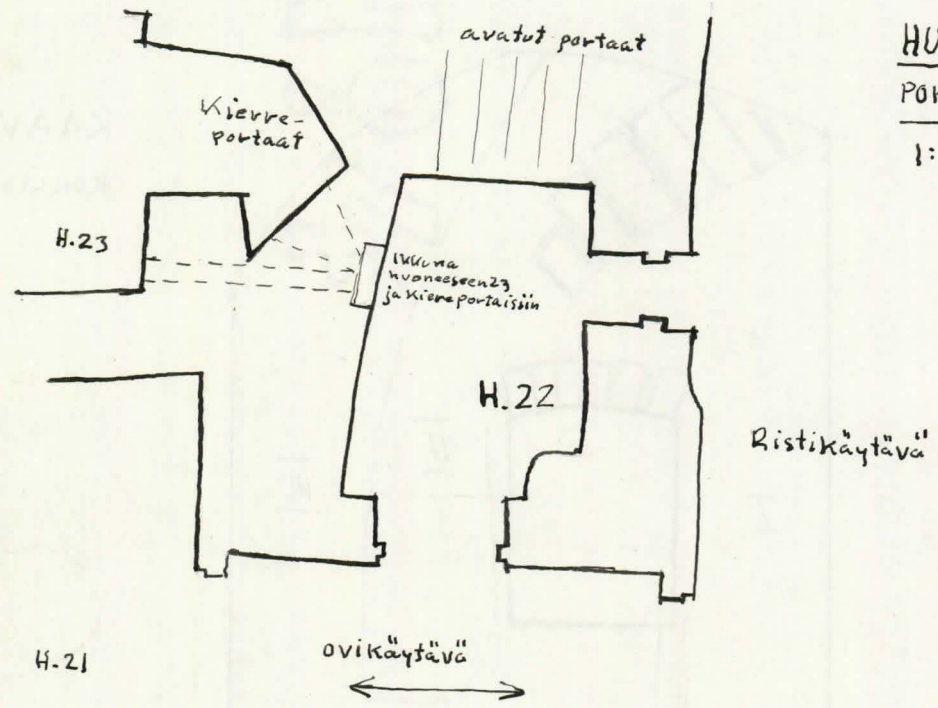

H U O N E 22

Antero Sinisalo 1954

Huone 22.

Huonetta käytetty varastokoppina. Sen seinät vailla tavano-
maista uutta rappaus- ja maalikerrosta. Seinäpeitteistä tarkemmin

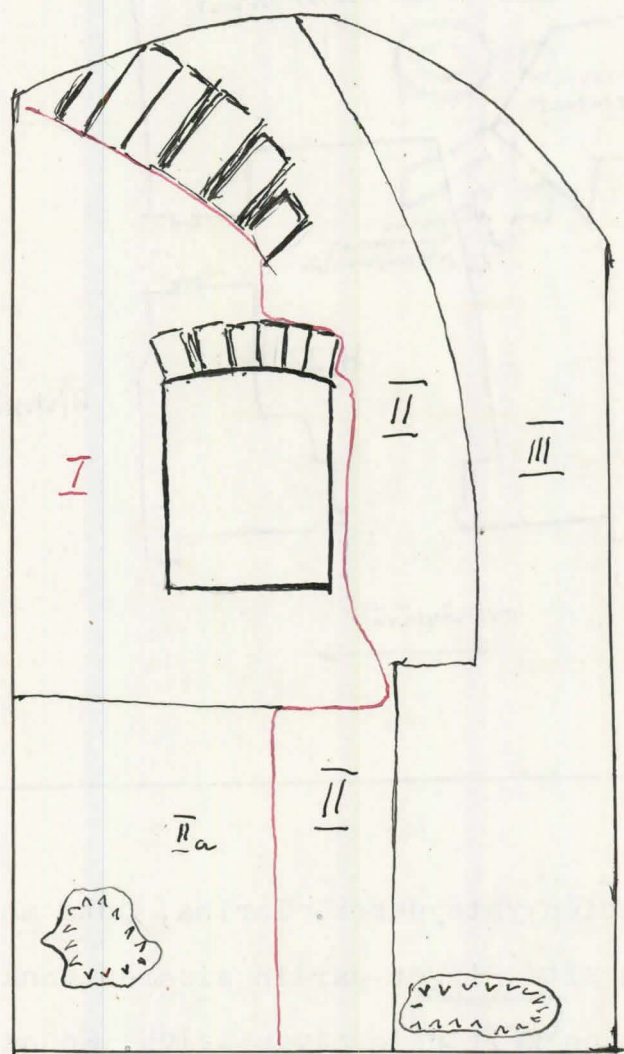

HUONE 22
POHJA JA SIJAINTI
1:50

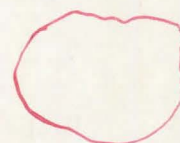
erikseen seinien yhteydessä. Tarina, jota mm. turisteille syöte-
tään, kutsuu sitä Birger Jarlin sisaren vankikopiksi. Kopin myö-
häinen synty on kuitenkin aivan selvä. Se on ollut osa käytävää,
jota pitkin on päästy puiselta sillalta huoneeseen 21. (vrt. ris-
tikäytävän merkinnät).

Heinäkuu 1954.

Koillisseinä on umpeenmuurausta (vrt. ristikäytävän lounaisseinän umpeenmuuraukset V, III ja IIb). Seinäikkuna antamassa valoa huoneeseen. Seinä vailla varsinaista seinäpeitettä.

KAAVAKUVA
KOILLISSEINÄ

Poistettu
alokuussa
1954

0 20 40 60 80 100 120 140 160 180 200 210 cm

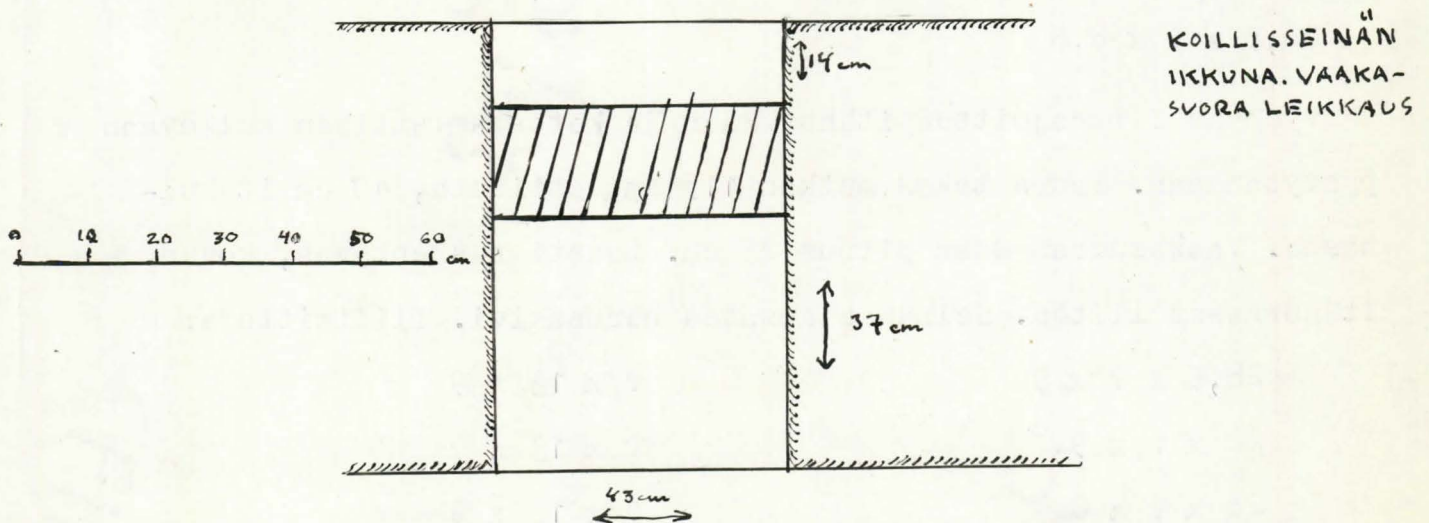
Seinän suurin korkeus 300 cm. Pohjoisnurkassa 275 cm ja itä-
nurkassa 228 cm. Seinän leveys 174 cm.

Piirroksessa numerolla I merkitty vyöhyke, johon myös ik-
kuna kuuluu, liittyy molemminpuolisella liitoksella luoteissei-
nään. Laasti on samaa kuin luoteisseinän umpeenmuurauksessa.

Tiilimittoja:

30 x ? x 7,5	? x 13,5 x 9	Tiilet sekalaisia, käytettyjä.
28,5 x 14 x 9,5	? x 13 x 9	Palasia etenkin mitoiltaan
28,5 x 13,5 x 8,5		pienemmistä tiilistä. (pak-
28 x 13,5 x 9		suus 6,5 - 7,5).

Tähän seinäpinnan osaan kuuluu ikkuna-aukko, jonka korkeus on 68,5 cm. Leveys on 46 cm. Yläreuna aivan lievästi kaarrettu (2,5 cm).

Puitteet 5,7 paksua lankkua. Niitä kannattaa alta 7 cm korkea tiili- ja laastikynnys. Kaksi kalteria. 43 cm pohj. nurkasta, 84 cm itänurkasta ja 137 cm lattiasta. Vyöhyke I vastaa suunnilleen ristikäytävän lounaisseinän umpeenmuurauksen vyöhykettä III. Laasti harmaata hiekkalaastia.

Vyöhyke, joka on merkitty II, muodostaa sisemmän kaaren ja sitä tukevan osan. (vrt. ristikäytävän puoleista seinää, IIb ja IV). Kaaren kanta on 70 cm päässä pohjoisnurkasta, 34 cm ikkunan yläreunasta, lattiasta 240 cm, 58 cm katosta. Vyöhykkeen pohjoisnurkan puoleinen raja on samalla umpeenmuurauksen raja. Se kulkee kaarta ~~kaarta~~ myöden sitten ikkunan itänurkan puoleista pieltä n. 15 cm

siitä (100-104 cm pohjoisnurkasta). Sitten noin metrin korkeudella takaisin pohjoisnurkkaan. Kaari ulkonee 5-15 cm seinätasosta. Ila merkitty vyöhyke on tietynlainen pullistunut paikkaus, jossa harmaakiveä ja runsaasti laastia. Kaaren ja itänurkan puoleisen sauman välillä tiilenpaloilla sovitettua muurausta, alempana säännöllisempää. Laasti savenharmaata, karkeaa, pikku kiviä ja kalkin paloja. Tiilimittoja:

27,5 x ? x 9

Suuri osa tiileistä jonkin verran

27 x ? x 9,5

katkaistuja.

26,5 x ? x 8,5

26,5 x ? x 8,5

Vyöhyke III rajoittuu itänurkkaan ja katosta lattiaan kulkevaan pystysaumaan. Sauma tekee mutkan 115 cm lattiasta, 40 cm itäkulmasta. Vaakasuoran osan pituus 25 cm. Laasti ruskehtavaa, kovaa. Itänurkassa liitos. Seinän alaosassa harmaakivi. Tiilimittoja:

28,5 x ? x 9

? x 13 x 9

28 x ? x 9

? x 13 x 9

28 x ? x 8

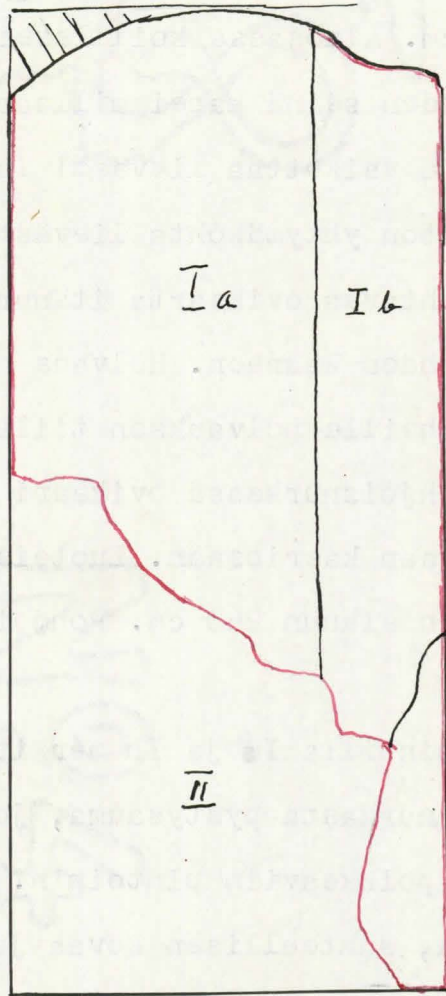
? x 13 x 9

27 x ? x 8,5

? x 13 x 8,5

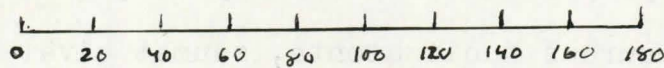
Heinäkuu -54.

Luoteisseinä. (vrt. valokuva 74). on kokonaisuudessaan erivaiheinen uudelleen- ja umpeenmuuraus.

KAAVAKUVA
LUOTEISSEINÄ

Poistettu
elokuussa 1954

Tiilimittoja:

Ia	29,5 x ? x 7,5	? x 15 x 6	Ib	33 x ? x 9,5
	29 x ? x 6,5	? x 14,5 x 7		30,5 x ? x 9,5
	28,5 x ? x 6,5	? x 14 x 10		30,5 x ? x 9,5
	28 x ? x 9	? x 14 x 9,5		29 x ? x 6,5
	27,5 x ? x 7	? x 14 x 6		? x 15 x 9
	27 x ? x 9	? x 14 x 6		? x 14 x 8,5
				? x 14 x 7

Tiilet väriltään sekalaisia.

II.	33,5 x ? x 9,5	? x 13 x 9
	33 x ? x 9,5	? x 12,5 x 8,5
	32 x ? x 8,5	? x 12,5 x 8,5

Seinän leveys 125 cm. Alaosassa koillisseinä pullistuu luoteisseinän päälle. Tällä kohden seinä kapeimmillaan 104 cm. Samalla kohden kaartuva lounaisseinä vaikuttaa lievästi luoteisseinän alaa kaventavasti. Seinän ja katon yhtymäkohta lievästi kaartuva. Seinän takaiseen portaikkoon johtavaa ovikaarta itänurkassa näkyvissä. Holvaus ei yhdy sillä kohden kaareen. Holvaus näyttää rikkoutuneen ja vasta seinän keskivaiheilla holvauksen tiilet ja kaaritiilet ovat samalla tasolla. Pohjoisnurkassa ovikaari ja holvaus yhtyy kaakkosseinästä ulkonevaan kaariosaan. Luoteisseinän korkeus on 287 cm itänurkassa kaaren alkuun 260 cm. Pohjoisnurkan korkeus on 265 cm.

Piirroksessa numeroinnilla Ia ja Ib merkitty seinäpinta on umpeenmuurausta. 88 cm itänurkasta pystysauma, joka jakaa umpeenmuurauksen tiilimitoiltaan poikkeaviin pintoihin. Laasti kummassakin pinnassa samaa, harmaata, suhteellisen kovaa ja hienorakeista, kalkin paloja. Pystysauman erottamien pintojen vaakasaumat eivät samalla tasolla. Muuraus huolimaton, saumat eivät tasaleveitä, eivätkä tasoiteltuja. Itänurkassa lounaisseinä jatkuu luoteisseinän ohi. Pohjoisnurkassa umpeenmuurauksen kohdalla molemminpuolinen karkea liitos. Limitys reness. limitystä lähenevää sekalimitystä. Ei peitekerrosta.

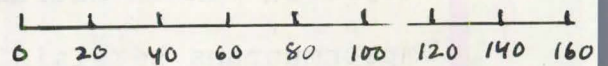
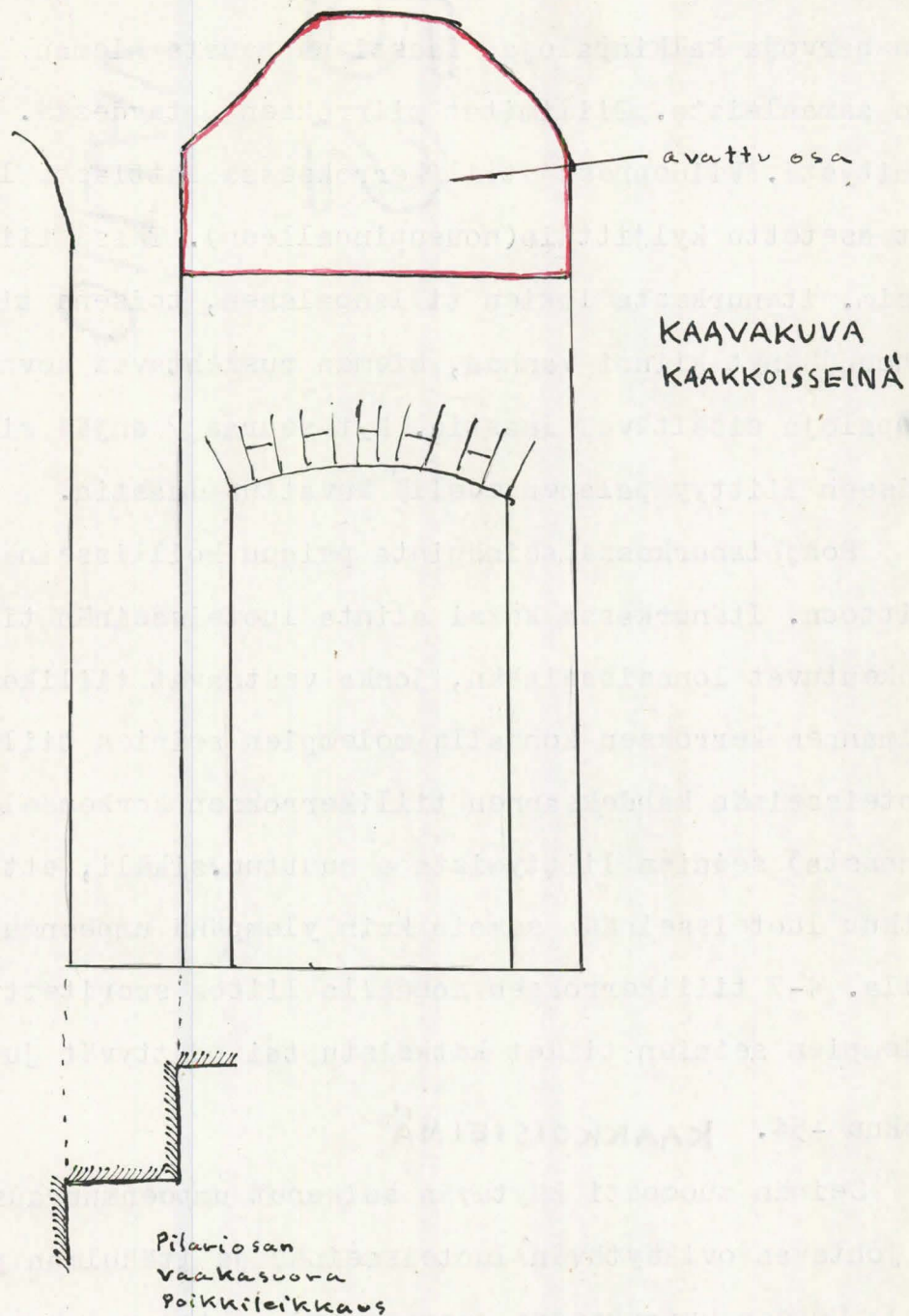
Piirroksessa merkitty seinäpinta II liittyy yläreunaltaan seinän takaiseen portaikkoon kohden askelmien mukaisesti. Se ulottuu itänurkan puolella 148 cm korkeuteen, laskeutuen sitten porrastuen pohjoisnurkkaa kohden ollen 73 cm lattiasta joutuessaan koillisseinän pullistuman peittoon. Tämä seinäpinta oli savenharmaan, hienorakeisen, massamaisen rappauskerroksen peittämä. Kerros pinnan epä-

tasaisuudesta johtuen paksuudeltaan vaihteleva (0,1 - 2,0). Pinnalla valkoinen kalkkislammaus. Rappauksessa eroittuu myös joitakin harvoja kalkinpaloja. Laasti rappausta hieman karkeampaa, muuten samanlaista. Tiilimitat piirroksen yhteydessä. Limitys reness. limitystä. Viidennessä tiilikerroksessa lattiasta lukien sidetiilet asetettu kyljittäin(nousupinnalleen). Tässä tiilikerroksessa ensin. itänurkasta lukien tiilenpalanen, toisena tiilenkappale, johon jäänyt kiinni vanhaa, hieman ruskehtavaa kovaa ja mustia kivenpaloja sisältävää laastia. Nyt seuraa 7 ehjää sidetiiltä, joista toiseen liittyy palanen edellä kuvattua laastia.

Pohjoisnurkassa seinäpinta painuu koillisseinän pullistuman peittoon. Itänurkassa kaksi alinta luoteisseinän tiilikerrosta tunkeutuvat lounaisseinään, jonka vastaavat tiilikerrokset katkaistu. Kolmannen kerroksen kohdalla molempien seinien tiilet katkaistu. Luoteisseinän kahdeksannen tiilikerroksen korkeudelta (82 cm lattiapinnasta) seinien liittymistapa muuttuu sikäli, että lounaisseinä jatkuu luoteisseinään samoin kuin ylempänä umpeenmuurauksen kohdalla. 4-7 tiilikerroksen kohdalla liitos suoritettu siten, että molempien seinien tiilet katkaistu tai päättyvät juuri kulmaan.

Elokuu -54. KAAKKOISSEINÄ

Seinän muodosti käytävän sulkenut umpeenmuuraus (=huoneeseen 21 johtavan ovikäytävän luoteisseinä) ja itäkulman pilari (ktso pohjaa). Umpeenmuurauksessa huoneen ovi. (Ktso valokuvia 76 ja 77). Pilariosa vanhaa muurausta ja liittyy koillisseinän muuraukseen III. Umpeenmuuraus, sekalaisilla tiilillä ja harmaalla hiekkalaastilla suoritettua huolimaton reness. limitystä lähenevää muurausta.

Seinän korkeus holvin lakeen 290 cm ja kantoihin n. 243 cm.

Leveys 120 + 35 cm (pilariosa).

Muurausta poistettiin seinän yläosasta n. 80 cm verran. Umpeenmuuraus tiilikerroksen paksuinen. Takaa paljastui osittain täytetty holvitila, jota alhaalta rajoitti huoneeseen 21 johtavan ovikäytävän tasakatto. Täyte poistettiin (kiveä ja muraa). Voitiin todeta holvin olevan jatkon huoneen 22:n kaakkoispuolen holville. Lisäksi löytyi ikkuna ^{Komero} ~~huone~~, joka kuului sisäpihalle antaneeseen ikkunaan (nyk. ristikäytävältä huoneen 21 ovikäytävään johtavan oven yläpuolella). Käytävä voitiin todeta jatkuneen myös huoneen 21 suuntaan. Sensijaan toistaiseksi ei voitu varmuudella päättää onko käytävä jatkunut suoraan eteenpäin ja onko tässä edessä oleva seinä alkuperäinen vai jokin vanhempi umpeenmuuraus.

Poistetun tiiliosan mittoja.

29 x 14,5 x 6,5	? x 14 x 10.
28 x ? x 8	? x 14 x 6,5
27,5 x 13 x 6	? x 13 x 6,5
22,5 x ? x 6	? x 13 x 6,5
21 x ? x 6,5	

Lounaisseinä, jossa on ikkuna kierreportaisiin 7a on vanhaa käytävän seinää, sitä peittää ohut kalkkislammaus, joka jättää saumat näkyviin. Se on melkoisen kulunut seinän alaosissa.

Holvi on vanhaa mutta todennäköisesti koillispäästä korjailtu. Se on lounais-koillissuuntainen epäsäännöllinen tynnyriholvi. Se ei kuitenkaan ota koko huonetilaa, vaan kaakkoispäässä siihen yhtyy matalampi lounais-kaakkoissuuntainen säännöllinen tynnyriholvi, joka sitten jatkuu edelleen kaakkoisseinän yli (vrt. edellä).

Elokuu -54.

Edellä on seiniä esittäviin piirroksiin merkitty punaisella rajoittaen ne seinien osat mitkä purettiin. Koillisseinästä purettiin (ktso piirrosta edellä) vyöhyke, joka alkaa pohj.kulmasta ja ulot-

tuu vain ikkunan kohdalla kauemmaksi kaakkoissuuntaan. Tällöin voitiin todeta, että myöhemmän sisemmän kaariaukon pieltä oli säilynyt ikkunan ylä- ja alapuolella. Se on seinän piirroksessa vyöhykkeitä I - IIa ja II erottavan sauman suora osa. Ikkunaa tehtäessä on jouduttu rikkomaan pieltä. (vrt. myös valokuva 101).

Luoteisseinästä poistettiin vyöhykkeet Ia ja Ib, niitä ja vyöhyke II eroittavaa porrastuvaa saumaa myöten. Tällöin huomattiin tuon sauman hyvin tarkoin seuraavan seinän takana olevien portaiden kuvioita (vrt. valokuva 101). Tämä seinä oli vain tiilen paksuinen (n. 30 cm), koillisseinän poistettu muuraushan oli ollut kahden tiilen paksuinen. (vrt. merkinnät umpeenmuurauksesta II kerroksen ristikäytävän kohdalla) Kaakkoisseinään tehdystä aukosta on mainittu jo edellä. (vrt. myös valokuvaa 102)

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

H U O N E 23

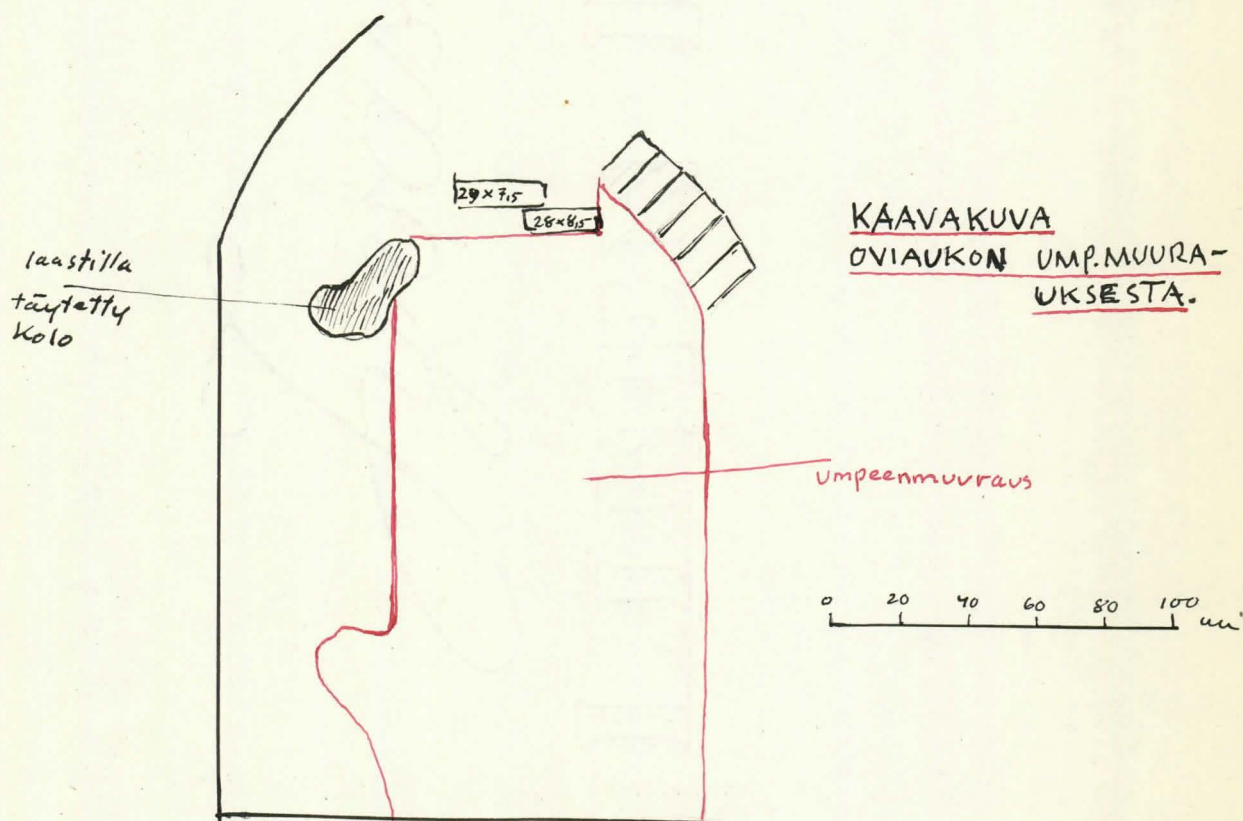
Antero Sinisalo

1954

virt.valokuva
113)

Huoneella nykyisin lähinnä varastosuojan tehtävä, sillä siitä on ollut pääsy vain huoneeseen 24. Kierreportaat olivat aina talveen 1953/54 eristetyt siitä lautarakenteella (poistettiin vankilaviranomaisten toimesta). Pääsy huoneeseen 21 on ollut umpeenmuurattuna todennäköisesti koko 1700- ja 1800-luvun ajan. Nykyisin avoinna oleva ovi huoneeseen 24 on ollut suljettuna 1800-luvun alkupuolella, mutta avattu todennäköisesti 1880-1890-luvulla.

Huoneessa tynnyriholvi ja seinät kalkkislammattut.

Lokuu -54.

virt.valokuva
72)

virt.valokuva
73)

Umpenmuurattu oviaukko huoneeseen 21 kuvattu huoneen 21 puolelta osalta huoneen muistiinpanojen kohdalla. Huoneen 23 puolella se alkaa n. 50 cm itäkulmasta luoteisseinällä ja on sen leveys n. 90 cm, korkeus n. 170-190 cm.

Tiilimittoja:

29,5 x ? x 7

27 x ? x 9

29,5 x ? x 7

? x 14 x 8,5

28 x ? x 8,5

? x 13,5 x 8,5

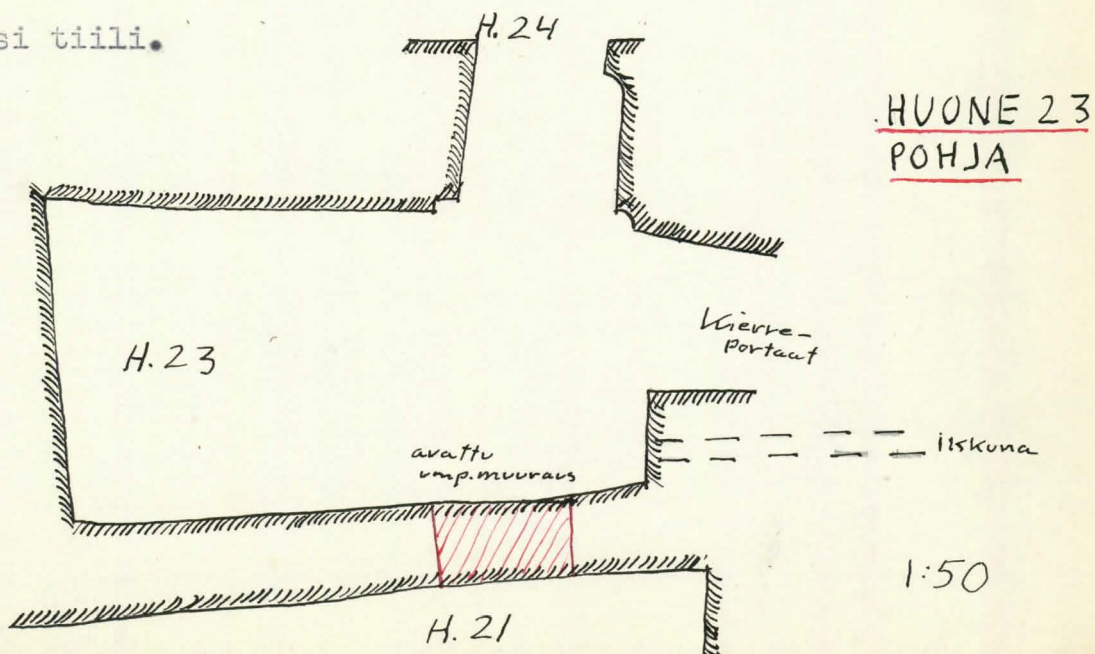
28 x ? x 7,5

27,5 x ? x 7

Tiilet pääasiassa juoksussa, sidetiilit katkaistuja. Umpeenmuuraus siis juoksutiilen paksuinen. Alempana, missä sidetiilet ovat, on limitys renessanssilimitystä. Laasti ylempänä keskikovaa, harmaata, kalkinpalat erottautuvat. 8,5 cm korkeudelta alaspäin savenharmaata laastia (ja em. renessanssilimitys), sen karkeahkoa lajia. Umpeenmuurausten välissä tiilenpaloja ja laastia.

Umpeenmuuraus poistettiin kokonaan huoneen 23 puolelta, samoin huoneen 21 puolelta. Seinän paksuus oli tällä kohden 60 cm. Huoneen 23 puoleisen muurauksen paksuus siis ylhäällä n. 15 cm ja alhaalla 30 cm. Huoneen 21 puoleisen muurauksen paksuus keskimäärin n. 30 cm.

Huoneen itänurkassa koillisseinällä oli umpeenmuuraus, joka sulki yhteyden kapeaan ikkunakomeroon, joka kulkee kierreportaiden kautta huoneeseen 22. Siitä poistettiin toistaiseksi vain yksi tiili.

H U O N E 24

Antero Sinisalo

Knut Drake

1954

5.6.54 Tavanmukainen seinänpeite, 3 öljymaalaukerrosta + 2-3 slammauskerrosta + 1-3 cm paksuinen harmaa rappaus, poistettiin. Paikoitellen löytyi harmaan rappauskerroksen alta vanhempi rappauskerros. Tämä vanha rappaus on kellertävän valkoinen ja sen pinta on 2-3 kertaa slammattu. Paksuus 0,5-2 cm. Huoneen kaakkoisosassa tämän alimman rappauskerroksen pinta on luultavasti tulipalon vaikutuksesta tummunut.

Lounaisseinä

Seinän korkeus 330 cm. Etelänurkassa lounaisseinän tiilimuurauksen yhtyessä kaakkoisseinän harmaakivilatomukseen ei synny liitosta. 140-190 cm korkeudella kulmassa kaksi harmaakiveä kuitenkin liittävät seinät toisiinsa. Alempi on itse kulmassa ulottuen kummankin seinän muuriin, ylempi lounaisseinässä ja tunkeutuu kaakkoisseinään.

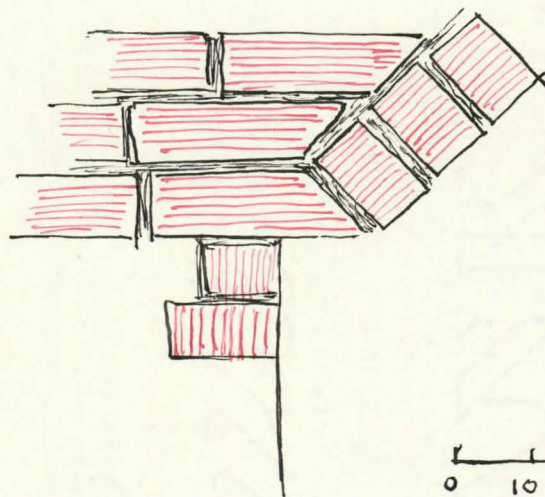
Liite II, Muuraus kulmasta ikkunan ohi todennäköisesti tulisijan pistevii-
vaan. umpeenmuuraukseen saakka yhtenäistä. Tiilipintaa peittää kaksinkertainen likaisen harmaa slammauspinta. Sen päällä oli valkoinen rappauskerros ja valkoinen slammauspinta. Em. harmaan slammauksenkin alla seinäpintaa tasoiteltu vaalealla harmahtavalla rappauksella. Limitys lähinnä munkkilimitystä lähenevää sekalimitystä.

Tiilimittoja:

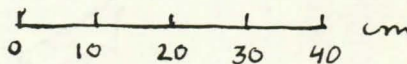
29 x ? x 9,5	? x 16 x 9,5
29 x ? x 9	? x 14,5 x 10
28,5 x ? x 9,5	? x 14 x 10
28,5 x ? x 9	? x 13,5 x 9
28 x ? x 9,5	? x 13,5 x 8,5
27,5 x ? x 9,5	? x 12,5 x 9,5

Ikkunakomero on holvattu. Kaari (myös holvi) liittyy samaan likaisenharmaan slammauksen peittämään seinäpintaan myös tiilimitoiltaan. Kaari on hyvin loiva. Sen muodostaa 18 sidetiiltä. Korkeuskantojen tasolta lakeen 38 cm. Ikkunakomeron aukon leveys 205 cm, varsinaisen kaaren jänneväli n. 25 cm kapeampi.

Kaari nojaa kummastakin päästään seinälimityksestä ulotettuun tiileen piirroksen osoittamalla tavalla.

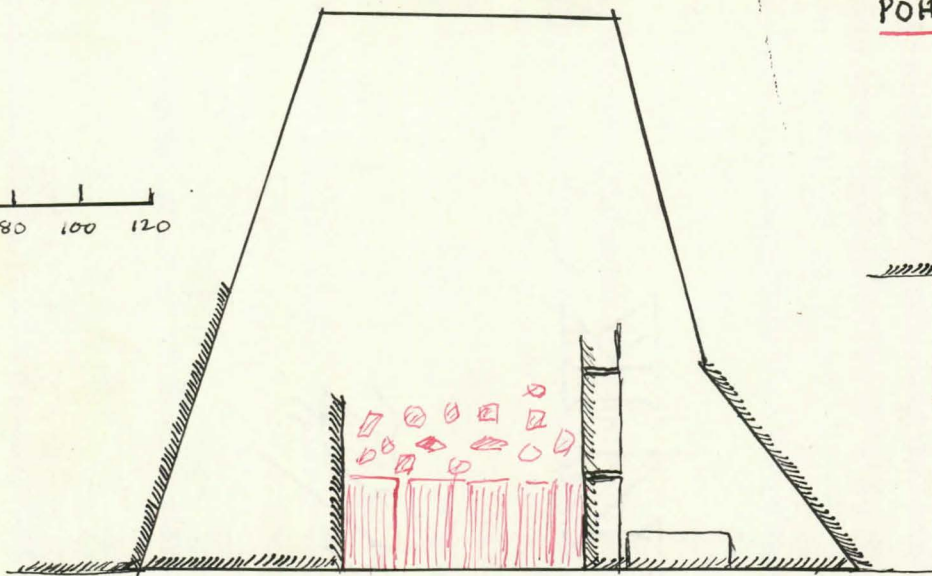
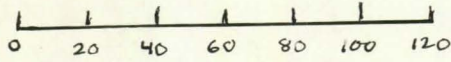
ETELÄNURKAN
PUOLEINEN
KANTA.

Ikkunapenkki on 68 cm korkea, nousee loivasti ylöspäin. Ikkunapenkissä 58 cm etelänurkan puoleisesta pielestä 70 cm leveä kahden pystysauman eroittama muuraus, jota ei peitä em. savenharmaa slammaus. Poistettaessa 20.7. tästä pari tiiltä, voitiin todeta sen olevan umpeenmuurauksen. Ikkunapenkissä on ollut tässä kohden lattiaan ulottuva aukko ja varsinainen ikkunapenkki on saumojen kohdalta jatkunut suorakulmaisesti kohden ikkunaa muodostaen siis tavallaan kapean käytävämäisen osan. Ikkunaan päin jatkuvien seinämien muuraus vaikuttaa säännölliseltä ja saumat tasoitelluilta. Väliin jäävä tila täytetty tiilen ja laastinkappaleilla ja sitä peittää, kuten koko ikkunapenkkiä, nykyisen ikkunan alapuitetta kohden kohoava pinta, joka on tehty ohennetuista ja kokonaisista tiilistä. Tiilet osittain samoja kuin ikkunakomeron seinämien uudelleenmuurauksessa, osittain vanhoja.

IKKUNAKOMERON
POHJA.

vanhaa muurausta

myöhempiä täytemuurauksia

Ikkunakomeron seinässä olevan uudemman muurauksen
tiilimittoja:

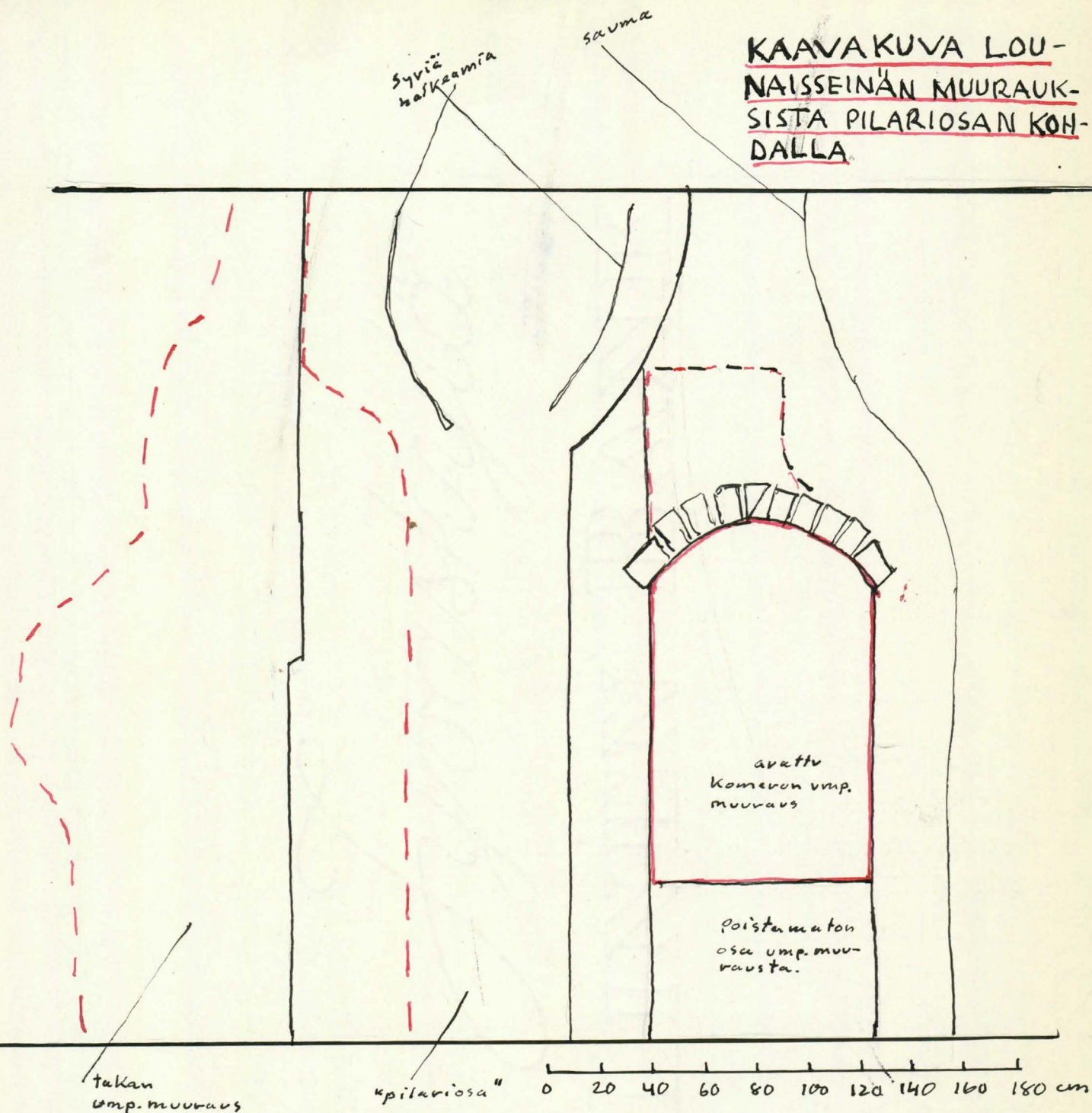
29,5 x ? x 7
29 x ? x 6,5
29 x ? x 6,5

? x 14,5 x 7,5
? x 14,5 x 6,5
? x 13,5 x 6,5

Ikkunakomeron pielet kulmattu viistämällä ne viistokulmaan etelänurkan puoleisessa pielessä. Toisessa pielessä on tiilen juoksupinta julkipintana pielessä ja pää seinäpinnassa. Syntynyt kulma tasoitettu rappauksella.

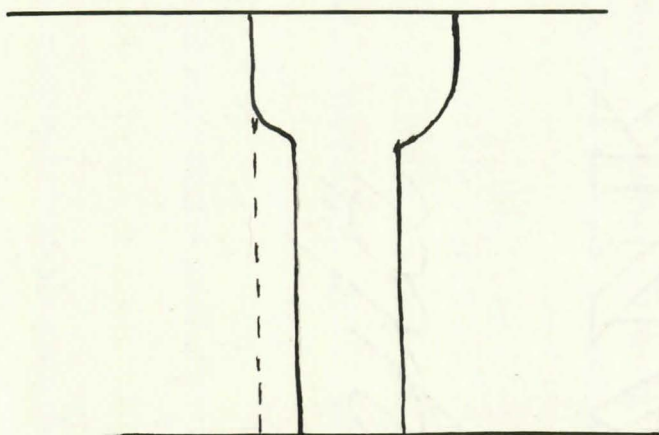
Laasti nyt käsitellyssä seinän osassa on vaaleaa ja kovaa sekä hienorakeista. Ikkunapenkin umpeenmuurauksessa savenharmaata keskikovaa ja ikkunapielien uudessa muurauksessa harmaata, karkeata ja keskikovaa.

KAIVAKUVA LOU-
NAISSEINÄN MUURAUK-
SISTA PILARIOSAN KOH-
DALLA.

Unin umpeenmuuraus ulottuu lattiasta kattoon ja jatkuu seinästä ulkonevaan pilariin. Se ulkonee jonkin verran seinäpinnasta muodostaen katonrajassa tukikaaren kantaosan kohdalla pullistuman. Umpeenmuurauksessa oleva pykälä (pilariosan ulkonema) vaihtelee korkeudeltaan 16-23 cm (alhaalta korkeampi). Mahdollisesti on pilariosan ja tukikaaren alun muoto ollut tällä seinällä jossain vaiheessa piir-

roksen osoittama. Siis pilariosa on ollut leveydeltään

LOUNAISSEINÄN
PILARI

vain 55 cm nykyisen 110 cm:n sijasta. Umpeenmuurauksen

tiilimittoja:

35 x 15 x 9
33 x 15,5 x 9,5
32 x 15 x 8,5
29,5 x 15 x 9,5

33 x ? x 9,5
32 x ? x 9,5
30 x ? x 9,5
27 x ? x 9,5
? x 16,5 x 9,5
? x 16 x 10

Kuten mitoista huomataan, ovat tiilet pääasiassa juoksussa. Pykälässä molemminpuolinen liitos.

Varsinaisen pilariosan tiilimittoja:

28 x ? x 9
27,5 x 13 x 8,5
27,5 x ? x 8

? x 14 x 9
? x 14 x 9
? x 14 x 8

Pykälä on tasakorkuinen luoteispuolella (15 cm).

Tukikaaren kanta on 225 cm lattiapinnasta. Se on huomattavasti huonommin säilynyt kuin vastakkaisella seinällä oleva. Sen julkipuolella on länsinurkanpuoleisessa sivussa tiilien läpi kulkevia halkeamia. Kaakonpuoleinen sivu paremmin tuettu uunin umpeenmuurauksen ansiosta. Kaaren leveys 163 cm. Etelänurkan puolelta ulkonee 47 cm (umpeenmuurauksesta, toiselta puolen n. 70 cm).

Tukikaaren tiilimittoja:

31 x ? x 8
 30,5 x ? x 9
 30,5 x ? x 8,5
 30 x ? x 8
 30 x ? x 8
 ? x 13,5 x 8,5

Tukipilarista ikkunakomeron pieleen jatkuva seinänosa ollut varmasti useiden muutosten alainen. Nykyisen paljastetun komeron paikalla ollut mahdollisesti uuni. Komeron umpeenmuuraus jatkuu lattiapintaan asti. Komeron nykyinen korkeus lakeen (200 cm) on todennäköisesti ollut ainakin 45 cm enemmän (paikkauksen yläreunaan). Komeron tukipilarinpuoleinen pieli jatkuu tälle tasolle ohi kaaren ollen paikkauksen toisena reunana (rappauspinta jatkuu seinään). Noin 25 cm komeron ikkunanpuoleisesta pielestä pystysauma, joka ylempänä kaartuu tukipilarin suuntaan ulottuen kattoon asti. Tämä ollut mahdollinen uunin raja.

Vrt. valo-
kuva 35.

Laastit ovat tukipilarissa ja seinäpinnoissa valkoista, karkeaa ja keskikovaa. Etelänurkanpuoleisessa uunin umpeenmuurauksessa laasti harmahtavaa, komeron kaareissa ja paikkauksessa sen yläpuolella savenharmaata, pehmeää.

Komeroa ympäröivän seinäpinnan tiilimittoja (myös kaari ja paikkaus):

28,5 x ? x 8	? x 15 x 10
28 x ? x 9	? x 14,5 x 10
28 x ? x 7,5	? x 14 x 9
27,5 x ? x 9	? x 13,5 x 9,5
27,5 x ? x 9	? x 13,5 x 8,5
27 x ? x 8,5	? x 13 x 8,5

Seinän toinen ikkunakomero ulottuu lattiaan asti. 181 cm leveä lattianrajasta. Lakeen korkeus 280 cm. Sitä kattaa loiva holvi. Kaaren kannat 240 cm lattiasta. Pielien kulmat viistetty, kaari päätiilistä, laasti savenharmaata. Komeron kummassakin pielessä pystysauman rajoittama vyöhyke, joka kuitenkin vaikuttaa vanhalta, eikä liity kaarenaikai-

seen muuraukseen. Komeron seinistä ei ole vielä poistettu peitteitä, joten tarkempaa tutkimusta ei vielä ole suoritettu.

Lounaisseinä. Komeron umpeenmuuraus

6.7.54 Kun rappaus oli poistettu tältä seinänosalta havaittiin
Liite III seinässä umpeenmuurattu oviaukko. Molemmiin puolin umpeenmuurau-
rausta oli pienet vaakasuorat raot seinässä, 106 cm latti-
asta. Kaakonpuoleisessa raossa, joka on 20 x 6 cm, löytyi
nokea. Umppeenmuurauksen yläpuolella näkyy pieni umpeenmuu-
raus, jossa nähtävästi on samat tiilet ja samaa laastia
kuin oviaukon kaareissa. Vanhempi umpeenmuuraus kaakkoisreu-
nassa näyttää olevan uud.umpeenmuuratun vastaavan reunan
Vrt.valo- jatkoa, koska molemmissa on samaa slammausta.
kuva 35.

Umpeenmuurausta purettiin ja sen takana löytyi noin 50 cm
syvyinen komero. Komero on ehkä jonkinlaisen takkauunin
seuraaja, koska vanhoissa kuvissa ja piirustuksissa näkyy
Liite III. olevan savukanavat tällä paikalla seinässä.

26.7.54 Purettiin loppuun komeron umpeenmuuraus ja avattiin takka.
Umpeenmuuraukset vrt. edellä.

Kummatkin suhteellisen hyvin säilyneitä. Takan seinän si-
sään tunkeutuvat osat ja savutorvi ehjiä. Viimemainittu
Vrt.valo- kylläkin korkeammalta ummessa.
kuva 115.

KoillisseinäKesä-
kuu -54.

Seinänleveys 905 cm (nykyisestä uunista lähtien. Sen taakse jää noin 100 cm seinäpintaa). Seinän korkeus 326-335 cm, kaakkoisseinän puolelta korkeampi.

Ovi on uunista 215 cm:n etäisyydellä. Sen korkeus on 200 cm, leveys 126 cm. Oven kummallakin puolella 50-60 cm leveä uudelleenmuuraus, samoin oven yläpuolella 1-2 tiilikerroksen verran. Tämä muuraus on sekalimitystä ja sekalaisista tiilistä. Laasti harmaata, hienorakeista, kovaa, kalinkinpaloja.

Muuraus
IIITiilimittoja:

	31,5 x ? x 9	25 x ? x 8,5
	30 x ? x 8,5	23,5 x ? x 6,5
Vrt.valo-	30 x ? x 8	? x 14 x 9
kuvat	28,5 x ? x 8	? x 12,5 x 9
6 ja 67.	28 x ? x 9,5	? x 12,5 x 6,5
	25,5 x ? x 7,5	? x 11 x 7,5

Muuraus
II

Nykyisestä uunista ovea ympäröivään uudelleenmuuraukseen ja oven yläpuolella olevaan kattoa kannattaneeseen kaaren jäännökseen on seinäpinta munkkilimitystä. Suurin osa tiilistä tummiksi poltettuja. Laasti kovaa, vaaleanharmaata, karkeaa.

Tiilimittoja:

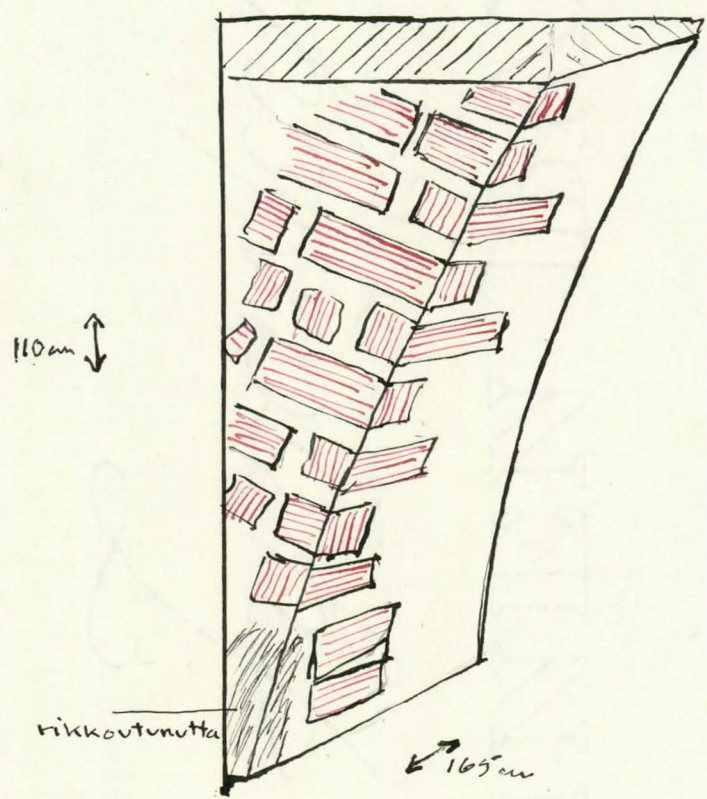
28,5 x ? x 9	? x 14,5 x 8,5
28,5 x ? x 9	? x 13,5 x 9,5
28,5 x ? x 8,5	? x 13,5 x 9
28 x ? x 8	? x 13,5 x 8,5
27,5 x ? x 9	? x 13 x 8,5
27 x ? x 8,5	? x 13 x 8,5

Kannatuskaaren alkupää liittyy jossain määrin laastiltaan äsken käsiteltyyn seinänosaan.

Tiilimittoja:

31,5 x ? x 10	? x 14,5 x 9
31 x ? x 9,5	? x 14 x 8,5
30,5 x ? x 9,5	? x 14 x 8,5
30,5 x ? x 9	? x 13,5 x 9,5
30,5 x ? x 9	? x 13,5 x 9
30,5 x ? x 8	

Tiilistä useat tummaksi poltettuja. Kaaren sisäpinta juoksulimitystä. Nykyisen uunin puoleisen sivun limitys ilmenee piirroksesta. Kaarto on näkyvissä 11 tiilikerroksen matkalla. Uudelleenmuurauksen yhteydessä on siitä ehkä poistettu yksi tiilikerros, joka nyt on korvattu yhdellä uudelleenmuuraukseen liittyvällä tiilikerroksella. Kannan leveys 165 cm.

KAAVAKUVA
KAAREN LIMI-
TYKSESTÄ.

Uudelleenmuurauksen ja kaarenosan itänurkan puoleista päättä sivuavan pystysauman välillä 45 cm levyinen seinäpinnan osa, joka ulottuu lattiasta kaaren kantaan. Tiilet vaikuttavat poikkihakatuilta. Laasti samaa kuin kaarenosassa. Ovesta em.pystysaumaan 97 cm, itänurkasta 456 cm. Poikkihakattujen tiilien kohta mahdollisesti merkinnyt väliseinää tai seinästä ulkonevaa kaaren tukipilaria. Osa siitä olisi silloin hävinnyt uudelleenmuurauksen yhteydessä.

Muuraus
IV

Tiilimittoja:

- ? x 14 x 9,5
- ? x 14 x 9
- ? x 13,5 x 9

- ? x 13 x 9,5
- ? x 13 x 9

Muuraus
I
Vrt.valo-
kuva 26.

Pystysaumasta itänurkkaan säännöllistä yhtenäistä seinäpin-
taa, munkkilimitystä.

Tiilimittoja:

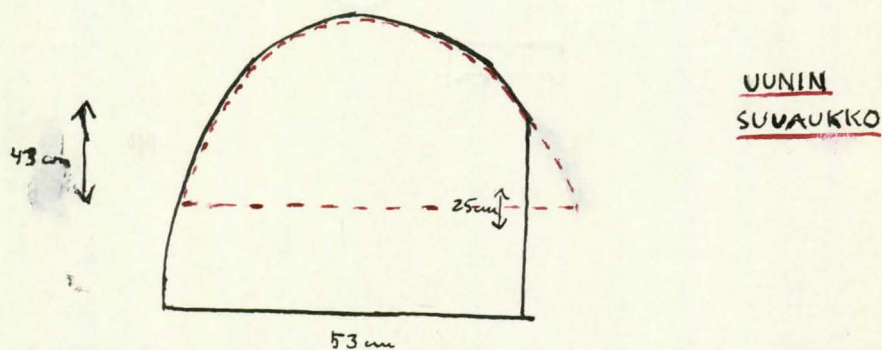
28,5 x ? x 9,5	? x 14 x 10
28 x ? x 9,5	? x 14 x 10
28 x ? x 9,5	? x 14 x 10
28 x ? x 9,5	? x 14 x 9
27,5 x ? x 9,5	? x 13,5 x 9,5
27,5 x ? x 9	? x 13,5 x 9,5

Seinän yläosassa tiilien pintaa vielä peittävä slammaus nokeentunutta. Lattiapinnasta 282 cm korkeudella muusta liimityksestä poikkeava, 37 tiiltä käsittävä päätiilikerros (tiilet asetettu kyljelleen). Tiilikerroksen säännöllisyydestä johtuen lienee kysymyksessä koristelimitys. 117 cm lattiasta ja 60 cm em. pystysaumasta neliömäisen aukon umpeenmuuraus (45 x 45). Seinäpinta aukon sivuilla vaikuttaa poikkihakatulta. Laasti vaikuttaa aivan samalta kuin ovi-
aukkoa ympäröivässä umpeenmuurauksessa.

Tiilimittoja:

27,5 x ? x 9,5	? x 14 x 10
27 x ? x 9	? x 13,5 x 9,5
21,5 x ? x 5,5	

Lähellä itänurkkaa (33 cm) ja 52 cm lattiapinnasta kaari-
aukko, jonka avattu korkeuslakeen on 43 cm, leveys alhaal-
ta 53 cm. Aukon muoto on nykyisessä tilassa epäsäännölli-

nen. Itänurkan puolella varsinainen kaari loppuu nyt 25 cm
alareunasta (siitä pystysuora pieli alas). Nyt aukko muis-
tuttaa pyöristettyä huippukaarta, mutta todennäköisesti on

kaari ollut pyörökaari, jonka säde on ollut 30 cm (piir-
roksessa pisteviivoin merkitty). Umpeenmuurauksen avaami-
nen, vrt. jäljempänä.

Muuraus
V

115 cm korkeudelta ja n. 140 cm leveydeltä seinä pullistuu
ulospäin. Pullistumapinnassa tavataan toisistaan poikkeaa-
via tiilejä. Muun seinäpinnan normaalitiilien lisäksi mm.
seuraavia mittoja:

21,5 x ? x 6
31 x ? x 7
? x 12,5 x 5

Laasti aukon ympärillä samaa kuin ympäröivässä seinäpinnas-
sa, mutta lisäksi savenharmaata, tiiltäsisältävää, pehmeää
sekä ylempänä valkoista, pehmeää.

Koillisseinän kaakkoispään alanurkassa oleva umpeenmuuraus

8.6.54 Rappausta poistettaessa koillisseinästä havaittiin sen kaak-
Vrt.valo- koispään alanurkassa pieni umpeenmuurattu pyörökaarinen
kuvat 26 aukko. Vrt. edellä.
ja 27.

Tiilimittoja:

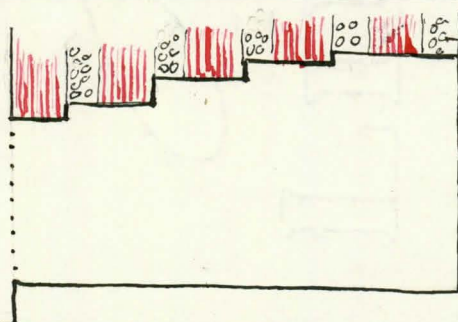
? x 15 x 10,5
? x 15 x 10

? x 14 x 9
? x 14 x 8
? x 14 x 6,5

Kaikki tiilet umpeenmuurauksessa oli pantu samaan suuntaan, päät ulospäin. Tiilenväri punainen.

Kun umpeenmuuraus purettiin havaittiin sen takana uuni.

UNIN SUMMITTAI-
NEN PYSTYSUORA
PITKITTÄISLEIKKAUS.
N. 1:20

harmmaakiven kappaleita

Varsinaista savuaukkoa ei löydetty.

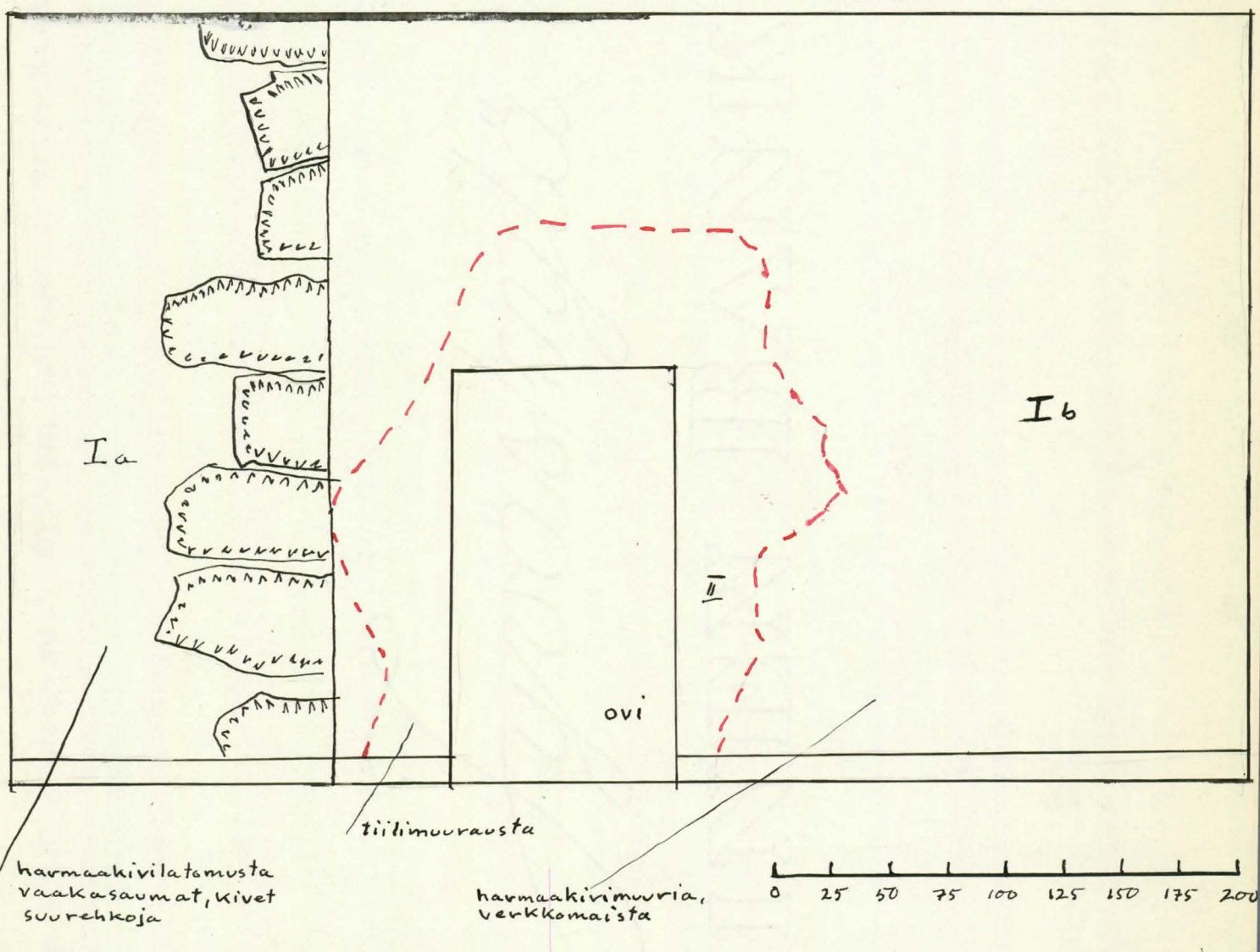
Unin pohjalta löydettiin tuhkaa, puunkappaleita (näver), pari pientä luunkappaleita, pari (hassel)pähkinän kuorta ja yksi savukkeen suukappale, jossa lukee "Ph. U. Strengberg & Co., Jakobstad".

Uunin takaseinä, joka vastaa ristikäytävän lounaisseinää, on korjattu yhdellä uudemmalla tiilellä. Toisessa takaseinän tiilessä on 3 cm leveä pyöreä reikä, ristikäytävän seinään lyödyn puutulpan jälki.

Vrt.valo-
kuva 114.

Kaakkoisseinä

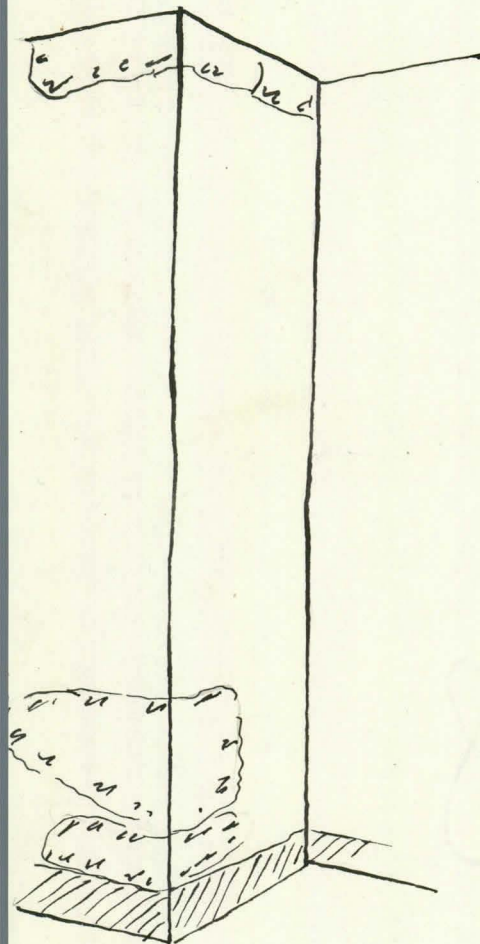
KAAVAKUVA SEINÄN MUURAUK-
SISTA.

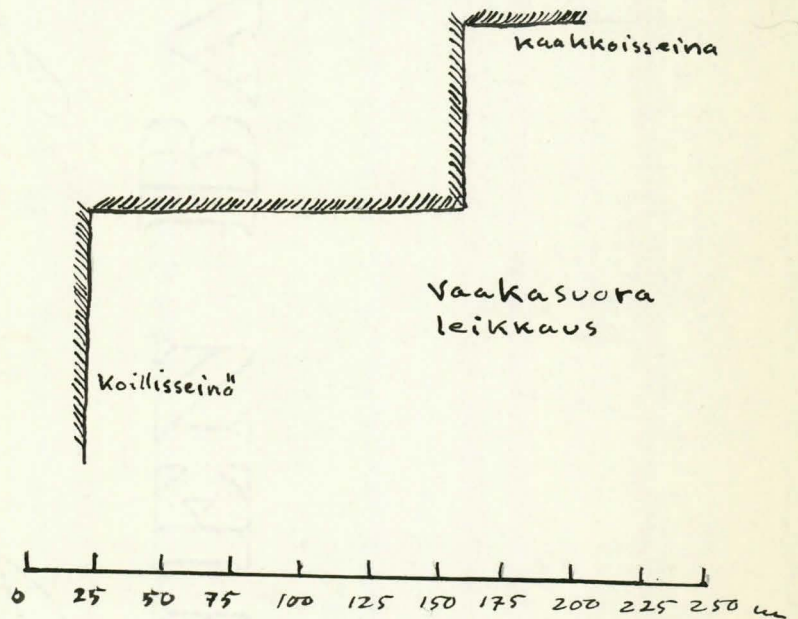
Kaakkoisseinän korkeus 330 cm ja leveys 160 cm:n korkeudella lattiapinnasta 548 cm. Lattian korkeudella seinä noin 20 cm kapeampi koillisseinässä olevan uunin kohdalla olevan pullistuman johdosta. Seinä kauttaaltaan harmaakivimuuria (Ia, Ib) lukuunottamatta oven ympärillä olevaa tiilivyöhykettä.

Itäkulmasta lähtien seinässä olevaan kulmaukseen asti kivet suuria ja suhteellisen säännöllisesti ladottuja. Vaakasauumat melko suorita ja etenkin varsinaisen kulmauksen kulmaki-

vet lähenevät säännöllisiä neljäkäskiviä. Kulmakivet hakattu säännölliseen suoraan kulmaan. Saumat kapeita. Kivet sopivat melko tarkoin toistensa lomiin.

KONTREFORI
ITÄKULMASSA

Kulman (kontreforin) mitat selviävät piirroksesta. Koillis- ja kaakkoisseinän yhtymäkohdassa ei ole molemminpuolista liitosta, mutta pykälän ja muun seinäpinnan yhtymäkohdassa on liitos.

Kulmakkeesta etelänurkkaan ulottuvassa seinäpinnassa harmaakivet pienempiä. Limitys verkkolimitystä. Seinänalaosassa havaitaan jossain määrin pyrkimystä tasaisiin kerroksiin.

Ovea ympäröivä tiilivyöhyke on etelänurkan puolelta jonkin

verran koholla muusta seinäpinnasta. Varsinainen oviaukko on 93 cm leveä, 178 cm korkea ja alkaa kulmauksesta 47 cm:n päästä. Tiilivyoähyke ulottuu laajimmillaan 60 cm:n etäisyydelle ovesta (II).

Tiilimittoja:

28,5 x ? x 8,5	? x 14,5 x 8,5
28 x ? x 8,5	? x 12,5 x 9,5
27,5 x ? x 8	? x 12,5 x 9,5
27 x ? x 9,5	? x 12,5 x 9

Tiilet vaikuttavat uudelleen käytetyiltä, joukossa useita puolikkaita ja paloja. Limitys sekalimitystä. Laasti hienorakeista, kovaa, hieman kellertävää.

Kivisen osan laasti kovaa, ruskehtavaa ja karkearakeista. Kalkinpalat näkyvät selvästi. Saumoissa täytteinä tiilenpaloja. Noin 245 cm lattiasta ja pari metriä etelänurkasta harmaakivien välissä suurikokoinen tiili (46,5 x ? x 11,5), jonka toinen pää pyöristetty. Kysymyksessä todennäköisesti kolonnitiili.

Vrt.kier-
repor-
taat.

Vrt.valo-
kuva 116.

Luoteisseinä

Seinän korkeus länsinurkan puolella 335 cm. Länsinurkassa molemminpuolinen liitos. Kaarikomeron sisältämän seinäosan leveys 340 cm ja ikkunakomeron leveys seinäpinnan tasolla lattian rajassa 165 cm. Pohjoisnurkka ja noin 120 cm seinää jää uunin peittoon.

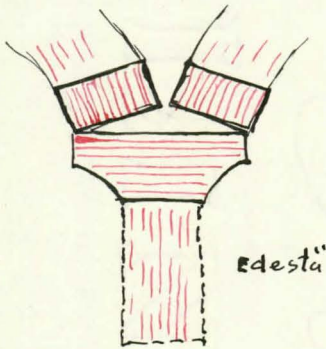
Kaksoiskomeron leveys 265 cm seinäpinnan tasolla, korkeus 245 cm ja suurin syvyys 42 cm. Se alkaa n. 40 cm lattiasta ja päättyy 50 cm katosta. Itänurkasta se on 50 cm:n päässä ja ikkunakomeron pielestä 25 cm:n päässä. Siinä on kaksi suurta, sisäkkäistä pyörökaarta ja peräseinässä kaksi rinnakkaista pienempää pyörökaarista komeroa. Näiden yläpuolelle jäävässä seinäpinnassa pyöreä koristekomero.

Vrt. lii-
te V.

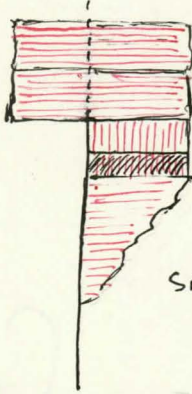
Uloin kaari alkaa 115 cm komeron alatasosta. Kannattavat pielet pyöristetyt. Sen säde on 25 cm.

Sisempi kaari on 14 cm syvemmällä. Se alkaa samalta korkeudelta.

Vierekkäiset pyörökaariset komerot ovat 155 cm korkeita. Ne alkavat samalta korkeudelta kuin isot kaaret. Niiden jänneväli on 85 cm. Sisempiä kaarien kantoja tukee kahden tiilen muodostama kannattaja. Alaosiltaan nämä komerot yhdyvät.

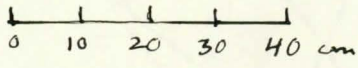

Edestä

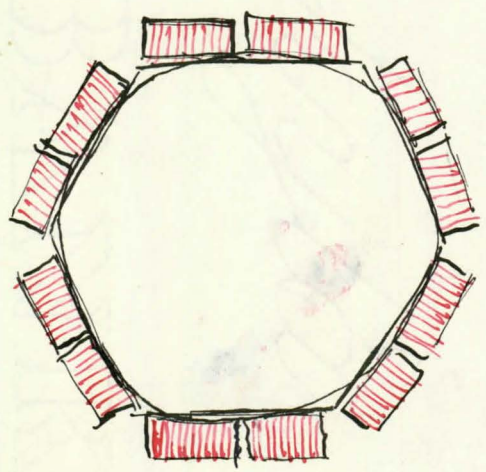

Sivulta

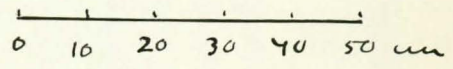
KAARIEN
YHTEINEN
KANTA

Komerojen yläpuolelle jäävässä osassa on samansyvyinen pyöreä syvennys, jonka halkaisija on 53 cm. Rapattuna se vaikutti täysin säännölliseltä, mutta kun päällimmäinen rappaus oli poistettu, voitiin todeta sen lähenevän monikulmiota.

PYÖREÄN
KOMERON
LIMITYS

Liite
V.

Piirroksessa näkyvä pisteviiva on rajana kahdelle eri laastivyöhykkeelle. Pisteviivan luonaispuolella laasti on ruskehtavaa, kovaa ja melko hienorakeista. Viivan ikkunakomeron puolella on laasti harmaata, karkeampaa, keskikovaa (kalkinpalat eroittuvat selvästi).

Tiilet ovat kautta tämän seinäosan samaa kokoa. Harmaan laastin alueella lisäksi mitoiltaan pienempiä tiiliä, varsinkin uloimpien kaarien tälle alueelle jäävissä osissa. Pienten tiilten mittoja:

? x 14,5 x 7	? x 14 x 6,5
? x 14,5 x 6,5	? x 14 x 6,5
? x 14 x 7	? x 13,5 x 7

Muut tiilet seinäosaa hallitsevaa tiilimittaa:

28,5 x ? x 9	27,5 x ? x 9,5	? x 13,5 x 9
28,5 x ? x 8,5	27,5 x ? x 9	? x 13,5 x 8,5
28 x ? x 8,5	27,5 x ? x 9	? x 13,5 x 8
		? x 13 x 8,5

Ikkunakomeron puolella pieliin pyöristetyt tiilet todennäköisesti samanaikaisia vastapielen samanlaisten tiilten kanssa, mutta olleet välillä poissa paikoiltaan. Ne on sitten uudelleen muurattu käyttämällä toista laastia.

Vanhempaa rappausta ja slammausta ei ollut pisteviivan erottamalla pinnalla. Kaarikomeroa länsinurkan puolella ja ylhäällä kiertävällä seinäpinnalla ohut valkoinen rappauseros sekä valkoinen slammauspinta. Kaarikomerossa länsinurkanpuoleisella vyöhykkeellä harmaa rappaus ja slammauseros, joka kuitenkin puuttuu 45 cm leveältä vyöhykkeeltä alhaalta. Sen alla valkoinen slammauspinta, joka ulottunut alas saakka.

Pyöreän syvennyksen keskeltä poistettiin tiilenpala, jolloin 14 cm:n syvyydellä tuli vastaan harmaakivi. Samoin seinästä, aivan itänurkan läheltä, 125 cm:n korkeudelta, jolloin myös tuli vastaan harmaakivi. Todennäköisesti täytettä.

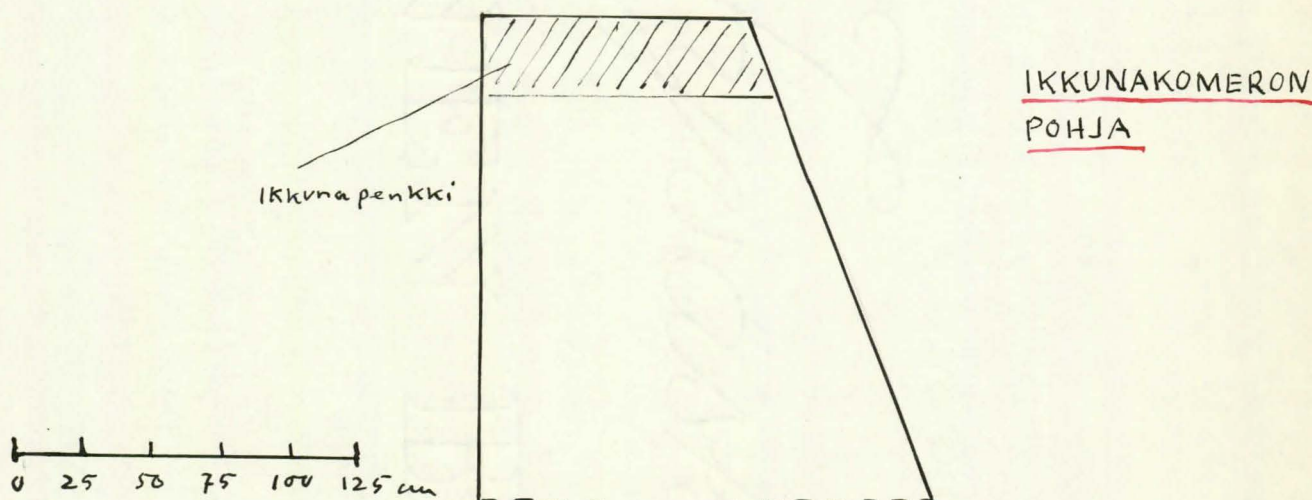
Limitys on sekä vanhemmassa että uudemmassa seinäpinnassa

sekalimitystä, joka vanhemmassa seinäpinnassa lähellä säännöllistä munkkilimitystä.

Saumat ovat vanhemmassa osassa hyvin tasoiteltuja. Etenkin pyöristetyissä pilarinosissa muuraus ja saumat hyvin säännöllisiä.

Ikkunakomero seinäpinnan tasolla 165 cm leveä. Komeron kaari ulottuu suunnilleen samalle korkeudelle kuin seinäkomeron uloin kaari. Sen korkeus 280 cm. Varsinainen kaari alkaa 215 cm:n korkeudelta. Se on muodoltaan segmenttikaari. Komeron itänurkanpuoleinen seinä kohtisuorassa huoneen seinää vastaan, mutta pohjoisnurkan puoleinen viisto. Muuraus

on selvästi uudempaa vaikka myös vanhempia tiilejä on käytetty. Komeron holvissa käytettyjä

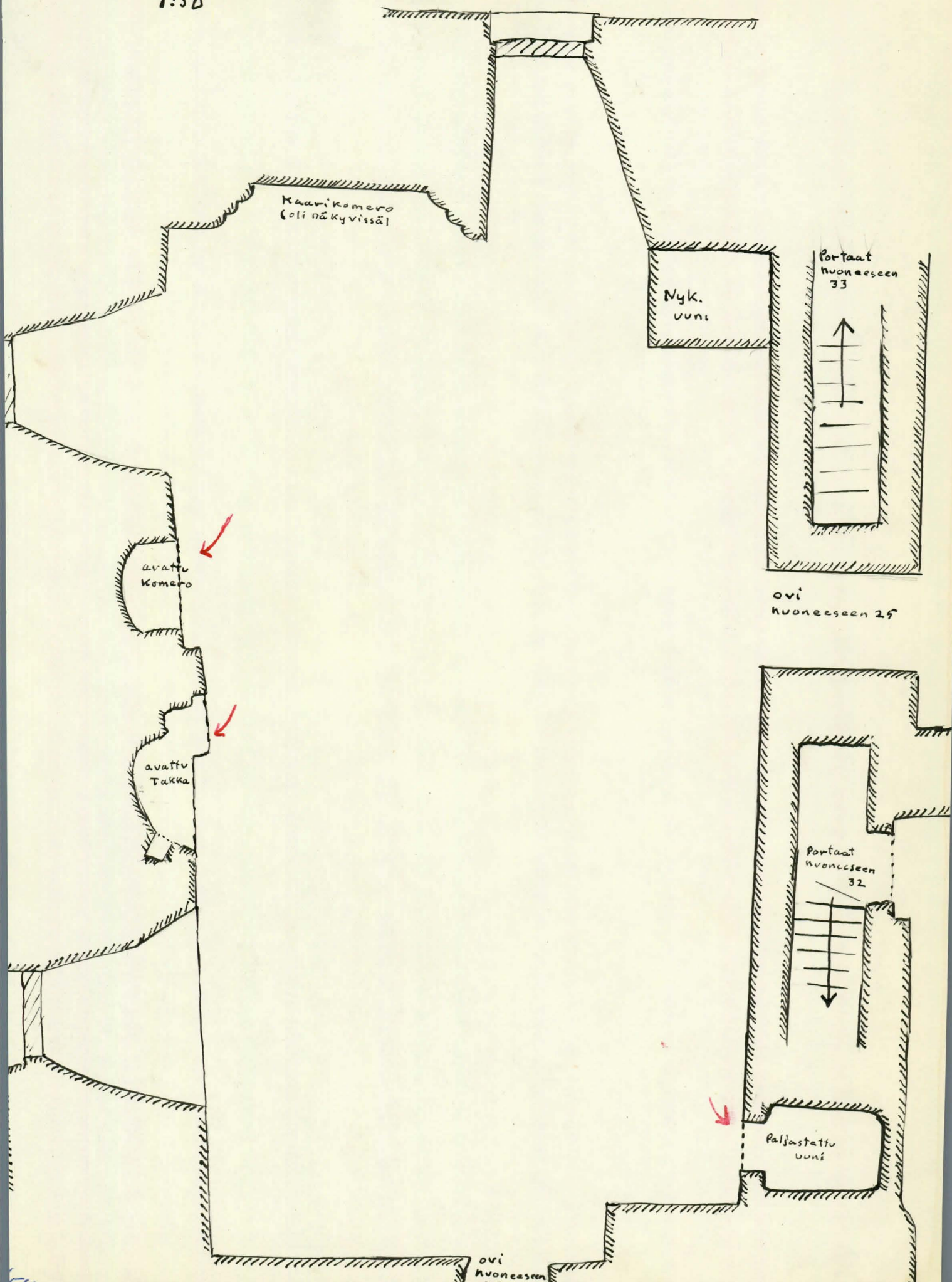
tiilimittoja:

28,5 x ? x 6,5
 28 x ? x 6,5
 25,5 x ? x 5,5

? x 13,5 x 6
 ? x 13 x 6,5

POHJA JA PALJASTETUT
UMPEENMUURAUKSET.

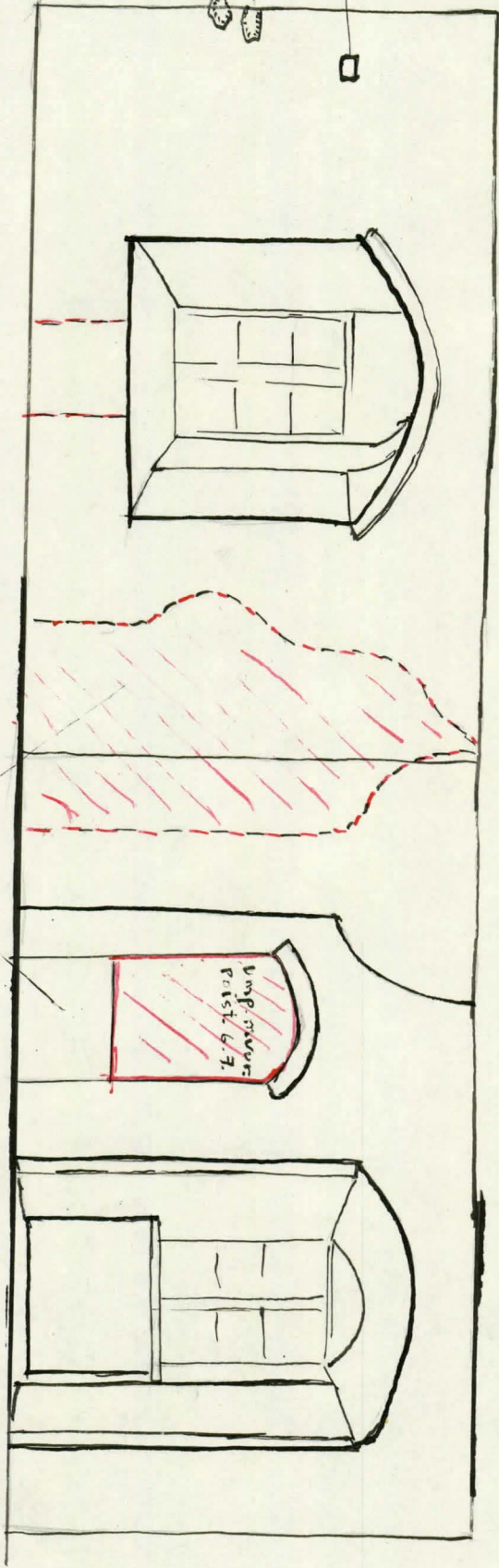
1:50

HUONE 24

LUONNOS LONNAINSEINÄ-
TA
UMPEENMUURAVUKSET.

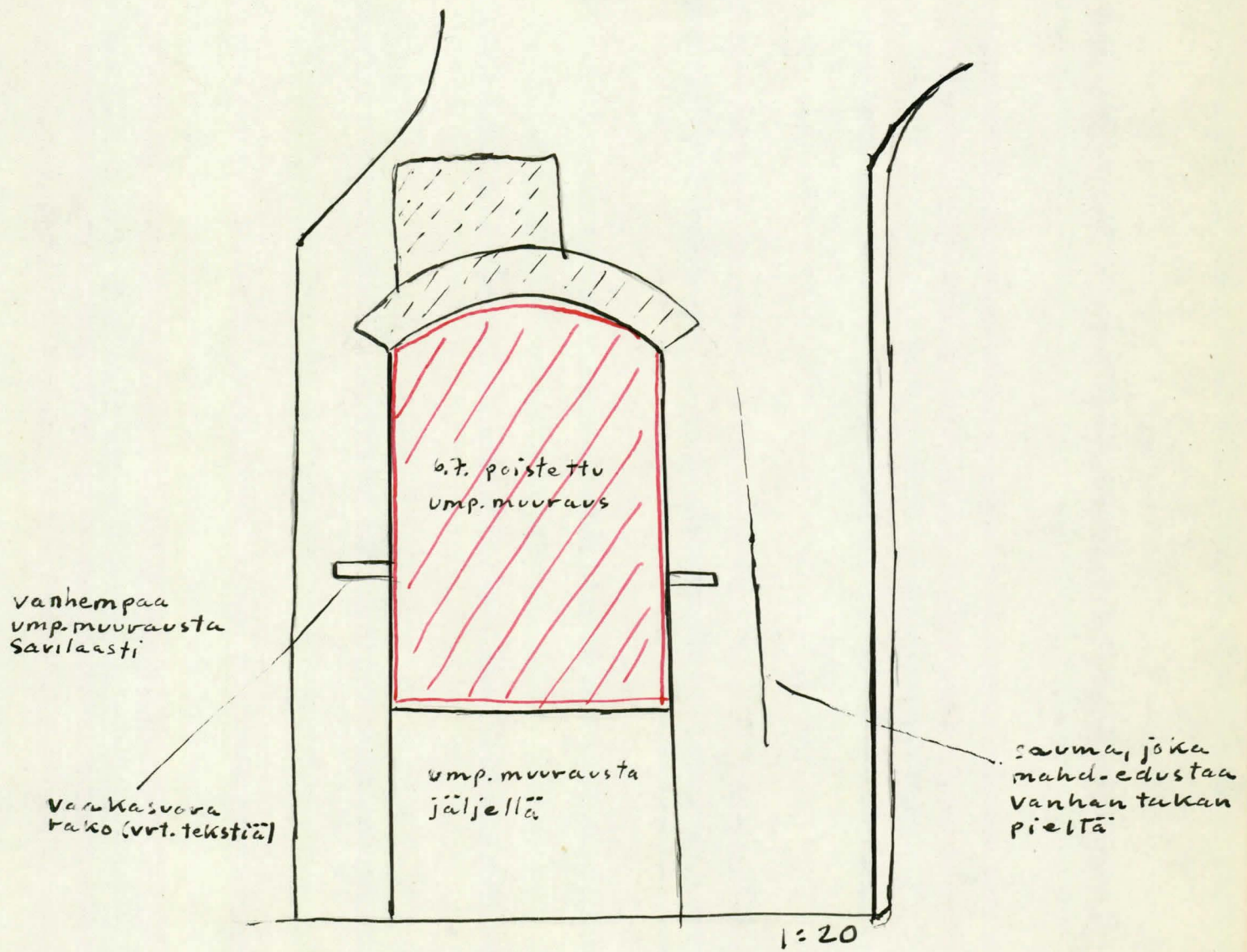
ilmala-
viik
il-
lona-
inen
Tilii

Umpeenmuuravukset
poistettu 26.7.

1:50

LOUNAISSEINÄN KÖMERON
UMPEENMUURAUUS.

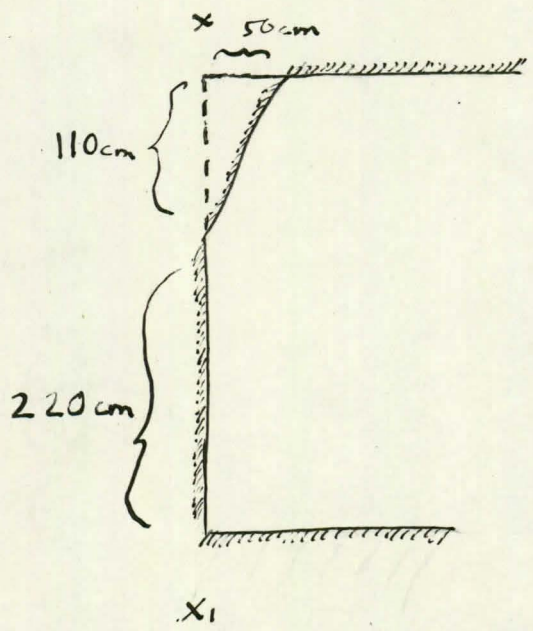
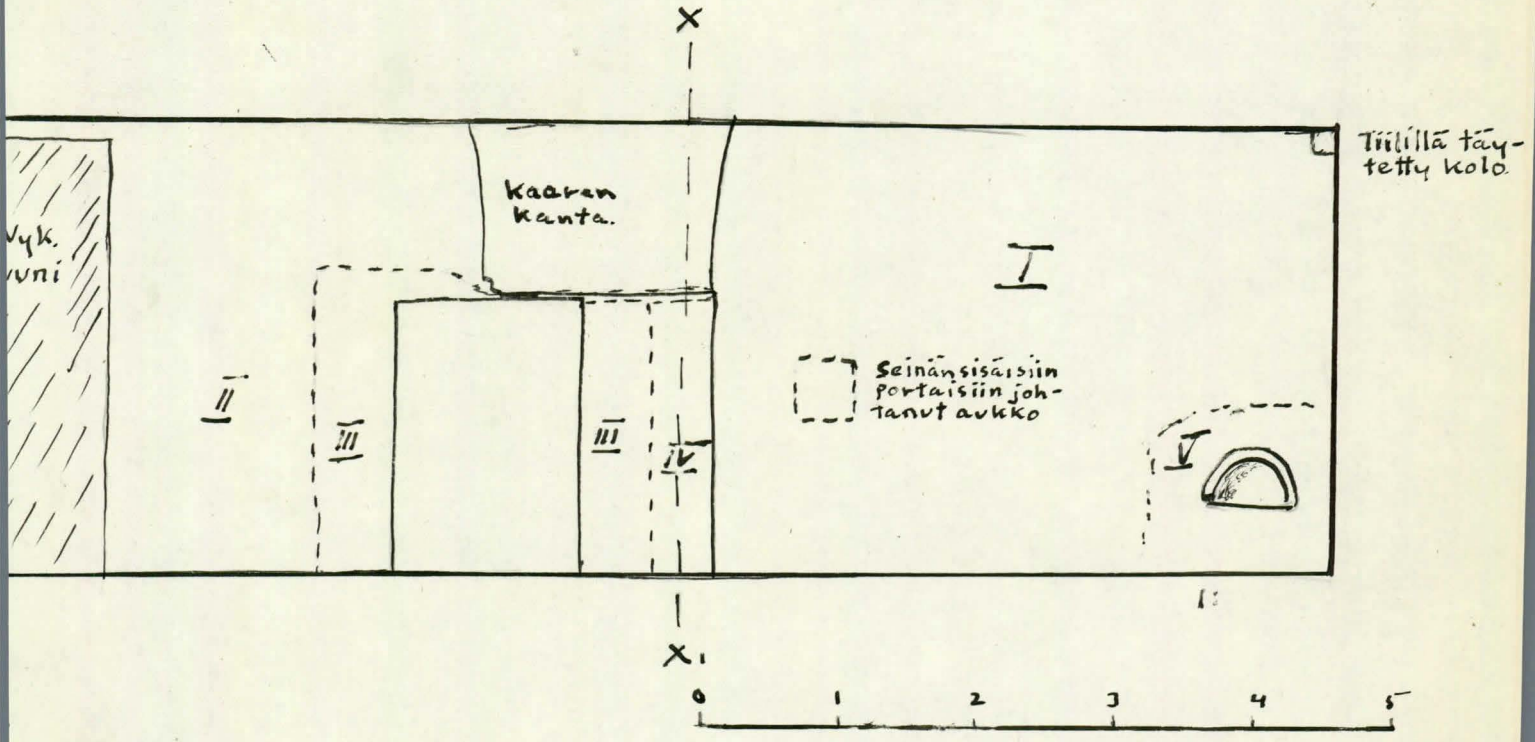

Poistetun ump. muurauksen tiilimittoja.

28 x 10				
28,5 x 10	25 x 10	28 x 10		
14 x 10	16 x 9	16 x 8	13 x 9	16 x 8,5
26,5 x 10	28 x 10,5	27,5 x 10		
20 x 9,5	32 x 9	14 x 9,5	16 x 8	
25,5 x 9,5	14 x 10	13,5 x 9	24,5 x 10	

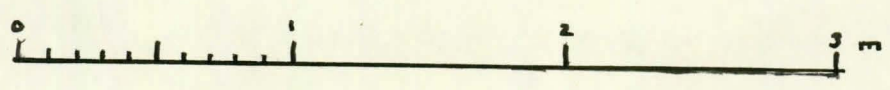
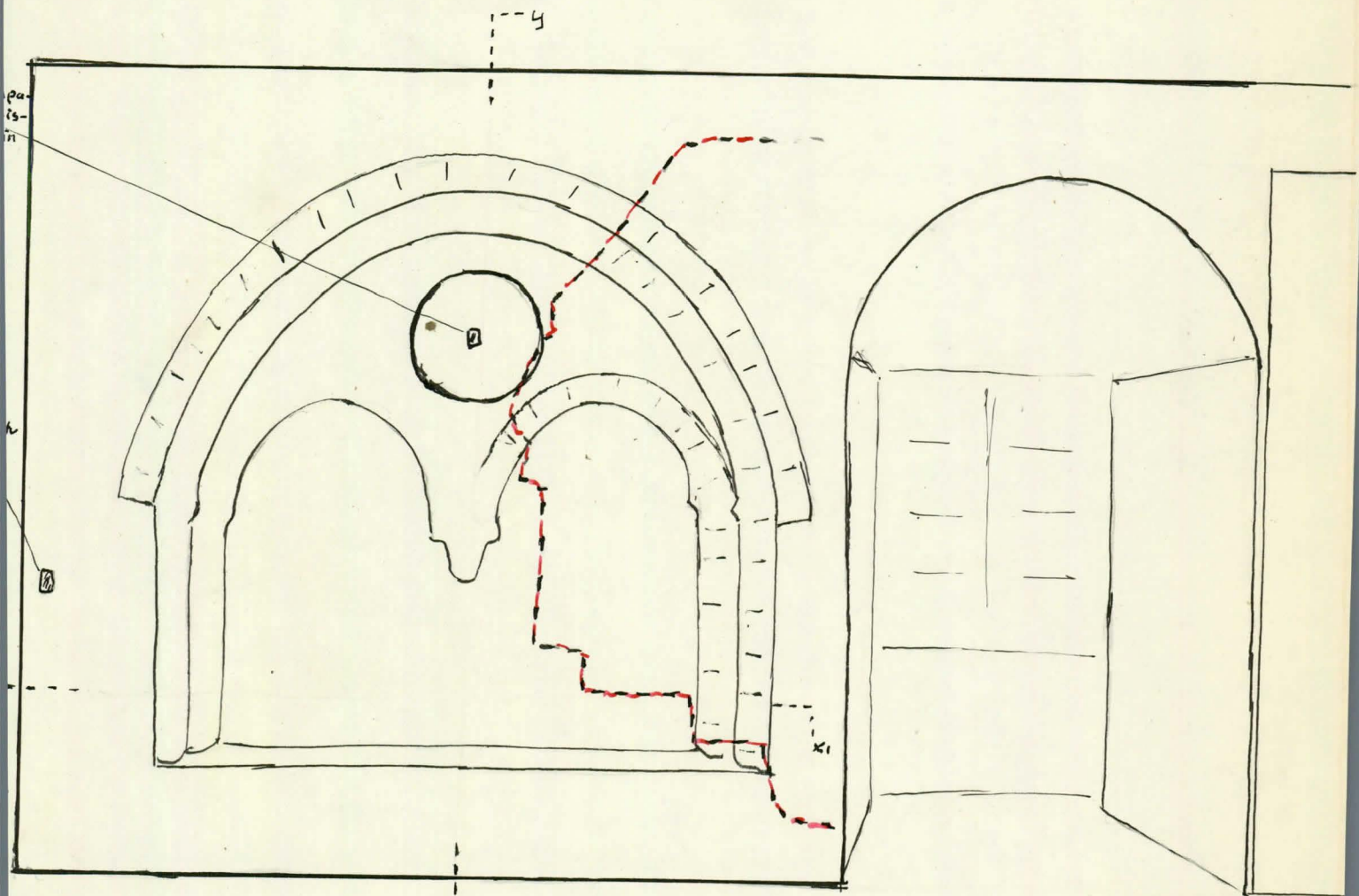
Laasti harmaata hiekkalaastia,
Tiilien väri punainen, joukossa tum-
maksi poltettuja.

KOILLISSEINÄ
LUONNOS MUURAUKSISTA.

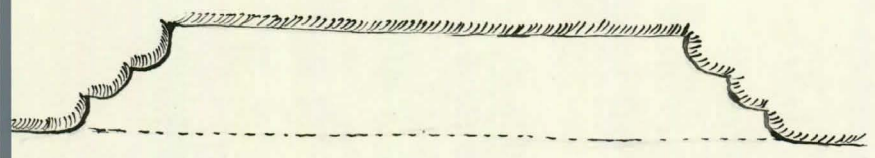

Leikkaus x - xi

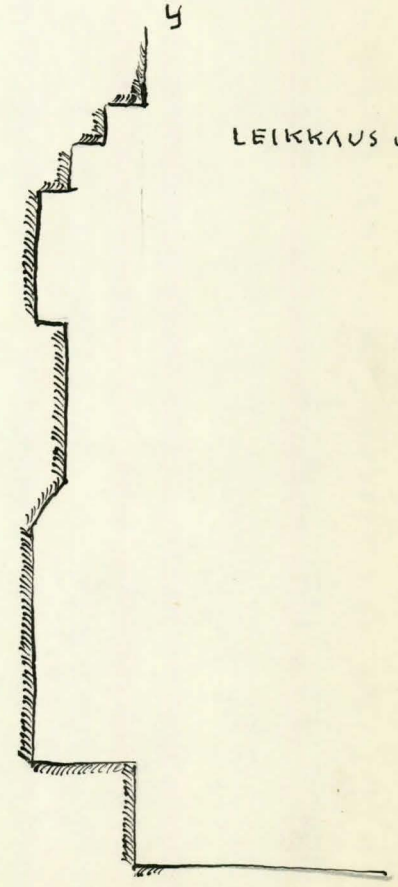
LUONNOS LUOTEISSEINÄSTÄ
JA KAARIKOMEROSTA

LEIKKAUS x...x1

LEIKKAUS y-y1

H U O N E 25

Antero Sinisalo

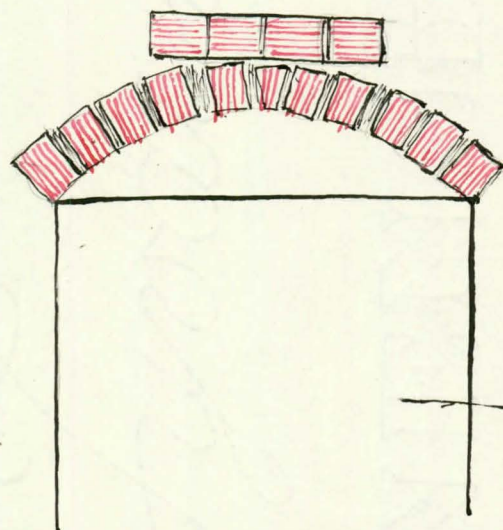
1954

Kesä-
heinäkuu
-54.

Seinistä poistettiin myöhäiset peitekerrokset kaakkoisseinästä, koillisseinästä ja lounaisseinästä huoneeseen 24 johtavan oven ympäriltä.

Merkittävimmät paljastuneet seikat olivat: ristikäytävästä johtavan porttaalin huoneen puolelle näkyvä kaari ja sen alainen umpeenmuuraus, joka on syntynyt muutettaessa pyörökaarista aukkoa suorakulmaiseksi. Tässä umpeenmuurauksessa on jäljellä vanhempia peitekerroksia; porttaalia ei toistaiseksi tarkemmin tutkittu. Toiseksi tuli näkyviin huoneeseen 24 johtavan oven yläpuolelta vanha ovikaari, jonka yläpuolella neljä seinästä osittain ulkonevaa tiiltä. Ne ulkonevat n. 5 cm. Kaaritiilien mittoja: ? x 14 x 9, ? x 13 x 9,5. Ulkonevien tiilien mittoja: ? x 13 x 9,5, ? x 13 x 9.

LOUNAISSEINÄ.
KAARIMUURAUUS
OVIUKON YLÄPUOLELLA.
1:20

Nyk. oviaukko

Portaat huoneeseen 33. 25b.

Heinä-
kuu -54.

Vrt.ris-
tikäytä-
vän mer-
kintöjä.

Etsittäessä huoneiden 24 ja 25 väliseinässä kulkevia, kolmanteen kerrokseen johtavia portaita, jotka on merkitty esim. Nordenbergin pohjaan 1720-luvulta ja jotka ovat yhteydessä aikaisemmin toukokuussa paljastuneiden, huoneeseen 32 johtavien portaiden 25a kanssa, puhkaistiin aukko huoneen 24 koillisseinään oven ympäristön uuteen muuraukseen, aivan

oven luoteispielen viereen. Päästiin yhteyteen umpeenmuurattun ja kivilohkareilla sekä muralla täytetyn porrasholvin kanssa. Koska nyk. ovikäytävä on katkaissut vanhan portaita 25a ja 25b yhdistäneen käytävän, päätettiin purkaa ovikäytävän luoteisseinää, jotta voitaisiin tyhjentää portaikko. Tämä muuraus oli uutta, 1800-luvun alkupuolen muurausta uusilla tiilillä. Laasti harmaata, kalkkista hiekkalaastia.

Tämä ovikäytävän seinä oli noin 180 cm korkea ja 160 cm leveä. Siihen tehtiin aukko alkaen katon rajasta. Aukko oli miltei ovikäytävän levyinen ja ulottui 50 cm korkeudelle lattiasta. Varsinaisen seinän, tiilen paksuisen, muurauksen takana toinen siihen liittyen, joten muurauksen koko paksuus n. 50-60 cm. Tämän takana alkoi täyte, joka ei ulottunut aivan paljastuneen holvin lakeen vaan noin 60 cm:n etäisyydelle siitä. Täyte ehkä laskenut. Holvin ja täytteen väliä saatiin laajennettua valuttamalla päällimmäistä irtotäytettä alas. Näin syntyneitä tilaa pitkin voitiin ryömiä ylös porrasholvia ja päästä ulkoseinän luona olevalle tasanteelle, josta holvi näytti suuntautuvan suorakulmaisesti lounaaseen ja koilliseen ulkoseinän mukaisesti. Tasanteella täytettä melko vähän, mutta pääsyn koilliseen sulki luja umpeenmuuraus ja lounaaseen oli edessä täytettä. Ulkoseinässä ikkunakomero, jossa umpeenmuurausta ja täytettä jonkin verran. Täyte porrasholviin on tuotu ylhäältä alapään ja koilliseen vievän käytävän tultua ensin umpeenmuuratuiksi. Ainoa tie on tällöin huone 33.

Porrasholvin tyhjentäminen aloitettiin. Työ oli suhteellisen vaikeaa, koska monet kivilohkareista olivat hyvin kookkaita ja käytävä kapea (n. 75 cm). Työ saatiin kuitenkin suoritettua ja alapäähän jätettiin n. 50 cm korkea tulppa, muurausta ja täytettä, suojaamaan paljastettuja portaita liialta liikenteeltä. Ylätasanteelta koilliseen johtavan käytävän umpeenmuuraus, joka on samalla huoneen 34 ikkunan lounaispielen seinä, jätettiin paikoilleen. Huoneeseen 33 tehtiin sensijaan aukko (vrt. merkinnät huoneesta 33 ja siihen liittyvää piirrosliitettä). Ikkunakomero tyhjennettiin

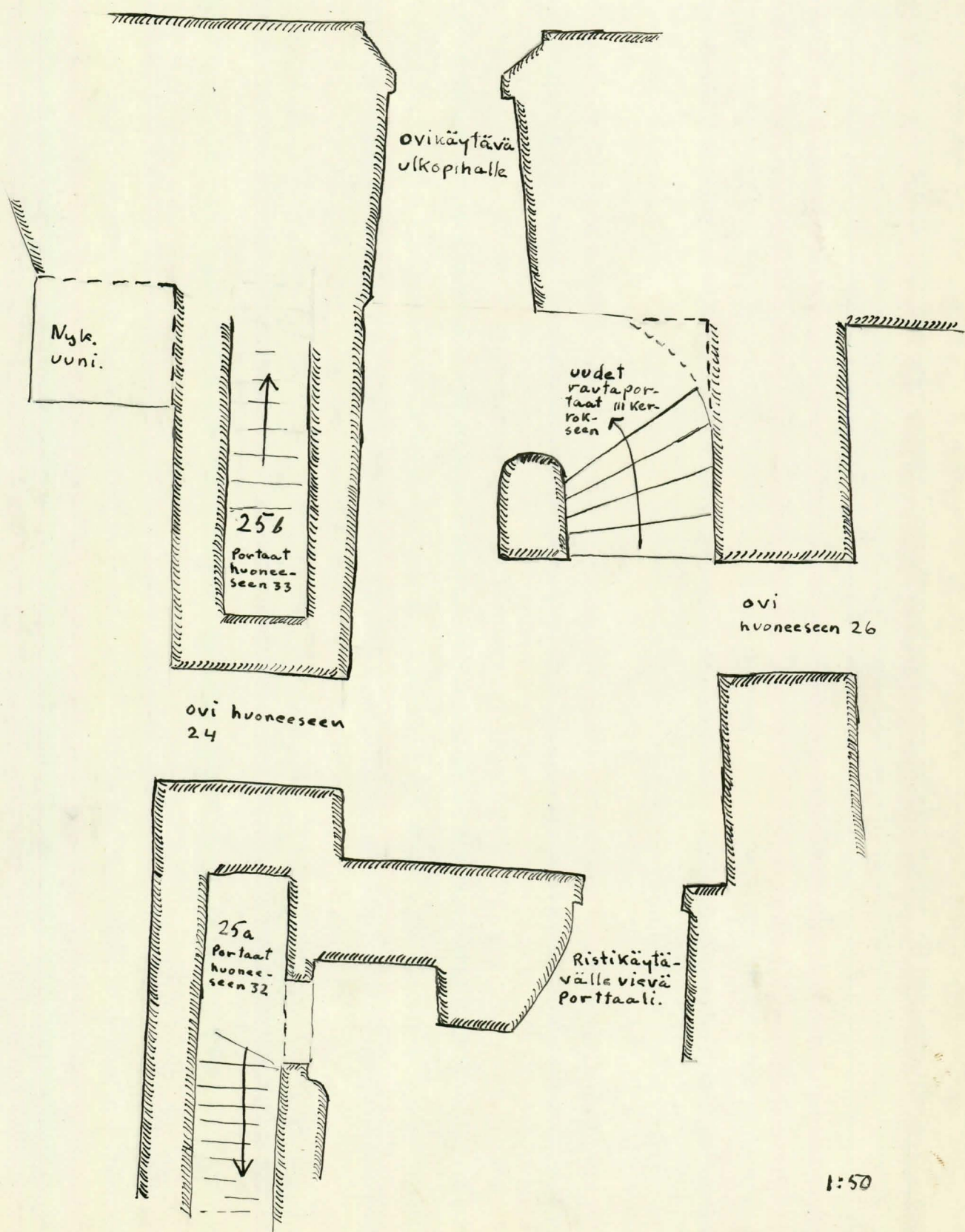
ja poistamalla pari tiiltä ulkoisesta umpeenmuurauksesta saatiin yhteys ulkoilmaan.

Itse portaat, porraskäytävän seinät ja holvi ihmeellisen hyvin säilyneet karkeasta ja raskaasta täytteestä huolimatta. Askelmia saatiin näkyviin yhdeksän varsinaisissa portaissa. Voitiin todeta, että tasanteelta on jatkunut nousua sekä lounaaseen että koilliseen. Huoneeseen 33 päin on pari askelmaa jäljellä, koilliseen ne peittyvät umpeenmuurauksen alle, mutta holvin voi todeta nousevan.

Vrt.valo-
kuva 117.

Käytävän seinässä jäljellä ehjänä kahteen rautarenkaaseen kiinnitetty käsipuu, joka on ohut, kuorittu runko.

Portaiden ja holvin tarkempaa tutkimusta ei ole toistaiseksi suoritettu.

54

H U O N E 26

Antero Sinisalo
Knut Drake

1954

Kesä-
kuu -54.

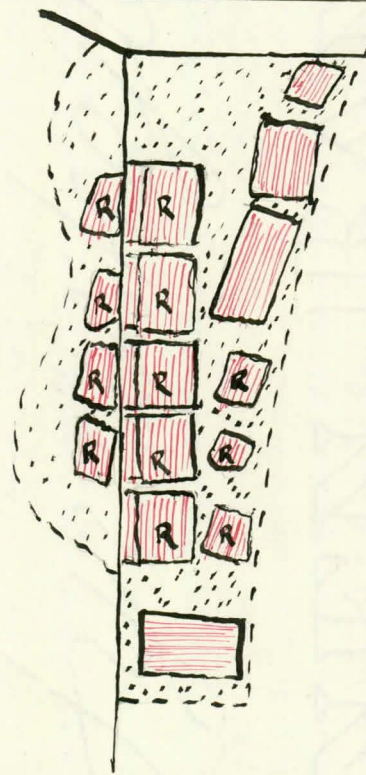
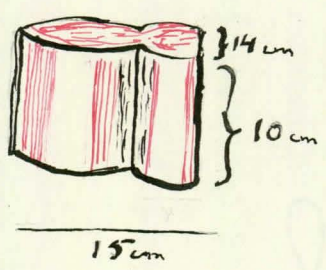
Koko huoneesta poistettiin rappaus. Tämä oli 1-3 cm paksuinen, tummanharmaa. Sen pinta oli slammattu ja 3 kertaa öljymaalattu. Lounaisseinästä poistettiin peitekerrokset vain osittain, koska seinä on uusi.

Koillisseinä

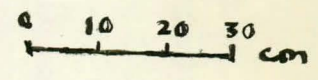
Seinän leveys n. 515 cm ja korkeus 330 cm. Uuni peittää seinäpintaa n. 110 cm. Nykyinen oviaukko alkaa pohjoiskulmasta 197 cm päästä ja sen korkeus on 197 cm.

Pohjoisnurkassa ruodeholvin kantaa ulottuen 95 cm nykyisestä katosta alaspäin. Kannan leveys alapäästään 17 cm, katonrajasta n. 30 cm. Tiilet hakattu seinäpinnan tasoon.

ruodetiilin "pää".

KAIVAKUVA
HOLVIN
KANNASTA.

Yksi ruodetiilirivi luoteisseinän puolella. Piirroksessa r-kirjaimella merkityt ruodetiiliä tai niiden osia. Nurkkaa lähinnä olevassa rivissä tiilien muoto selvästi havaittavissa, tiilin ulokeosa nurkkaan päin. Laasti tiilien välissä vaaleaa, ehkä hieman kellertävää, kovaa, hienorakeista.

43 cm pohjoisnurkasta, 100 cm lattiasta komeron umpeenmuuraus, jonka leveys n. 65 cm, pielet kantoihin 72 - 71 cm ja lakikorkeus 88 cm.

Vrt.valokuvat 58 ja 59,

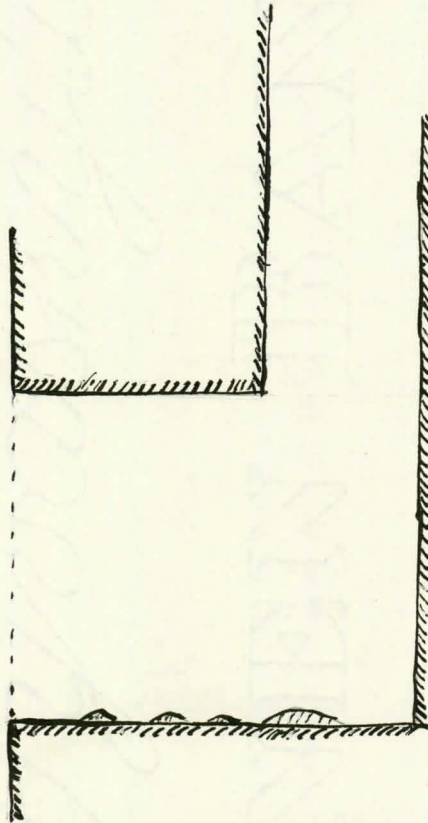
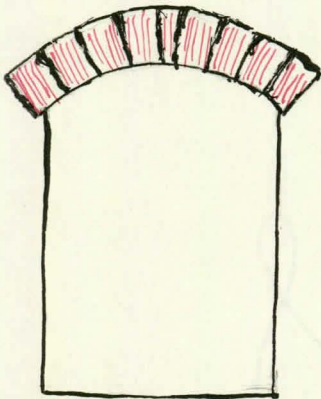
Koivlisseinän luoteispuolella oleva umpeenmuuraus

Heinä-
kuu -54. Kun päällimmäinen rappaus oli poistettu, oli tällä seinäosal-
la vaaleankellertävä slammaus ja sen alla epätasainen har-
maanvihreä rappaus (1720-lukua?). Kun tämäkin rappaus pois-
Vrt. valo-
kuva 119 tettiin, havaittiin seinässä ikkunanmuotoinen umpeenmuuraus.

Kun umpeenmuuraus purettiin, havaittiin sen takana komero,
jonka katossa 44 x 41 cm suuruinen ja 465 cm korkuinen ne-
liskulmainen kuilu (schakt).

LÖYTÖNYT
KUILU.
KAAVAKUVA.

Fasadi
1:20

Leikkaus
1:20

Tiilimitat:

28,5 x 14,5 x ?
28,5 x ? x 10,5
? x 15 x 10,5
? x 14 x 9,5

Tiilet kovia, erittäin painavia, laasti valkoisen harmaa,
hiekaista, kovaa.

Kaaritiilien mittoja:

28,5 x 13,5 x 9
28 x 13,5 x 9,5
28 x 13,5 x 9

Komeron sisäisiä tiilimittoja:

28,5	x	?	x	9,5
28	x	?	x	9
27,5	x	?	x	9,5
27,5	x	?	x	9,5
?	x	14	x	9,5

Tiilet komerossa pääasiassa juoksussa.

Seinän luonnoksessa numerolla III merkitty uudelleen muuraus on oven laitton yhteydessä syntynyt. Vyöhykettä rajoittaa pisteiviiva. Iimitys sekalimitystä. Laasti uutta, harmahtavaa, hienorakeista, sitkeää.

Tiilimittoja:

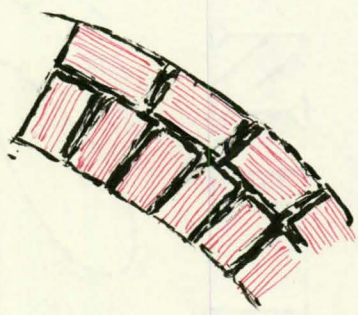
30	x	?	x	7	14,5	x	?	x	6,5
29,5	x	?	x	6,5	13,5	x	?	x	6,5

Vyöhyke II käsittää umpeenmuurauksen ja kaksi päällekkäistä kaarta, vanhemman tynnyriholvisen ovikäytävän kaaret. Laasti tässä vyöhykkeessä on ns. 1700-luvun alun laastia muistuttavaa, mutta vaaleampaa (enemmän kalkkia, kovempaa ja karkeampaa). Kaaret muurattu sidetiilleistä tai tiilen osista. Ylemmässä kahdeksan, alemmassa kolmetoista tiiltä. Huolimaton muurausta. Iimitysperiaate selviää seuraavasta

Vrt. valok. 85 ja 86.

piirroksista.

**KAAVA KUVA
KAAREN
LIMITYKSESTÄ**
(vyöhyke II)

Kaarien päällä oleva osa hyvin huolimatonta sidetiililimitystä. Tiilimittoja:

? x 13,5 x 10	Kaaritiiliä:	? x 14,5 x 8,5
? x 13,5 x 9,5		? x 12,5 x 10
? x 13,5 x 9		? x 12,5 x 9,5

Vyöhyke II a on saman aukon umpeenmuurausta, mutta varhaisempaa. Vyöhykettä peittää vielä slammattu rappauskerros, noin 0,5 cm. Laasti kovaa, hieman kellertävää (hiilenpaloja). Rappauskerros vaikuttaa samalta. Tiilet sidetiiliä 2-3 kerrosta, myös tiilenpaloja. (13,5 x 9 ; 13,5 x 8,5)

Vyöhyke III on komeron umpeenmuuraus. Se peittyy osittain uunin taakse. Sekalimitystä, pääasiassa sidetiiliä. Laasti muistuttaa vyöhykkeen IV laastia, hienorakeista, hiekka tekee ruskehtavaksi, pehmeämpää. Tiilissä rikkonaisia.

Vrt. valokuva 87.

- 28,5 x 15 x 10,5
- ? x 14,5 x 10,5
- ? x 14,5 x 10

Perusseinä (vyöhyke I) munkkilimitystä, pinta erittäin rosoista ja rikkonaista. Pintaa tasoitettu slammattulla 1700-luvun savenharmaalla laastikerroksella, osittain tiililiuskoilla. Seinäpinnan kolot voivat poiketa seinäpinnasta lähes kymmenen senttiä. Laasti keskikovaa, ruskehtavaa, tummat sirut ja valkoiset kalkinpalat eroittautuvat. Noin metrin korkeudelta alaspäin seinäpinta säilynyt ehjänä, tiilipintoja peittää slammaus. Tämä alaosa erottautuu selvästi ylemmästä. Limitys muuttuu epäsäännölliseksi, juoksutiililimitystä läheneväksi. Myös kaakkoisseinässä on havaittavissa vastaavanlainen ero seinän alaosan ja ylemmän välillä.

Tiilimittoja I

28,5 x ? x 9,5	? x 14,5 x 9
28,5 x ? x 9,5	? x 14 x 9,5
28,5 x ? x 8,5	? x 13,5 x 9,5
28 x ? x 9,5	

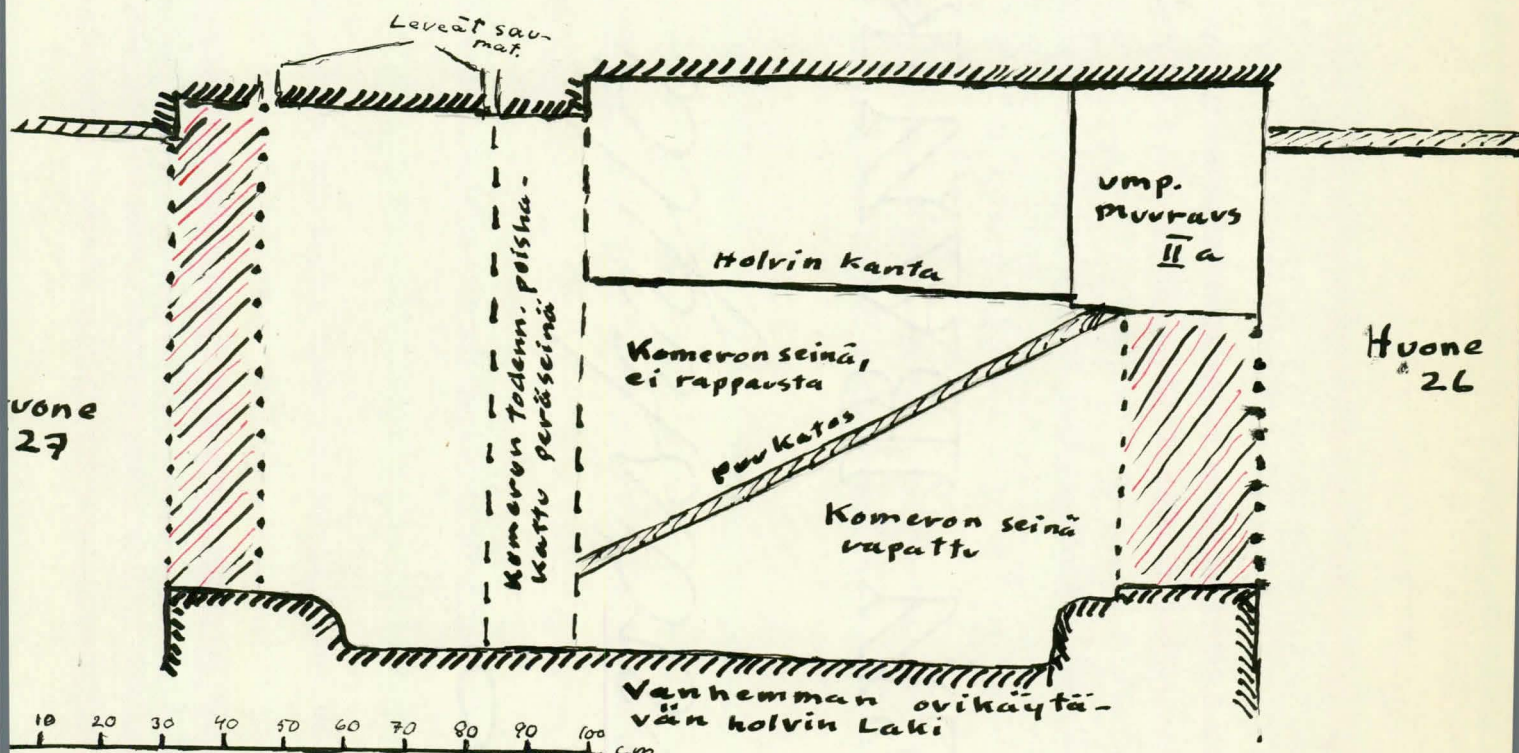
Umpeenmuurausten avaamiset

Elo-
kuu -54.

Nykyisen oven yläpuolella olevasta umpeenmuurauksesta poistettiin vyöhyke II, paitsi kaaria. Paljastui osittain irtonaisilla tiilenkappaleilla ja viljan sekaisella laastinporolla täytetty komero. Komeron leveys 105 mm, pielet viistetty (viistot 8 cm). Komeron muoto hieman sisäänpäin kapeeneva.

PALJASTUNUT
KOMERO.

Komeron kaavamainen
pitkittäisleikkaus

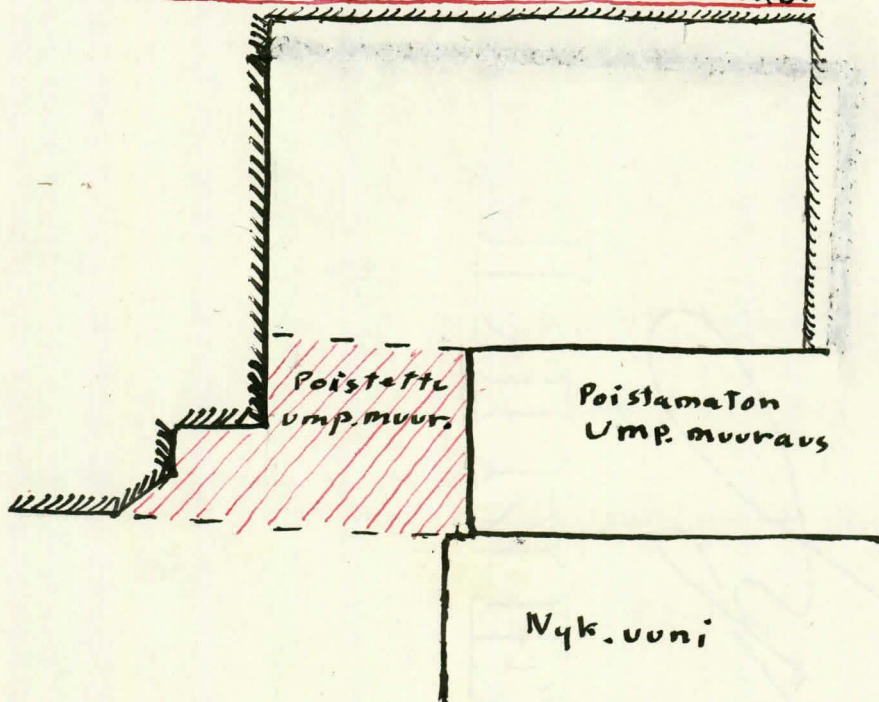
Osittaisen umpeenmuurauksen yhteydessä (II a) asetettu alaspäin viisto puukatos, jonka päällä täytettä, mm. harmaaki-
viä, myös mahdollisesti suojaamassa vanhan ovikäytävän hol-
via. Komeron peräseinä ja muut seinät hakattu pois todennä-
köisesti holvattua ovikäytävää rakennettaessa. Komeroa ei
toistaiseksi vielä tutkittu perusteellisesti. Voisi myös
ajatella, että huoneen 27 puolella olisi ollut myös komero,
jolloin komeron peräseinä olisi ollut niiden väliseinänä.

Vrt. um-
peenmuu-
raus huon.
27.

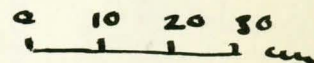
Umpeenmuuraus nyk. uunin takana

Umpeenmuuraus sidetiilin paksuinen. Siihen tehtiin metrin korkuinen 45 cm leveä aukko. Takaa paljastui rapattu tynnyriholvinen komero, joka oli 123 cm korkea ja 78 cm leveä. Korkeus holvin kantoihin 105 cm. Syvyys seinäpinnasta 80 cm. Varsinaisen komeron 64 cm, pykälä 14 cm.

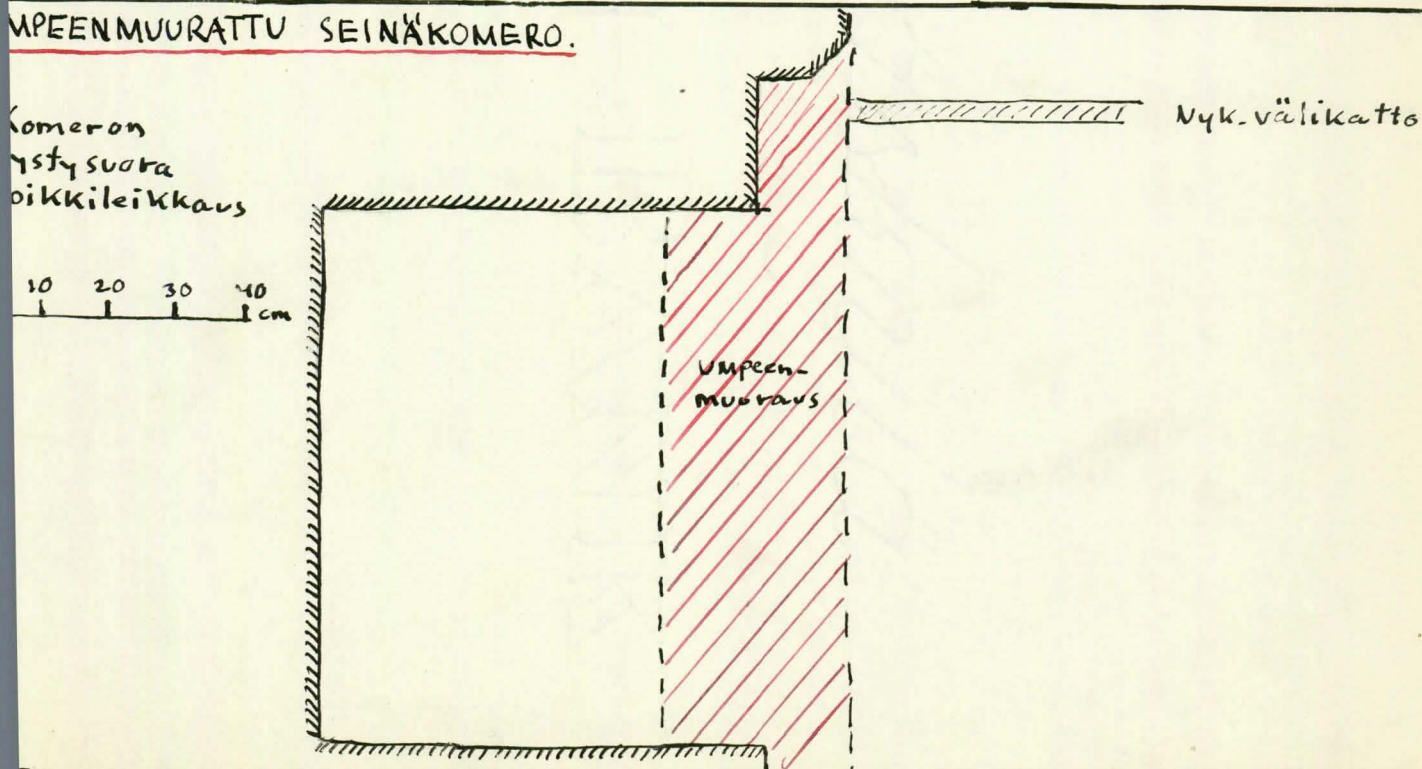
UMPEENMUURATTU SEINÄKOMERO.

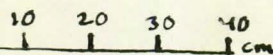
Komeron
vaakasuora
poikkileikkaus

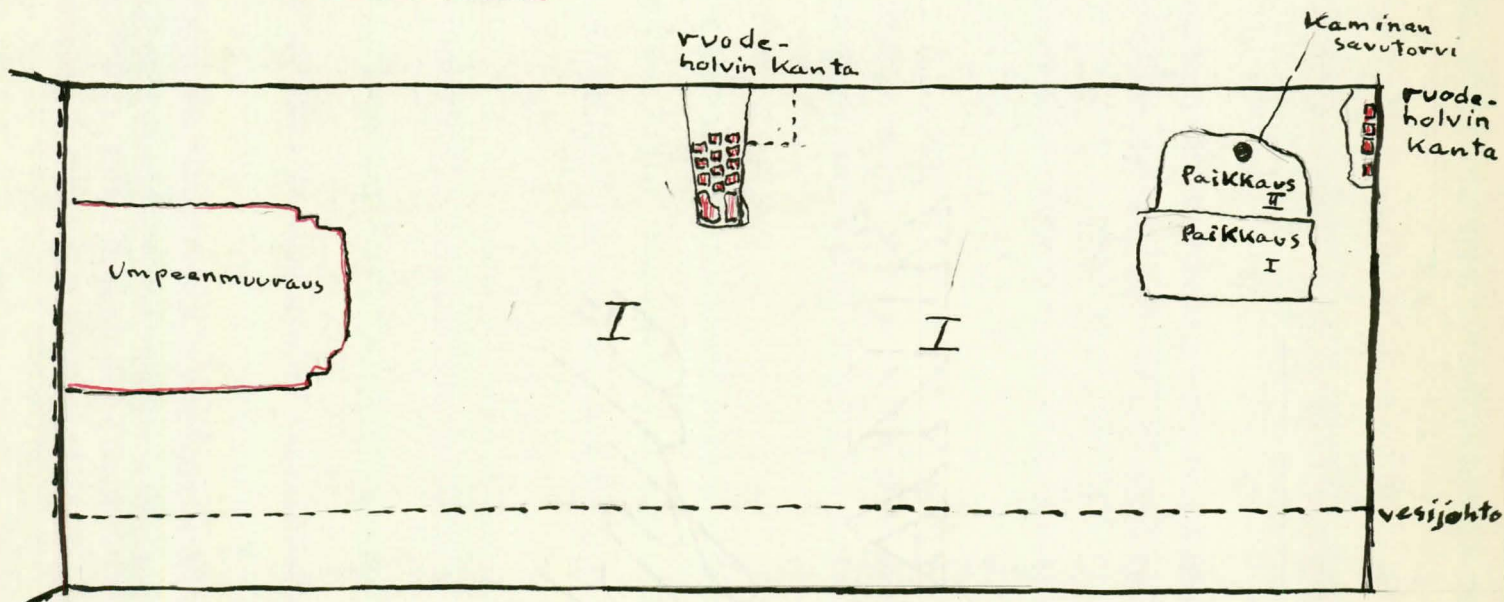
UMPEENMUURATTU SEINÄKOMERO.

Komeron
ysty suora
poikkileikkaus

KAAVAMAINEN LUONNOS. N. 1:50

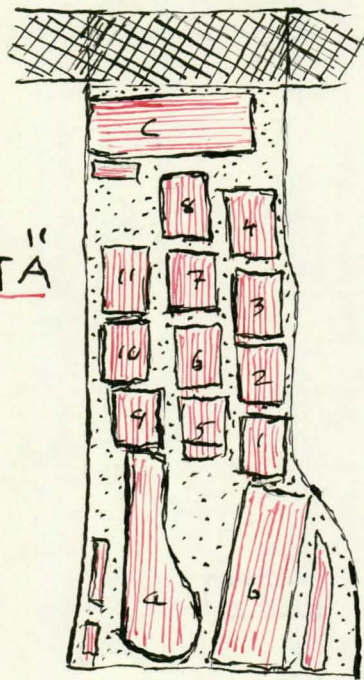
Seinän leveys 855 cm ja korkeus n. 330 cm. Itänurkassa tutkimusestäänä vesijohtoputki, joka kulkee myös koko seinän pituuden puolen metrin korkeudella lattiapinnasta. Pintapeitteet osittain poistamatta nurkasta ja lattiapinnasta vesijohtoputkeen ulottuvalta alueelta.

Itänurkkaan ulottui umpeenmuuraus, joka alkoi 130 cm lattiasta ja ulottui 257 cm korkeuteen. Pisimmälle itänurkasta se ulottui 180 cm päähän. Ylä- ja alareunan suoraviivainen osa 155 cm (katso piirrosta). Umpeenmuurauksen tiilimitat 56 ja 57:t ja avaaminen esitetään jäljempänä.

430 cm itänurkasta ja 235 cm lattiasta ristiholvin kannan jäännös. Sen korkeus katosta laskien 95 cm, keskileveys 30 cm, alapäästä sitä varten tehdyn aukon leveys 40 cm.

KAAVAKUVA
KANNAN
LIMITYTYKSESTÄ"

0 10 20 30 40 cm

Kattolista

- a) $26,5 \times 2 \times 9,5$
 b) $26 \times 2 \times 10$ (mustaksi poltettu)
 c) $27 \times 2 \times 10$

1. 7×10
2. $8 \times 9,5$
3. $7,5 \times 10$
4. 8×10
5. $7 \times 9,5$
6. 7×10
7. $7 \times 9,5$
8. 7×9
9. $7 \times 9,5$
10. 7×10
11. $8 \times 9,5$

Profiilit hakattu seinäpinnan tasoon. Alinna kaksi suurta tiiltä (a ja b), joista b hyvin tummaksi poltettu. Näiden yläpuolella 11 muototiiltä (ruodetiiliä) kolmessa pystyriivissä. Tiilien koko ja numerointi piirroksen yhteydessä. Ylinnä, ennen puista kattolistaa, oleva juoksutiili C kuuluu välikaton asettamisen yhteydessä suoritettuun muuraukseen. Seinä ympärillä kuuluu yleiseen seinäpintaan. (I) Pohjoisnurkan puoleisella sivulla katosta alaspäin suunnikkaan muotoinen (50 x 35) vyöhyke, joka todennäköisesti paikkausmuurauksista. Tiilet siinä osittain katkottuja ja ne ei liity limitykseen.

Vrt. valokuta 118.
Vrt. länsinurkanpuoleinen umpeenmuuraus

Lähellä pohjoisnurkkaa (40 cm), noin 182 cm korkeudella lattiapinnasta alkaa umpeen- tai paikkausmuurauksivyöhyke, jossa voi erottaa kaksi eri vaihetta. Vyöhykkeen korkeus 112 cm ja leveys n. 100 cm. Alempi on noin 52 cm korkea. Laasti savenharmaata. Tiilet sekalaisia ja rikkonaisia. Limitys sekaliimitystä.

Tiilimittoja:

29,5 x ? x 9
? x 14,5 x 9,5
? x 14 x 7
? x 14 x 6,5

Ylempi uudelleenmuuraus on syntynyt kaminantorven laitton yhteydessä. Tiilet pääasiassa pienikokoisia, samassa yhteydessä esim. huoneessa 27 käytettyjä.

Tiilimittoja:

21,5 x 10,5 x ?
21,5 x 10 x ?
21,5 x ? x 5
? x 11 x 5,5

Tiilet osittain kyljittäin. Myös vanhoja tiiliä käytetty. Sekavaa muurausta.

Laasti harmaata, sitkeää, epätasaisesti sekoitettua, laastinpaloja kerääntynyt toisiin kohtiin runsaasti. Muuraus 1800-luvulta. Pohjoisnurkassa katonrajassa ruodeholvin kantaa, joka liittyy toiseen koillisseinän puoleiseen paremmin säilyneeseen. Neljän ruodetiilin osia voi erottaa.

Perusseinä (I) säännöllistä munkkilimitystä. Lattiatason yläpuolella noin 50 cm matkan seinä pullistuu ulospäin. Laasti kovaa, karheahkoa, väri vaihtelee, pääasiassa hiekan ansiosta ruskehtavaa. Tiilien pinnat suhteellisen hyvin säilyneitä. Pohjoisnurkan puolella, umpeenmuurauksesta viistoon alaspäin länsinurkan suuntaan rikkoutunut vyöhyke, jota tasoiteltu slammattulla savenharmaalla laastilla. Muita tiilipintoja peittää ohut vaalea slammattu rappaus.

Tiilimittoja I

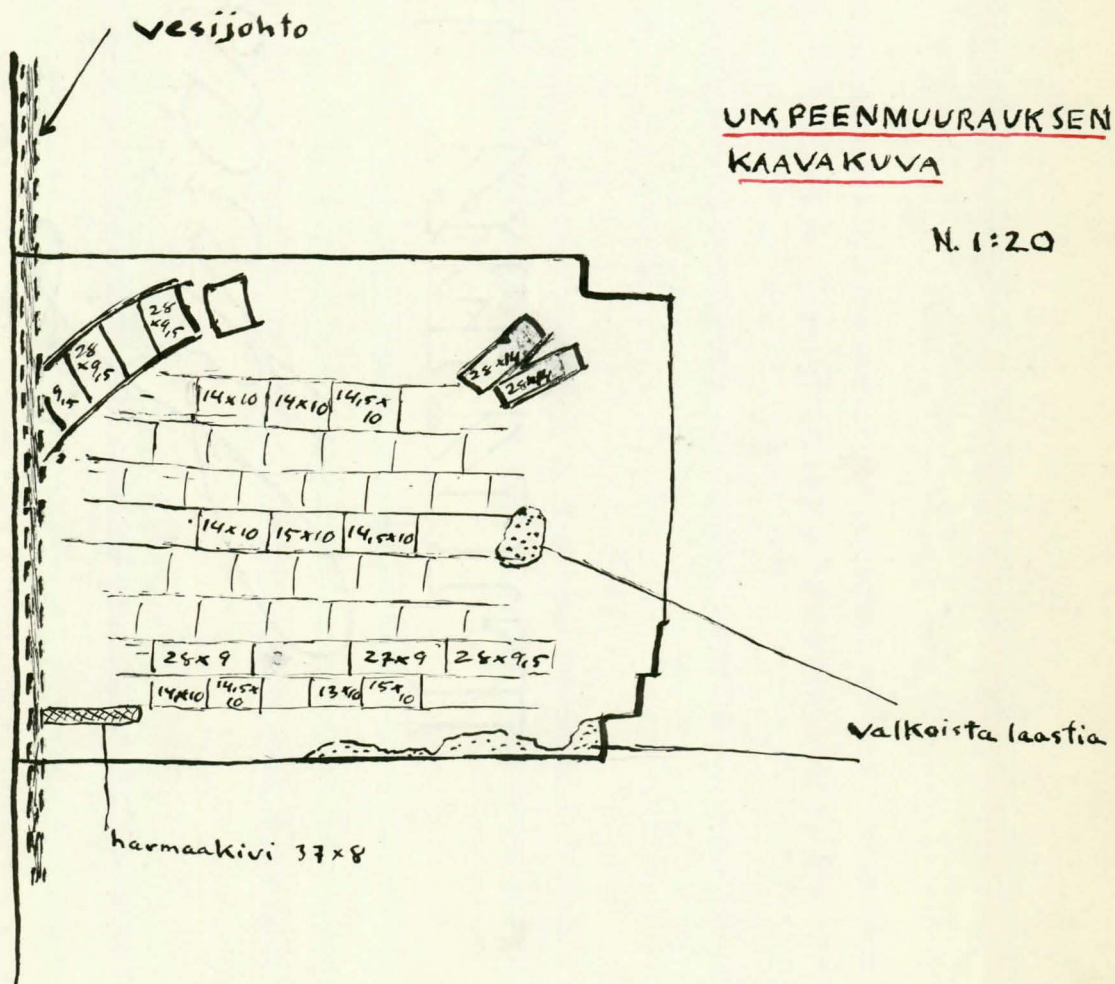
28,5 x ? x 10	? x 14 x 10
28,5 x ? x 9	? x 14 x 9,5
28 x ? x 10	? x 14 x 9,5
28 x ? x 9,5	? x 14 x 9,5
27,5 x ? x 9,5	? x 14 x 9
27,5 x ? x 9,5	

Luoteisseinän lounaispäässä oleva umpeenmuuraus

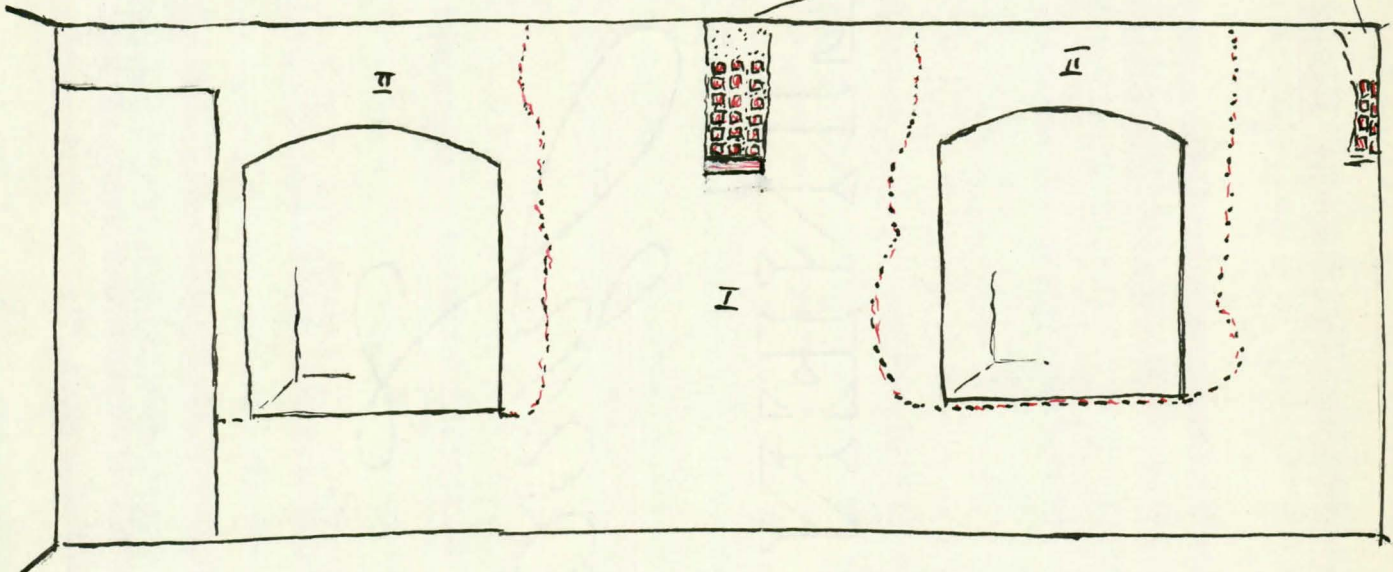
Heinä-
kuu -54.

Kun rappaus oli poistettu seinästä, havaittiin sen lounaispäässä melko epäselvä umpeenmuuraus. Koska lounaispuolen yläosassa oli näkyvissä osa kaaresta, näytti siltä, että kysymyksessä oli umpeenmurattu komero tai ikkuna. Kaariosan tiilet olivat tummia ja laasti valkoista. Umpeenmuuraukseen oli käytetty punaisia tiiliä ja harmaanvihreää laastia (1720 lukua?). Joukossa oli myös yksi harmaakivi. Parissa paikassa laasti oli vaaleanharmaata.

Umpeenmuurausta purettiin ja havaittiin sen takana komero, noin 95 cm syvä. Sen seinät olivat noesta mustuneet.

KaakkoisseinäKAAVAMAINEN
LUONNOS 1:50ruodeholvin
kantaTiilimittoja:

I		II
28,5 x ? x 10	? x 14,5 x 10	30,5 x ? x 7
28,5 x ? x 10	? x 14,5 x 9	30,5 x ? x 6,5
28,5 x ? x 9,5	? x 14 x 10	30 x ? x 7,5
28,5 x ? x 9	? x 14 x 9	? x 15 x 6,5
28,5 x ? x 9	? x 13,5 x 9	? x 14 x 7
28 x ? x 9		? x 13,5 x 7
27,5 x ? x 9		

Seinän korkeus n. 340 cm. Perusseinän limitys on munkkilimitystä, mutta siinä on melkoisia poikkeamia. Ikkunoiden välissä 175 cm alareunaltaan lattiasta sidetiilirivi. Samoin ikkunoiden välissä 110 cm lattiasta alkaa kolme tiilikerrosta (juoksu - side - juoksu). 85 cm lattiapinnasta alaspäin renessanssilimitystä ja aivan lattianrajassa sekalimitystä, jonka kohdalta seinä pullistuu. Etelänurkan puolella 255 cm lat-

tiapinnasta kyljettäinen sidetiilirivi, joka jatkuu neljäl-
lä tiilillä ikkunoiden väliseen seinäpintaan (vrt. huone 28).

Seinää ei vielä tarkemmin tutkittu. Laasti vaikuttaa suunnil-
leen samalta kuin luoteisseinässä, hiekka ehkä hieman hie-
nompaa ja väri ruskeampaa.

Ruodeholvien kannat tällä seinällä vaikuttavat hyvin säily-
neiltä, tosin seinäpinnan tasoon hakattuja. Ikkunoiden vä-
lissä oleva ulottuu 108 cm katosta alaspäin ja on 30 cm le-
veä. Selvästi voidaan erottaa kolmessa rivissä kuusi ruode-
tiiltä. Etelänurkan kanta ulottuu 80 cm katosta ja on alapääs-
tään tällä seinällä 15 cm leveten ylöspäin. Sänäkivilvissa
voidaan selvästi erottaa ruodetiilet.

Vyöhykkeet, jotka on merkitty II, ovat vanhempien, nykyisiä
ikkunoita korkeampien ikkunakomeroitten umpeenmuurausta.

Lounaisseinä

Vain osa seinäpeitettä poistettu. Seinä uusi tai ainakin ol-
lut suurten muutosten alainen.

HUONE 26

POHJA

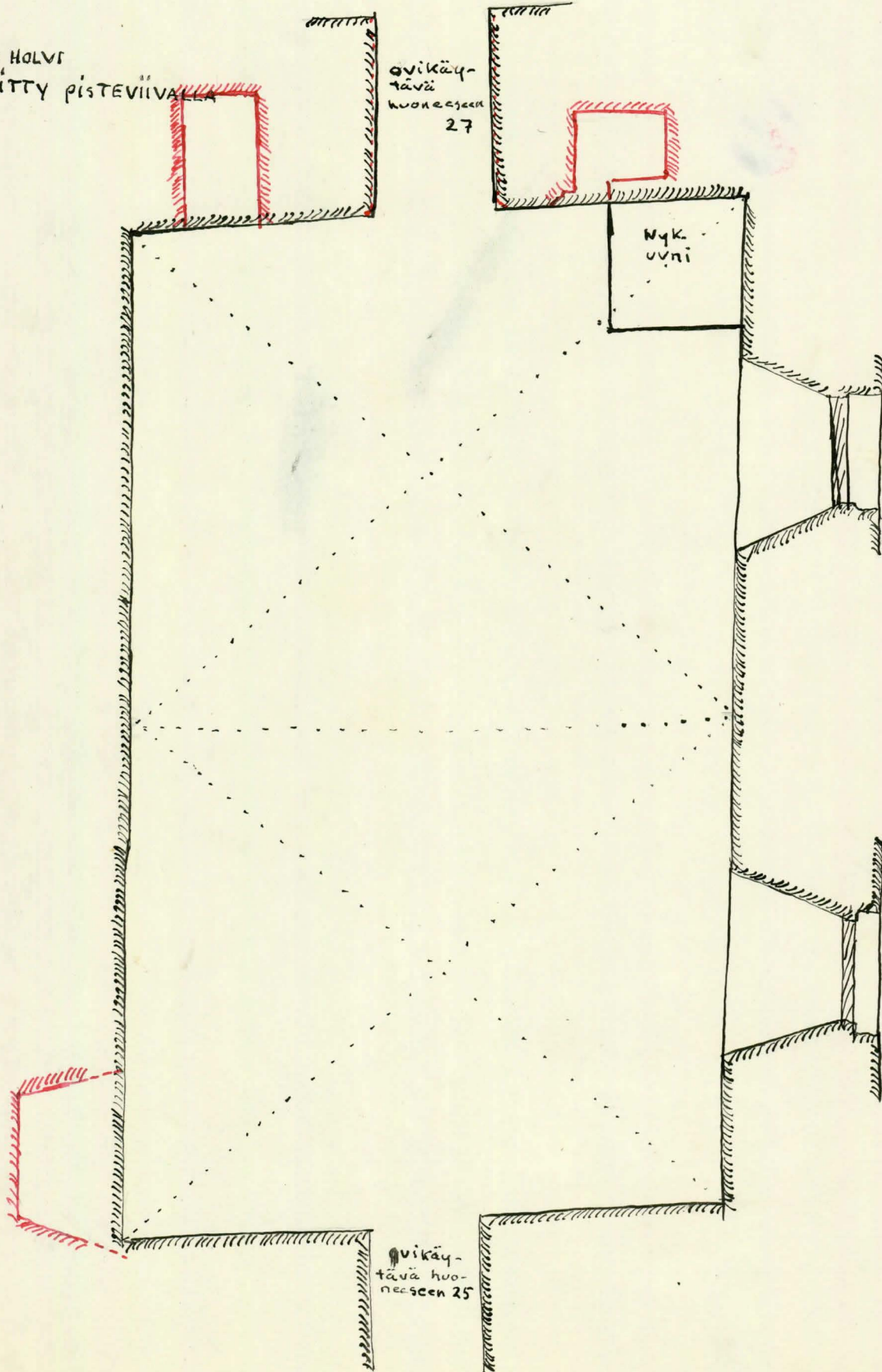
1:50

ANHA HOLVI
ERKITYY PISTEVIIVALLA

ovikäy-
tävä
huoneeseen
27

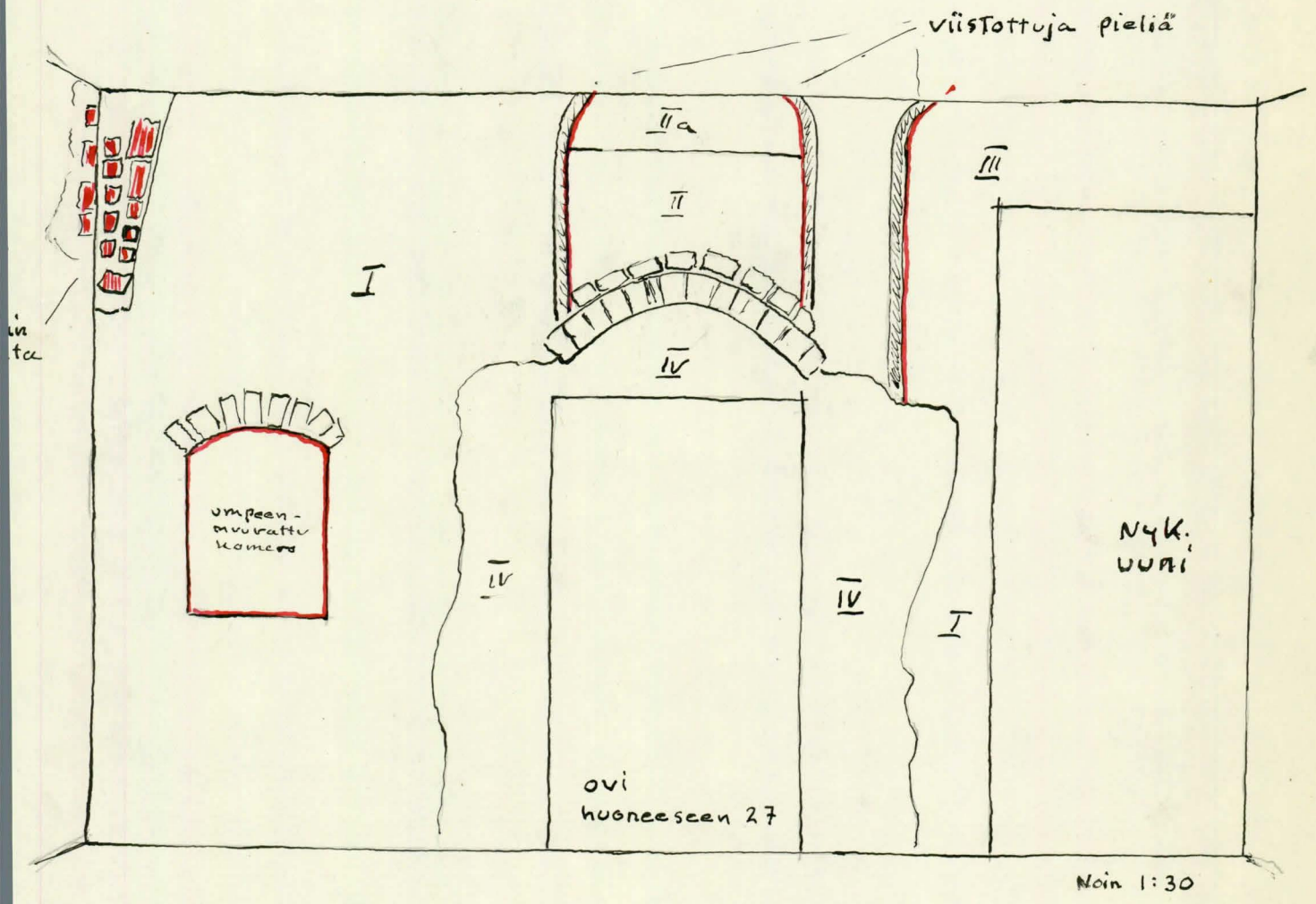
Nyk.
uuni

ovikäy-
tävä hu-
oneeseen 25

HUONE 26

KOILLISSEINÄN MUURAUKSET.

Noin 1:30

H U O N E 27

Antero Sinisalo

1954

Kesä-hei-
näkuu -54

Seinäpinnasta poistettiin suurimmalta osalta väri- ja rappauspeite. 2-4 väripintaa, kaksi kalkkislammausta, paksu harmaa rappauskerros. Näkyviin tullut tiilipinta rosoista, tummaksi poltettuja tiiliä lukuunottamatta. Harmaa rappaus täytti kolot ja oli usein syvälläkin saumoissa. Tämän vuoksi sen poistaminen oli hyvin vaikeaa.

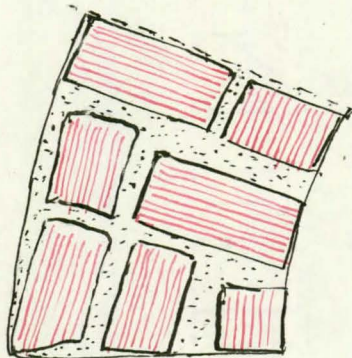
Kaakkoisseinä

Kts. lii-
tettä II.

Seinän korkeus 325 cm ja leveys 650 cm. Nykyisen uunin peitossa on n. 105 cm seinäpintaa. Seinän peitettä ei vielä kokonaan poistettu. 2-4 värikerroksen alla 2 slammauspintaa, jotka peittävät paksua rappauskerrosta. Rappaus harmaata, hyvin kovaa ja se on tunkeutunut rosoisen seinäpinnan kaikkiin syvennyksiin. Ylhäällä vähäisiä jälkiä vanhemmasta peitteestä (slammaus).

Vrt. valo-
kuva 120.

I merkitty vyöhyke perusseinä, joka on yhtenäinen paitsi oven ympäristössä ja yläpuolella. Itänurkassa vesijohtoputken asennuksen yhteydessä syntynyt uudelleen muuraus. Tähän vyöhykkeeseen kuuluu myös kaari (säilynyt osa). Kaari ollut todennäköisesti pyörökaari, mutta myös loiva suippokaari voi-

KAAVAKUVA KAAREN
LIMITYKSESTÄ.
ITÄNURKAN PUOLI.

0 10 cm

nee tulla kysymykseen. Etelänurkan puolella kaaren kanta säilynyt.

Vyöhyke I on munkkilimitystä. Metrini korkeudelta alaspäin (etelänurkan puolella, toisella puolella vielä rappaus)seinällä peitemuurauksen luonne. Useita tiiliä (juoksu) kyljit-

täin, limitys säilynyt. Sidetiiliä katkaistu. Kysymys todennäköisesti seinäpinnasta, jonka huone on saanut lisää lat-
tiatasoa laskettaessa. Huoneeseen 28 laskeuduttu silloin
portaita.

Tiilimittoja:

28,5 x ? x 10	? x 14 x 9,5
27,5 x ? x 10,5	? x 14 x 9,5
27,5 x ? x 10	? x 14 x 9
27,5 x ? x 9	? x 13,5 x 9

Kaareissa samat tiilimitat. Kaaren kannat ovat nykyisestä lat-
tiapinnasta 260 cm. Kaaren limityksen leveys 40 cm ja jänne-
väli 150 cm. Laasti syvällä saumoissa, etenkin kaaritiilien
välissä, rappaus tunkeutunut saumoihin. Laasti hieman rus-
kehtavaa, melko kovaa, karkeudeltaan vaihtelevaa. Luultavas-
ti samaa kuin muissakin huoneen perusseiniissä.

Vyöhyke III edustanee vanhempaa umpeenmuurausta. Limitys on
sekalimitystä, mutta siinä kaksi säännöllistä vendiläistä
kerrosta. Laasti vaaleaa, kovaa, karkearakeista. Laastin eri-
koisuutena hiilenpalat, jotka siellä täällä värjänneet laas-
tin sinertäväksi. Tiilimittoja:

32 x ? x 9	? x 15 x 10
31,5 x ? x 8,5	? x 15 x 9,5
30,5 x ? x 10	? x 14,5 x 9
30 x ? x 8,5	

Vyöhyke III a liittyy edelliseen. III b on tietynlainen paik-
kausvyöhyke, jossa tiilet ovat paloja ja puolikkaita. Laasti
siinä oli samaa kuin edellä, mutta saumoissa oli myös saven-
harmaata pehmeää laastia.

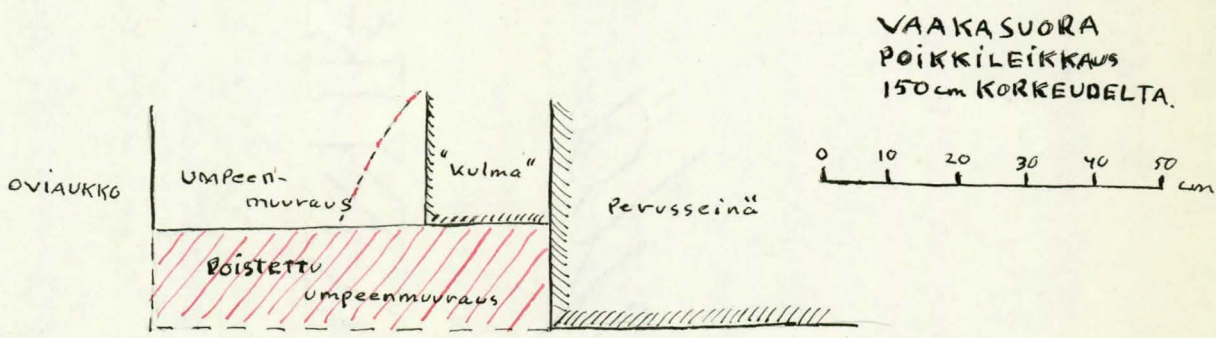
II on uutta muurausta, joka on ovea laitettaessa syntynyt.
Tiilimittoja (30,5 x ? x 6,5 ; 30 x ? x 7; ? x 14 x 6 ; ? x
13,5 x 7). Laasti harmaata, hienorakeista. Pielissä käytet-
ty suurempimittaisten tiilien paloja.

Elo-
kuu -54

Piirroksessa pisteviivoilla merkitystä kohdasta poistettiin
päällimmäinen tiilikerros. III b kokonaan, osa III a:sta.
III b vyöhykkeen alta tuli esiin pykälä ja kulma sekä umpeen-
muurausta.

OVIUKON KAVENNUSMUURAUUS.

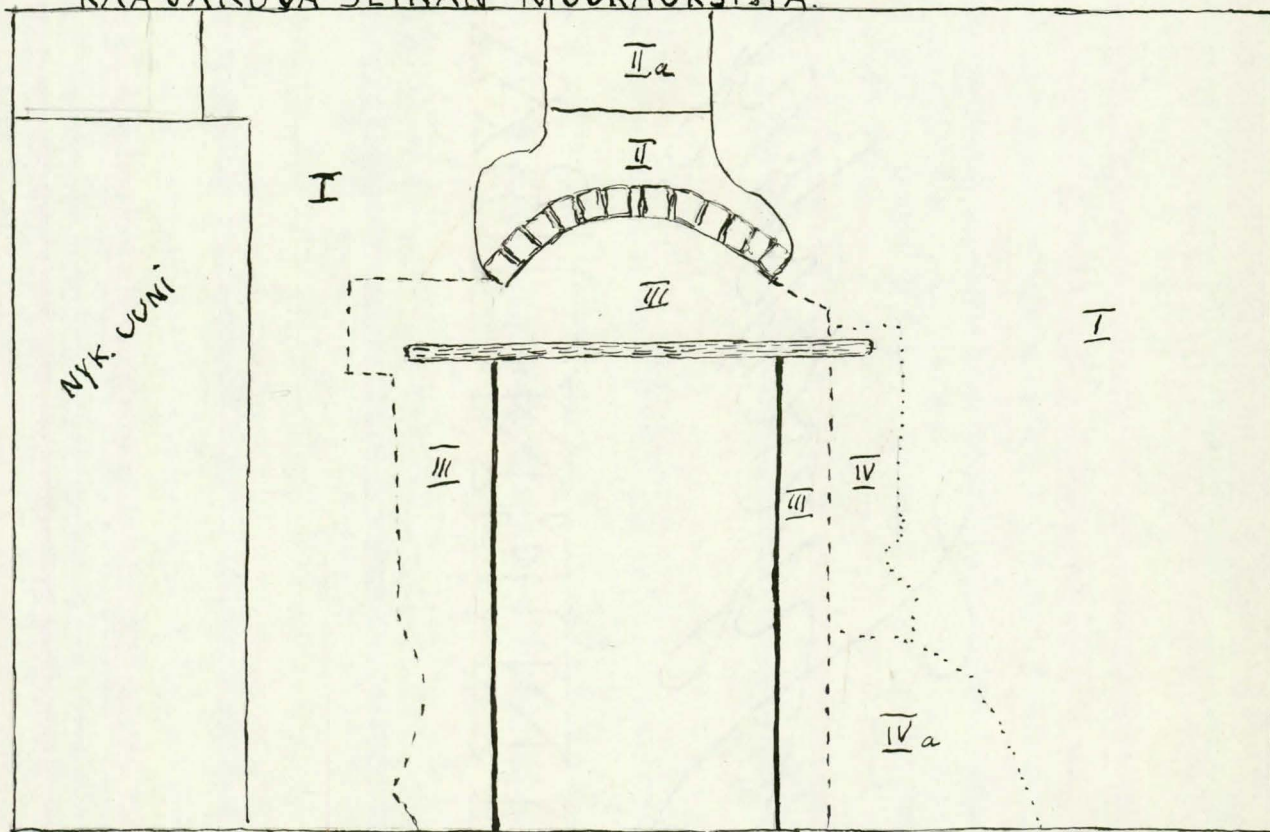

Umpeenmuuraus liittyy suoranaisesti vyöhykkeeseen III a ja II. Kaavakuvassa "kulmaksi" merkitty muuraus säännöllistä. Poistettaessa umpeenmuurausta pisteviivan mukaan, voitiin todeta kulman jatkuvan ja paljastuneen pinnan muuratun säännöllisesti ja olleen joskus varmastikin ulkopintana. Tiilet tummuneita, suolamaista ainetta liunneena pinnalle. Mitoillaan liittyvät vyöhykkeeseen III. Laasti suunnilleen samalaista, hieman kellertävämpää. Liittyy leveällä saumalla perusseiniin, joka näyttää jatkuvan kulman taakse. Kysymyksessä luultavasti aukon kavennus. Perusseinin näkyviin tullut pinta nokeentunutta. Metrin korkeudelta alaspäin "kulma" muuttuu epäsäännölliseksi ja perusseinä ei enää näytä jatkuvan kulman taa. (Mahdollinen lattian raja.)

Lounaisseinä

Seinäpeitteet poistettu kokonaisuudessaan, lukuunottamatta nykyisen uunin peittämää aluetta.

KAAVAKUVA SEINÄN MUURAUKSISTA.

Seinän korkeus 325 cm ja leveys n. 495 cm. Nykyinen uuni savutorvineen peittää seinäpinnasta n. 90 cm. Länsinurkassa liittyy lounaisseinä liitoksella luoteisseinään. Luoteisseinässä olevat liitospykälät nokeentuneita ja näkyviin jääneet kolot täytetty valkoisella, hienorakeisella, pehmeähköllä laastilla. Numerolla I merkitty seinäpinta munkkilimitystä. Nykyisestä lattiapinnasta kulkee yläreunaltaan 115 cm korkeudella sidetiilikkerros, sen alapuolella juoksutiilikkerros. Nykyisen lattianrajan kohdalta seinää korjailtu todennäköisesti sen rakentamisen yhteydessä. Tiilien pinta melkoisesti rikkoutunutta, etenkin länsinurkan puolella em. sidetiiliriivin kohdalta alaspäin. Laasti hieman ruskehtavaa, keskikovaa, suhteellisen hienorakeista, kalkinpalat eroittautuvat.

Tiilimittoja:

29 x ? x 10	28,5 x ? x 9,5	? x 14,5 x 10
29 x ? x 10	28,5 x ? x 9,5	? x 14,5 x 9,5
29 x ? x 9,5	28,5 x ? x 9	? x 14,5 x 9
29 x ? x 9	28 x ? x 9,5	? x 14 x 9,5
28,5 x ? x 10	? x 14,5 x 10	? x 14 x 9
28,5 x ? x 10	? x 14,5 x 10	? x 14 x 9

Numerolla II merkitty vyöhyke käsittää uusinta muurausta rajoittavan ja kapeahkon seinäpinnan sen yläpuolella. Kaari on varsinaisesti muurattu kahdestatoista kyljittäin asetetusta sidetiilistä, joita on kuusi kapean kiilamaiseksi hakatun lakitiilen kummallakin puolella. Kaaritiilien mitat etelänurkan puoleisesta kannasta lukien: 14 x 9 ; 14 x 9 ; 15 x 9 ; 14,5 x 10 ; 13,5 x 9,5; tiilen paikka täytetty kahdella tiilenpalalla; kiilamainen lakitiili (15 cm); 13 x 9 ; 14,5 x 9,5 ; 13 x 9,5 ; 12 x 9,5 ; 14 x 10 ; 13 x 9. Em. tiilenpalat samoin kuin lakitiilikin ja mahdollisesti siitä seuraava muista tiileistä poikkeavia (myöhempää valmistusta). Kaaren yläpuolella olevat tähän vyöhykkeeseen kuuluvat tiilit limitetty huolimattomasti. Tiilit puolikkaita ja sidetiiliä (14,5 x 9,5 ; 13,5 x 9,5). Laasti savenharmaata, karkeahkoa, vähäisiä kalkinpaloja, harmaakiven paloja, murenevaa. On todennäköisesti laadultaan parempi muunnos 1700-luvun pehmeästä savenharmaasta massamaisesta laastista. Kaaren laki on 56 cm nykyisen oven yläpielestä. Kannat noin 25 - 26 cm. Kaaren jänneväli 110 cm.

II a on edellisen yläpuolella. Tämä on leveydeltään n. 64 cm ja korkeudeltaan 40 cm. Se ulottuu katonrajaan. Näkyvissä on kolme tiilikerrosta, neljäs piiloutuneen kattolistan alle. Tiilimittoja: 28,5 x ? x 7 ; ? x 16 x 6,5 ; ? x 15 x 7. Limitys renessanssilimitystä. Mukana myös tiilenpuolikkaita ja paloja. Laasti harmaata, hienorakeista, keskikovaa, siellä täällä suurehkoja kalkinpaloja.

Vyöhyke III käsittää ovea kiertävän uudelleenmuurauksen. Ovi on 198 cm länsinurkasta. Sen leveys on 110 cm ja korkeus 192 cm. Uudelleenmuuraus kiertää sitä kauttaaltaan. Ylhäällä sitä rajoittaa kaari ja sivuilla se ulottuu n. 35 - 20 cm päähän. Itänurkan puoleisen pielen puolella uudelleenmuurauksen

raja lähes säännöllisen pystysuora (tiilet katkaistuja, joukossa muutama suurempikokoisen tiilen pala). Limitys renessanssilimitystä lähenevää sekalimitystä. Laasti muistuttaa II a laastia, mutta on ehkä hieman vaaleampaa. Uudelleenmuurauksen tiilimittoja:

31,5 x ? x 7	? x 15 x 6,5
29,5 x ? x 7,5	? x 15 x 6,5
29,5 x ? x 7	? x 14,5 x 7
29,5 x ? x 6	? x 14 x 7
29 x ? x 6,5	? x 14 x 6,5
28,5 x ? x 7	
28,5 x ? x 6,5	

Vyöhyke IV uudelleenmuurauksen II ja varsinaisen seinäpinnan välissä (20 - 30 cm) on paikkausmuurauksta, tiilenpaloja ja paksua laastia. Tiilet osittain samaa kokoa kuin uudelleenmuurauksessa, osittain vanhempien palasia. Päällimmäinen laasti harmaata, hienorakeista, murenevaa. Syvemmällä samaa kuin viereisessä uudelleenmuurauksessa ja syvimmällä samaa kuin varsinaisessa seinässä.

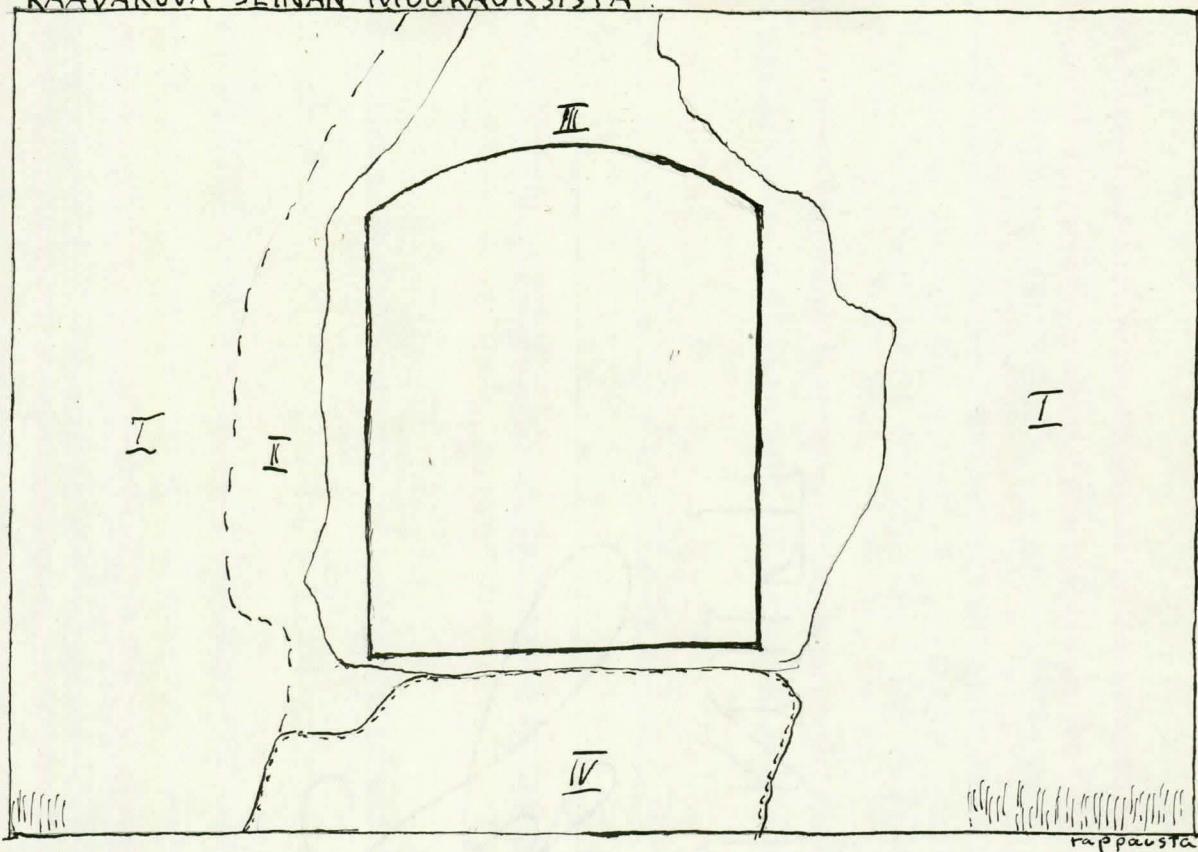
IV a vyöhyke liittyy edelliseen, mutta on säännöllisempää muurauksta. Tiilimitat samoja kuin uudelleenmuurauksessa. Laasti sen sijaan savenharmaata, pehmeää, massamaista, vain vähän kalkkia sisältävää (ns. 1700-luvun laastia, sen huonompi aste). Luonteeltaan tämäkin vyöhyke korjaus- ja paikkausmuurauksta.

Elo-
kuu -54.

Poistettiin muurauksesta II kaaren yläpuolella oleva osa. Saatiin yhteys huoneen 26 puolelta avattuun komerotilaan. Vrt. merkintöjä avaamisesta (huone 26). Rappaus poistettiin muualta paitsi seinän alaosasta itänurkan puolelta. Seinäpeitteestä mainittu edellä.

koillisseinä

KAAVAKUVA SEINÄN MUURAUKSISTA

N. 1:30

Tiilimittoja:

<u>I</u>	28,5 x ? x 10	? x 15 x 10	<u>III</u>	30,5 x ? x 7,5
	28,5 x ? x 10	? x 14 x 10,5		30 x ? x 7
	28,5 x ? x 10	? x 14 x 9,5		29,5 x ? x 6,5
	28 x ? x 9,5	? x 14 x 9,5		29,5 x ? x 6,5
	28 x ? x 9,5	? x 13,5 x 9,5		? x 15 x 7
	28 x ? x 9	? x 13,5 x 9,5		? x 15 x 6,5
	27,5 x ? x 10			? x 14,5 x 7
				? x 14,5 x 6,5
			<u>III</u>	32 x ? x 8,5
				? x 16 x 9
				? x 16 x 8,5

Seinän leveys 465 cm ja korkeus 325 cm. Itänurkassa kaakkois-seinä liitetty koillisseinään, liitos puuttuu noin metrin matkalta lattiasta ylöspäin. Tällä kohden kaakkoisseinässä uudelleenmuurausta (vesijohtoputki viety seinän läpi). Vyöhyke I on perusseinää ja liittyy laastiltaan luoteisseinän pääosaan. Tiilien pinta samalla tavoin turmeltunutta. Pohjoisnurkan puolella seinän yläosassa tummaksi poltettujen tiilien vyöhyke, jossa vanhempaa rappausa säilynyt osittain

yhtenäisenä pintana (harmaa, ohut, slammattu). Limitys on munkkilimitystä. Itänurkan puolella juoksutiilikerros (alareuna metrin korkeudella lattiapinnasta) ja sen alapuolella sidetiilikerros (kyljittäin). Yhden munkkilimityskerroksen jälkeen taas juoksutiilikerros ja sidetiilikerros. Pohjoisnurkan puolella näyttää sama systeemi jatkuneen.

Ikkunakomeron pieli 138 cm pohjoisnurkasta. Se on 155 cm leveä, 265 cm korkea. Ikkunapenkki 70 cm lattiasta. Kaaren kannat 245 cm lattiasta. Komeron seiniä ja kattoa ei vielä haktu paljaaksi. Ovat todennäköisesti tässä muodossaan uutta muurausta. Komeroa ympäröi kauttaaltaan uusi muuraus (vyöhyke III). Vyöhykkeeseen kuuluvassa kaaressa 19 kyljittäistä sidetiiltä. Pohjoisnurkan puolella varsinaisen seinän ja mainitun uuden muurauksen välillä jäljellä todennäköistä vanhempaa umpeenmuurausta (mitat IV). Liittyy siis luoteisseinän ikkunan yläpuolella olevaan huolimattomaan, pullistuneeseen muuraukseen tiilimitoiltaan. Laastiltaan verrattavissa vastaavanlaisiin vyöhykkeisiin luoteisseinässä.

Ikkunapenkin muuraus samanlainen kuin luoteisseinässä (IV). Vertaa siellä tiilimitat.

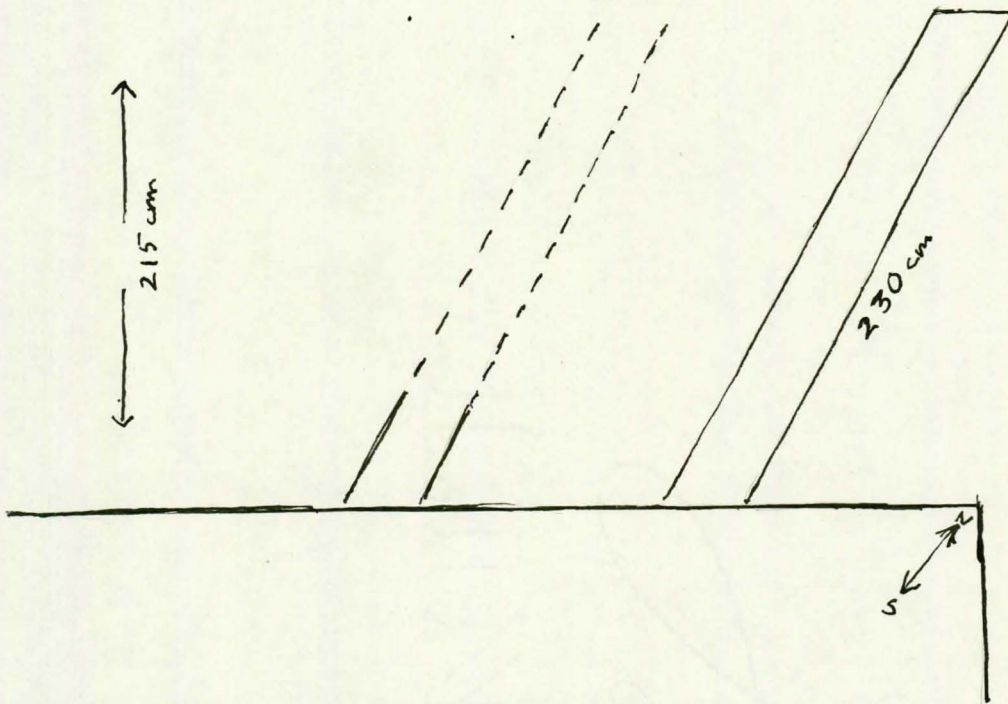
Luoteisseinä

Seinän leveys 655 cm ja korkeus 320 cm. 175 cm leveä ikkunasyvännys 195 cm länsinurkasta. Ikkunakomeron penkki seinäpinnan tasossa 68 cm nykyisestä lattiasta. Komeron kaaren kannat 208-205 cm korkeudella lattiatasosta. Kaaren lakikorkeus n. 240 cm.

Pohjoisnurkassa molemminpuolinen liitos. Nurkasta suunnilleen ikkunakomeron pieleen (piirrokseseen merkittyyn epätasaiseen pystysaumaan) seinäpinta suurimmaksi osaksi yhtenäinen. Munkkilimitystä. Tiilien pinnat pahoin rosoittuneet ja tiilet hyvin murenevia, vain tummiksi poltetut tiilit kestäneet paremmin. Niiden säilyneissä pinnoissa jäljellä ohut harmaa rappauskerros, jota peittää valkoinen kalkkislammauspinta. Seinän alaosassa limitys säännöttömämpää. Tiilikerroksessa, jonka alasauma on 97 cm lattiasta, 79 cm pohjoisnurkasta limityksessä peräkkäin seitsemän kyljittäin asetettua sidetiiltä. Vastaavanlainen yhdeksän tiilin limityspätkä länsinurkkaan päin lähempänä lattiatasoa (kts. liitettä^{III}). Lattiatasossa seinäpinnasta ulkonevia harmaakiviä.

Liitteeseen merkityt kolot ovat noin 40 cm korkeudella lattiapinnasta. Länsinurkan (ikkunan) puoleinen säännöllisempi muodoeltaan (25 x 30), pohjoisnurkan puoleisen aukon suupuoli laajentunut (n. 30 x 30). Aukot olivat hatarasti umpeenmuuratut tiilillä ja tiilenosilla, laasti vaaleaa, melko karkearakeista, murenevaa. Aukkojen suupuolelta voi tavata harvoja kalkkipaloja sisältävää laastia, jota käytetty myös aukkojen ympäristön koloja rapattaessa. Länsinurkan puoleinen kolo syvältä umpeenmuurattu, joten siihen pääsee vain n. puolen metrin verran. Toinen onkalo sen sijaan perälle asti vapaa. Sen syvyys 230 cm, suunta etelästä pohjoiseen. Seinän paksuus tällä kohden 215 cm. Pohjoisnurkan puoleisen onkalon seinämät

KAAVAKUVA LUOTEISSEINÄN PARRUNKOLOISTA.

lähinnä tiilenpaloja ja harmaakiven kappaleita, kate harmaakiviä. Rotanpesien ja laastinporon lisäksi suurehkoja hiiltyneitä hirrenkappaleita.

Kts. lii-
tettä.^{III}

Pohjoisnurkasta alkava vyöhyke (I) jatkuu länsinurkan puolella kiertäen paikkausmuurauksen. Koilliseen tiilien pinnat josakin määrin paremmin säilyneitä. Vyöhykkeen todellinen kulku tällä puolen jokseenkin vaikeasti määriteltävissä. Laasti vyöhykkeessä I vaaleaa, ehkä hieman ruskehtavaa sisältämässä hiekan ansiosta, melko karkeaa, keskikovaa. Kalkinpalat erottautuvat selvästi. Laastin väri vaihtelee, länsinurkan puolella syvemmällä saumoissa se on savunharmaata.

Tiilimittoja:

29 x ? x 10	28 x ? x 9	? x 15,5 x 10
28,5 x ? x 10	27,5 x ? x 10	? x 14,5 x 11
28,5 x ? x 9,5	27,5 x ? x 10	? x 14,5 x 10,5
28 x ? x 11	27,5 x ? x 10	? x 14,5 x 10
28 x ? x 10	27,5 x ? x 9,5	? x 14 x 10
28 x ? x 9		? x 13,5 x 9,5
		? x 13,5 x 9,5

Ikkunakomeron yläpuolella oleva vyöhyke (II), johon kuuluu kaari ja kaaren ja katon välinen seinäpinta on hyvin huolimatonta muurausta. Kaaren tiilit ovat osittain sidetiiliä, (kyljittäin) osittain tiilenpuolikkaita. (Sidetiilien mittoja: 14,5 x 10 ; 13 x 10 ; 13 x 9.) Yläosan tiilet pääasiassa juoksutiiliä ja puolikkaita. Mittoja:

32,5 x ? x 9	30 x ? x 9
32 x ? x 9,5	27,5 x ? x 8
30 x ? x 9	25,5 x ? x 6,5

Laasti kaareissa ja välittömästi sen yläpuolella harmaata ja kovaa, hienorakeista. Lähempänä katonrajaa saumoissa kovaa, hienorakeista, edellistä vaaleampaa laastia.

Ikkunapenkki (IV) limitykseltään sekalaista uudelleenmuurausta. Kaksi ylintä tiilikerrosta (renessanssilimitystä) poikkeavat alemmista tiilikerroksista mitoiltaan:

30 x ? x 7	? x 15 x 6
29,5 x ? x 6,5	? x 14,5 x 6,5
28,5 x ? x 7	? x 14 x 6

Loppuosa lattiapintaansekalaisia tiiliä ja huolimatonta muurausta. Mittoja:

32 x ? x 10	28,5 x ? x 9
31,5 x ? x 7	? x 15,5 x 9
31 x ? x 9	? x 14 x 7

Kahden ylimmän tiilikerroksen saumoissa harmaata, hienorakeista, kovaa laastia. Kahdessa seuraavassa savenharmaata, karkeahkoa, murenevaa ja alinna vaaleaa, hienorakeista, kovaa. Lattiapintaan sattuva tiilikerros tällä kohden kyljittäin olevia juoksutiiliä (28,5 x ? x 7).

Ikkunakomeron pielet ⁽ⁱⁱⁱ⁾ eroittautuvat ympäröivästä seinäpinnasta epätasaisella, osittain tiiliä katkaisemalla syntyneellä saumalla. On mahdollista, että osa tiilistä on pyöristettyjä ^{to}muotiiliä, osa taas vaikuttaa pyöristyneeksi hakatuilta. Tiilit muistuttavat mitoiltaan varsinaisen seinäpinnan tiiliä, mutta muoto tiileiksi oletettujen pituus on 30 cm ja ylikin. Laasti on vaaleampaa kuin varsinaisessa seinäpinnassa ja kovaa, siellä täällä melko suuria kivenpaloja. Ovat mahdollisesti jäännöksiä vanhemman aukon kannattajista, niitä seinäpin-

nasta eroittavan sauman merkitys selvittämättä. Ikkunakomeron seinät ja holvi vielä peitekerrosten peittämät, vaikuttavat uudemmalta muuraukselta.

Länsinurkan puolelle piirroksessa merkitty uudelleenmuuraus on syntynyt todennäköisesti vyöhykkeen ylälaudassa olevaa savutorvea seinän läpi johdettaessa. Uudelleenmuuraus kahta eri laatua. Liitteeseen merkityn vyöhykkeen keskiosa edustanee vanhempaa. Limitys renessanssilimitystä lähenevää sekalimitystä. Laasti harmaata, hienorakeista ja kovaa.

Tiilimitat:

29 x ? x 9	? x 14,5 x 9,5
28,5 x ? x 9,5	? x 14 x 9,5
28 x ? x 8,5	? x 13,5 x 9,5

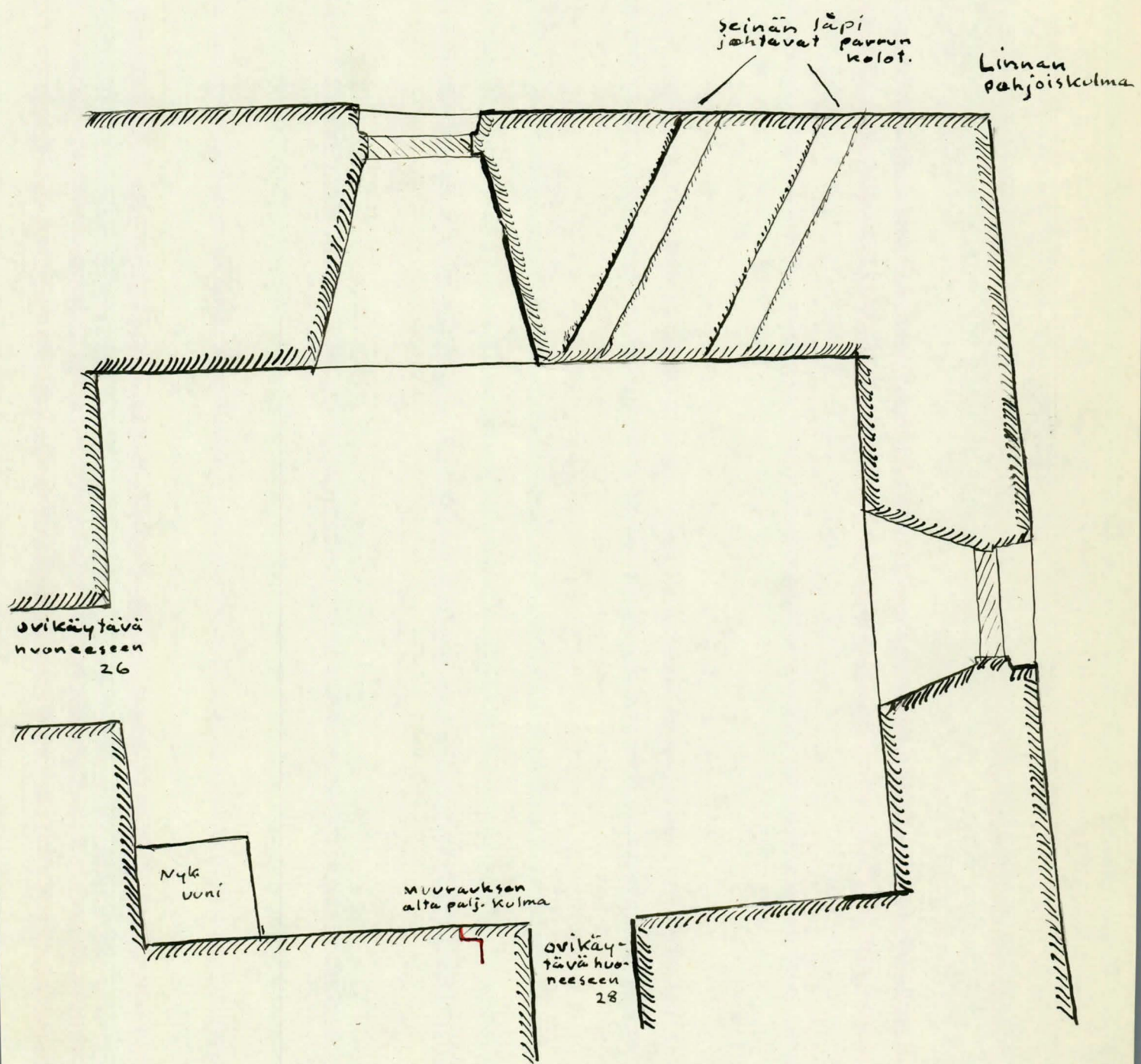
Piirroksessa viivoituksella merkityissä kohdissa, toisiinsa yhteydessä olevien aukkojen kohdalla ja uudelleenmuurauksen alarajalla, tiiliä, joiden mitat:

30 x ? x 7,5	21,5 x 11 x 5,5
29,5 x ? x 7	21,5 x 11 x 5
29 x ? x 7,5	

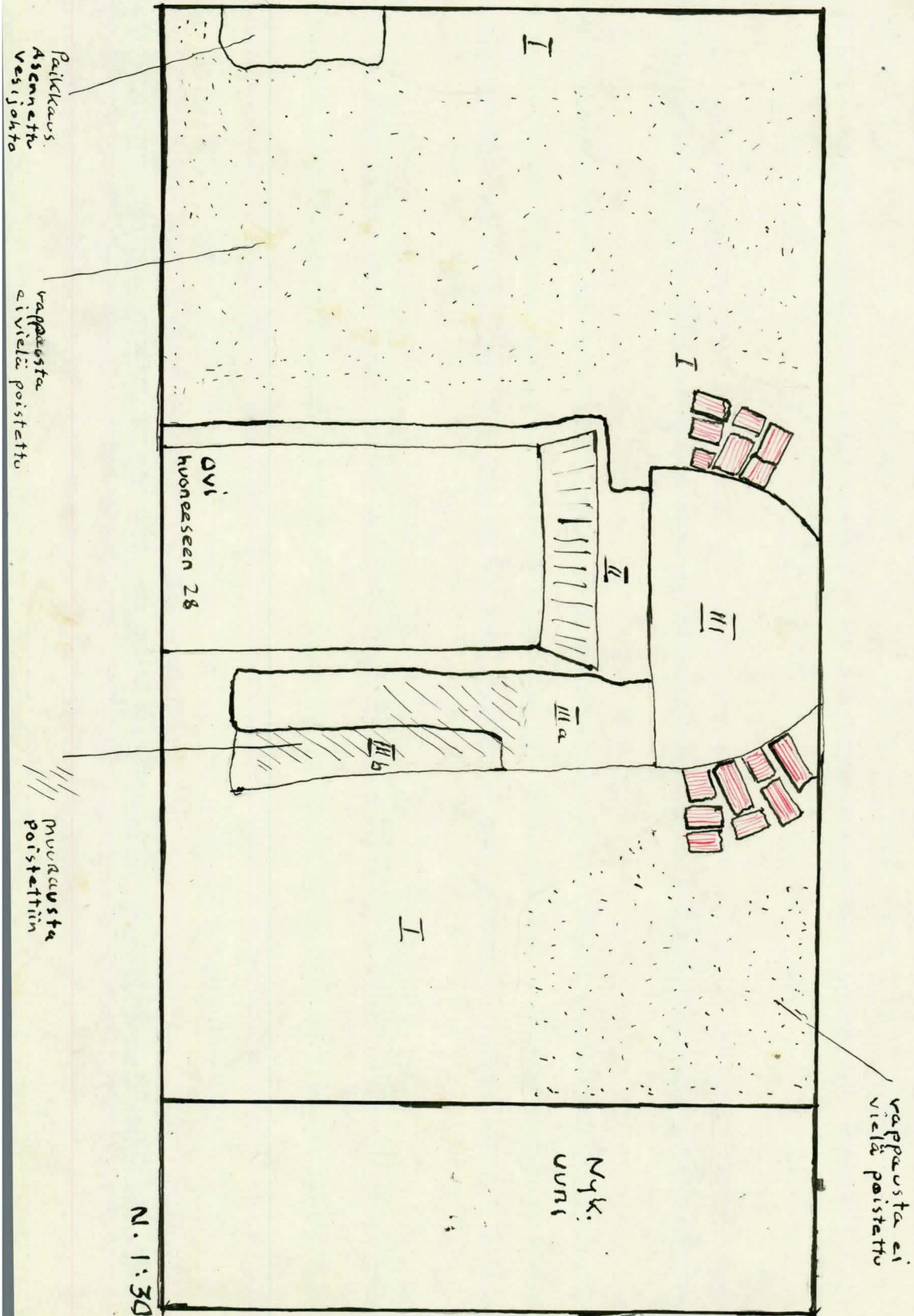
Erikoismittaiset pikkutiilit sulkevat varsinaiset aukot, jotka avattiin. Alempi kohta sen sijaan vain paikkaus, joka myös avattiin. Laasti edellistä harmaanpää, hyvin hienorakeista ja kovaa. Aukot yhteydessä toisiinsa ja savutorveen, joka pellille vuorattu ja läpimitaltaan n. 15 cm. Kohoa viistosti ylöspäin.

Seinä kokonaisuudessaan kokenut varmaan muutoksia, joita tois-
taiseksi ei ole voitu täsmentää. Nykyisessä muurauksessa kiin-
tyy huomio siihen, että sidetiilet useissa kohdissa vain puo-
likkaita. Avatuissa kohdissa tullut esiin tiiliä tai harmaa-
kiveä, seinä vaikuttaa siis peitemuuraukselta.

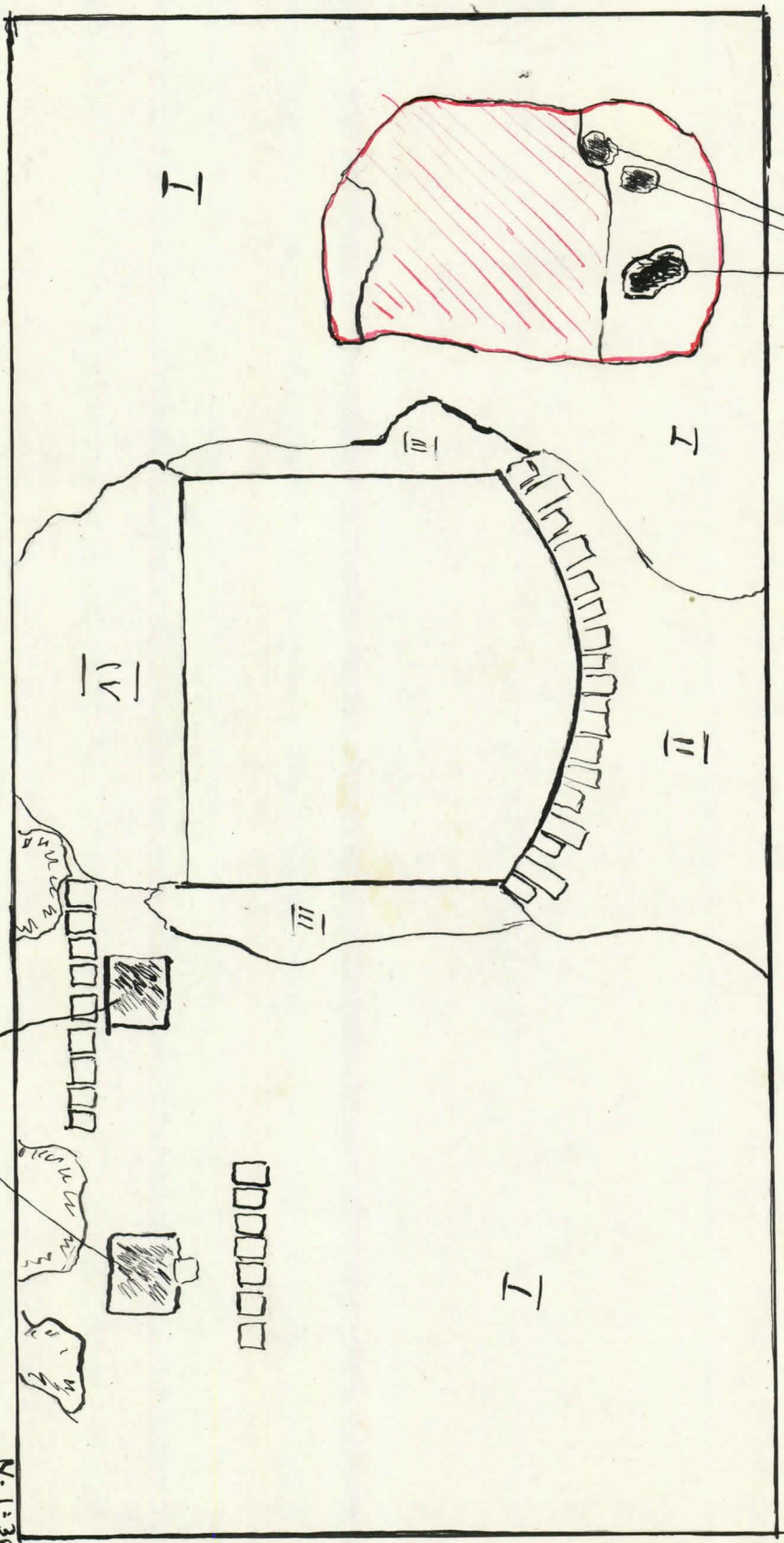
HUONE 27
POHJA.
1:50

MAAKKOISSEINÄN MUURAUKSET

HUONE 27
LUOTEISSEINÄN MUURAUKSET

Pellillä vuorattuun
sautarusen jatkavia
aukkoja.

seinän läpi etelä-pohjoissuuntaan
kulkevien koloja

N. 1:30

H U O N E 28

Lounaisseinä

Kesäkuu
1954.

Peitekerrokset: Päällimmäisenä öljyväripinta, joka on yläosaltaan vaaleanvihertävä, alaosaltaan harmaa (rajana 153 cm lat-
tiasta $\frac{1}{2}$ cm leveä punaruskea koristeviiva). Lattian rajassa
10 cm leveä ruskea raita. Tämän kerroksen alla toinen öljyvä-
rikerros (yläosa vaaleansinertävä, alaosa siniharmaa). Katon
rajassa 2 cm leveä punaruskea väriraita, jonka alla vastaa-
vanlainen kirkkaan punainen.

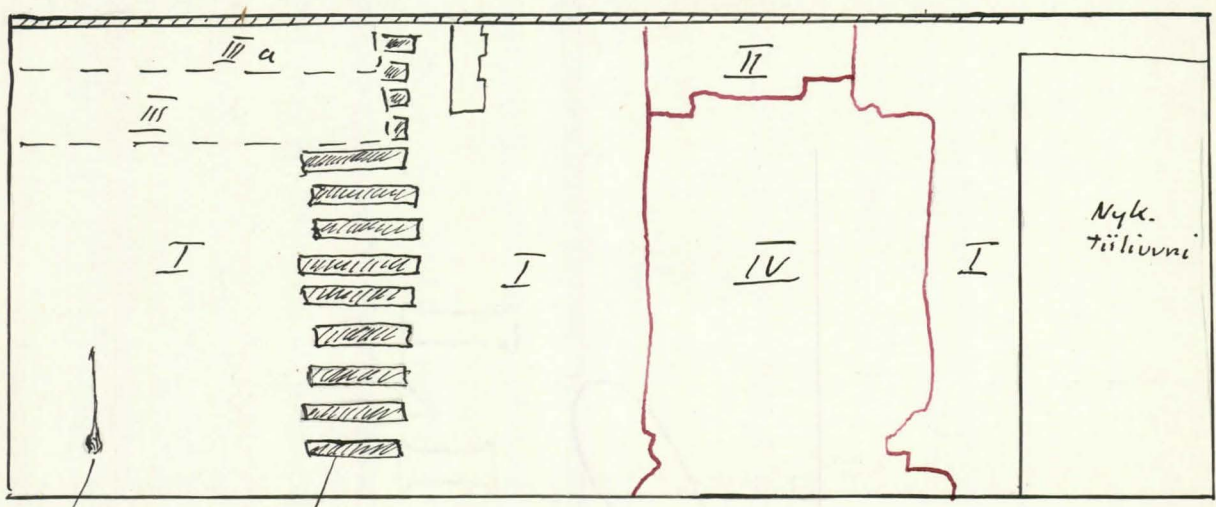
Seuraa kolme ruskeaa öljyvärikerrosta (vaalea, tumma ja puna-
ruskea). Näiden alla kolme ruskeata, todennäköisesti liima-
värikerrosta (likaisen ruskea, kaakaonruskea ja kellertävä).

Seuraa neljä slammauspintaa (valkea, harmahtava, valkea,
harmahtava). Alin muutamissa kohdin suoraan tiilien päällä.
Varsinainen rappauskerros enimmäkseen ohut, painanteissa pak-
sumpi. Painanteissa voi havaita kolme rappauskerrosta, pääl-
limmäisenä hieman kellertävä pehmeä, sitten sinertävä pehmeä,
alinna karkeampi, valkea ja kovempi.

Poistetun väliseinän (?) vuoksi seinään jääneissä syvennyk-
sissä näiden rappauskerrosten alla nokeentunut, hauras, val-
koinen slammauspinta, jonka alla ohut kerros melko kovaa,
valkeaa rappausta.

LOUNAISSEINÄ
KAAVAKUVA MUURA-
UKSISTA. 1:50

uurnos
seinässä

vanhan väliseinän
paikka

Nyk.
tiiliuuni

Tiilimittoja:

- IV 29,5 x ? x 6,5
- 29 x ? x 7
- 29 x ? x 6,5
- 28,5 x ? x 6,5
- ? x 14,5 x 6,5
- ? x 14,5 x 6,5
- ? x 14,5 x 6,5
- ? x 14 x 6,5

- III 29,5 x ? x 9,5
- 29,5 x ? x 8,5
- 28,5 x ? x 10
- IIIa ? x 14 x 10
- ? x 13,5 x 10
- ? x 13,5 x 10
- ? x 14,5 x 11
- ? x 14 x 11

Tiilien väri vaihtelee
kellertävästä tumman-
punaiseen. Enimmältään
tumma. Renessanssili-
mitys.

Seinän keskivaiheilla,
ylimmässä tiilikerroksessa.

- II 32 x ? x 9
- 31,5 x ? x 9
- 31,5 x ? x 9,5
- 31 x ? x 8,5
- 29,5 x ? x 9,5
- 28,5 x ? x 10
- 27,5 x ? x 10
- 26 x ? x 10
- ? x 14,5 x 9
- ? x 14 x 9
- ? x 13,5 x 9

- IV 29 x ? x 10
- I 29 x ? x 9
- 28,5 x ? x 10
- 28,5 x ? x 9,5
- 28,5 x ? x 9
- 28 x ? x 9,5
- 28 x ? x 9
- 27,5 x ? x 9
- ? x 14,5 x 9,5
- ? x 14,5 x 8,5
- ? x 14 x 9,5
- ? x 14 x 9,5
- ? x 13,5 x 9,5

Seinän korkeus 315 cm. Leveys 785 cm. Nykyinen uuni peittää seinäpinnasta n. 120 cm.

Sisäpihan suurta porttaalia vastaa seinässä lattiapinnasta kattoon ulottuva umpeenmuuraus, joka jakaantuu kahteen vyöhykkeeseen. Vyöhyke IV vastannee aukon pyörökaarivaihetta. Se on selvästi yläosan umpeenmuurausta myöhäisempi. Laasti valkoista, sitkeän kovaa, hienorakeista. Umpeenmuurauksen leveys tällä kohden 190 cm. Umpeenmuuraus alkaa n. 420 cm etelänurkasta. Sen pielet suorat ja selvät, paitsi liittymisraja ylempään umpeenmuuraukseen sekä molemmissa alakulmissa, joissa ympäröivä seinäpinta ulottuu vyöhykkeelle. Lattianrajassa kaksi vanhempaa tiiltä (28,5 x 14,5 x ?, 26 x 14 x ?). Lattiapinnasta n. 67 cm ylöspäin ulottuvalla vyöhykkeellä laasti ruskehtavampaa ja hieman pehmeämpää kuin ylempänä.

Vyöhyke II on sekalimitystä, joka lähenee vendiläistä. Laasti on vaaleaa, lievästi sinertävää, karkearakeista (sisältää melko suuria tummia paloja), keskikovaa. Tämän vyöhykkeen leveys on 130 cm ja suurin korkeus 75 cm.

Vyöhyke III käsittää varsinaisesti neljä tiilikerrosta (tiilet juoksussa). Laasti savenharmaata, pehmeää. Se alkaa etelänurkasta ja ulottuu seinässä lattiasta kattoon ulottuvaan porrastukseen. IIIa-vyöhyke liittyy edelliseen osittain. Kokonaisuudessaan sen muodostaa neljä sidetiilikerrosta, joista kaksi ylintä liittyvät seinä päämuuraukseen (vyöhyke I), mutta saumoissa on myös savenharmaata laastia. Kaksi alemmaa ovat jonkin verran sisäänpainuneita ja niiden saumoissa tavattava laasti syvemmillä perusseinän laastia, pinnalla saumoissa savenharmaata. Muutamassa syvennyksessä oli savenharmaan laastin päällä laastia II muistuttavaa, hieman keltävämpää.

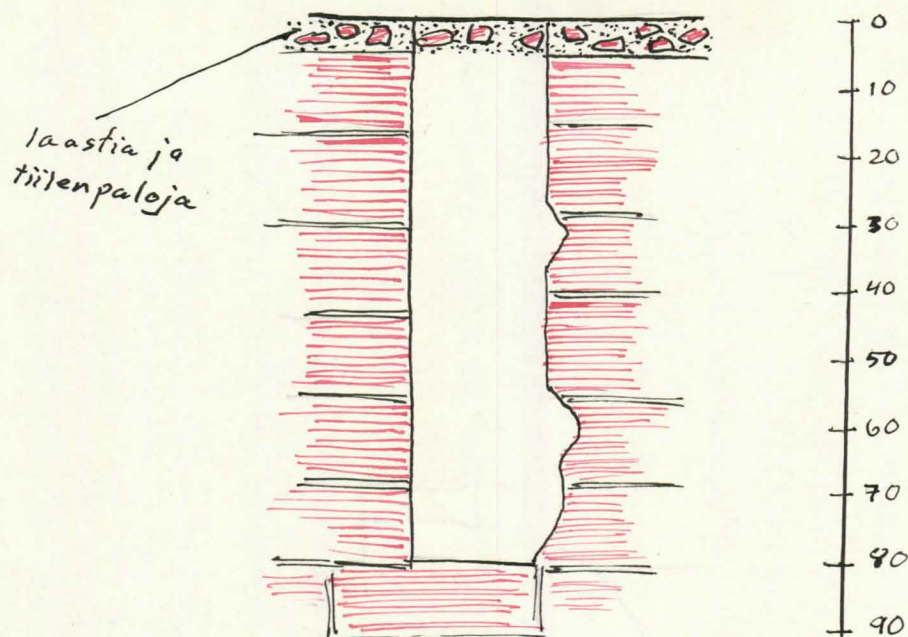
Perusseinä (vyöhyke I) säännöllistä munkkilimitystä. Tiilet suhteellisen hyvin säilyneitä, laasti ulottuu tasaisissa saumoissa tiilien pintaan. Laasti kovaa, melko hienorakeis-

ta (pieniä kalkin- ja kivenpaloja). Väri syvemmältä harmaa, pinnalta kellertävä, etelänurkan puolella sinertävä.

Etelänurkasta noin 2 metrin päässä alkavalla ja noin 60 cm leveällä vyähykkeellä lattiasta kattoon ulottuva painannerivi. Painanteet keskimäärin 60-65 cm pitkiä, tiilikerroksen korkuisia, 3-5 cm syviä. Etäisyys: tiilikerroksen mitta. Kolot olivat täytetyt tiilen liuskoilla ja laastilla seinäpinnan tasoon. Laasti samaa kuin vyöhykkeessä II, mutta myös savenharmaata laastia painanteiden länsinurkan puoleisessa päässä. Painanteita näkyvissä 13, vyöhykkeen III kohdalle sattuvat kolme painannetta vajanaisia. Kun painanteiden täyte poistettiin, tulivat painanteiden pohjat näkyviin. Ne olivat etenkin etelänurkan puolelta voimakkaasti nokeentuneita. Peräseinämän muodosti kaksi juoksutiiltä. Seinämän pinnassa säilynyt (etelänurkan puolella) parin millimetrin verran mahdollisesti slammatun rappauskerroksen jätteitä. Tämä tummunut rappaus ollut nokeentuneen tiilipinnan päällä. Länsinurkanpuoleisissa päissä perusseinän laastia tiilipinnan päällä jätteenä todennäköisesti väliseinämuurauksesta.

Kts. piirrosta.

Noin 290 cm etelänurkasta ja noin 255 cm lattiapinnasta alkaa keskimäärin 20 cm leveä kolo, joka jatkuu nykyiseen kattoon asti. Vastaavanlainen koillisseinässä, ei kuitenkaan täysin vastapäätä. Kolon korkeus n. 78 cm. Etelänurkanpuoleinen seinämä pystysuora, säännöllinen. Länsinurkan epäsäännöllinen, tiilet poikkihakattuja.

KAAVAKUVA
PALIASTUNEEN
KOLON MUODOSTA.

Kolo täytetty seinäpinnan tasolle tiilenpaloilla, -puolikkail-
la ja laastilla. Kolo ulottuu seinätäytteeeseen. Seinän muuri
yksinkertainen. Laasti vaikuttaa samalta kuin perusseinässä.
Päällimmäisenä savenharmaata laastia, jolla tasoiteltu. Ko-
lo vaikuttaa tiettyssä määrin holvirakennelman kannan sijalta,
mutta todennäköisesti kysymyksessä on kuitenkin esim. raken-
nusvaiheen aikainen telinettä varten tarvittu tukikolo.

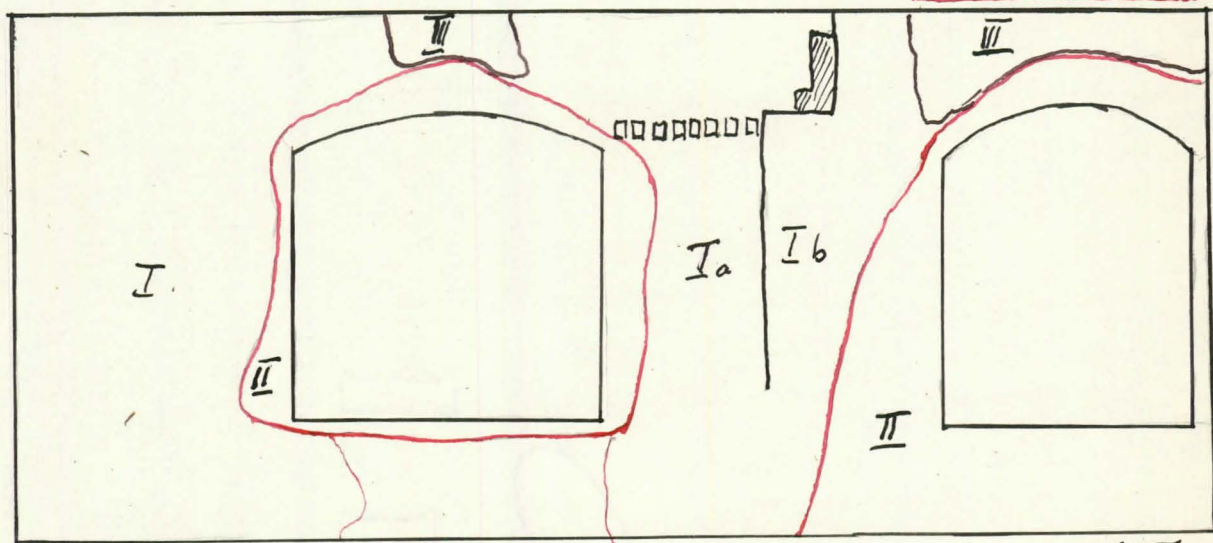
N. 50-55 cm:n päässä etelänurkasta, n. 40 cm lattiasta, seinä-
pinnassa uurros. Uurros on n. 74 cm korkea ja laajuus vaihte-
lee 6-13 cm. Alapäässä pallomainen laajennus, josta uurros
jatkuu sauvamaisesti ylöspäin. Se oli täytetty savenharmaalla
laastilla. Kysymyksessä lienee jonkinlainen kiinnityssija.
Uurroksen pinta melko sileäksi kulunut.

Etelänurkasta 108 cm ja lattiapinnasta 114 cm päätiili, joka
murattu poikkeavalla laastilla (vyöhyke II). Laastia tiilen
ympäriältä poistettaessa voitiin todeta ympäröivät tiilet no-
keentuneiksi.

Koillisseinä

Poistettiin myöhemmät seinäpeitteet.

KAAVAKUVA
MUURAUKSISTA

Värikerrokset suunnilleen samat kuin lounaisseinässä. Päälimmäinen rappauskerros harmaa, slammattu. Sen alla toinen rappauskerros, jota peittää 2-3 valkoista slammauspintaa. Tämä kerros ohut, toisissa kohdin slammaus suoraan tiilien päällä. Ikkunanpielissä ensimmäinen harmaa rappaus suoraan tiilien päällä, paitsi itänurkan puoleisen ikkunan nurkanpuoleisessa pielessä harmaan alla myös uudempi slammattu rappauskerros.

Seinän korkeus 335 cm. Seinän yläosassa katonrajassa tiilikkerros kautta seinän, jossa laastina savenharmaata laastia. Tämä uudelleenmuuraus liittyy tiilimitoiltaan muuhun seinään ja on syntynyt nykyisen välikaton laiton yhteydessä. Latti-
anrajassa myös uudelleenmuurausta parin tiilikkerroksen verran (toiset juoksutiilet kyljittäin asetettuja). Laasti harmaata, selvästi eroittuvia kalkinpaloja sisältävää, samantyyppistä kuin ikkunakomeron pielissä. Tämä peitemuurauksen kaltainen ohut muuraus syntynyt todennäköisesti lattianlaiton tai muutosten aikana. Todennäköisesti 1800-luvulta.

Perusseinä (I) munkkilimitystä. Muuraus suhteellisen säännöllistä. Saumat suorat ja tasaiset. Laasti samaa, hieman karkeampaa, hiekkaa sisältävää kuin lounaisseinässä.

Tiilimittoja I

29,5 x ? x 10	28 x ? x 9,5
28,5 x ? x 10,5	? x 15 x 9,5
28,5 x ? x 10	? x 14 x 10
28,5 x ? x 9,5	? x 14 x 9
28 x ? x 9,5	? x 13,5 x 9,5

Vyöhyke, joka piirroksessa on merkitty Ia, liittyy edelliseen vaikka pintapuolisesti katsoen se näyttää eroavalta. Ikkunoiden kaarien tasolla tässä vyöhykkeessä kulkeva kyljittäin asetettujen sidetiilien rivi tuntuu jatkuvan pohjoisnurkanpuoleisen ikkunan toisella puolella, yksi tiili näkyvissä. Tiilien ulkonäkö, tietty harmaus ja pinnan ryppyisyys, vaikuttavat erilaisilta kuin vyöhykkeessä I. Laasti tuntuu hienorakeisemmalta ja pehmeämmältä.

Tiilimittoja Ia

29,5 x ? x 9,5	? x 15 x 10
29 x ? x 10	? x 15 x 10
28,5 x ? x 10	? x 14,5 x 10,5
28,5 x ? x 10	? x 14,5 x 10,5

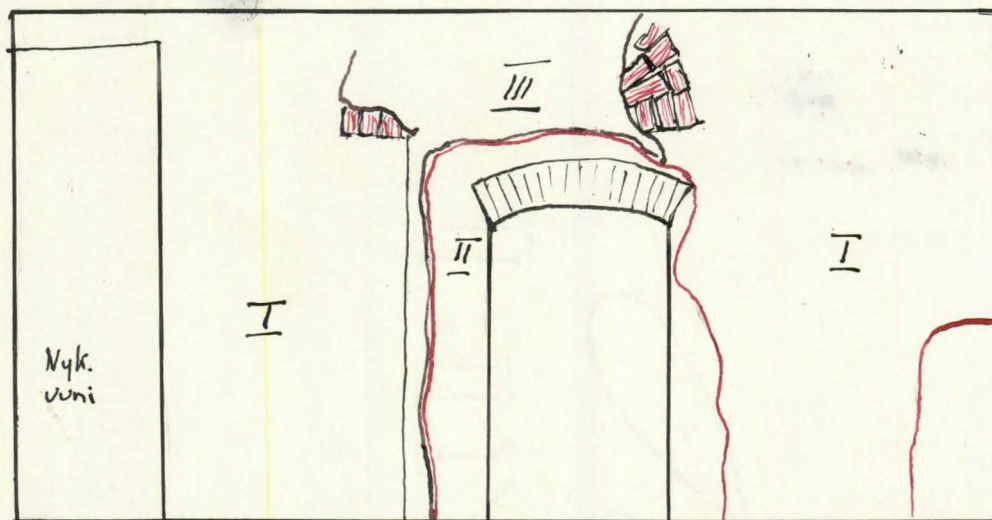
Tämän vyöhykkeen eroittaa seuraavasta (Ib) pystysauma, joka ylempänä tekee kaksi suorakulmaista käännöstä (taite 47 cm). Ib-vyöhyke yhtyy näennäisesti saumattomasti edelliseen seinän alaosassa.

Piirroksessa punaisella merkityt vyöhykkeet ikkunakomeroita tehtäessä. Osittain umpeenmuurausta (vanhempi ikkuna-aukko itänurkan puolella), osittain uudelleenmuurausta. Ei täysin yhtenäistä, laasti ja käytetyt tiilet vaihtelevat. (II). Sinisellä merkityt alueet paikkauksia. (III)

Luoteisseinä

Heinäkuu
1954.

Huoneen seinäpeitteet poistettiin. Oviaukko suljettu lauta-
seinällä talveen 1953/54, jolloin se vankilaviranomaisten
toimesta avattiin.

KAAVAKUVA
SEINÄN
MUURAUKSIKSI

1:50

Tiilimittoja I:

29 x ? x 10,5
29 x ? x 9,5
29 x ? x 9,5
28,5 x ? x 9,5
28 x ? x 9,5
28 x ? x 9

? x 14,5 x 10
? x 14,5 x 9,5
? x 14,5 x 9,5
? x 14 x 9,5
? x 14 x 9

Seinän korkeus 335 cm. Peitekerrokset suunnilleen samanlai-
set kuin koillisseinässä, mutta päällimmäinen rappauskerros
kauttaaltaan paksumpaa, keskimäärin n. 2 cm. Vanhemmat slam-
mauspinnat ja rappauskerrokset (ohuet) ovat olleet suurelta
osalta poissa päällimmäistä rappautta suoritettaessa. Aina-
kin 3 vanhempaa slammauspintaa voi todeta. Tiilet tässä sei-
nässä pinnaltaan pahemmin rosoisia kuin koillisseinässä.

Vrt.huone
27:n muis-
tiinpanot,
liite II.

Tämä seinä vastaa jokseenkin tarkasti huoneen 27 kaakkoissei-
nää. Umpeen- ja uudelleenmuuraukset ovat täysin samat. Sikäli
on eroa, että tässä tapauksessa huone 27:n IIIa:ta vastaava

vyöhyke on kapeampi ja IIIb puuttuu kokonaan. Avattaessa vähän kaariaukon vanhaa pieltä ei vastaavanlaista pykälää kuin seinän toisella puolella tullut esiin. Tämä kavennusmuuraus päättynee todennäköisesti ovikäytävänpuoleisessa välissä.

Vrt.huone 27.

Perusseinä (I) säännöllistä munkkilimitystä jatkuen aivan lähelle nykyistä lattiatasoa. Aivan lattianrajassa korjausmuurausta, joka syntynyt todennäköisesti lattianlaiton yhteydessä (tiilenpaloja kyljittäin).

Kaaren kannat n. 260 cm lattiatasosta. Pohjoisnurkan puolella kaarta säilynyt suunnilleen saman verran kuin seinän toisella puolen. Länsinurkan puolella nämä sensijaan ovat hävinneet uudempien muurausten tieltä, ja jäljellä vain kantaa nojaava tiilirivi. Tällä puolen ovat kanta ja pieli säilyneet, pohjoisnurkan puolelta ne taas hävinneet.

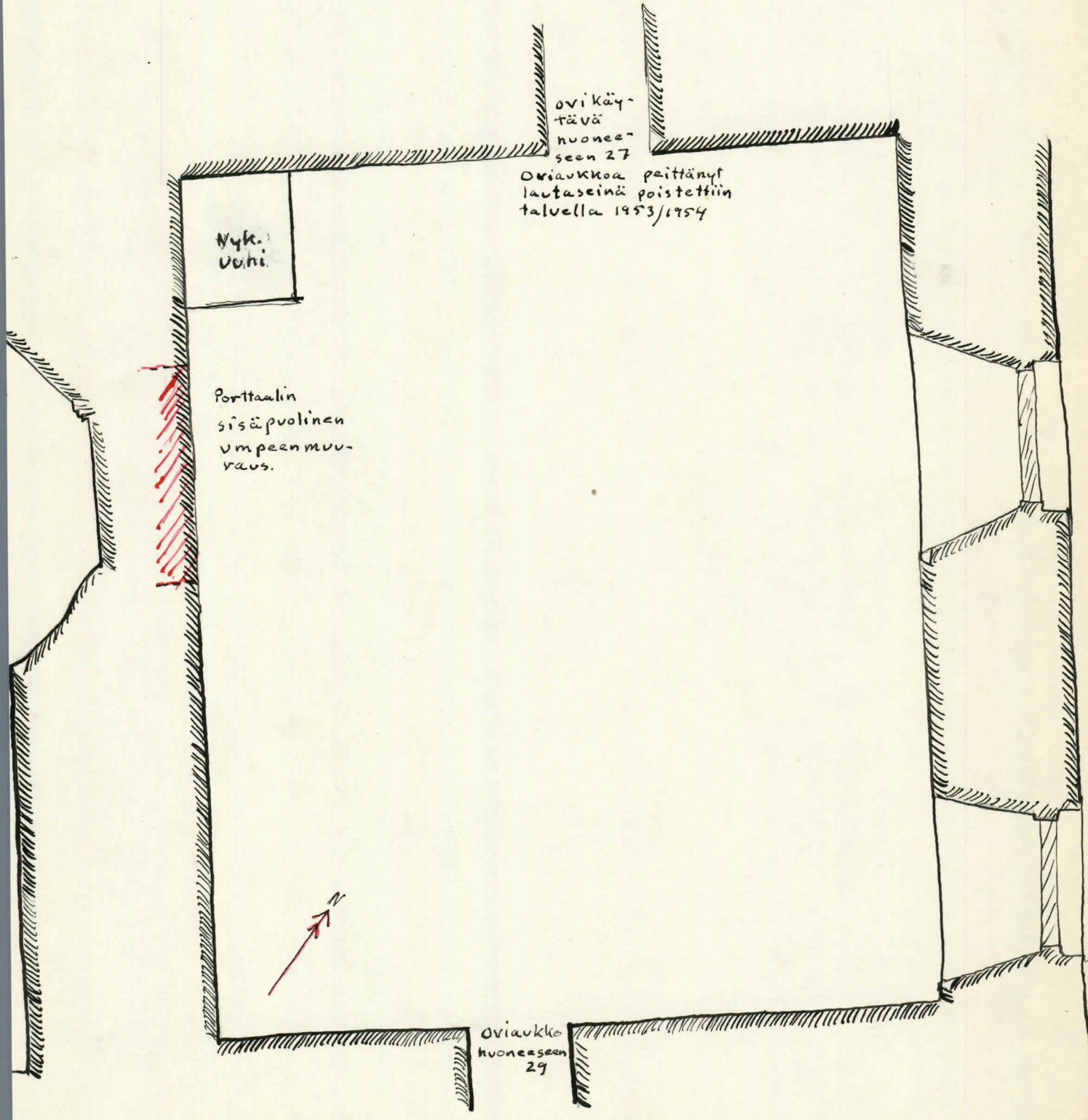
Vrt.valokuva 10.

Kaakkoisseinä

Seinän peitekerroksia ei ole toistaiseksi poistettu kuin aivan vähäiseltä alueelta etelänurkasta. Tätä seinää on siirretty huoneeseen päin. Lounaisseinän tiilet etelänurkassa katkaisuut. Seinän muuraus uutta. Tiilet sekalaisia. Laasti ja rappaus uutta, harmaata. Limitys renessanssilimitystä. Seinä muutettu 1800-luvulla (1830-luvulla ?).

HUONE 28
POHJA
1:50

Ovikäytävä huoneeseen 27

Oviaukkoa peittänyt lautaseinä poistettiin talvella 1953/1954

Nyk. Uuni

Porttaalin sisäpuolinen ympäröimä

Oviaukko huoneeseen 29

H U O N E 29

Knut Drake

Antero Sinisalo

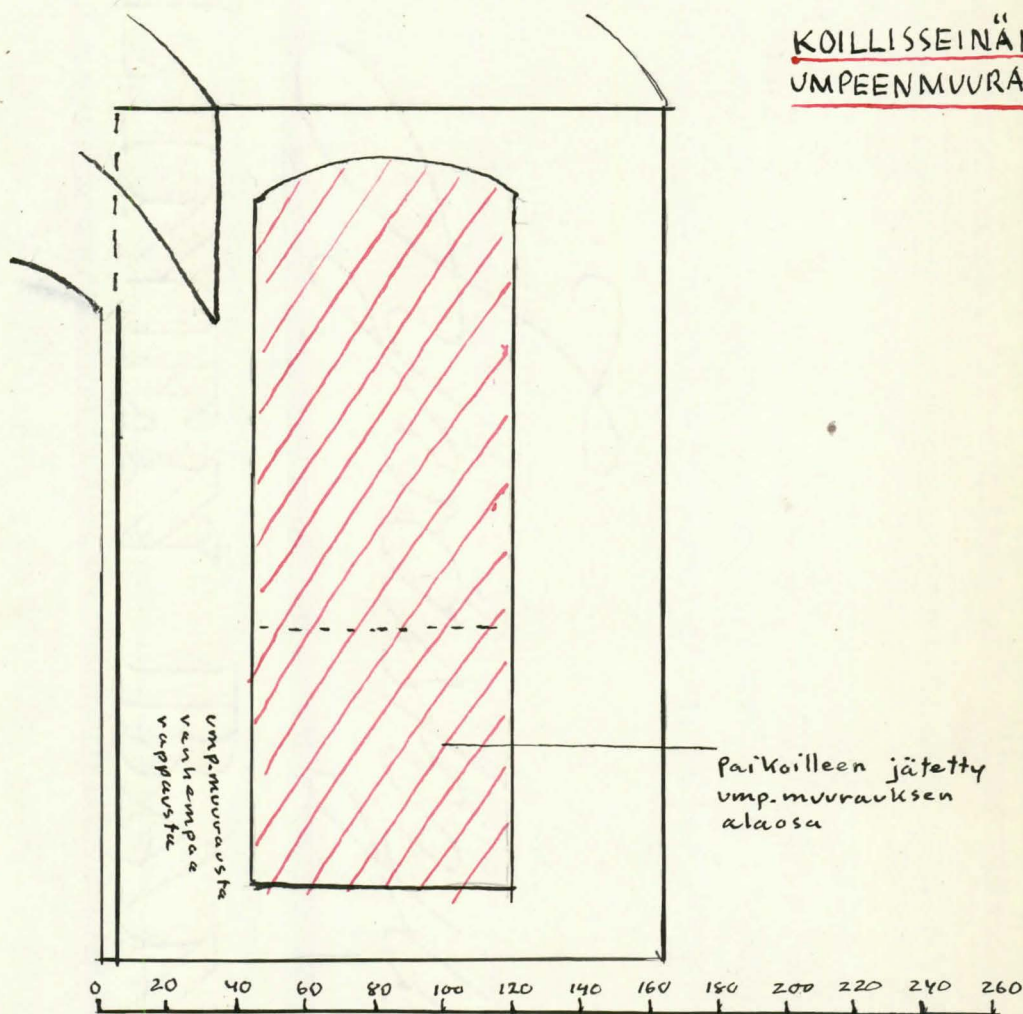
1954

Koillisseinä

Portaiden umpeenmuurattu alapää.

8.6.54

Poistettiin tavanmukainen seinäpeite: 2 öljymaalaukerrosta + pari slammauskerrosta + 1-3 cm:n paksuinen harmaa rappaus. Oviaukko umpeenmuurattu punaisilla tiilillä. Laasti vaaleanharmaata, keskipehmeää.

Umpeenmuurauksen tiilimitat:

- 30 x ? x 7,5
  - 30 x ? x 7,5
  - 29,5 x ? x 7,5
  - ? x 15 x 7,5
  - ? x 15 x 7,5
  - ? x 14,5 x 7,5
- Laasti 15-20 mm

Umpeenmuurauksesta purettiin yläosa, n. 120 cm kaaren lakipisteestä alaspäin. Kahden ylimmän tiilikerroksen kohdalla umpeenmuurauksen paksuus vain tiilikerroksen vahvuinen, alempana kahden.

Vrt.valokuva 100.

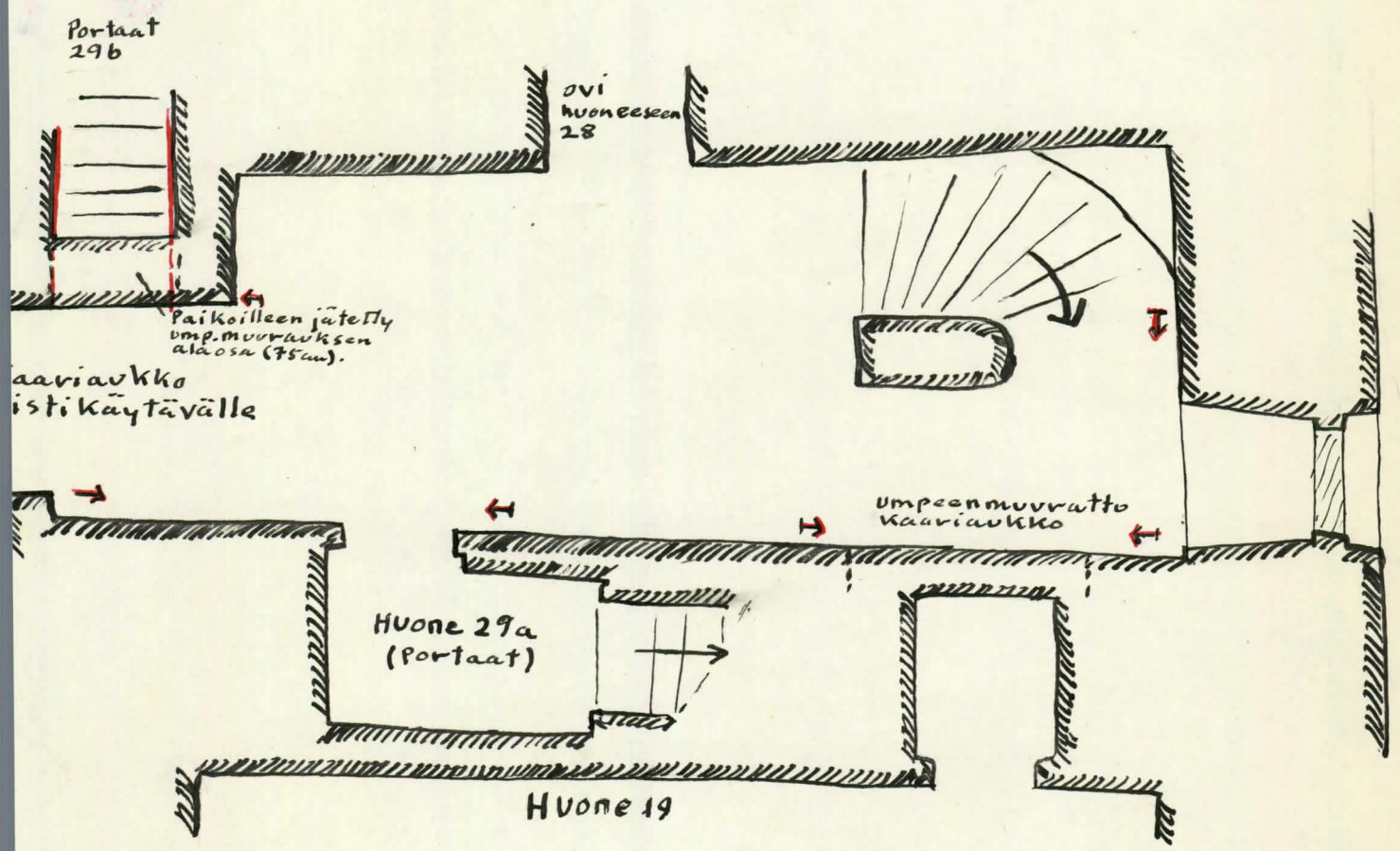
Kun muuraus oli poistettu, paljastuivat takaa puulla vuoratut portaat, jotka johtivat kolmannen kerroksen kautta neljänteen. Umpeenmuurauksesta jätettiin alas jäljelle n. 75 cm:n tulppa suojaamaan turhalta liikenteeltä.

Kesä-heinäkuu 1954.

Kaakkoisseinästä poistettiin seinäpeite pohjapiirroksen nuolten osoittamalla tavalla. Kaakkoisseinän koillispuolella tuli näkyviin umpeenmuurattu oviaukko, joka on johtanut huoneeseen 19. Sitä ei avattu. Portaisiin 29a johtavan oven yläpuolelta tuli näkyviin vanhemman ovikuoren umpeenmuurusta ja kaarta.

Koillisseinästä, rautaportaiden yläpuolelta poistettiin myös rappausta. Tällä kohden päästiin poistamalla pari tiiltä paikkausluontoisesta muurauksesta yhteyteen kookkaaseen vanhaan savutorveen.

HUONE 29
POHJA
1:50

↔ osoittaa alan, miltä rappaus poistettu.

K O L M A S   K E R R O S .   R I S T I K Ä Y T Ä V Ä

Kts.liite
II

Ristikäytävän koillispää

Kesäkuu
1954

Alkuperäistä seinää oli hyvin vähän jäljellä (muuraus I).
Seinänalapuolta hallitsee oven ympärillä oleva muuraus IV.
Yläpuoli taas seinän korotuksesta peräisin olevaa muuraus-
ta II. (1720-lukua ?) Seinän luoteisreunassa on osa koris-
tefriisijärjestelmään kuuluvasta ikkunasta. Umpeenmuuraus
III.

Vrt.valo-
kuva 20.

Muuraus III purettiin. Noin 30 cm paksun umpeenmuurauksen
takaa tuli kapea ikkunakomero näkyviin. Ikkunan kaakkoisreu-
nassa on osittain säilynyt reunaprofiili (tiilimitat I).
N. 30 cm kaakkoon ikkunan vieressä on toinen profiilireuna.
Nykyisen oven kohdalla on siis ollut ikkuna tai komero (pu-
naisella katkoviivalla merkitty).

Vrt.valo-
kuva 122.

Tiilimittoja:

I Nähtävästi 28 x 14 x 10 mallisia tiiliä. Säilyneet ovat
ainoastaan ikkunareunan profiilitiiliä:

Läpileikkaus:

Profiilitiilien mittoja:

28 x ? x 10
27,5 x ? x 10
? x 13 x 10
? x 13 x 10

II 30 x ? x 10
29,5 x ? x 10
29,5 x ? x 9,5
? x 14,5 x 10
? x 14 x 10
? x 14 x 9,5

Renesanssilimitys,
laasti vihreänharmaa-
ta, savensekaista
(1720-1.)

III 30 x 13,5 x 9,5
29,5 x 16 x 10
? x 14,5 x 11
? x 14,5 x 9,5
? x 14 x 10
? x 14 x 9

Laasti vaalean-
harmaata, kovaa,
hiekkaista.

IV 30 x 16 x 6,5
29,5 x ? x 7,5
29 x 14,5 x 8
? x 15,5 x 7
? x 15 x 7
? x 15 x 7

Laasti keskihar-
maata, hiekkais-
ta, murenevaa.

Ristikäytävän kaakkoisseinä

21.6.54   Seinästä poistettiin päällimmäinen rappaus. Tämä oli 1-3 cm:n paksuinen, valkoisenharmaa hiekkalaasti. Laastin päällä oli pari kellertävää slammauskerrosta, yksi öljyvärimeros ja päällimmäisenä valkoinen kalkkiväri. Seinään jätettiin vanhempi rappaus, joka peitti noin puolet seinäpinnasta. Tämä vanhempi rappaus on harmaanvihreää savilaastia (1720-lukua). Tämän laastin päällä on punakellertava kalkkiväriä.

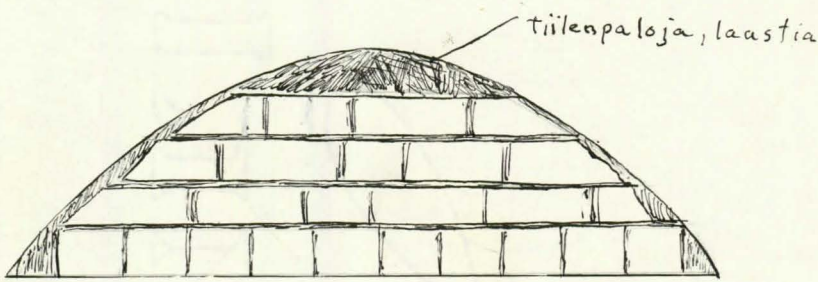
Vrt. valokuva 18.

22.6.54 Kun seinän rappauskerrokset oli poistettu, tuli nykyisen vankilan kirkon sisäänkäytävän yläpuolella näkyviin porttaalin umpeenmuurattu yläosa. Umpeenmuuraus oli tehty kookkailla tiilillä. Tiilten päällä oli yksi kellertävä slammauskerros. Laasti tummanharmaata, keskikovaa.

Vrt.valokuvat
13, 123.

UMPEENMUURAUUS
KAAVAKUVA
N: 1:20

Tiilimittoja:

- 28,5 x 14 x 10
- 28,5 x 14 x 10
- 28 x 14 x 9,5
- 28 x 14 x 9,5
- 27,5 x 13,5 x 9,5

Tiilten lappeiden reunoissa useimmiten syvennyksiä.

Lyhyt pystysuora leikkaus:

Kts. Umpeenmuuraus poistettiin.
liite III.

RISTIKÄYTÄVÄN LUOTEISPÄÄ

Touko-kesä- Poistettiin myöhäiset peitekerrokset IV.
kuu -54.

Vrt.valo- Ristikäytävän luoteispään seinässä oli vain pieni osa van-
kuva 125. haa seinää, muuraus I. Suurin osa seinästä näyttää olevan
uudelleenmuurattua, vaikkakin vanhoilla tiilillä (muuraus
Vrt.valo- II). Limityksen muodosta ei ole välitetty. Muuraus I:ssä
kuva 15. on umpeenmuurattu ikkuna, muuraus III. Oven ympärillä on
Kts.liite. IV uudempaa muurausta, muuraus IV.

Vrt.valo- Muuraus I:ssä on oven ja muuraus III:n välillä osa koriste-
kuva 15. raitaa. Raidan keskellä on erikoistiilillä saatu aikaan
ympyröitä. Ympyrärivin ylä- ja alapuolella on tavallisilla
tiilillä muurattua hammasfriisiä. Raidan ja umpeenmuurauk-
sen yli kulkee laastilla täytetty ura (piirrokseseen merkitty
punaisella), joka ehkä vastaa jotain ent. ristikäytävän kat-
totasoa.

Vrt.valo- Muuraus II:sta poistettiin 4 tiiliriviä. Muurauksen takana
kuva 126. havaittiin noin 30 cm leveä ikkunakomero, joka levenee si-
säänpäin. Ikkunan pielitiilet ovat tavallisista poikkeavia.

Vaakasuora poikkileikkaus
pielitiilestä.

Tiilimittoja:

- I 29 x ? x 9,5
- 28,5 x ? x 10
- 28 x ? x 10
- ? x 15 x 10
- ? x 15 x 9,5
- ? x 14,5 x 10

Laasti tummanharmaata,
limitys epäsäännöllinen.

- II 29 x ? x 10
- 29 x ? x 10
- 29 x ? x 10
- 28,5 x ? x 9
- 28 x ? x 9,5
- ? x 14,5 x 10
- ? x 14 x 10
- ? x 14 x 9,5
- ? x 13,5 x 10

Laasti pehmeämpää, vaalean-
harmaata, väliin vihreään,
väliin ruskeaan vivahtavaa.

- III 28 x ? x 9,5
- 25,5 x ? x 6,5
- ? x 15 x 9,5
- ? x 12 x 6,5

Laasti vaaleanharmaata,
kovaa, limitys sattuman-
varainen.

- IV 29,5 x ? x 6,5
- 29,5 x ? x 6
- 28 x ? x 10
- 28 x ? x 7,5
- ? x 14 x 9,5
- ? x 14 x 6,5
- ? x 13,5 x 6,5

Laasti samaa kuin III:ssa.

Lounaisseinä

19.5.54 Seinässä oli seuraavat kerrokset: alimpana harmahtava rappaus, 0,5 - 2 cm paksu, sen päällä kirkkaanvalkoinen kalkkislammaus, ainakin kaksi kerrosta. Näiden päällä vielä rappauskerros, jolla epätasaista pintaa kerran vielä on yritetty tasoittaa.

Ensimmäinen rappauskerros ei mennyt harmaakivien päälle, ainoastaan hiukan reunojen yli. Toinen kerros meni sitävastoin harmaakivien päälle, joskin monin paikoin aivan ohuesti. Toisen rappauskerroksen paksuus nousi kuitenkin paikoitellen 2 cm:iin. Tämän päällä oli kolme kerrosta liimaväriä, kaikesta päättäen vankilanaikuista eli 1800-luvulta ja 1900-luvulta. Ylin liimavärikerros oli kauttaaltaan valkoinen. Sen alla oli kaksi samanlaista kerrosta, joissa seinän alapuoliskossa oli punaista, yläpuoliskossa keltaista väriä sekä niiden rajalla 1 cm leveä musta linja.

Yhteenvedona voidaan sanoa, että siihen aikaan, jolloin tämä seinä oli linnanpihan muurina, olivat tiilipinnat rapattut, mutta harmaakivikinnoissa oli ainoastaan saumausta. Kun ristikäytävät rakennettiin vankilan aikana 1800-luvulla, seinä rapattiin kokonaisuudessaan ja rapattu pinta maalattiin liimavärillä.

Vrt.valokuva 12.

25.5. - Myöhäinen seinäpeite hakattiin pois.
26.5.54

Tiilimittoja:

<p>I 30 x ? x 7 29 x ? x 7,5 29 x ? x 7,5 29 x ? x 7 ? x 14,5 x 7,5 ? x 14 x 7 ? x 13,5 x 7</p>	<p>III 32 x ? x 8,5 31 x ? x 10 29 x ? x 10 28,5 x ? x 9,5 28 x ? x 10 28 x ? x 9,5 28 x ? x 9,5</p>
<p>II 28 x ? x 10 28 x ? x 10 ? x 14,5 x 10 ? x 14,5 x 10 ? x 14 x 10,5 ? x 14 x 10</p>	<p>IV 28,5 x ? x 9,5 28 x ? x 9,5 28 x ? x 9 ? x 14,5 x 10 ? x 14 x 10 ? x 14 x 9</p>

2/54

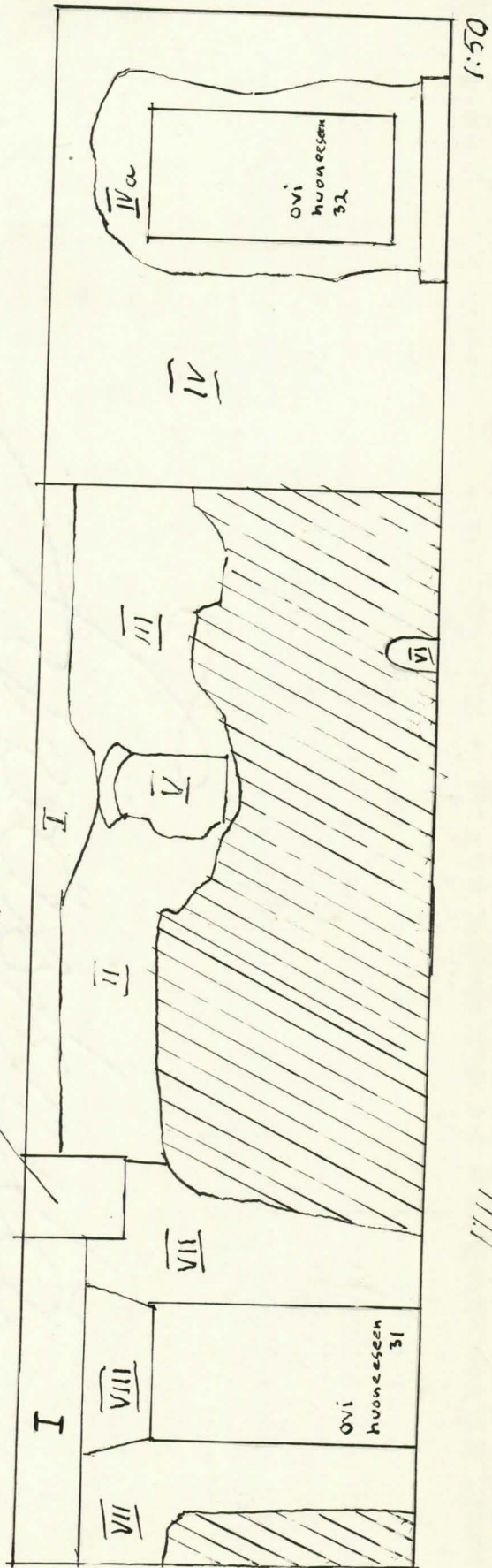
V ? x 14 x 10
 ? x 14 x 10
 ? x 12,5 x 7,5
 ? x 12 x 6,5
 ? x 12 x 6,5

VI 30 x 14 x 8
 28 x 13,5 x 10

VII 30,5 x ? x 8,5
 29 x ? x 8
 29 x ? x 8
 28 x ? x 7,5
 ? x 14,5 x 8
 ? x 14,5 x 7,5
 ? x 14 x 7,5
 ? x 13,5 x 7

VIII 30,5 x ? x 7,5
 30 x ? x 7
 30 x ? x 7
 29 x ? x 7,5
 ? x 15 x 7,5
 ? x 15 x 7,5

Ristikäytävän
kantopalkki

1:50

LUNAINSEINÄN MUURAUKSET
 KAIVAKUVA

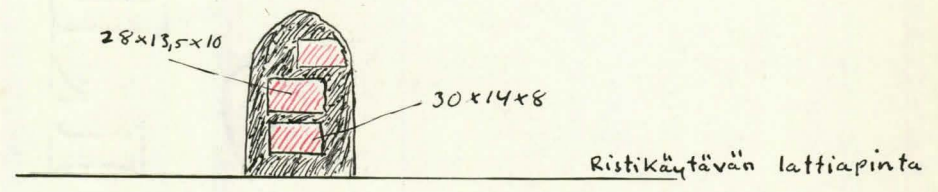
harmaakiviseinä

I-VIII muurauksia

Ristikäytävän lounaisseinä. Muuraus VI

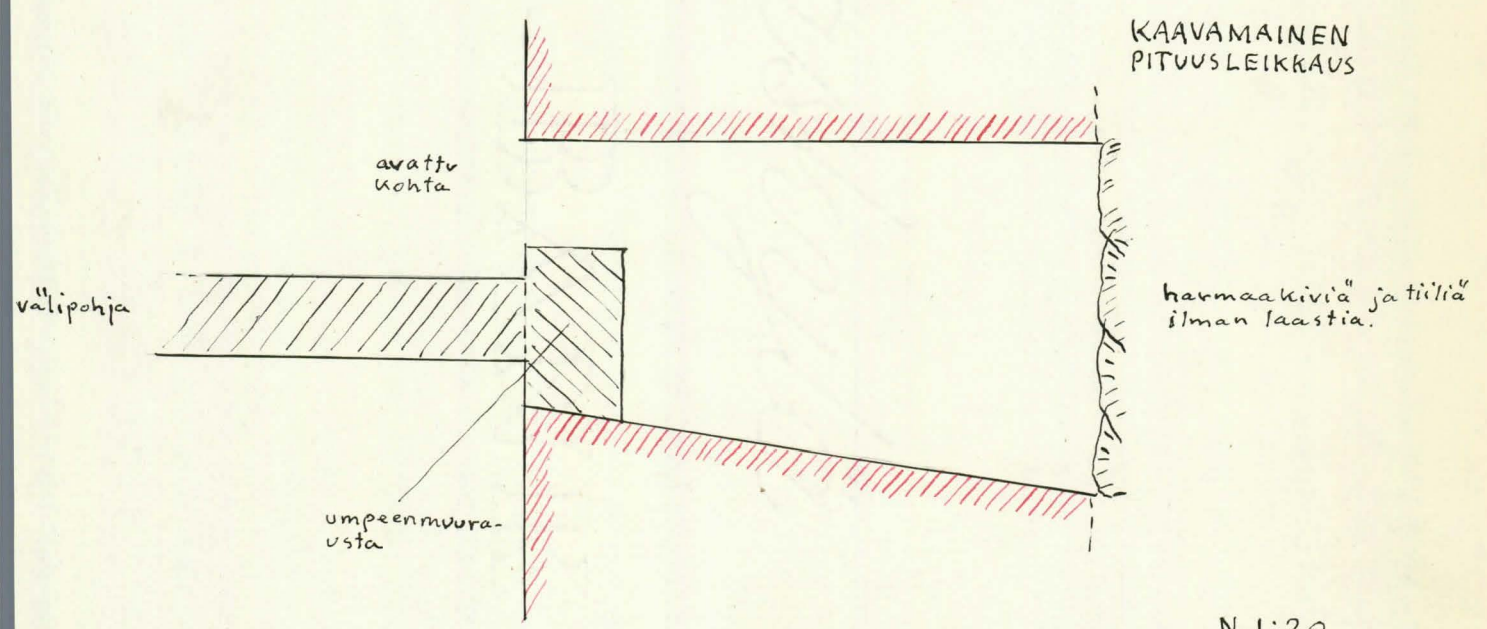
17.7.54 Vrt.valokuvat 124 ja 16. Seinän harmaakiviosassa, noin metri tämän osan luoteisreunasta, oli pieni umpeenmuuraus, noin 40 cm korkea ja 30 cm leveä, alareunan lattian tasolla.

Piirros 1:

N. 1:20

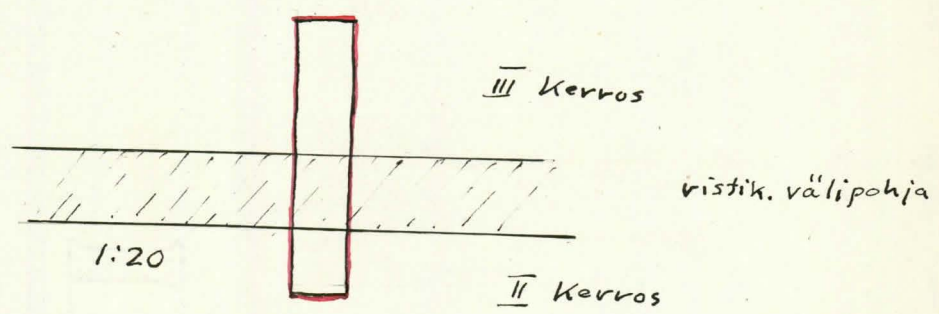
Kun umpeenmuurausta purettiin havaittiin, että kysymyksessä oli ikkuna-aukko. Muurauksen takana oli noin 1,5 metriä syvä, sisäänpäin levenevä ikkunakomero, jonka takana näkyi luonnonkivillä ja tiilillä täytettyä tilaa. Piirros 2.

1/24

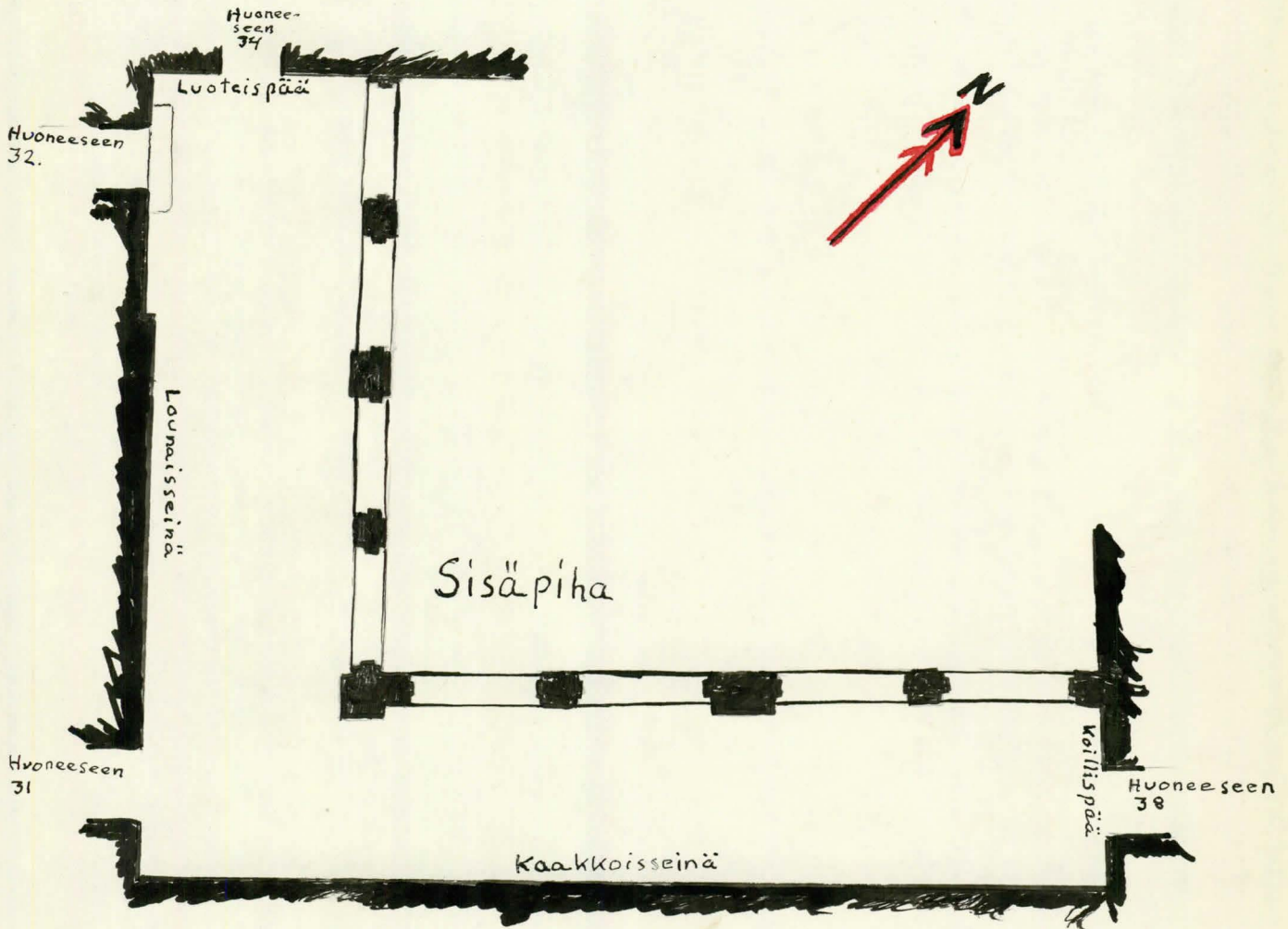
19.7.54 Jatkettiin tutkimista. Poistettiin loput umpeenmuurauksesta. Ikkuna-aukon yläreuna tuli näin jäämään kolmanteen kerrokseen, kun taas alareuna jäi toiseen kerrokseen (piirros 3).

Vrt. valokuva 124.

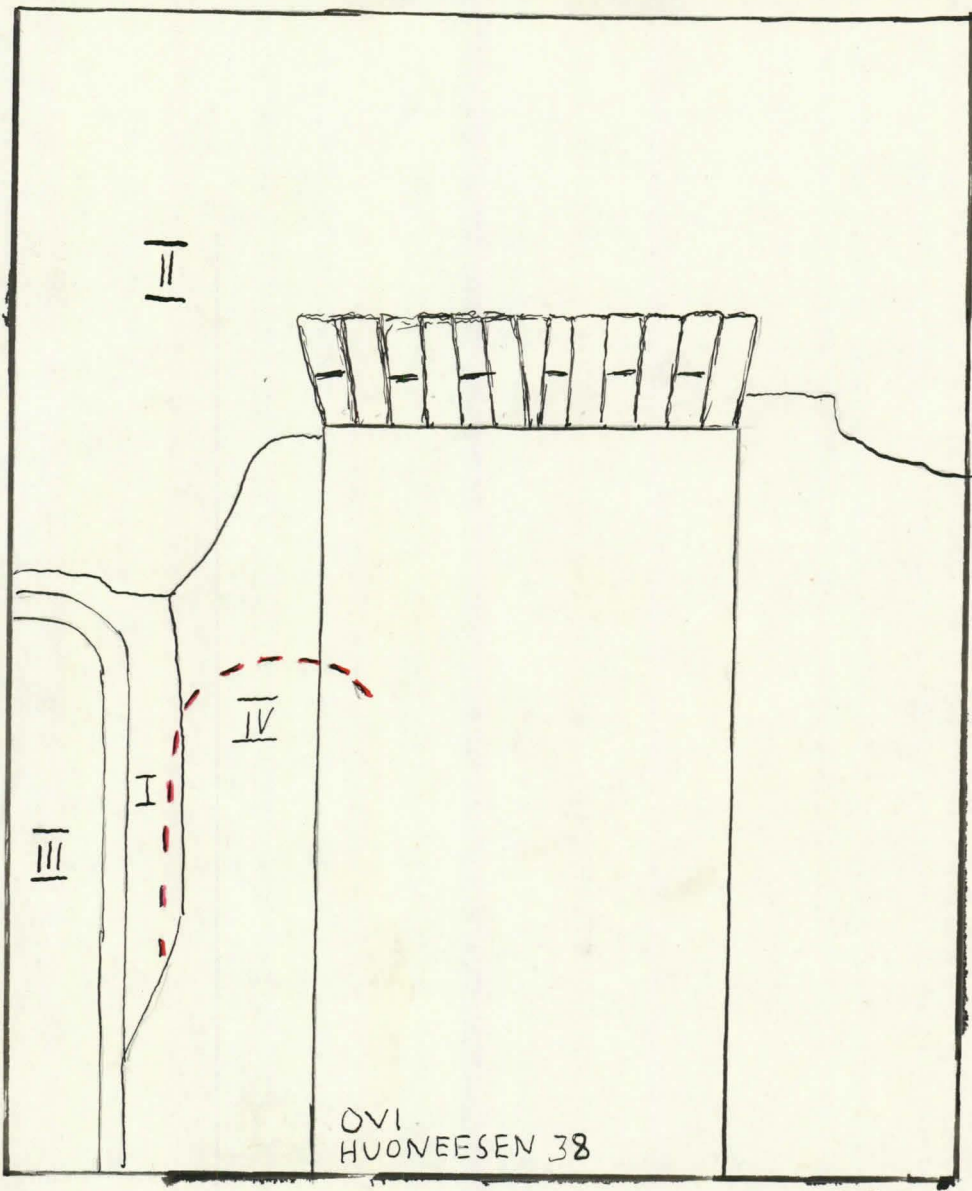

III KERROS
RISTIKÄYTÄVÄ
POHJA

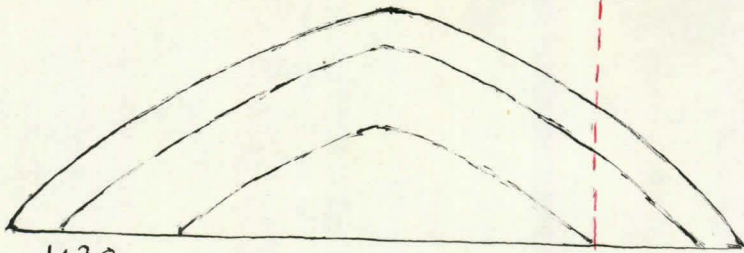

N. 7:100

KAAVAMAINEN LUONNOS
RISTIKÄYTÄVÄN KOILLIS-
PÄÄN MUURAUKSISTA

III KERROS

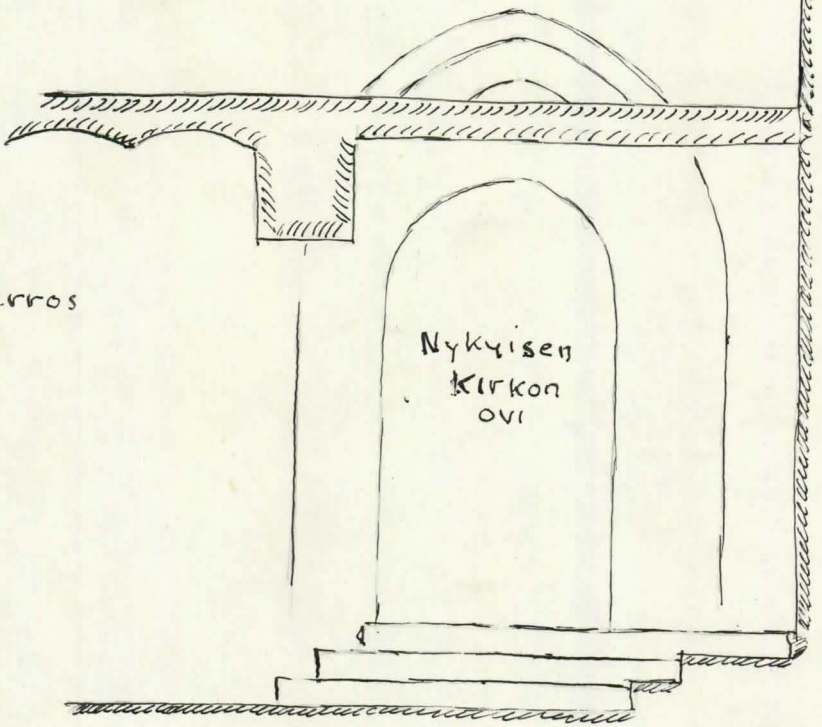

1:20

PALJASTETTU PORTTAALIN YLÄOSA

III kerroksen vistikäytävän lattia.

III Kerros

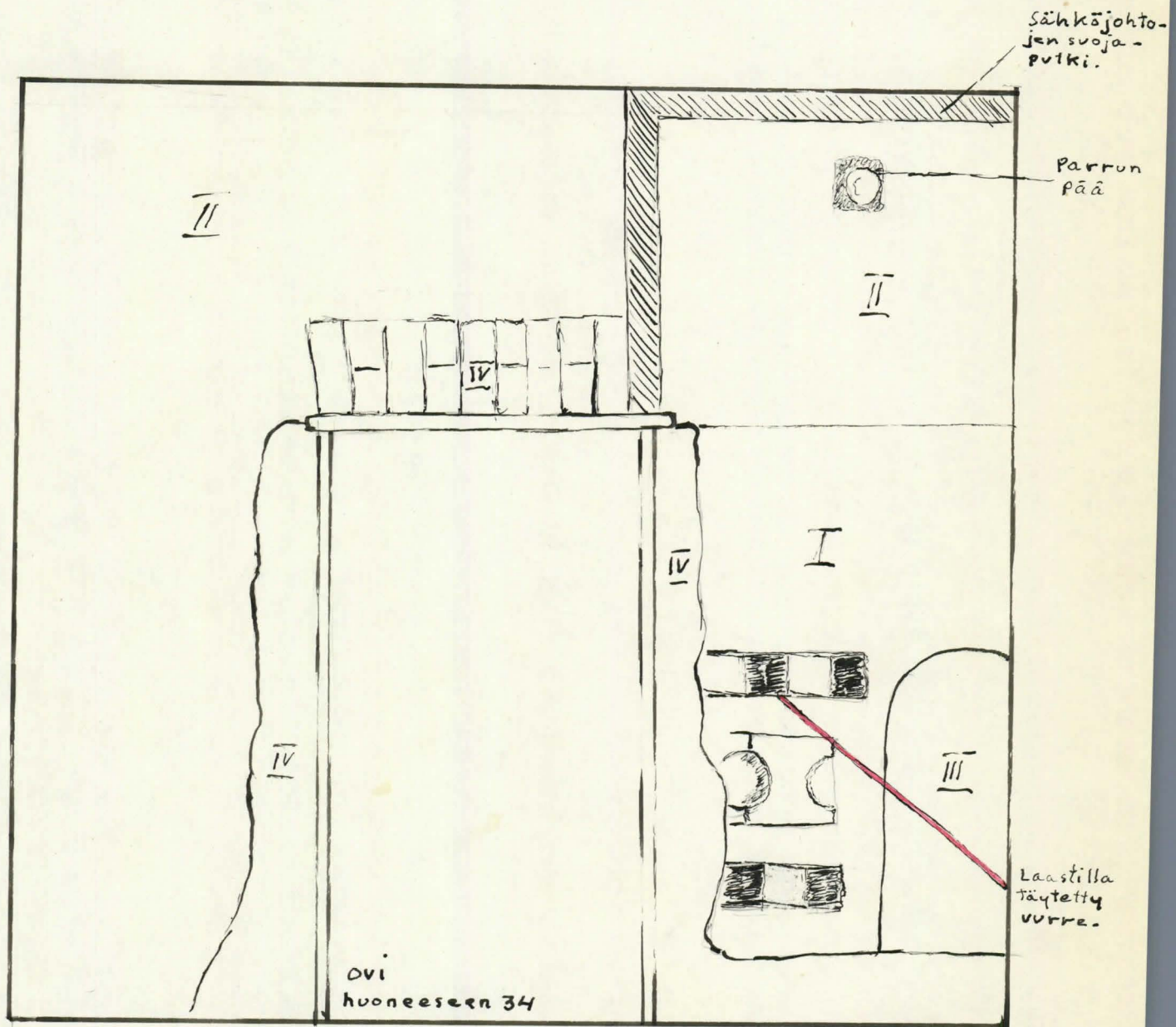
PORTTAALIN SÄILYNEET OSAT KOKONAISUUDESSAAN

1:50

II Kerros

Nykyisen
Kirkon
OVI

KAAVAMAINEN LUONNOS
III KERROKSEN RISTIKÄYTÄVÄN
LUOTEISPÄÄN MUURAUKSISTA

1:20

10/11

H U O N E 31

Knut Drake

1954

Kesäkuu
1954.

Vrt.valo-
kuva 19.

Rappaus poistettiin luoteis-, koillis- ja kaakkoisseinistä. Suurin osa näistä seinistä on uutta, 1830-luvun muurausta. Luoteis- ja koillisseinien alareunoissa on noin 140 cm huoneen 21 vanhaa seinää säilynyt. Kaakkoisseinän yläreunassa taas on noin 85 cm huoneen 41 vanhaa seinää.

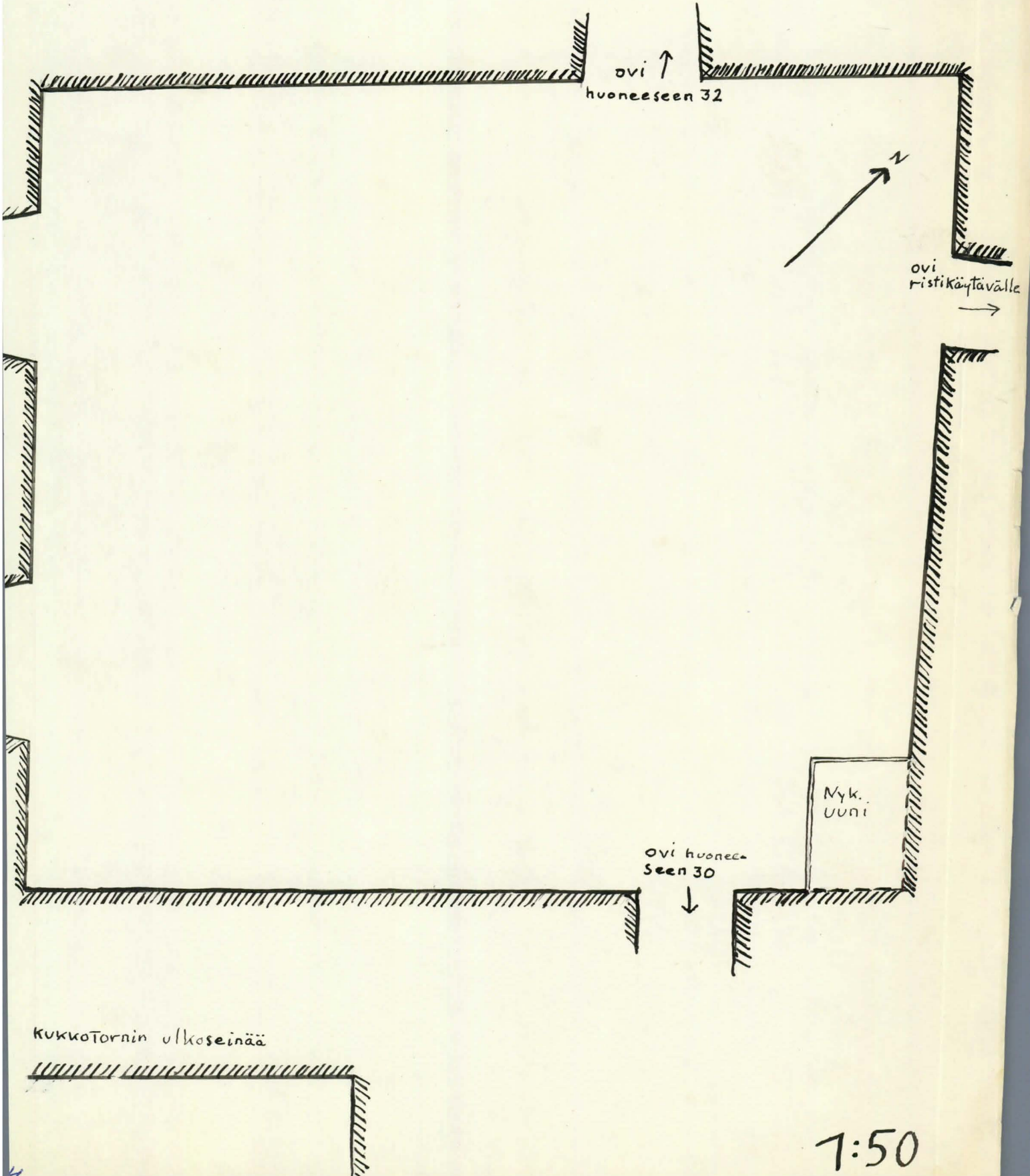
Huoneeseen 30 vievän oven koillisreunan yläpuolella näkyy umpeenmuurattu alaosa huoneen 40 entisestä sisäänkäytävästä. Koillisseinässä, uunin vieressä, tehtiin pieni reikä seinään. Tästä kohden löydettiin savukanava, joka todennäköisesti kuuluu huoneen 21 nykyiseen uuniin.

KukkoTornin
ulkoseinää

HUONE 31

209

POHJA

1:50

H U O N E 32

Knut Drake
Antero Sinisalo

1954

5.7.54 kaikista seinistä poistettiin myöhäiset peitekerrokset. Rappaus oli tummanharmaa, 1-5 sm paksuinen. Päällä slammaus ja kolme öljyalausta.

Lounaisseinä.

Vrt.valokuva 70. Kun rappaus oli poistettu, erottui seinässä selvästi seuraavat eri osat: kaakkoispäässä noin 2 m leveä uudempi muuraus, joka vastaa porrashuoneen, huone 32a, lounaispäättä. (Muuraus II). Huoneen 32 alkuperäistä seinää on säilynyt osaksi ikkunan molemmin puolin (Muuraus I). Heti katon alla ja ikkunan ympärillä on uudempaa muurausta (Muuraus III ja IV). Luoteispäässä on todennäköisesti umpeenmuurattu uuni (Muuraus V). LIITE II

Vrt.valokuva 71.

31.7.54 Seinän kaakkoispää on uutta muurausta (1830-1.). Tämän osan keskikohdalta poistettiin neljä tiiliriviä. (Liite II, piirros 2). Havaittiin, että tämän muurauksen alaosan takana on jäljet poistetuista harmaakivistä (piirroksen merkitty ^{varjostaen} sinisellä). Siinä kohdassa, mistä tiilet poistettiin, oli tiilimuurausta, joka näkyy jatkuvan syvälle seinän sisään. Tämä muuraus vastaa mahd. portaiden 32a yläpään porrastannetta.

Tiilimitat:

I Tiilet ovat 28 x 14 x 10 tyyppiä, mutta ovat vanhemman, kellertävän slammauksen peitossa, niin että niistä ei saa tarkkoja mittoja.

II 30 x 15 x ?
30 x ? x 8
30 x ? x 7,5
29,5 x ? x 7,5
28,5 x 13 x ?
? x 15 x 8,5
? x 15 x 7
? x 14,5 x 10

III 30 x ? x 7,5
30 x ? x 7,5
29 x ? x 6,5
? x 15,5 x 7,5
? x 15,5 x 7,5
? x 15 x 7

IV 28 x ? x 10
28 x ? x 10
? x 14 x 10
? x 14 x 10
? x 14 x 9

V 28 x ? x 10
28 x ? x 10
28 x ? x 9,5
26 x ? x 11

Länsinurkassa oleva umpeenmuuraus

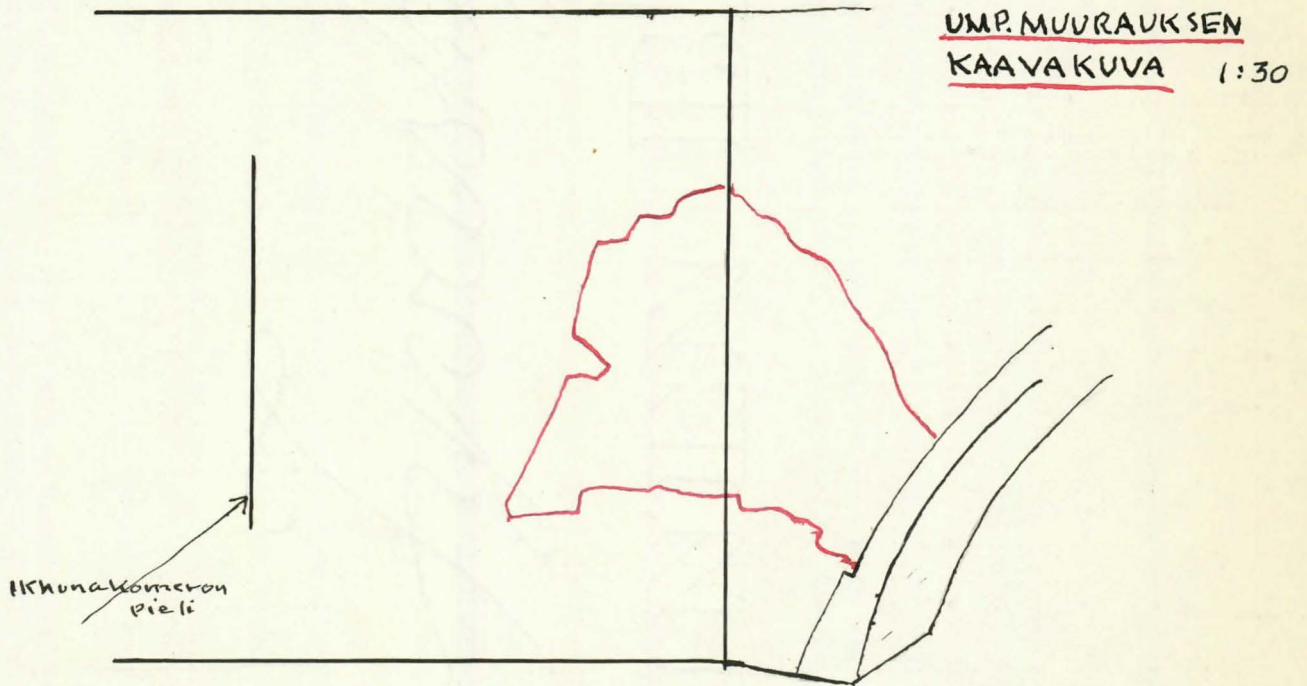
Umpeenmuuraus ulottuu sekä lounais- että luoteisseinälle. Sen alareuna on n. 70 cm lattiasta, yläreuna 192 cm lattiatasosta. Lounaisseinän puolella se ulottuu 80 cm länsinurkasta ja luoteisseinässä kevennyskaareen saakka. Nurkassa umpeenmuurauksen kohdalla molemminpuolinen liitos. Tiilet sekalaisia ja rikkonaisia.

Tiilimittoja:

28,5 x ? x 9
 27,5 x ? x 8
 27 x ? x 9,5

Vrt. valo-
 kuva 71

Laasti harmaata, kovaa, kalkinpalat eroittautuvat selvästi.

Umpeenmuuraus poistettiin. Näkyviin tuli savutorvi ja mahdollisesti toista umpeenmuurausta. Savutorvi kolmikulmainen, tukittu n. 170 cm korkeudelta nykyisestä lattiatasosta.

Koillisseinä

Varsinaisen huoneen 32 seinää on järellä nyk. oven molemminpuolin (muuraus I). Nyk. oven paikalla on nähtävästi ollut vanhempikin umpeenmuuraus (muuraus VII). Tämän umpeenmuurauksen toista reunaa on vielä näkyvissä oven luoteispuo-

lolla. Piirroksessa merkitty punaisella.

Oven kaakkoispuolella on umpeenmuurattuna ollut sisäänkäytävä muurinsisäisistä portaista (muuraus II). Muuraus I:n yläpuolella on n. 40 cm korkea muuraus VI, joka vastannee jotain vaihetta tilan kattamisessa. Muuraus I:n kaakkoispäässä näkyy selvä raja seinässä, mistä on kulkenut väliseinä porrashuoneeseen 32a. Tästä rajasta kaakkoon olevat muuraukset III-V kuuluvat tähän huoneeseen 32a ja ovat erikseen selitetyt. LIIITE III

Vrt.valokuva 46.

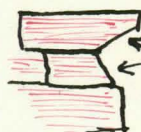
Tiilimitat:

I	29 x ? x 9 28,5 x ? x 10 28 x ? x 10 28 x ? x 9,5 28 x ? x 9,5 28 x ? x 9 ? x 14,5 x 10 ? x 14 x 10 ? x 14 x 9	Laasti ruskeanharmaata, kovaa, 15-30 mm saumausta. Tiilet tummanpunaisia.	IV	? x 14,5 x 10,5 ? x 14,5 x 10 ? x 14 x 9,5 Laasti vaaleanharmaata, kovaa.
Ia	? x 14 x 10 ? x 14 x 9,5 ? x 13,5 x 10	Tiilet luultavasti samat kuin I:ssä.	V	28,5 x ? x 10 28 x ? x 9,5 28 x ? x 9 27,5 x 14 x 9,5 ? x 13,5 x 9,5 Laasti valkoista, kovaa.
II	29,5 x ? x 9,5 29,5 x ? x 7,5 28 x ? x 10 28 x ? x 10 ? x 15 x 8 ? x 14 x 10 ? x 14 x 9,5 ? x 14 x 8 ? x 13,5 x 8	Tiilet kahta eri tyyppiä. Laasti tummanharmaata, hiekkaista.	VI	31 x ? x 7,5 30 x ? x 8 30 x ? x 7,5 ? x 15 x 9,5 ? x 14,5 x 10 ? x 14,5 x 10 Laasti samaa kuin II:ssa.
III	29,5 x ? x 10 29 x ? x 9,5 28 x ? x 10 28 x ? x 8 ? x 15 x 10 ? x 14 x 10,5 ? x 14 x 10 ? x 14 x 9 ? x 14 x 8	Laasti vaaleanharmaata, hiekkaista, epätasaista.	VII	28 x ? x 10 28 x ? x 10 ? x 14,5 x 10 ? x 14 x 9,5
			VIII	29 x ? x 7,5 ? x 14 x 7,5 ? x 14 x 7

Koillisseinä. Oven luoteispuolella olevat jäljet holvatausta aukosta tai syvennyksestä.

Heinä-
kuu -54.

Kun laasti oli poistettu seinästä tuli nykyisen oven luoteispuolella näkyviin merkkejä entisestä kaaresta. Noin 180 cm lattiasta ja 60 cm oven reunasta oli kaaren ensimmäisen tiilen laasti jäljellä.

VANHAN KAAREN KANNAN
SÄILYNYT SIJA.

nuolten osoittamissa pinoissa
vanhempaa laastia

Vrt. valo-
kuva 88.

Perustalla peritty laasti on samaa kuin alkuperäisessä seinässä (muuraus I). Tässä paikassa ollut tila on kummin-kin muurattu umpeen jo ennen kuin ovi on tähän paikkaan tehty. Muurauksessa VII on nim. käytetty erilaisia tiilejä kuin muur. VIII:ssä. Laasti on VII:ssä tummanharmaata ja kovaa, VIII:ssä melkein valkoista ja hiekkaista.

Vrt. valo-
kuva 127.

Osa umpeenmuurauksesta purettiin ja havaittiin, että kysymyksessä oli ikkuna. Ikkunasta saatiin esille sen luoteisseinä ja osa kolmesta tiilirivistä holvauksessa. Ikkunassa näkyy olleen samoja tiilejä kuin muur. I:ssä, noin 28 x 14 x 10. Ikkunan seiniä on rapattu kovalla laastilla 0,2 - 0,5 cm ja sen päälle hohtavan valkoinen kalkkislammaus. Tämän slammauksen päällä näkyi mustunut slammauskerros.

Muurinsisäisten portaiden yläpää. Muuraus II. Koillisseinä.

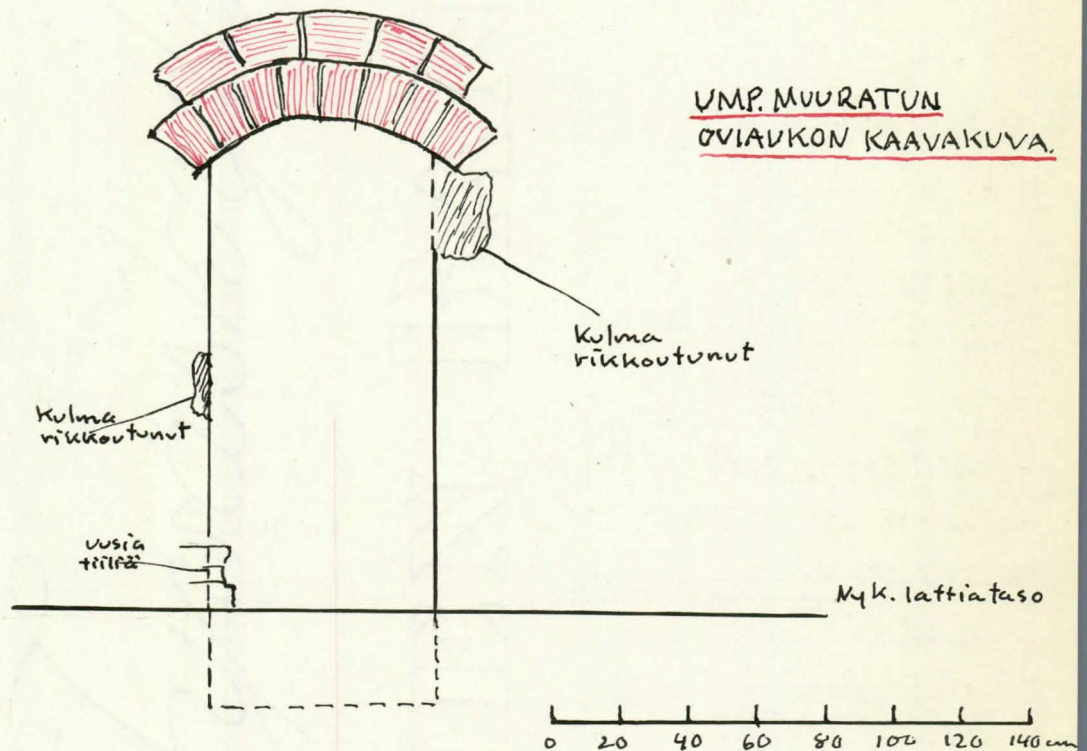
13.8.54

Kun rappaus oli poistettu seinästä tuli muurinsisäisten portaiden, 32b, yläpään oviaukko näkyviin. Nämä portaat ovat todennäköisesti alunperin olleet ainoa tulotie huoneeseen 32. Umpeenmuuraukseen on käytetty sekä vanhoja, 28 x 14 x 10, että uusia, 30 x 15 x 7,5, tiilejä.

Vrt. valo-
kuva 46.

Umpeenmuurausta purettiin. Se oli n. 45 cm paksu. Huoneen Vrt. valo- 32 lattiataso on todennäköisesti ollut alempana, koska um-
kuva 127. peenmuuraus jatkuu n. 25 cm nykyisen lattiata-
son alle.

Umpeenmuuraus poistettiin ja saatiin yhteys portaisiin 25a, jotka 11 kerroksen ristikäytävän puolella oli jo tyhjennetty. Nykyistä ovikäytävää tukeva muuraus jätettiin paikoilleen, joten yhteys ei vielä ole varsinaisesti kulkukelpoinen.

Koillisseinän kaakkoisosa

Heinä-
kuu -54.   Kun rappaus oli poistettu havaittiin tällä seinäosalla
n. 250 x 250 suuruinen umpeenmuuraus, jonka yläreunassa 2
Vrt. valo- eri kaaren jälkeä. Rappaus oli suoraan umpeenmuurauksen ti-
kuva 47.   lipinnan päällä.

Huone 32 on alkuaan ollut puolet pienempi. Väliseinä on al-
kanut piirroksessa olevan katkoviivan kohdalta. Muuraus I
on tämän alkuperäisen huoneen seinää. Muuraus Ia on tämän
väliseinän poikkilyötyjä tiiliä.

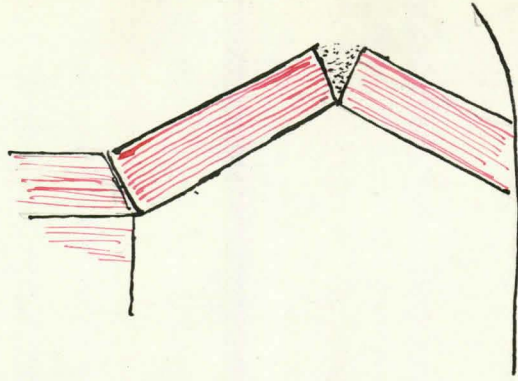
Muuraus III:n tiiltien välissä näkyvät kaartenosat (IV ja
V) teki todennäköiseksi, että III oli umpeenmuuraus.

Umpeenmuurauksesta poistettiin neljä ylintä tiiliriviä.
Nämä rivit olivat, kuten piirros b (liite IV) näyttää, mel-
ko epäsäännöllisiä. Aukko, joka näin syntyi seinään, on
piirros a:ssa merkitty punaisella katkoviivalla.

Umpeenmuurauksen takana tuli n. 70 cm syvyinen ja 170 cm
levyinen komero näkyviin. Tämä on nähtävästi entisen por-
rashuoneen pää. Komeron takaseinän kaakkoisreunassa ikkuna-
komero. Tilan kate ollut tynnyriholvi (holvi merkitty pu-
naisella viivalla piirros a:ssa). Tämä holvi on nähtävästi
ollut suurempi (muuraus IV). Väli, joka on jäänyt eri hol-
vausten välille, on täytetty kivillä, tiilenpalasilla ja

Vrt. valo- laastilla. Vanhemman holvin sisäpinta näyttää olevan noki-
kuva 128.   nen. Ikkunakomerossa alkeellinen ulotusholvaus ja sen 32a:n
Vrt. valo- puoleinen kaari muurattu kahdesta toisiaan vasten nojaamaan
kuva 128.   asetetusta tiilestä.

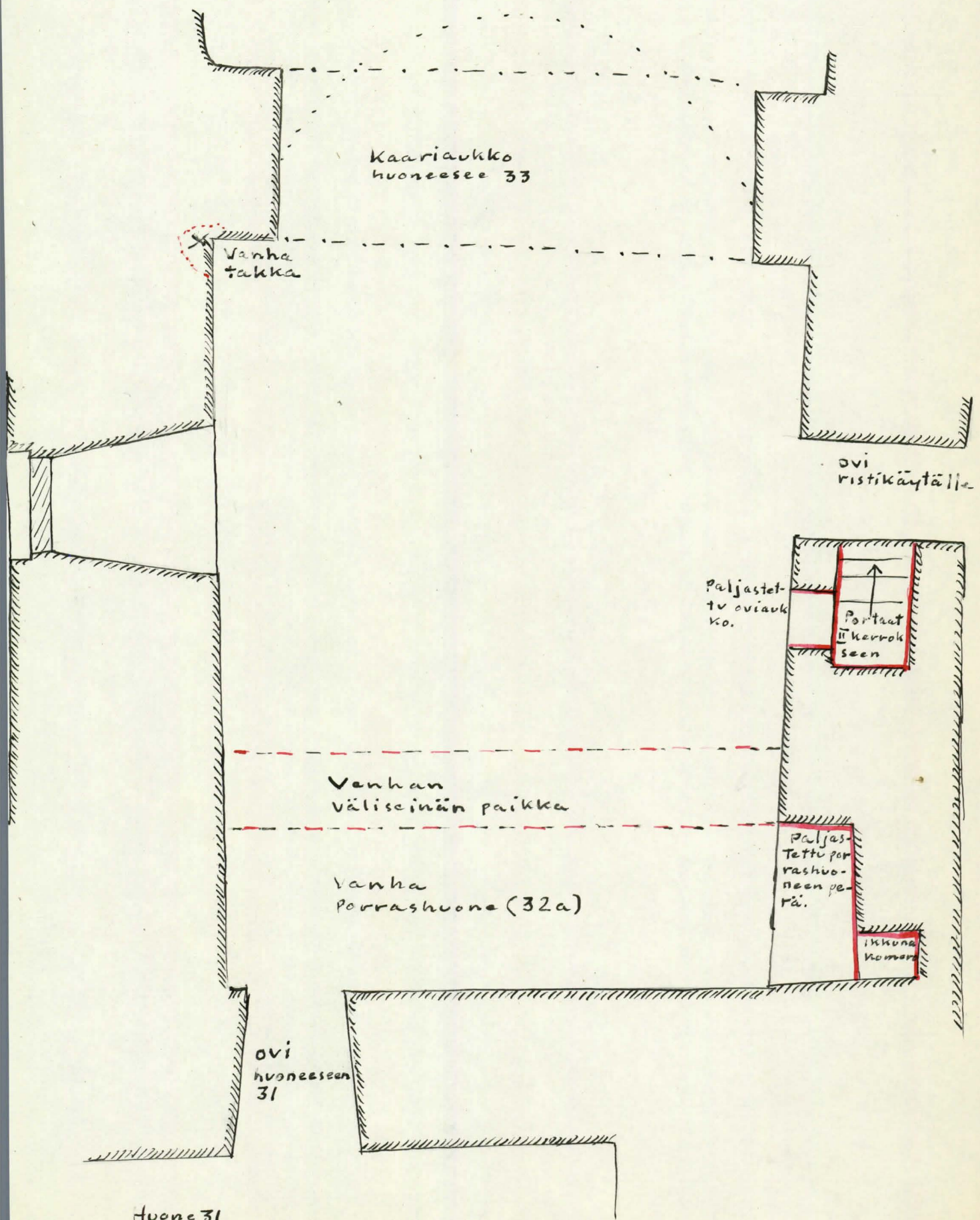
IKKUNAKOMERON
"KAARI".

Tyhjennettäessä umpeenmuurattuja portaita 22a saatiin yhteys tähän komeroon altapäin.

POHJA, JOHON MERKITTY
PALJASTETUT UMPEEN-
MUURAUKSET,

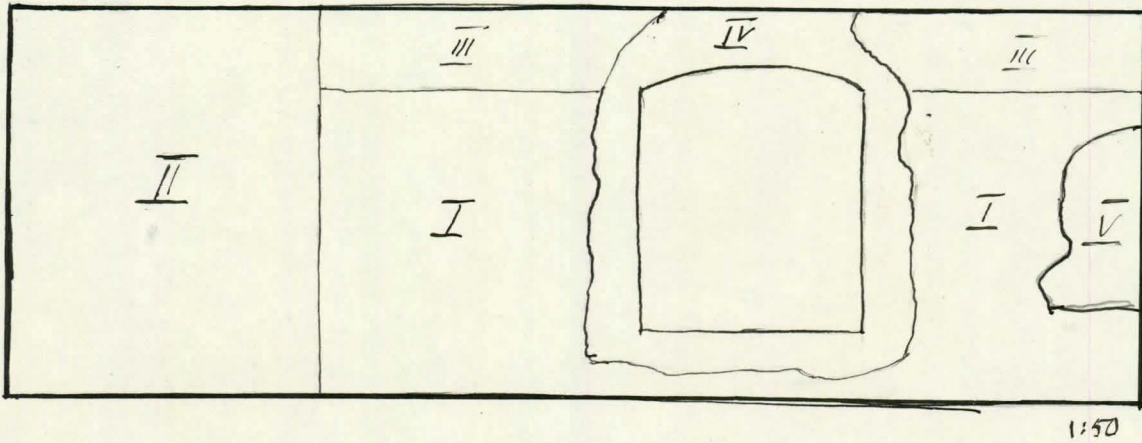
1:50

Huone 33

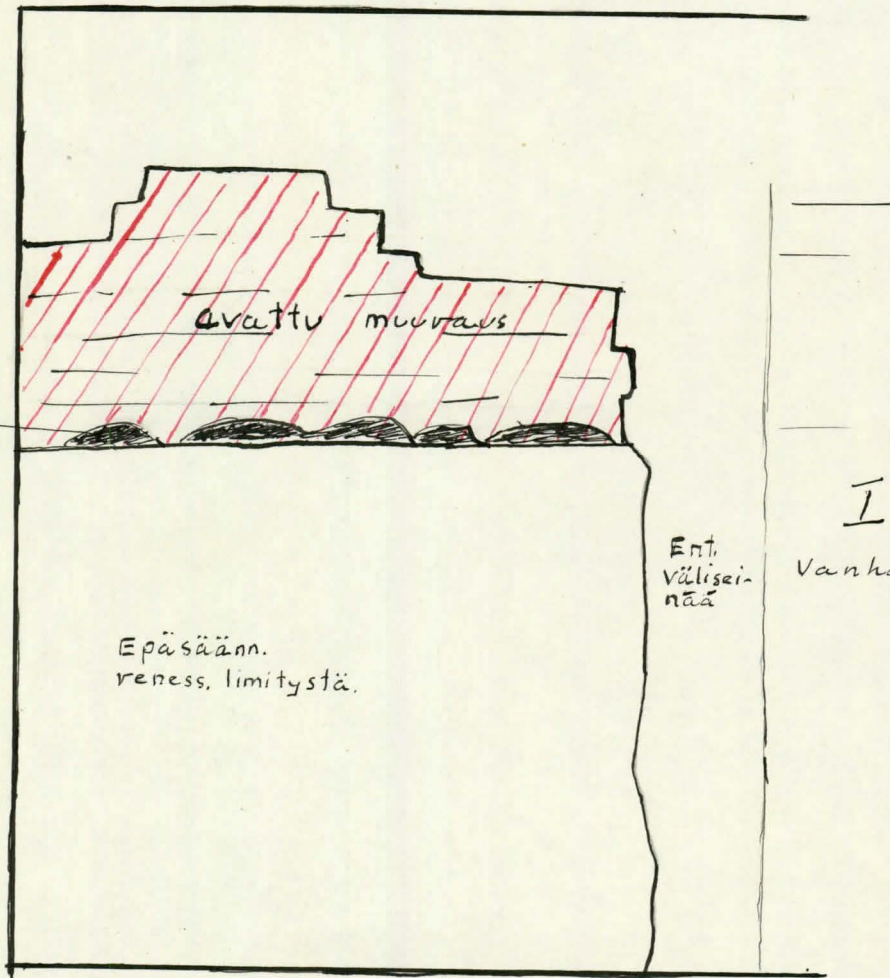
Huone 31

PIIRROS I.
KAIVAKUVA MUURAUKSISTA

1:50

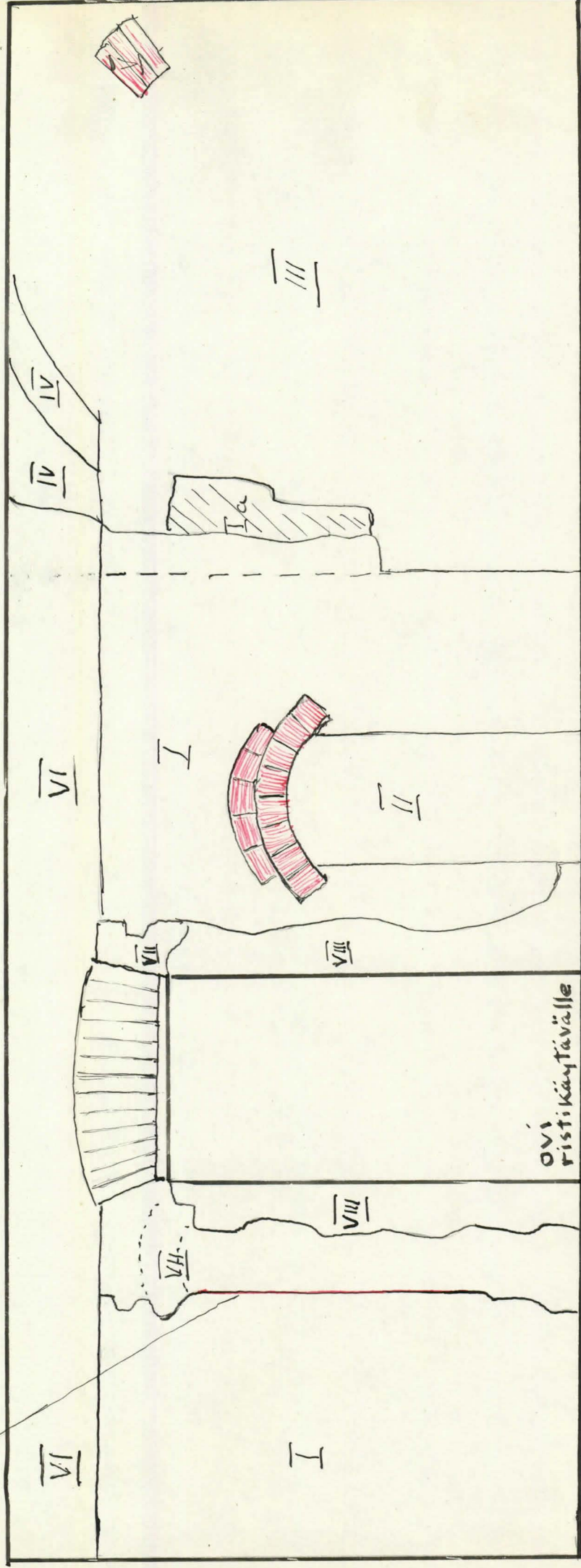
PIIRROS II
INÄN
AKKOIS PÄÄ
MUUR. II)

1:20

KAAVAKUVA MUURAUKSISTA.

vanhemman
umpeenmuurauksen
reunaa

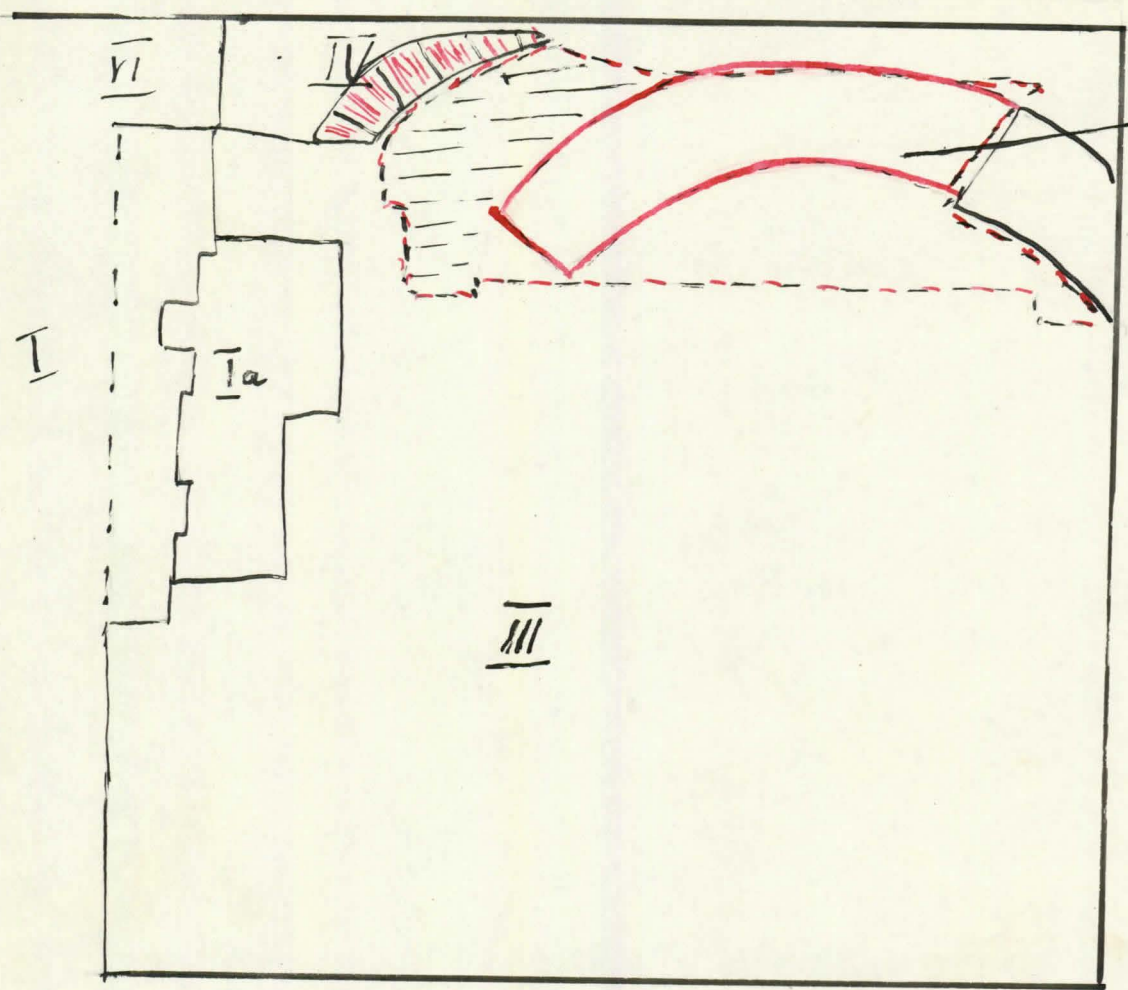
1:25

rikottuja tiiliä (ent. väliseinää)

--- ent. väliseinän jättämä tomma raja seinässä.

KOILLISSEINÄN KAAKKOISOSA
(KTSO TEKSTIÄ)

Piirros a.

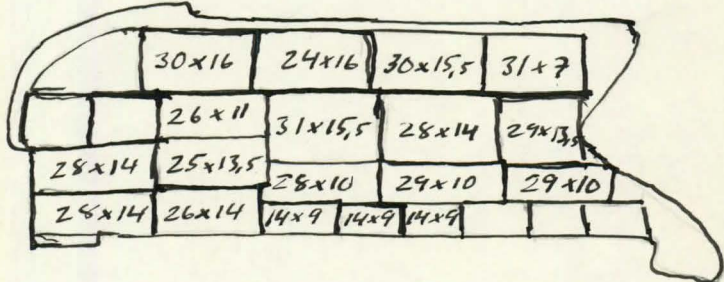

1:20

/// täytettä
 - - - - rajoittaa alaa, josta tiilet purettiin

Piirros b

Neljä poistettava
 tiiliriviä mittoineen.

H U O N E 33

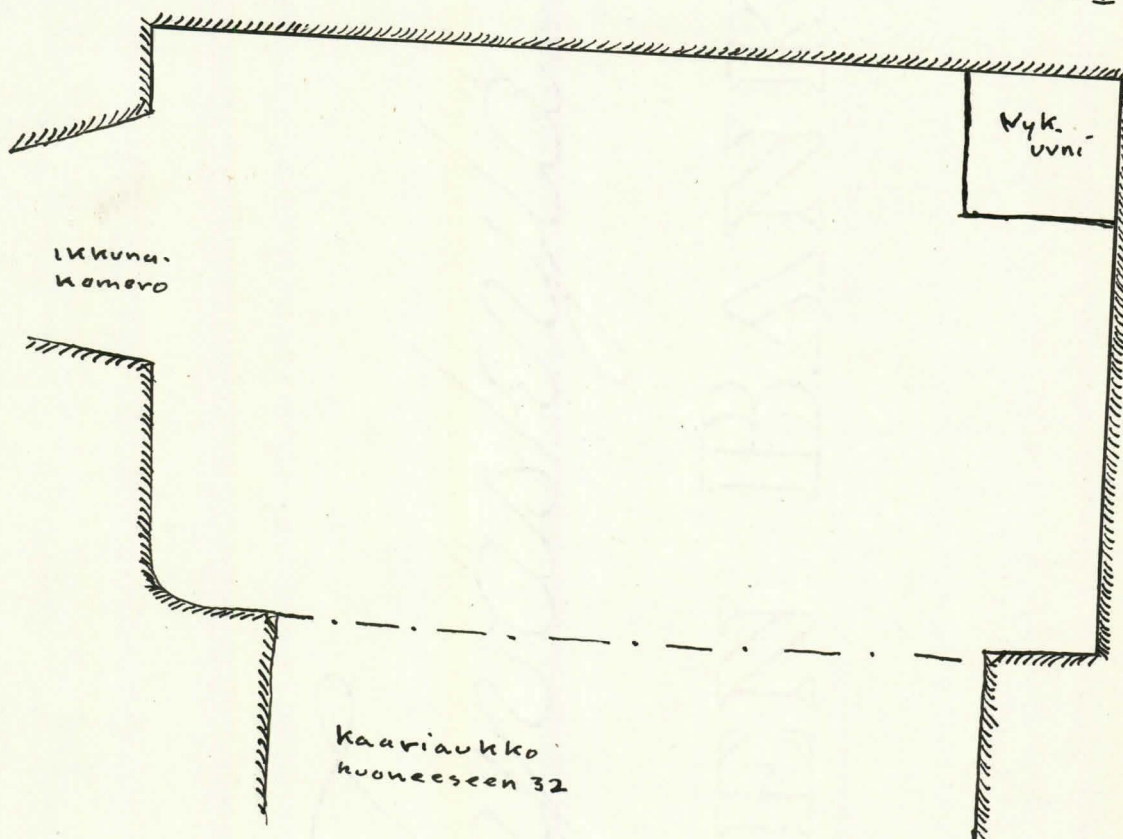
Knut Drake

1954

5.7.54

Kaikista seinistä poistettiin rappaus. Rappaus oli tummanharmaata, 1-5 cm paksuinen. Rappauksen pinta oli slammattu ja 3 kertaa öljymaalattu.

HUONEEN POHJA
TÖIDEN ALKAESSA. 1:50
VRT. LIITE I

KoillisseinäLIITE III

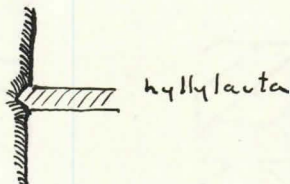
Heinä-
kuu -54.

Vrt.valo-
kuva 51.

Kun rappaus oli poistettu havaittiin, että seinä oli ta-
saista, punaista tiilimuurausta (muuraus I). Seinässä oli,
n. 20 cm lattiasta, n. 170 cm korkuinen umpimuurattu ovi-
aukko (muuraus II). Umpimuurauksessa on nähtävästi käytetty
samanlaisia tiilejä kuin muur. I:ssä, mutta laasti on toi-
senlainen.

Seinässä on paikoitellen säilynyt vanhempia slammauksia
suoraan tiilipinnan päällä. Niitä on ollut ainakin kolme,
joista alin harmaa, toinen valkoinen ja päällimmäinen kel-
lertävä.

Umpeenmuurauksesta purettiin ylempi puoli. Muuraus oli n.
30 cm paksu. Sen takana oli seinäkomero, n. 59 cm syvä.
Komerossa oli jäljellä kaksi puuhyllyä, joista ylempi 34 cm
leveä ja 3,5 cm paksu, alempi 16 cm leveä ja 3,5 cm paksu.
Alimmalta hyllyltä löytyi yksi erittäin ruostunut rautanau-
la ja pieni kappale ( ) pronssilankaa. Hyllyjä varten
on komeron seinissä uurteet.

Raot vaikuttavat myöhemmin hakatuilta. Komeron sisäseinis-
sä on myös säilynyt slammausta, samanlaiset kerrokset kuin
I:ssä.

Tiilimitat:

I 28,5 x ? x 9,5
28,5 x ? x 9,5
28 x ? x 9,5
? x 14,5 x 10
? x 14 x 10
? x 14 x 10
? x 13,5 x 9,5

Laasti harmaan-
ruskeata,
10-20 mm.

II 28,5 x ? x 10
28 x ? x 10
28 x ? x 9,5
27,5 x ? x 9,5
? x 14 x 10
? x 14 x 10
? x 13 x 9

Laasti tummanhar-
maata, hiekkaista,
10-30 mm.

Luoteisseinä

Kun rappaus oli poistettu, paljastui tästä seinästä kolme umpeenmuurausta (II, III ja IV). III:n paikalla oli 1700-luvun piirustuksilla merkitty ikkuna. IV:n kohdalle taas oli merkitty sisäänkäytävä muurinsisäisestä käytävästä. II:sta ei ollut merkintää.

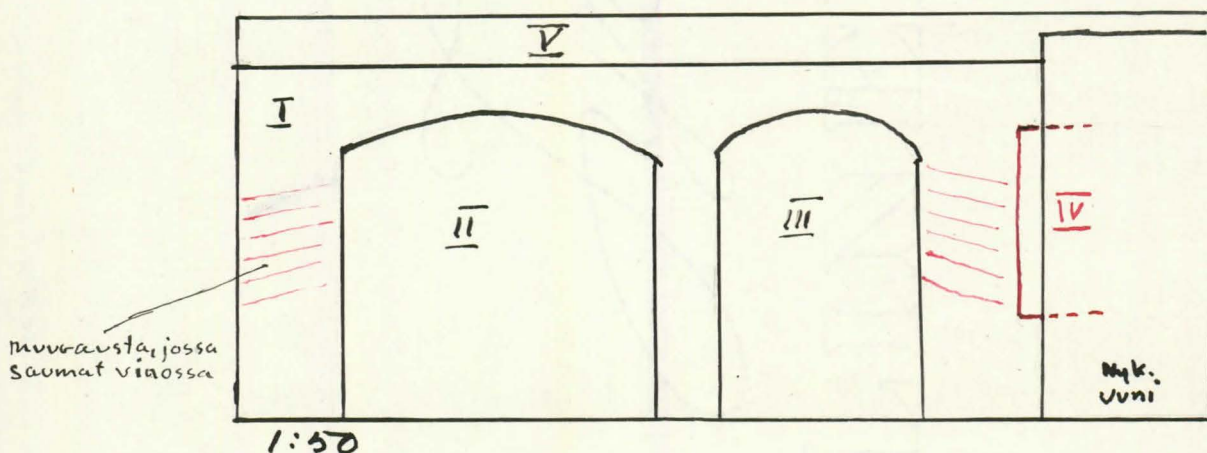
Paikoitellen on varsinaisessa seinässä, muur. I, jäljellä vanhempaa slammausta suoraan tiilipinnan päällä. Tämä slammaus on ollut ainakin kolmessa kerroksessa, päällimmäisin harmahtava, alimmat kellertävän valkoiset. Seinän yläreuna on uutta muurausta, muur. V. Osa seinää rikottu tässä kohdassa luultavasti välikaton takia.

Muuraus I on yhtenäinen, munkkilimitystä, vaaleanharmaata laastia, Erikoista on, että tiilimuuraus kahdessa kohdassa (piirroksessa merkitty punaisilla viivoilla) on vähän vinoissa.

Vrt.valokuva 48.

Muuraukset II ja III avattiin. Muurausta IV ei voitu avata, koska se melkein kokonaisuudessaan jää nyk. uunin taakse.

SEINÄN MUURAVUKSET
KAAVAKUVA.

Tiilimitat:

I 28 x ? x 10 28 x ? x 9,5 27,5 x ? x 9,5 27,5 x ? x 9,5 ? x 14 x 10 ? x 14 x 10 ? x 13,5 x 9,5 III 30 x ? x 10 28 x ? x 10 28 x ? x 10 26,5 x ? x 8 ? x 14 x 10 ? x 14 x 10 ? x 12,5 x 8,5 ? x 12,5 x 8	II 32 x 31 x 11 (!) 31 x ? x 10,5 31 x ? x 10 29 x ? x 9,5 28,5 x ? x 10 28 x ? x 10 28 x ? x 8,5 26,5 x ? x 8 ? x 15,5 x 10 ? x 14,5 x 10 ? x 14 x 10 ? x 14 x 10 ? x 13 x 7 ? x 12,5 x 7,5 V 28,5 x ? x 7 28 x ? x 10,5 28 x ? x 10 27 x ? x 8,5 27 x ? x 8

Vrt.valo-
kuva 49.

Luoteisseinä.   Muuraus II.

Heinä-
kuu -54.

Muuraus II peitti noin 2 x 2 m suuruisen segmenttikaarisen aukon. Umpeenmuurausta oli tehty säännöllisessä renesanssilimityksessä. Työhön oli käytetty kahdenlaisia tiilejä, suurin osa punaisia, samanlaisia kuin muurauksessa I, noin 28 x 14 x 10. Toiset punaisia ja keltaisia, noin 27 x 13 x 7. Laasti hiekkaista, tummanharmaata. Umpeenmuurauksen kivissä oli yksi poikkeuksellisen kokoinen, 32 x 31 x 11, punainen (liite II, piirros 1).

Kun umpeenmuurausta alettiin purkaa, havaittiin sen peittävän noin 45 cm syvyisen komeron. Komero oli kokonaan täytetty kolmen tiilen vahvuisella muurauksella ja laastilla. Laastin sekaan oli nähtävästi kaadettu vanhaa, irtihakattua rappausta.

7 ylintä tiiliriviä poistettiin. Näin tuli suuren kaaren sisällä näkyviin kaksi pienempää kaarta, joten komero tekee samanlaisen vaikutuksen kuin komero huoneessa 24 vastaavalla paikalla. Kaikissa komeroitten pielissä on käytetty hyvin yksinkertaista profileerausta, nähtävästi erikoistilillä (liite II. Piirros 2 ja 3).

Komerot ovat muodostaneet kaksoiskomeron. Niiden välissä on ehkä ollut tiilikoristelua. Alkuperäistä muotoa ei voinut havaita, koska komeroitten takaseinät ja osa sivuistakin ovat ainakin kolmen slammauksen peittämiä.

Umpeenmuuraus poistettiin kokonaisuudessaan. Tämän kaksoiskomeron seinistä löytyi uurteet hyllylautaa ~~muuraukselta~~ varten. Se oli sijainnut viiden tiilen korkeudella paljastuneesta tiilipohjasta.

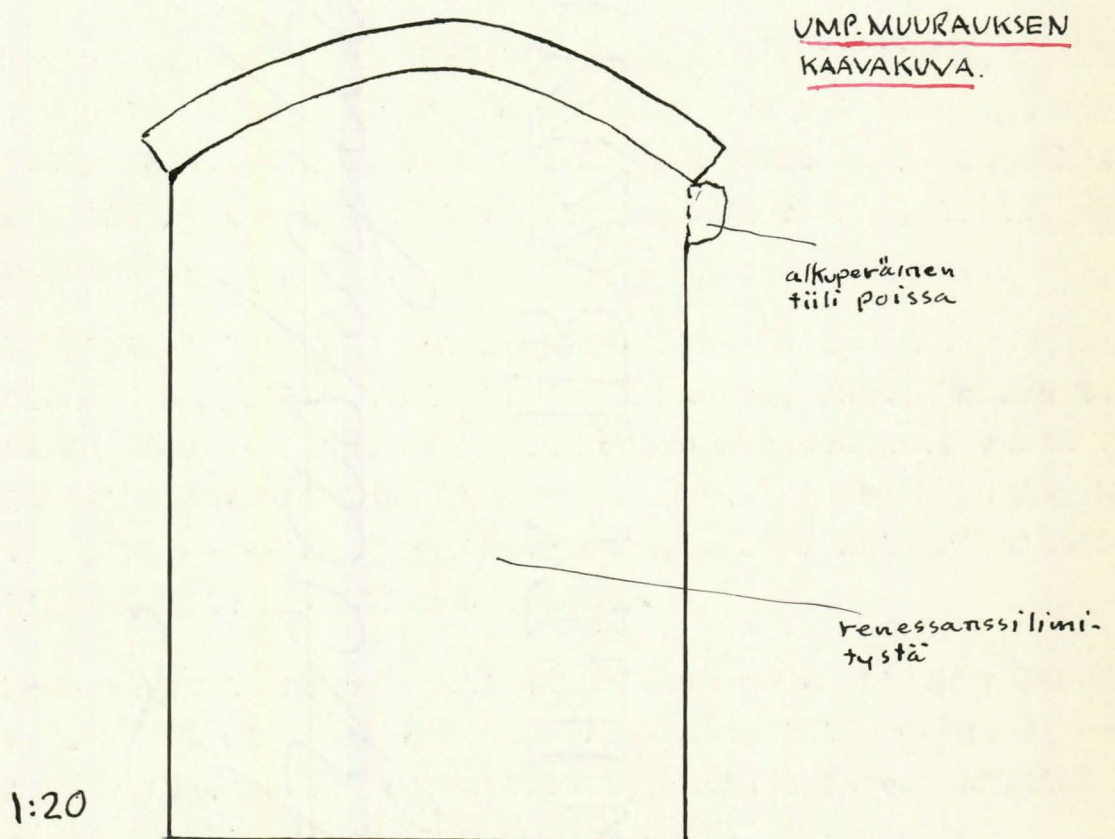
Vrt.valo-
kuva 129.

Muuraus III

Tämä umpeenmuuraus on nähtävästi tehty samalla kertaa kuin muuraus II. Tässäkin on käytetty renesanssilimitystä, tiilet ja laasti samanlaiset kuin muurauksessa II. Purettiin 6 ylin

Vrt.valo-
kuva 50.

tä tiiliriviä. Tiilimuuraus oli noin 45 cm paksu. Sen takana oli ikkunakomero, noin 195 cm:n syvyinen. Se oli melkein kattoon asti täytetty luonnonkivillä ja tiilenkappaleilla, joiden sekaan oli lyöty laastia. Ikkunakomeron kattoa oli tuettu laudoilla ja seinät rapattu ja valkoisiksi kalkitut. Valkoinen pinta oli naarmuuntunut. Siihen oli jollain terävällä esineellä vedetty viivoja ja piirretty alkeellisia kuvia, jotka esittävät mm. hirtettyjä miehiä, laivoja ja ruudukkoja.

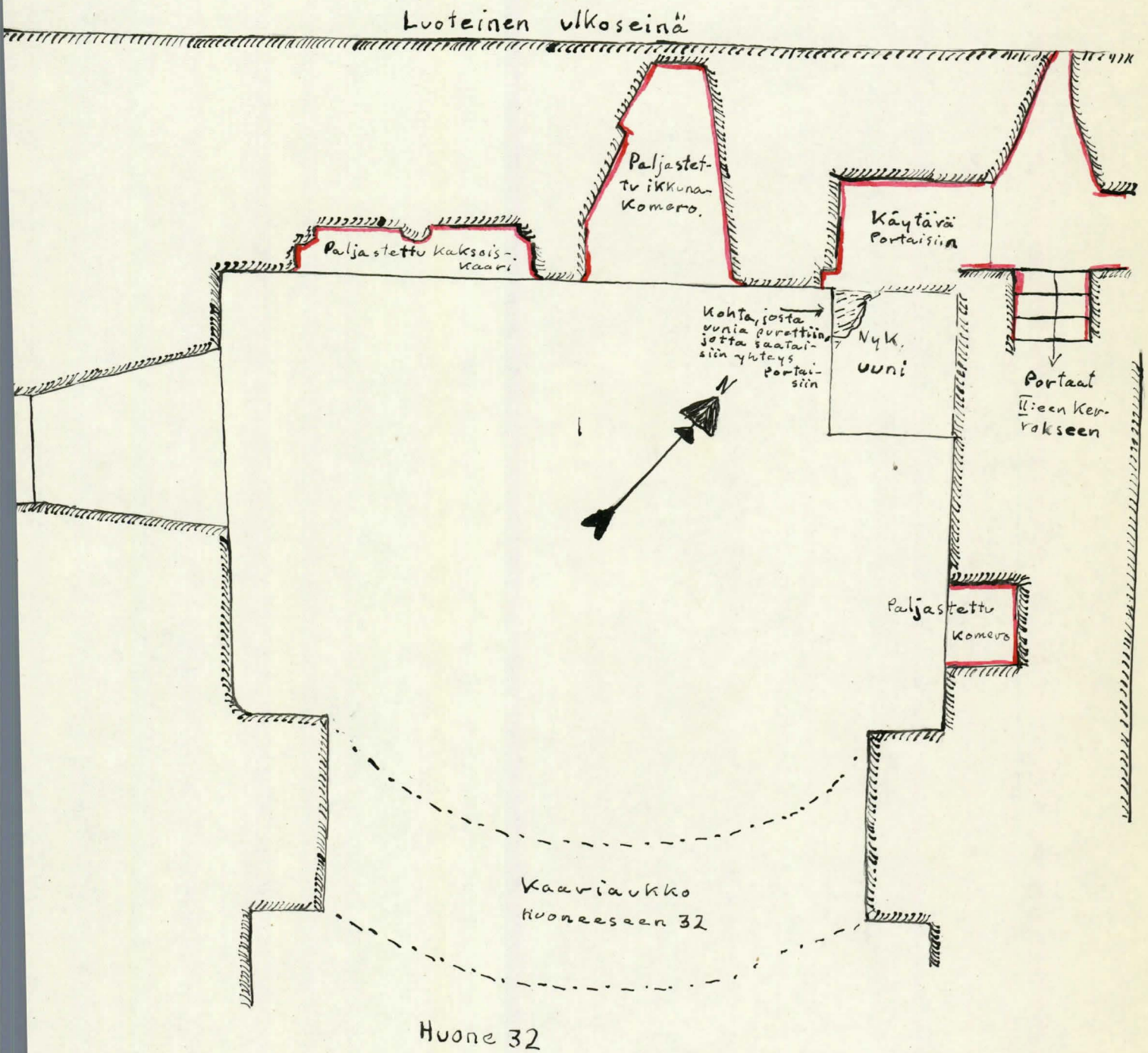
Komero tyhjennettiin kokonaan, jolloin paljastui ikkunakomeron hyvin säilynyt tiililattia, joka porrastettu. Alempi taso viereisen kaksoiskomeron pohjan tasolla, ylempi siitä tiilen paksuuden verran korkeammalla. Puhkaistiin pieni reikä ulos johtavan aukon sulkevaan umpeenmuuraukseen. Ikkunakomeron ulkoseinän puoleisessa päässä tiilipenkki (4 tiilikerroksen korkuinen).

Vrt. valo-
kuva 129.

Muuraus IV

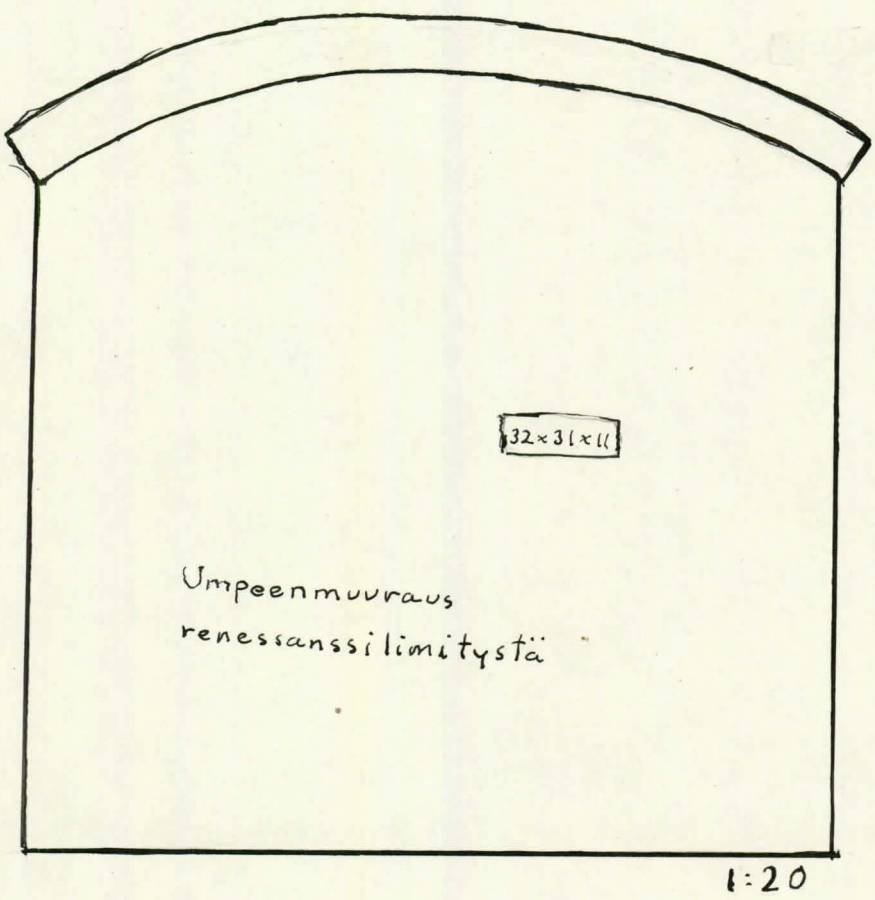
Avattiin hieman umpeenmuurausta rikkomalla osittain tiellä olevaa uunia. Näin saatiin yhteys umpeenmuurauksen takaisiin portaisiin.

POHJA, JOHON MERKITYY
PALJASTETUT UMPEEN-
MUURAUKSET.

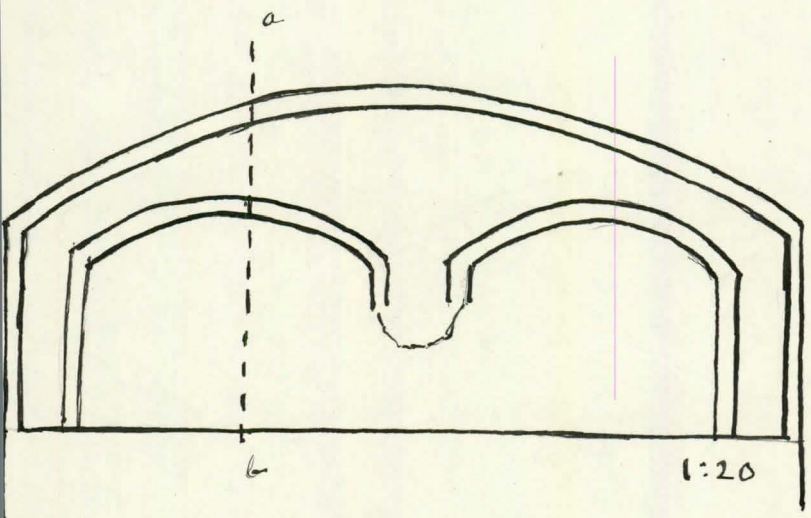
1:50

PIIRROS 1.

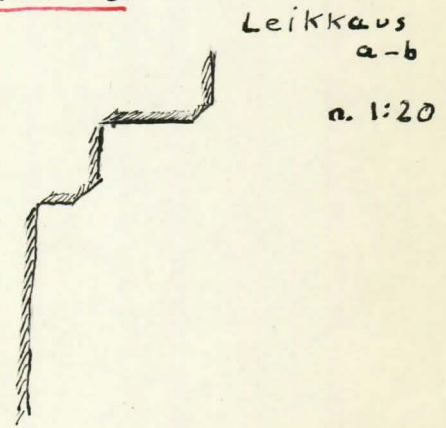

 Kaaressa
 Käytettyjen
 tiilien pitkä
 pystysuora
 leikkaus.

PIIRROS 2.

PIIRROS 3.

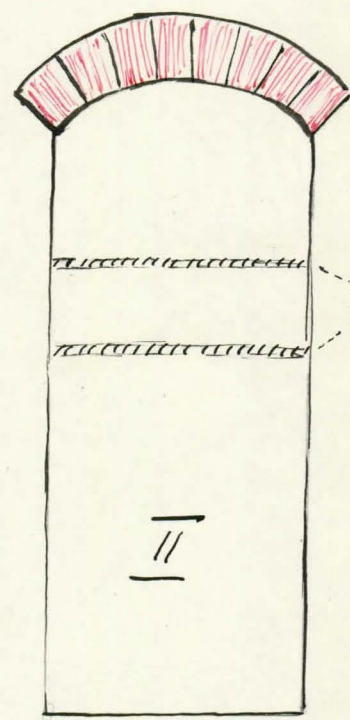
HUONE 33

KOILLISSEINÄ

KAIVAKUVA MUURAUKSISTA

Nyk. uunin
peittämä
seinäpinta.

I

Korkeudet,
joilta löyty-
neet hyllyt
olivat.

II

1:20

H U O N E 34

Knut Drake

1954

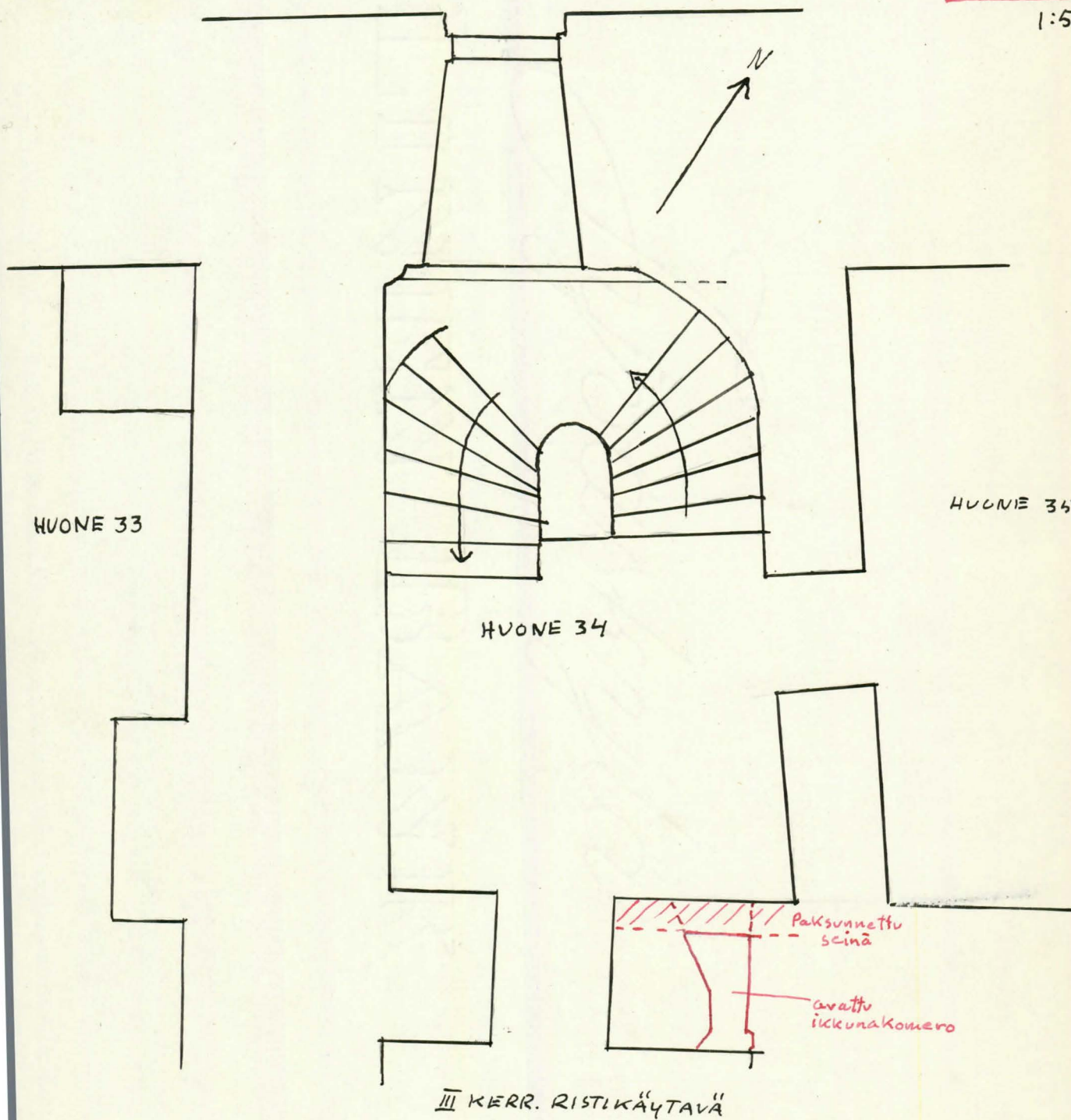
Kesäkuu
1954.

Rappaus poistettiin lounais-, kaakkois- ja luoteisseinistä.
Huone on muodostunut rautaportaita rakennettaessa. Lounais-
seinässä huomaa selvästi entisen välikaton sijan.

Huone 25 on ehkä ollut holvattu, koska seinien alaosat huoneessa 34 ovat kokonaan uudelleenmuuratut.

HUONE 34

1:50

Kts. lii-
tettä.

Kaakkoisseinä

23.8.1954 Seinä nähtävästi kokonaan uudelleen muurattu 1720-luvulla. Silloin kai myös ikkuna¹seinän koillisosassa on muurattu umpeen. Koska seinät etelänurkassa eivät ole molemminpuolisin liitoksin muuratut, koko kaakkoisseinä ehkä on nuorempi kuin lounaisseinä. Kaakkoisseinäessä on käytetty erilaisia tiilejä, joita melko huolettomasti on muurattu yhteen. Seinässä oli osittain säilynyt vihreänharmaa rappaus, jota kerran oli slammattu. (1720-lukua ?)

Vrt. valo-
kuva 89.

Ikkunan kohdalla purettiin muurausta. Havaittiin, että alku-
peräistä seinää on paksunnettu tiilen vahvuisella muurauk-
sella n. 15 cm, ainakin ikkunan yläpuolella. Ikkunan koh-
dalla taas vanhaa seinää on rikottu. Ikkuna on ehkä alunpe-
rin ollut toisen kerroksen huoneen 25 katonrajassa. Huone
25 on ehkä ollut holvattuna. Huom! Ikkuna on suoraan luo-
teissivun porttaalin yläpuolella.

Tiilimittoja:

I 32 x ? x 10
29 x ? x 10,5
28 x ? x 10
28 x ? x 8
26 x ? x 7
24,5 x ? x 5,5
24 x ? x 6
? x 16 x 9,5
? x 13,5 x 9
? x 12 x 6

II 30 x ? x 8,5
29,5 x ? x 7,5
29,5 x ? x 7,5
28 x ? x 10
? x 14,5 x 6
? x 14 x 10
? x 14 x 9,5
? x 13,5 x 7

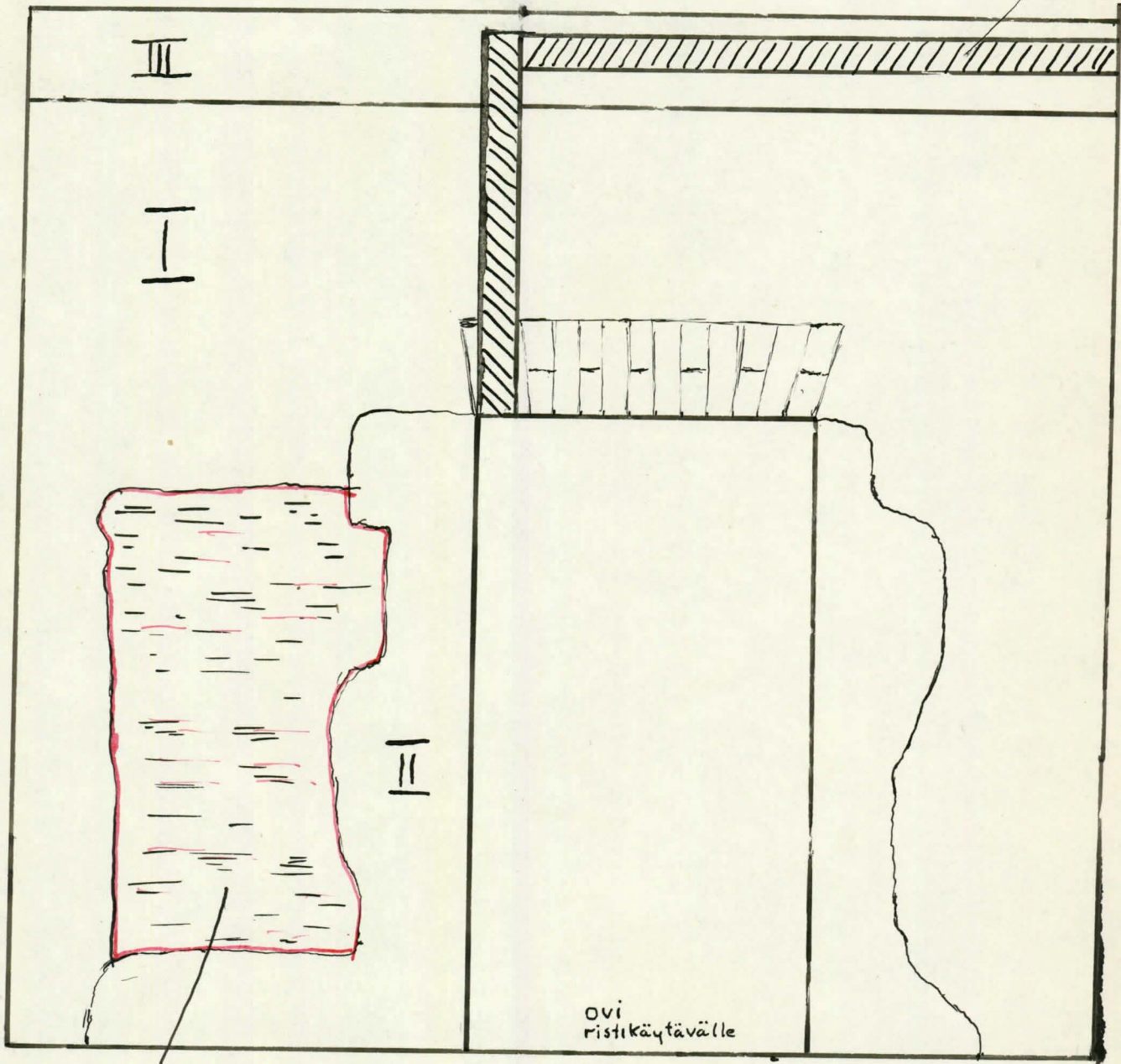
Limitys epämääräinen.
Laasti enimmäkseen vih-
reänharmaata, murenevaa
(1720-luvulta ?).
Seinän lounaisreunassa
paikoitellen vanhempaa
vaaleanharmaata laastia.
Koillisreunassa 1830-lu-
vun laastia.

Laasti vaaleanharmaa-
ta, hiekkaista.

Luonnos kaakkoisseinän
murauksista.

1:20

Sähköjohtojen
suojaputki.

Kohta, josta purettiin
umpeenmurausta

ovi
ristikäytävälle

H U O N E 37

Knut Drake

1954

Kesäkuu
1954

Rappaus poistettiin lounais-, luoteis- ja koillisseinistä.

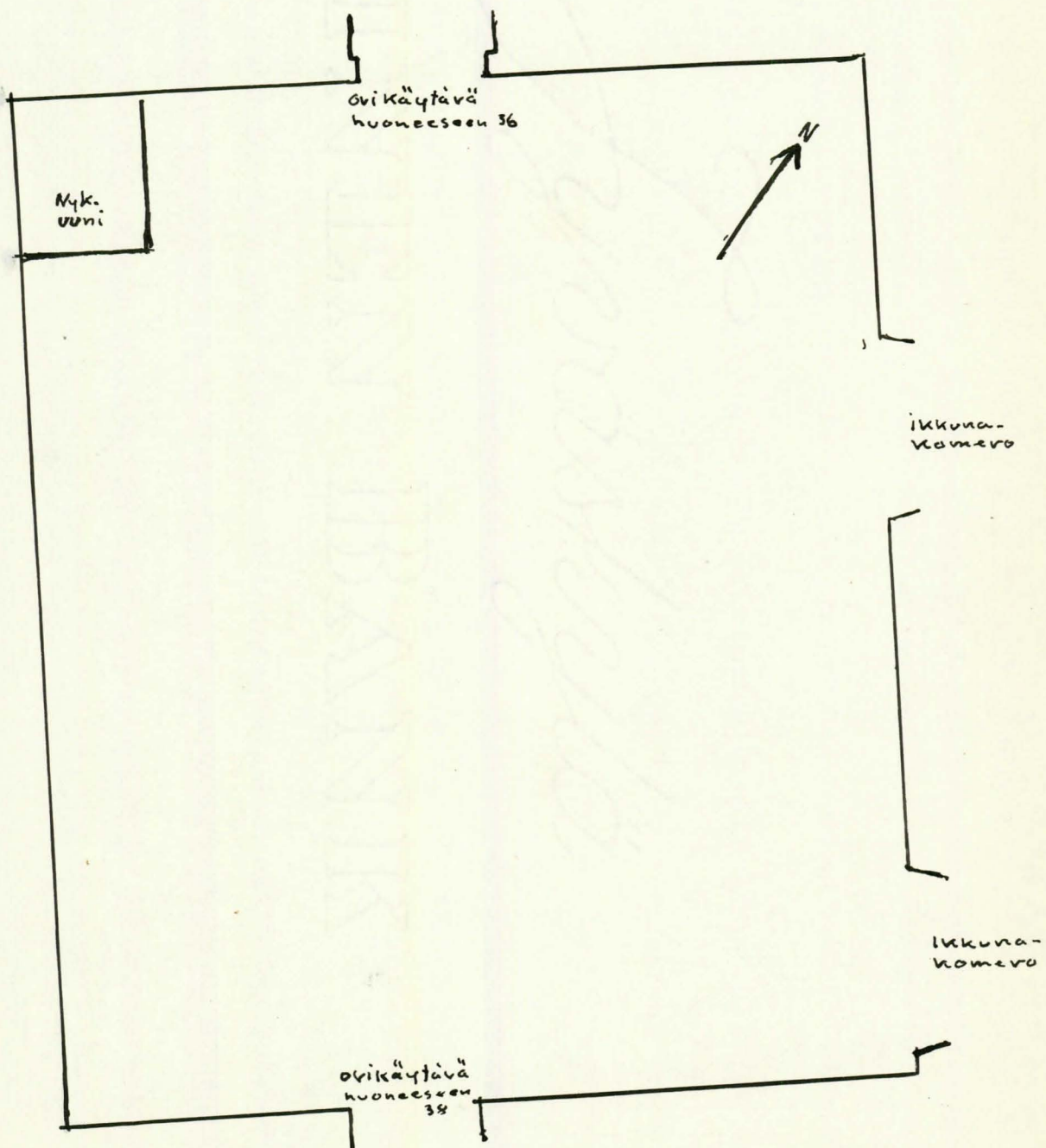
Vrt. valo-
kuva 121.

Lounaisseinän kaakkoispuolella on seinänsisäisiin portaihin johtava umpeenmuurattu oviaukko. Muuten suuri osa tästä seinästä on uutta muurausta.

HUONE 37

POHJA

1:50

H U O N E 38

Knut Drake

1954

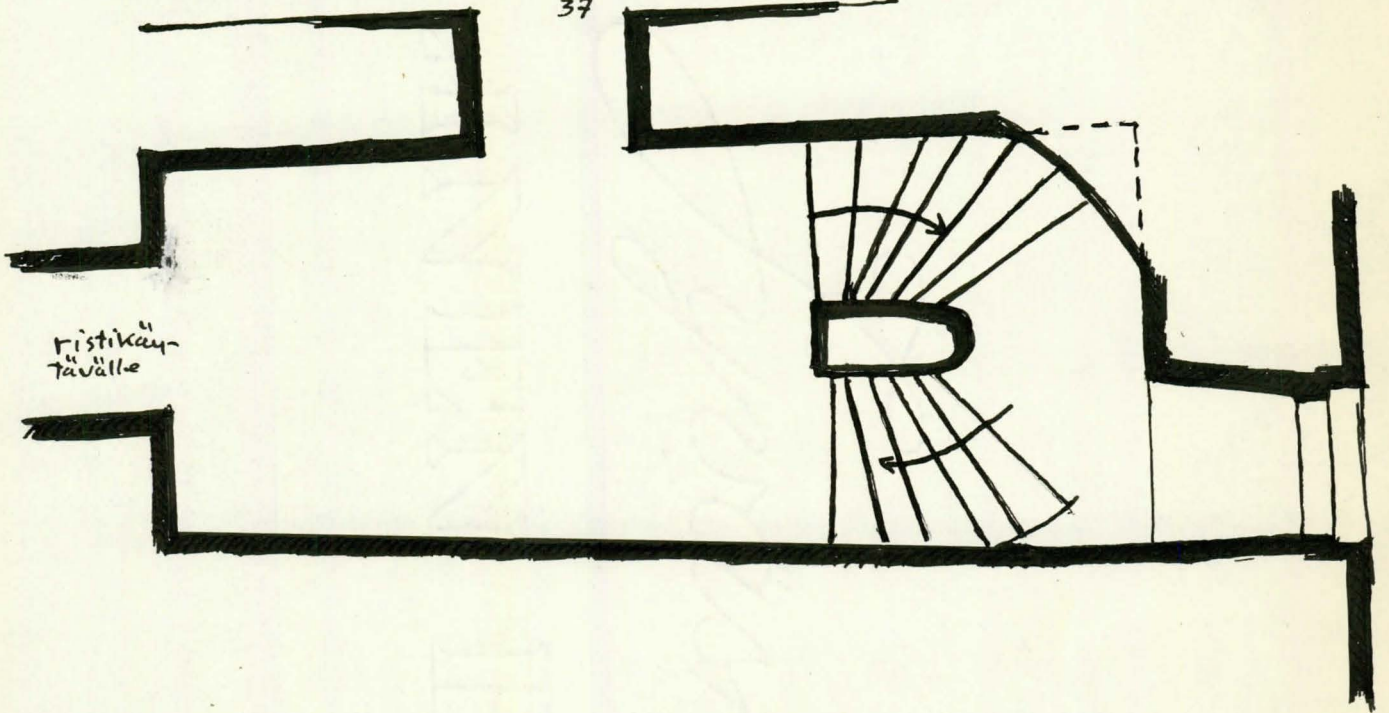
Kesäkuu
1954.

Rappaus poistettiin lounais-, kaakkois- ja koillisseinistä.

HUONE 38
POHJA. 1:50

Huone
37

Ristikäytävälle

NELJÄNNEN KERROKSEN RISTIKÄYTÄVÄ

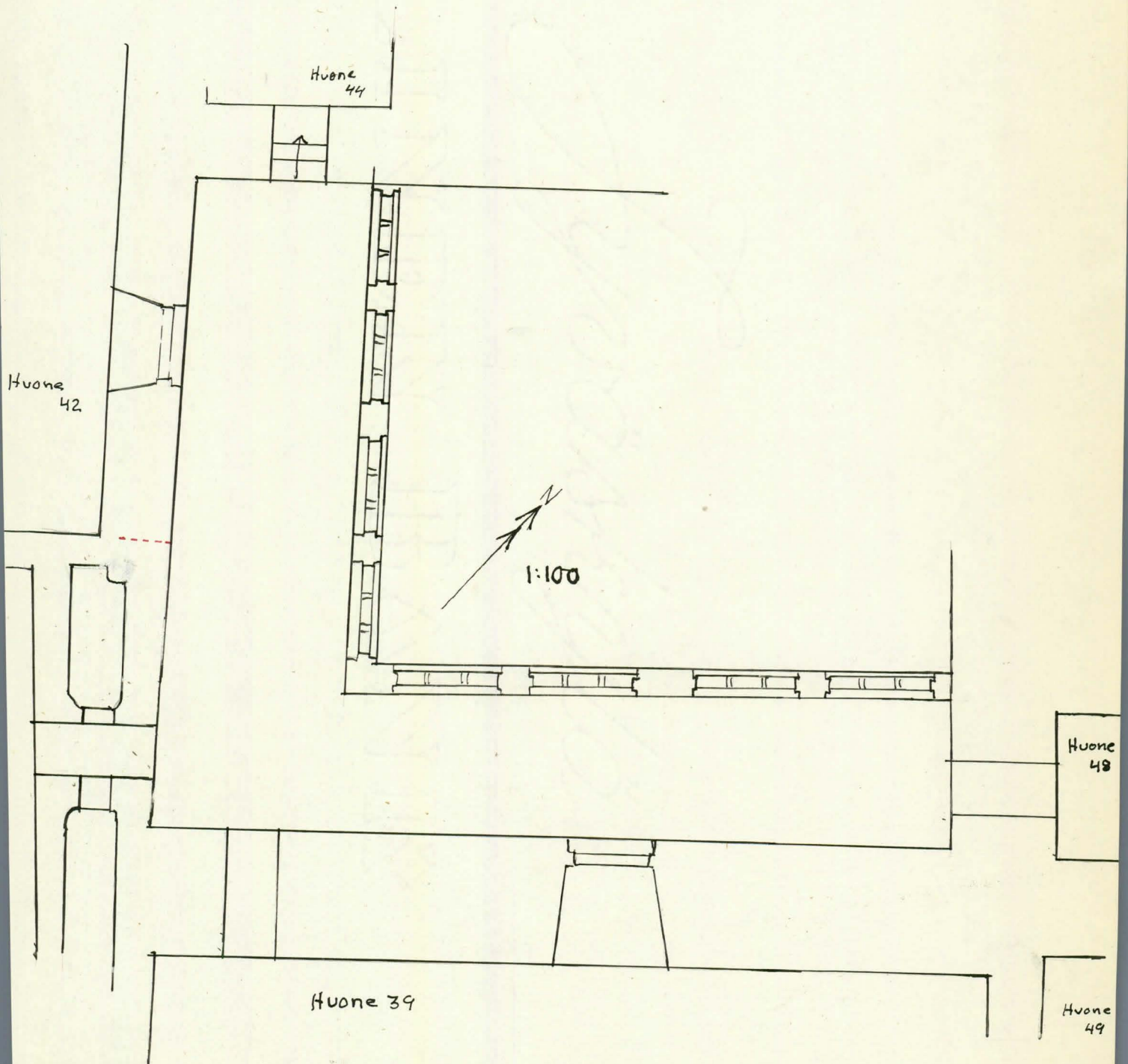
Knut Drake

1954

Elokuu
1954.

Vrt. valokuvat
36, 37, 38, 45

Uudet peitekerrokset poistettiin käytävän luoteis- ja lounaisseinistä. Lounaisseinä näkyy olevan kahta eri muurausta (raja merkitty katkoviivalla). Luoteisen puoleinen osa on todennäköisesti 1720-luvulta, renessanssilimitystä ja savilaastia. Muu osa seinää vanhempaa. Sitä peittää vanhempi seinäpeite, joka jätettiin paikoilleen.

H U O N E 39

Knut Drake

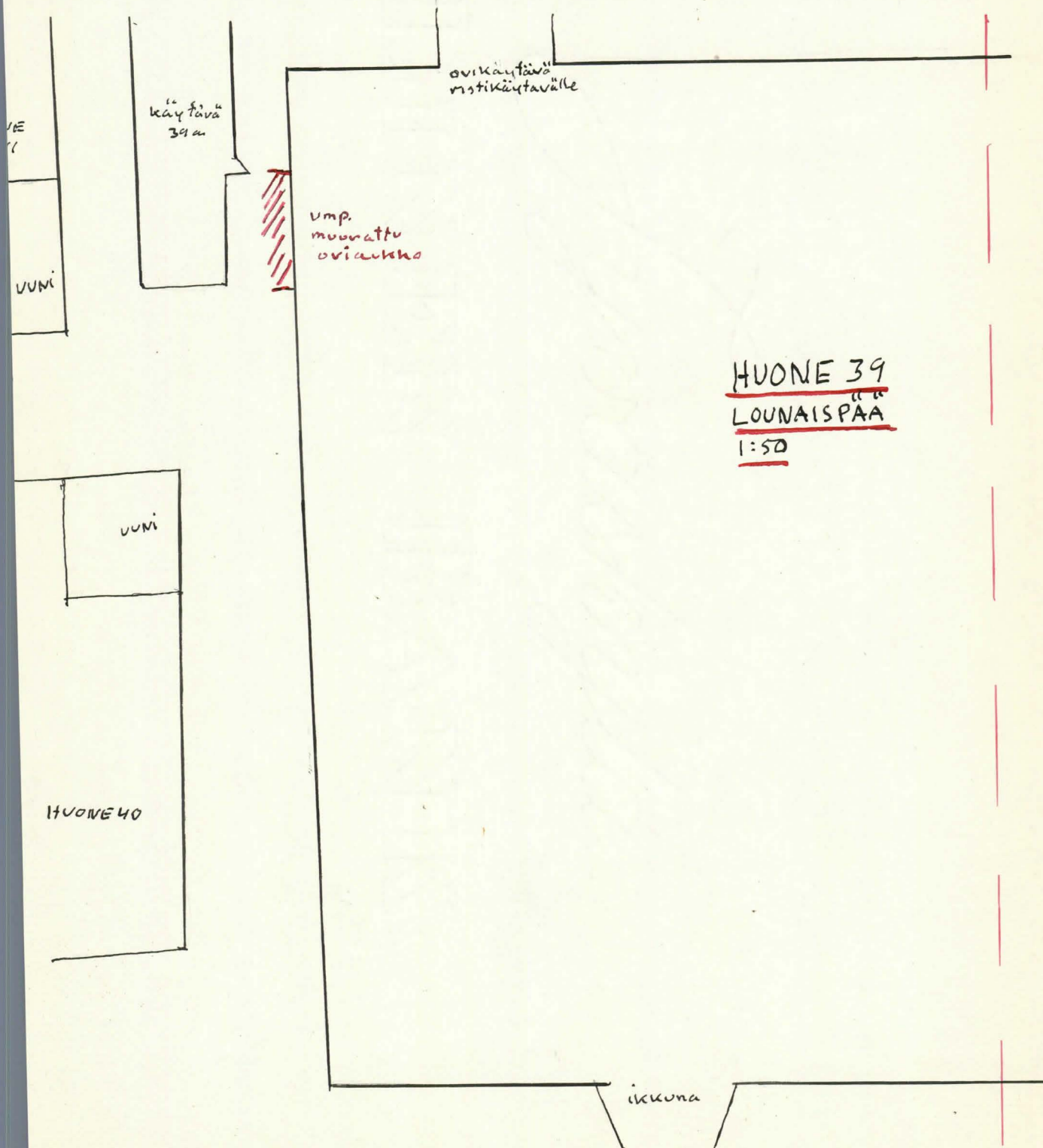
1954

Heinäkuu
1954.

Vrt.valo-
kuva 131.

Seinäpeite poistettiin lounaisseinästä. Se oli tavanomai-
nen 1800-luvun loppupuolen rappaus maalipintoineen. Seinäs-
tä, läheltä länsikulmaa paljastui umpeenmuurattu oviaukko,
joka johtaa seinässä kulkevaan käytävään. Tätä käytävää
(39a) pitkin on aikaisemmin päästy huoneeseen 42. Nyt käytä-
vä on tukossa läheltä huonetta 42 ja lisäksi sen katkaisee
ristikäytävältä huoneeseen 41 johtava uusi ovikäytävä.

Oviaukko merkitty pohjapiirrokseen katkoviivalla.

H U O N E 40

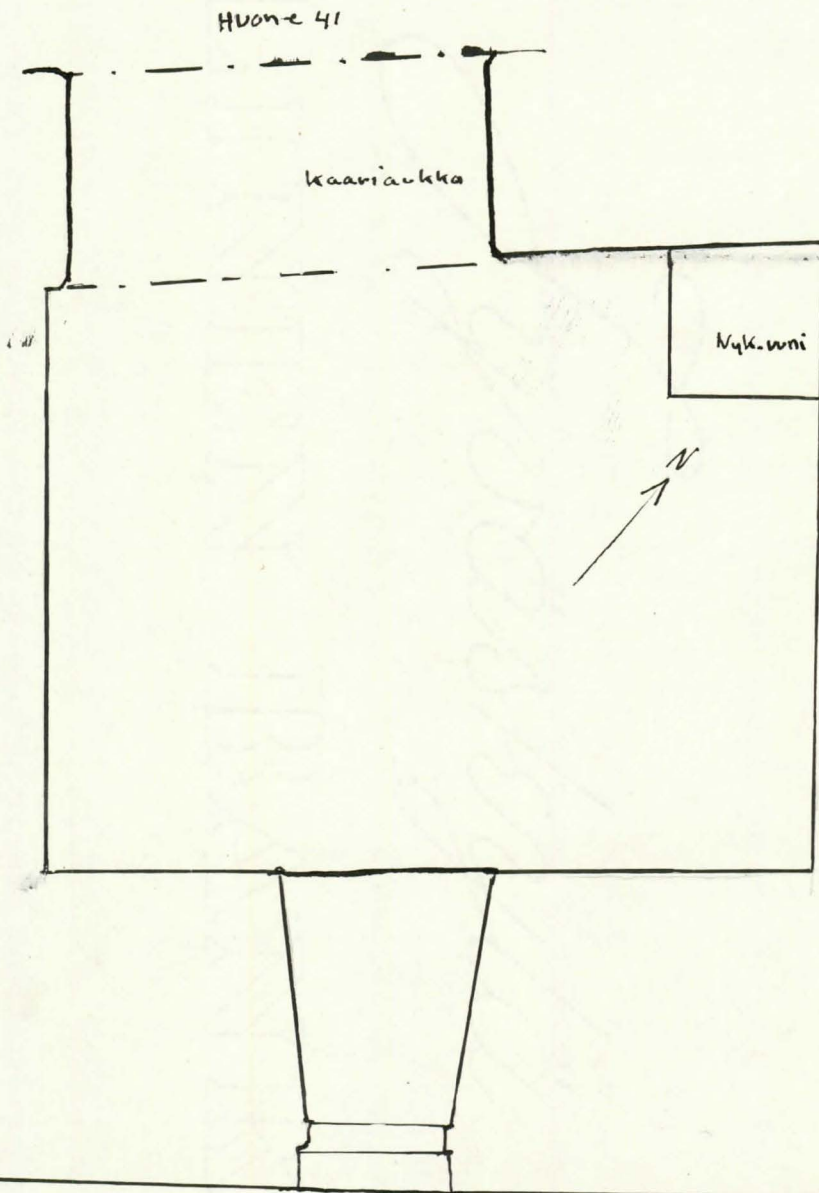
Knut Drake

1954

10.7.
1954.

Huoneesta, joka läheisesti liittyy huoneeseen 41 ja on toiminut sakaristona huoneen 41 ollessa ainakin 1700-luvulla kirkkona, poistettiin myöhäiset tavanomaiset peitekerrokset.

HUONE 40
POHJA 1:50

H U O N E 41

Antero Sinisalo

1954

10.7.54 Poistettiin myöhäinen seinäpeite kaakkoisseinästä ja osittain luoteisseinästä. Kummastakin seinästä paljastui umpeenmuurattu ikkunakomero.

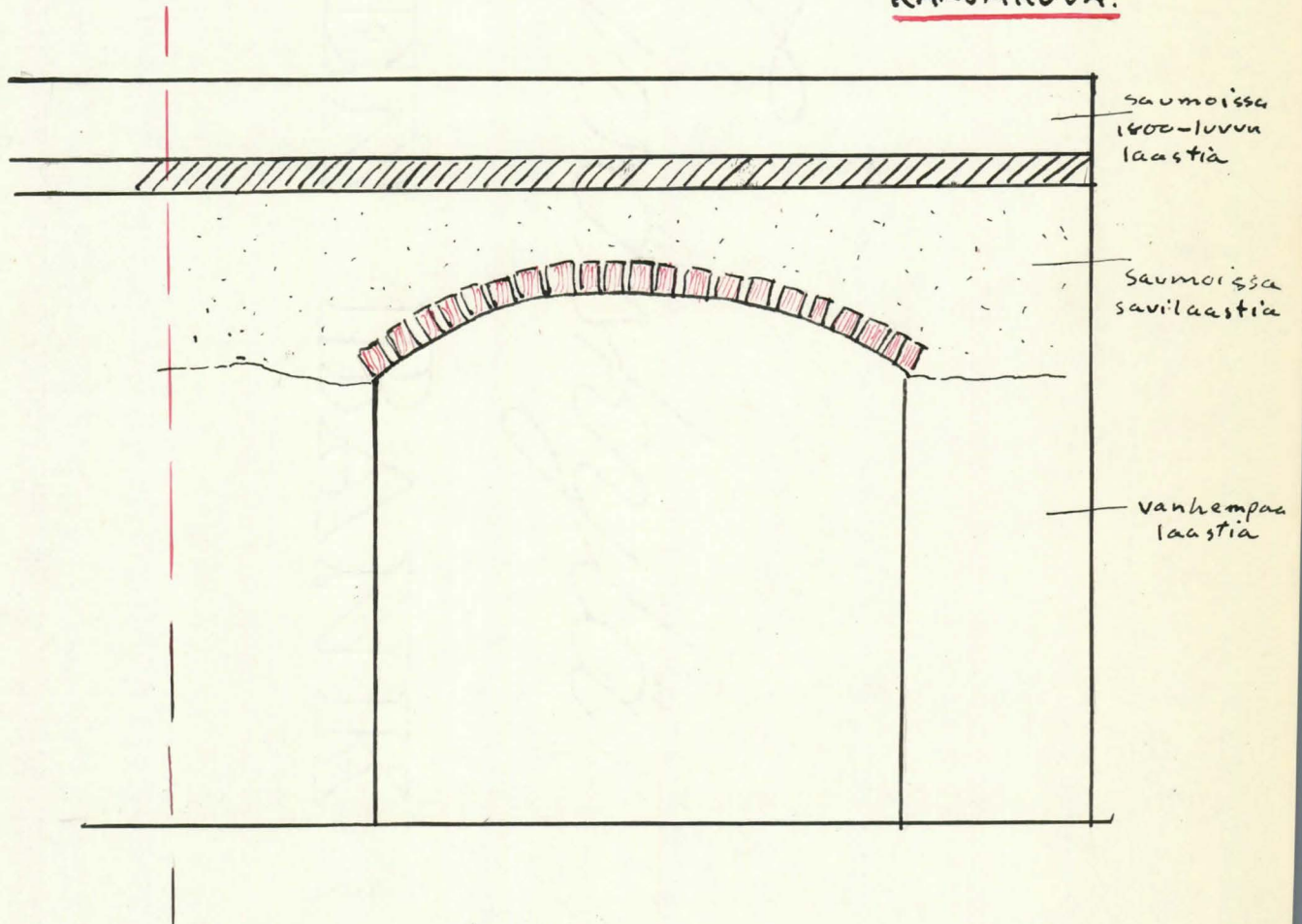
Vrt.valokuvat 52, 53 ja 133.

Kaakkoisseinän umpeenmuurattu ikkunakomero

Seinäpeite umpeenmuurauksen päällä. Päällimmäisenä yläosastaan valkoinen, alaosastaan harmaa öljyväripinta. 155 cm lattiasta rajana ruskea koristeiviiva (1 cm). Tämän alla ruskehtava liimaväripinta, jonka alla viisi vaaleaa, hieman erivivahteista kalkkislammausta. Sitten 1-2 cm:n harmaa rappauskerros.

Seinän korkeus umpeenmuurauksen kohdalla 280 cm.

KAAKKOISSEINÄN
LOUNAISPÄÄ
KAIVAKUVA.

0 25 50 75 100 125 150 175 200 225 250 275 300 325 cm

Umpeenmuuraus alkaa 70 cm etelänurkasta. Aukon leveys on 200 cm. Korkeus lattiapinnasta lakeen on 200 cm. Varsinainen kaari alkaa 165 cm:n korkeudelta. Muodoltaan se on matala segmenttikaari. Kaaren muodostaa 21 päätiiltä. Kaaritiilet vaikuttavat sekalaisilta ja ovat todennäköisesti toistamiseen käytettyjä. Niistä on ollut paloja poissa jo ennen kaaren muurausta. Laasti savenharmaata, pehmeää, hienorakeista ja massamaista.

Tiilimittoja:

? x 17,5 x 9,5
? x 17 x 7
? x 16 x 11

? x 15,5 x 8,5
? x 15 x 10
? x 14 x 9

Umpeenmuuraus on renesanssilimitystä lähenevää sekalimitystä. Tiilien väri vaihtelee kellertävästä hyvin tummaan. Laasti on harmaata, keskikovaa. Umpeenmuurauksen muodostaa 18 tiilikerrosta.

Tiilimittoja:

33,5 x ? x 7
32,5 x ? x 8,5
31,5 x ? x 8,5
30 x ? x 9
30 x ? x 8,5
30 x ? x 7
28,5 x ? x 9

? x 17 x 8,5
? x 16 x 7
? x 15,5 x 8
? x 15 x 7
? x 14,5 x 9
? x 14,5 x 8
? x 14 x 9,5

Aukon ympärillä seinässä kahta eri ajan pintaa. Suunnilleen kaaren kantojen kohdalta kautta seinän kulkevaan parruun on muuraus suoritettu samalla savenharmaalla laastilla kuin mitä on kaaressakin. Samaa rappauserrosta peittää valkoinen kalkkislammaus. Parrun yläpuolella uutta muurausta, jonka saumoissa harmaata karkeaa laastia. Seinäⁿ alaosassa (kaaren kantojen tasolta alaspäin) äsken mainittu slammaus jatkuu, mutta sen alla on toinen slammauspinta, joka peittää ohutta valkoista rappauserrosta. Tämä muuraus vanhempaa.

Vrt. valokuvat
52 ja 53.

12.7.54 Avattiin umpeenmuurausta. Tehtiin 75 cm:n laajuinen aukko, yhdeksän tiilikerrosta (90 cm) korkea. Komero oli täytetty suunnilleen holvin kantojen korkeudelle tiilinkappaleilla ja harmaakivillä, joiden välit oli täytetty laastilla. Nämä hakattiin irti ja poistettiin.

Umpeenmuurauksen paksuus on 45 cm (sidetiilin pituus + juok-sutiilin leveys).

Komeron seinät ja holvi rapatut ja kalkkislammattut. Siellä jatkuu sama laastin ja rappauksen ero kuin seinissä aukon ympärillä (samalla korkeudella).

Vrt.valo-
kuva 132. Komero on noin 185 cm syvä. Peräseinä (ulosjohtavan aukon umpeenmuuraus) noin 83 cm leveä.

Kukkotornin ulkoseinää

LITTE 260

HUONE 41

POHJA

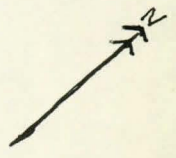
1:50

Todettu
umpeenmuu-
raus

Huone 42

ovi

huoneeseen 42

ovi
risti-
käytä-
välle

Nyk.
uuni

Avattu
umpeenmuu-
raus

Kaariaukko
huoneeseen 40

Huone 40

Kukkotornin ulkoseinää

H U O N E 44

Antero Sinisalo

1954

16.6. -
17.6. 54

Poistettiin myöhäiset seinäpeitteet lounaisseinästä . Aivan länsikulmasta löytyi umpeenmuurattu oviaukko, joka johti käytävään 44a. Tämän kautta päästy huoneeseen 43.

Löydetyn oviaukon kohdalla huoneen korkeus 242 cm. Seinää peitti kaksi maalikerrosta, joista ainakin päällimmäinen öljyväriä. Näiden alla pari kalkkislammauspintaa ja sitten 1-3 cm rappausta. Oviaukon ylä- ja alapuolella lisäksi vanhempi rappauserkerros. Seinästä, oviaukosta luoteeseen, poistettiin n. 40 cm uudempaa rappausta. Tämän alta tuli esille harmaa, kova rappauserkerros, joka oli huomattavasti tiiviimpää kuin oven ylä- ja alapuolella. Oven yläpuolen rappaus jatkuu tämän päälle noin 80 cm katosta alaspäin.

Vrt.valo-
kuva 30.

Varsinaisen oviaukon korkeus 182 cm ja leveys 94 cm. Se alkaa n. 15 cm lattiapinnasta, yläreunasta kattoon 45 cm. Oviaukko kiinni länsikulmassa. Umpeenmuuraus renessanssilimitystä. Siinä on 19 varsinaista tiilikerrosta. Alinna 5 cm:n vahvuinen laastikerros, jossa näkyvissä lankunpään painanteita. Ylinnä 1/3 tiilikerros. Laastipinnat tasoitettuja. Tiilet punaisia ja keltaisia.

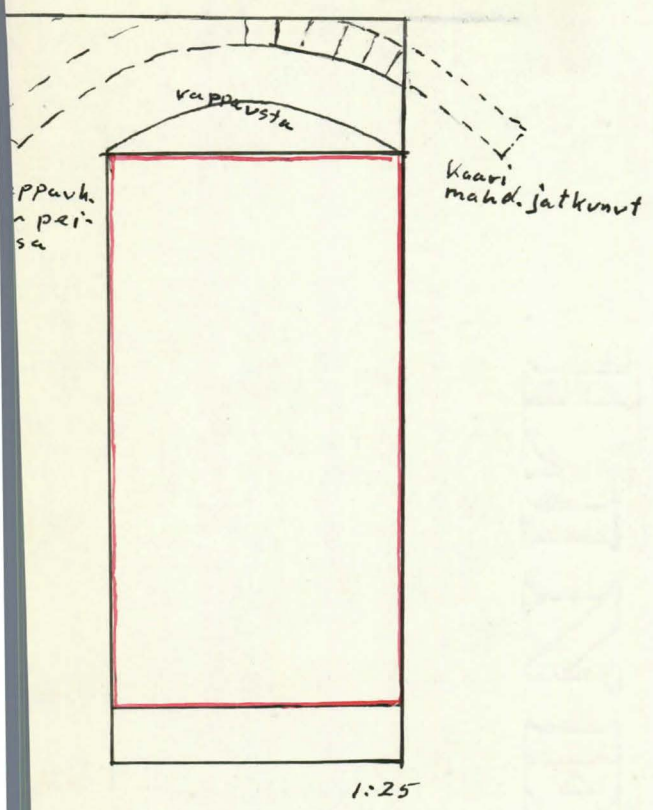
Tiilimittoja:

30 x ? x 8	? x 16 x 7,5	
30 x ? x 7,5	? x 15,5 x 7	Laasti
30 x ? x 7,5	? x 15 x 7,5	hieno-
30 x ? x 7,5	? x 15 x 7,5	hiekkais-
30 x ? x 7	? x 15 x 7	ta, kalk-
29,5 x ? x 7,5	? x 15 x 7	kipilkku-
29 x ? x 8		ja.

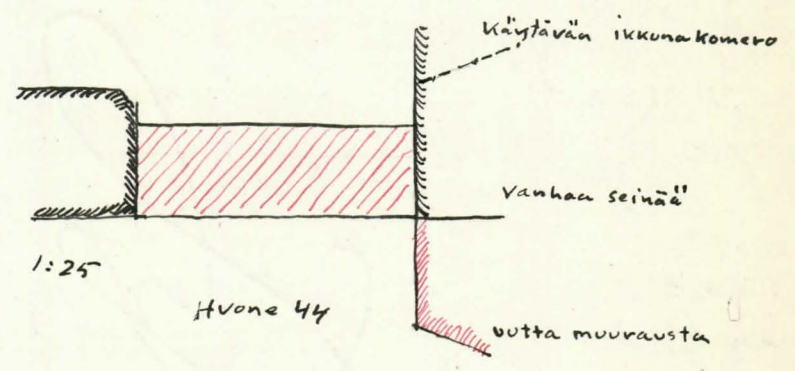
Alemmassa tiilirivissä ainakin viisi vanhempaa tiiltä.

Tiilimittoja:

? x 15 x 10
? x 14 x 10
? x 14,5 x 10

UMPEEN MUURAUKSEN
KAIVAKUVA JA VAAKA-
SVORA POIKKILEIKKAUS.

Vrt. lii-
tettä ja
valokuvaa
130.

Umpeenmuuraus poistettiin osittain, yläosasta n. 65 cm:n verran ja tuettiin puutuvin aukkoa ylhäällä rajoittava tasa-kaari.

Vrt.valo-
kuva 130.

Tämän aukon kautta päästiin käytävään 44a, joka oli luoteispäästään täytetty melkein kokonaan risuilla ja lastuilla, todennäköisesti lämmöneristystarkoituksessa. Sen luoteisseinässä olevan pienen ikkunan komero oli samalla tavoin tukittu. Tämäkin täyte poistettiin. Kaakkoispäästä oli käytävä umpeenmuurattu ja sen segmenttiholvi tuettu parilla puutuella.

15.8.54
Vrt.valo-
kuva 130.

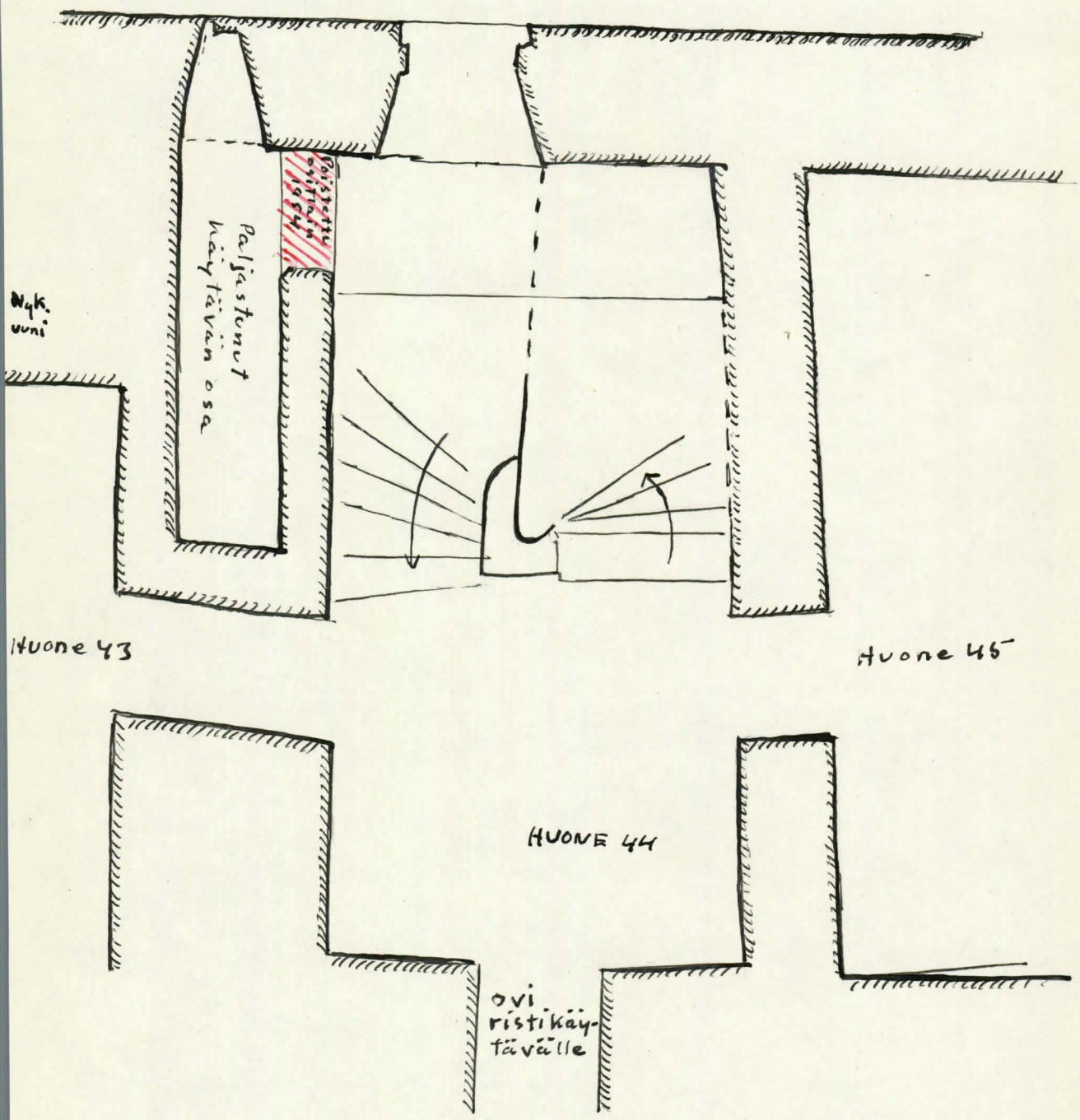
Poistettiin luoteisseinän ikkunakomerosta sen suupuolta tukkimaan muuratut 6 keskiaikaistyyppistä tiiltä. Ne olivat muuratut siihen oviaukon umpeenmuurauksen yhteydessä. Ulkoinen tulppa jätettiin paikoilleen.

POHJA

PALJASTETUT

UMPEEN MUURAUKSET.

1:50

H U O N E 45

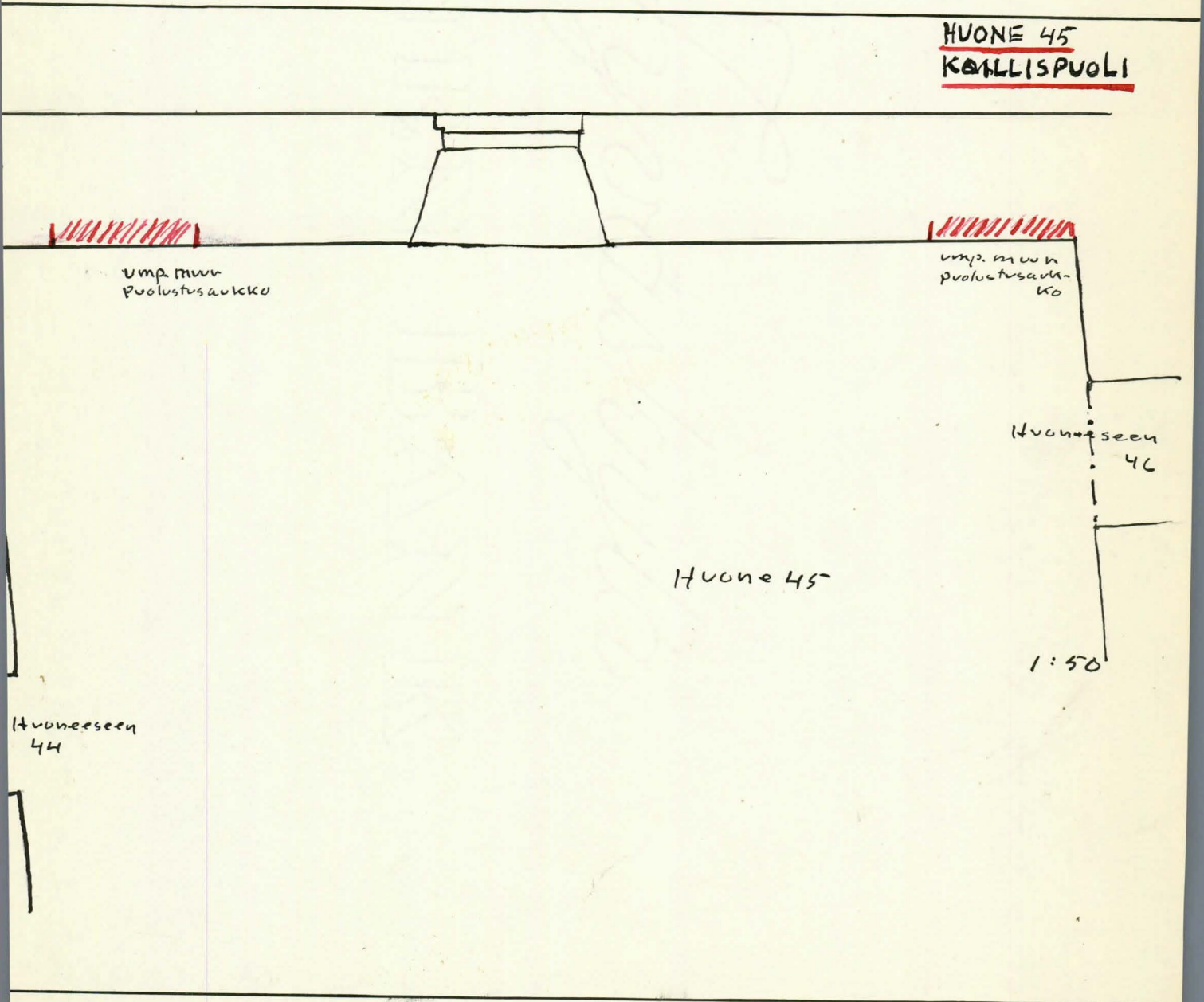
Knut Drake

1954

Heinä-
kuu -54.

Rappaus poistettiin huoneen luoteisseinältä, joka on suunnilleen nykyisessä korkeudessaan huoneen ollessa ennen 1720-lukua pulpettikattoisena puolustusullakkona. Poistettiin vain tavanomainen myöhäinen seinäpeite (1800-luvun loppupuoli). Seinästä paljastui kaksi umpeenmuurattua puolustusaukkoa. Toinen oli aivan huoneen pohjoiskulmassa kiinni, toinen taas alkoi n. 55 cm:n päässä länsikulmasta. Näiden leveys on n. 120 cm.

HUONE 45
KALLISPUOLI

ump. muur
Puolustusaukko

ump. muur
Puolustusaukko

Huoneeseen
46

Huone 45

1:50

Huoneeseen
44

H U O N E 46

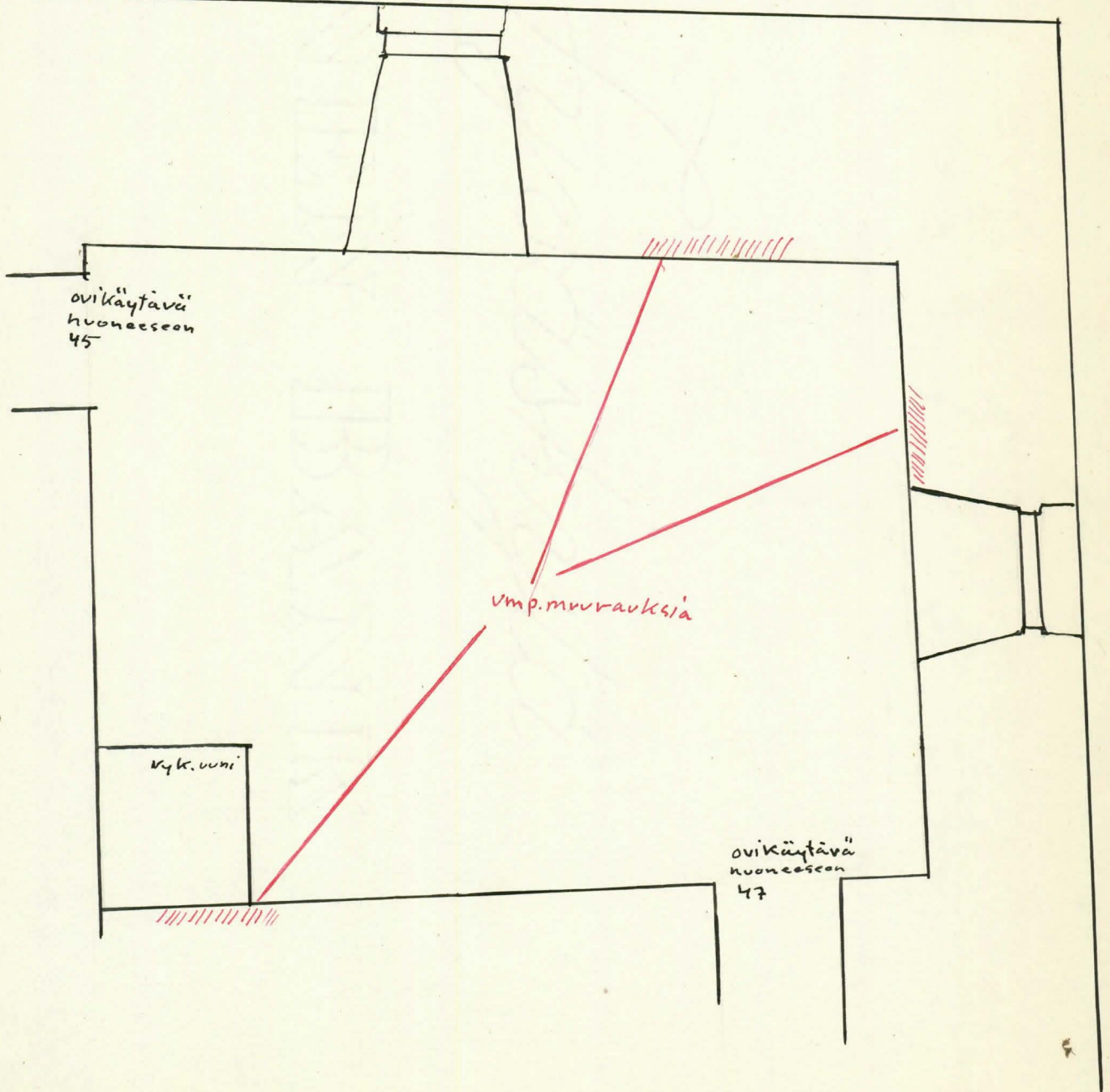
Knut Drake

1954

12.7.54

Myöhäistä seinäpeitettä poistettiin kokeeksi huoneen koillis-, luoteis- ja kaakkoisseiniltä. Tämä kokeilu oli sikäli mielenkiintoinen, että kustakin seinästä paljastui umpeenmuuraus. Luoteis- ja koillisseinällä olevat ovat ikkunoiden umpeenmuurauksia. Kaakkoisseinällä olevasta ei voi vielä sanoa mitään varmaa, koska se suurelta osalta on poistamattoman uunin takana. On mahdollista, että sekin on ikkuna siltä ajalta, jolloin linna huoneen 47 kohdalla oli matalampi.

HUONE 46
POHJA
1:50

H U O N E 47

Knut Drake

1954

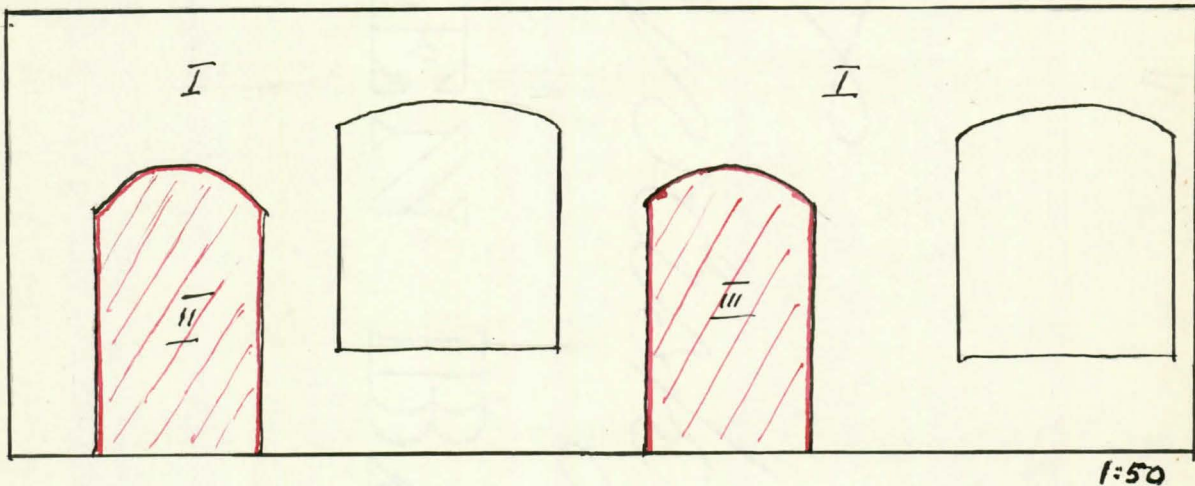
Ktso

piirrosta. muuraukset II ja III.

Koska tämän huoneen ulkoseinässä näkyy umpeenmuurattuja ampuma-aukkoja, poistettiin rappaus vastaavista kohdista koillisseinästä huoneen sisällä. Näkyviin tulikin umpeen-

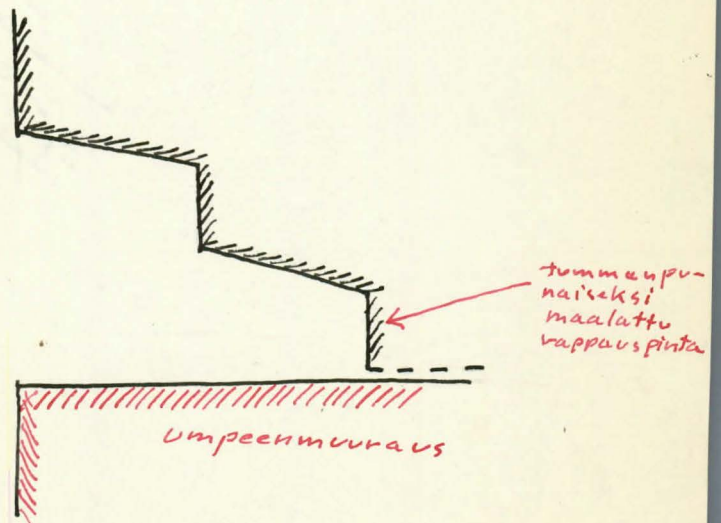
Kokeeksi purettiin n. 65 cm umpeenmuurausta II yläosasta. Näkyviin tuli ampuma-aukko, joka oli kokonaan umpeenmuurat-
Piiros 2. tu. Aukko kapenee ulospäin kahdella pykälällä. Aukon seinät ovat rapatut tummanharmaalla laastilla. Rappaus on aivan ehjä ja uudelta vaikuttava. Todennäköisesti rappaus on suoritettu juuri ennen umpeenmuurausta. Toinen, taempi pykälä on maalattu suoraan laastin päälle tummanpunaisella värillä.

HUONE 47
KOILLISSEINÄN MUURA-
UKSET.

OSITTAIN AVATUN
AMPUMA-AUKON
PYSTYSUORA
LEIKKAUS.

0 10 20 30 40 50 cm

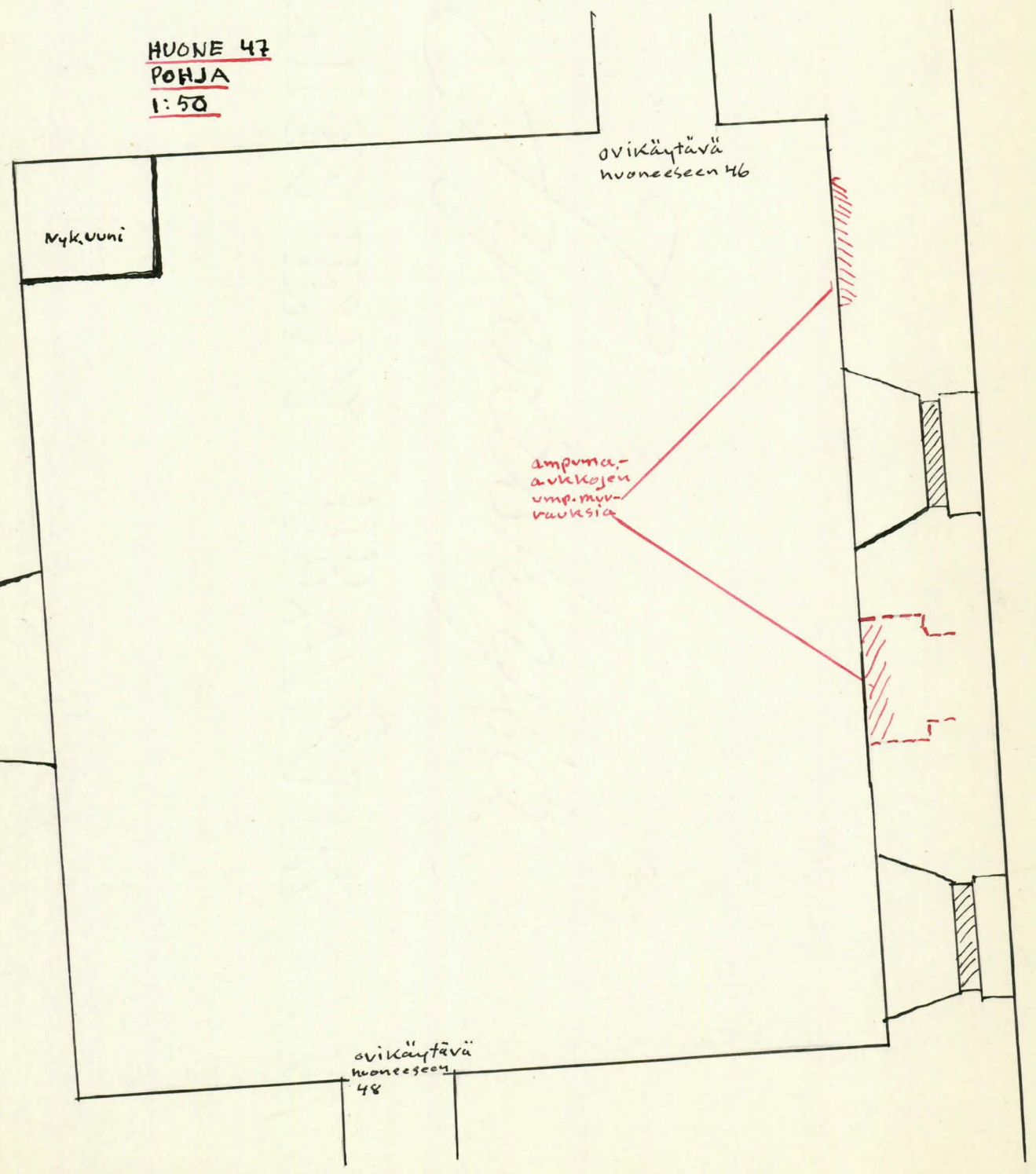
Tiilimittoja:

II	31 x ? x 8	? x 14,5 x 7,5
	30 x ? x 7,5	? x 14,5 x 7,5
	30 x ? x 7,5	? x 14 x 8,5
	28 x ? x 10	? x 14 x 8
	28 x ? x 9,5	

Tiilet enimmäkseen keltaisia, laasti vaaleanharmaata.

III	30,5 x ? x 7,5	Tiilet samanlaiset kuin muur. II.
	30,5 x ? x 7,5	Laasti ei samaa, mutta lähellä olevaa.
	30 x 15 x 7	
	30 x 14,5 x 7,5	
	? x 14,5 x 7,5	

HUONE 47
POHJA
1:50

H U O N E 48

Knut Drake

1954

10.7.54 Rappaus poistettiin kaakkoisseinän koillispäästä. Siitä paljastui umpeenmurattu oviaukko huoneeseen 49 (merkit-
ty katkoviivalla).

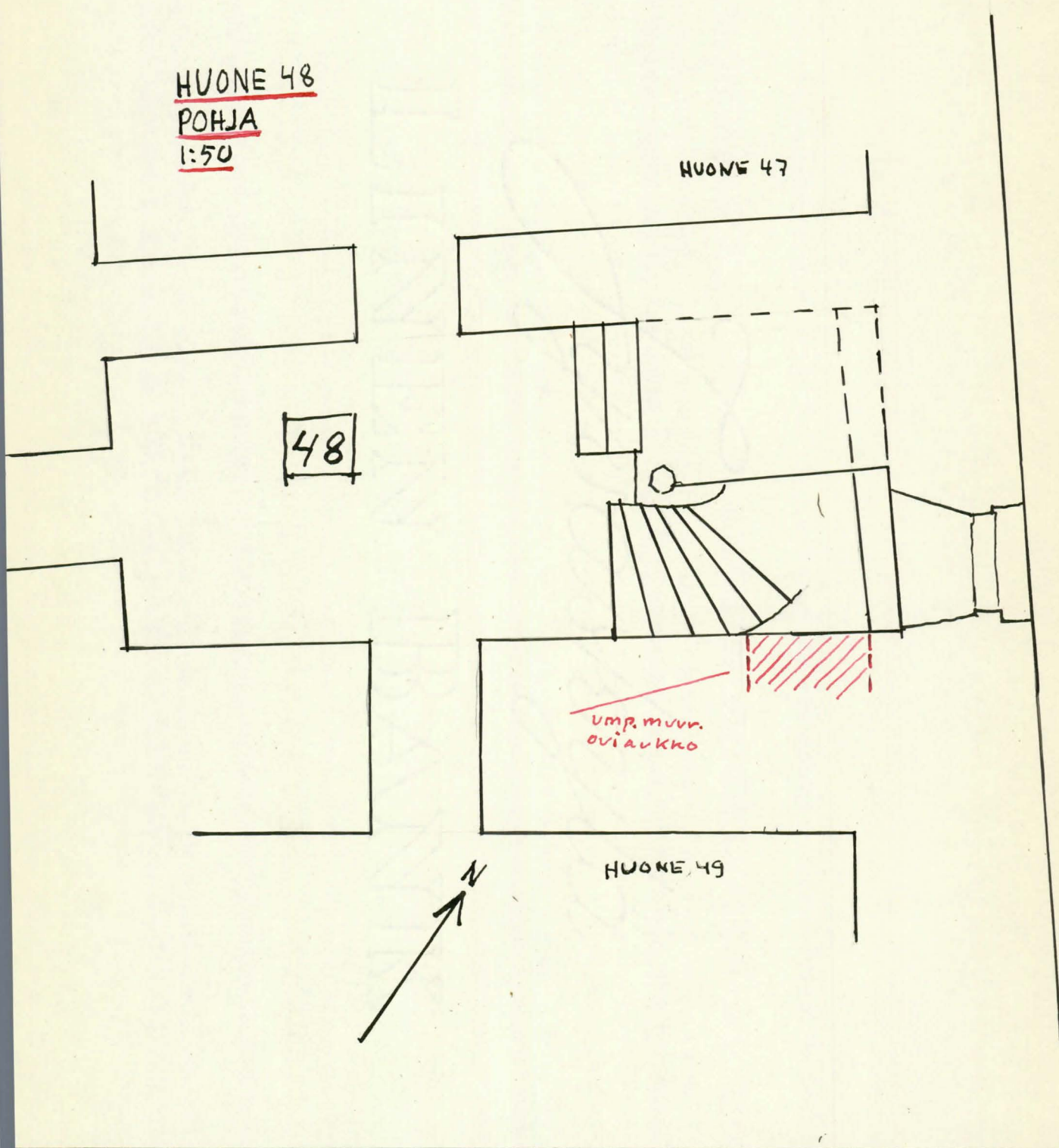
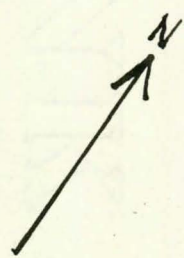
HUONE 48
POHJA
1:50

HUONE 47

48

ump. murr.
oviaukko

HUONE 49

H U O N E 49

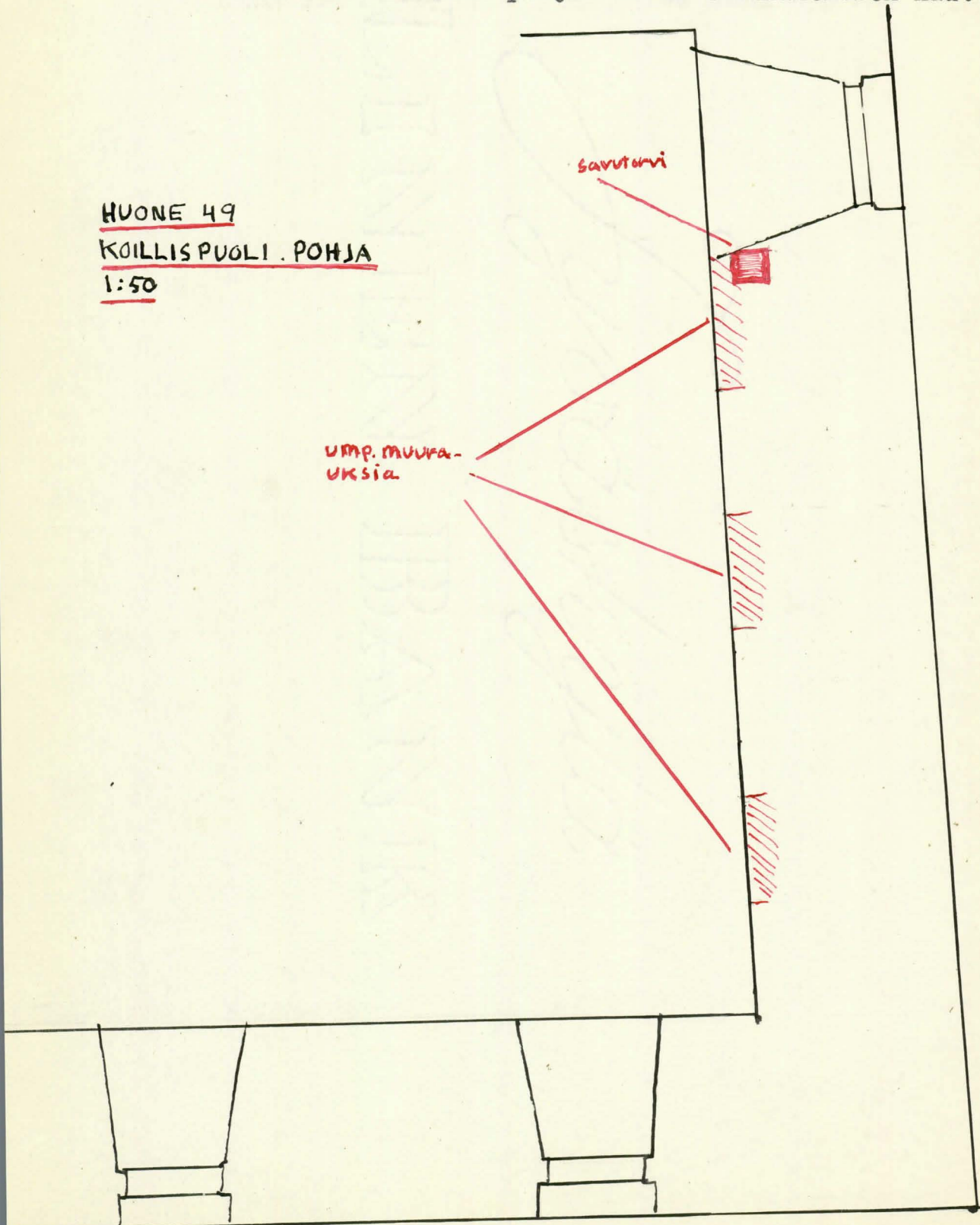
Knut Drake

1954

10.7.54 Tavanomainen myöhäinen seinäpeite poistettiin koillis- ja kaakkoisseiniltä.

Koillisseinästä paljastui kolmen ikkunan umpeenmuuraukset, jotka on pohjapiirrokseseen merkitty katkoviivoin. Seinän nykyisen ikkunan komeron kaakkoisseinästä löytyi savukanava (merkitty katkoviivoin pohjapiirustukseen), joka kulkee osittain luoteisseinän paljastuneen ikkunakomeron kautta.

HUONE 49
KOILLISPUOLI . POHJA
1:50

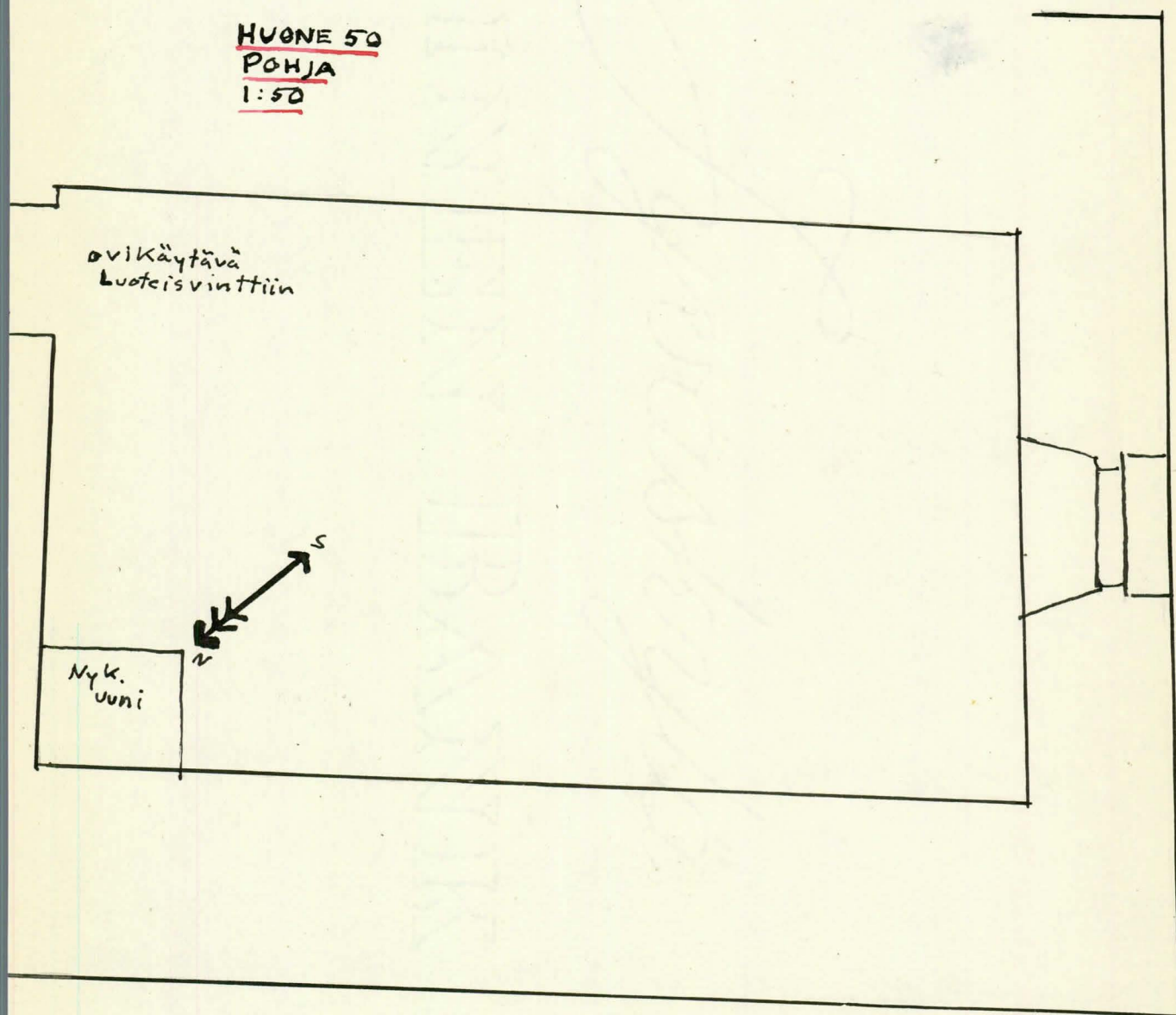

H U O N E 50

Tavanomaiset myöhäiset laasti- ja maalikerrokset poistettiin kaikista seinistä. Pohjoisnurkan uuninviereinen käymäläkoppi purettiin. Huoneen seinät näyttävät suurimmaksi osaksi tulleen paksunnetuiksi 1830-luvulla. Paikoitellen näkyy seinien alareunoissa vanhempaakin muurausta. Tämä on ehkä 1720-luvulta, jolloin torni kohotettiin nykyiseen muotoonsa. Lounaisseinän kaakkoispäässä näkyy hieman muurausta, joka voisi olla vielä vanhempaakin.

HUONE 50
POHJA
1:50

Linnan
itäkulma.

